

VATİKAN'IN ZİNDANLARI

Andrâ Gide

mm

Andre Gide'in anlatılarının dünyada ve ülkemizde gördüğü büyük ilgi yeterince bilinir. **Vatikan'ın zindanları**, birbirinden şaşırtıcı olayları, birbirinden ilginç kişileriyle, bu anlatıların belki de en çekicisi, en sürükleyicisidir. Gide bu kitapta eski ile yeniyi, alaycılıkla şiirselliği benzersiz bir ustalıklarla kaynaştırır. Bir zamanlar yazın dünyasında uzun uzun tartışılmış olan «nedensiz edim» kavramını da ilk kez bu kitapta geliştirir. Yalnız bu özelliği bile **Vatikan'ın zindanlarını** okunmaya değer kılar. Öyle ya, kitabın yayım-lanışmm üzerinden yetmiş beş yıl geçmiş olmasına karşın, nedensiz edim» kavramını kişileştiren Lafcadio'nun günümüzün bir kahramanı gibi görünmesi, Gide'in yazınsal buluşuna toplumsal bir öngörü niteliği kazandırmaktadır.

Kapak resmi: LORRAINE SPIRO

ISBN 975.510.127-6

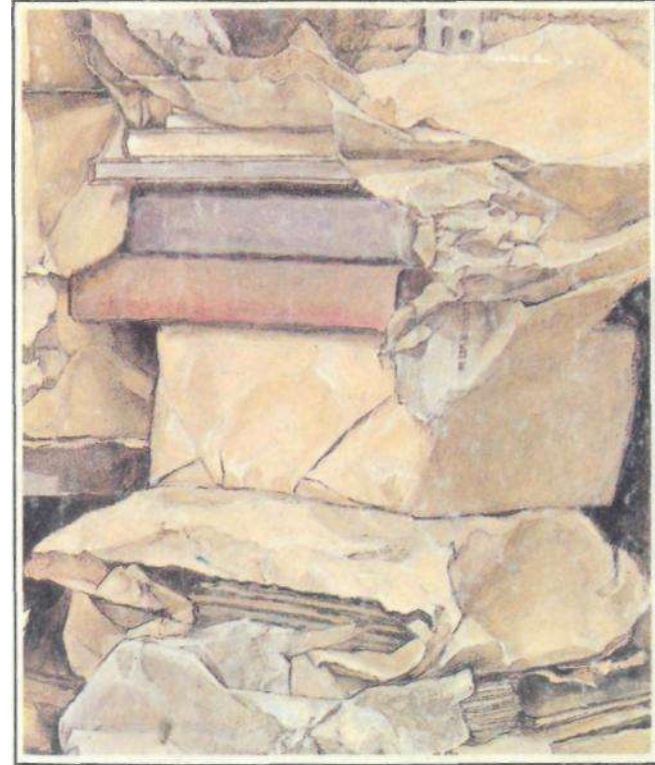
KDV içindedir

k€****

VATİKANIN ZİNDANLARI

Andre Gide

@S3

Türkçesi

Özgün adı

Les Caves du Vatican
(1922)

BİRİNCİ KİTAP

ANTHIME ARMAND-DUBOIS

Ben kendi payıma seçimimi yaptım. Toplumsal tanrısızlığı seçtim. Şöyle böyle on beş yıldır bir dizi yapıtta bu tanrısızlığı anlattım... GEORGES PALANTE

JACQUES COPEAU için

I

Sekizinci Leon'un papalığı sırasında, 1890 yılında, romatizma kaynaklı hastalıklar uzmanı doktor X'in ünü, farmason Anthime Armand-Dubois'yı Ro-ma'ya çağırmişti.

Bacanağı Julius de Baraglioul:

«Öyle mi? diye haykırıyordu. Roma'da bedeninize baktırtacağımız demek! Ruhunuzun çok daha hasta olduğunu da anlarsınız inşallah orda.»

Armand-Dubois da sesinde şişirme bir acmdırı-cılıkla karşılık veriyordu:

«Dostcağızım, omuzlarıma baksanıza.»

Yufka yürekli Baraglioul, gözlerini bacanağının omuzlarına dikiyordu ister istemez; derinlerden gelen, dizginlenmez bir gülüşe kapılmışçasma depre-niyordu omuzlar. Bu geniş, bu yarı-kötürüm bedenin geri kalan yeteneklerinin de bu gülünç devinimi doğurması kuşkusuz acı bir şeydi. Adam sen de! Kesinlikle belliydi tutumları, Baraglioul'un konuşması hiçbir şeyi değiştiremeyecekti. Belki zaman?.. Kutsal yerlerin gizli esini... Julius sonsuz bir cesaret kırıklığı içindeymiş gibi:

«Anthime, beni çok üzüyorsunuz, diyordu yalnız (omuzlar oynamaz oluyordu hemen, çünkü Anthime, bacanağını severdi). Umarım, üç yıl sonra, jübile zamanı¹ yanınıza geldiğimde sizi düzelmiş bulurum.»

Bereket versin, Veronique, pek farklı duygularla katılıyordu kocasının yolculuğuna: kızkardeşi Marguerite ve Julius kadar dindardı; bunun için, böyle uzun zaman Roma'da kalmak, en kutsal dileklerinden birinin gerçekleşmesi olacaktı; düş yıkılışlarıyla dolmuş tekdüze yaşayışını ufak tefek din işleriyle dolduruyor, kısır olduğu için, hiçbir çocuğun istemediği özeni inancına gösteriyordu. Yazık ki, Anthime'i Tanrı'ya döndüreceğini pek ummuyordu artık. Yadsımayla tıkanmış bu alnın ne kadar inatçı olduğunu uzun zamandır biliyordu. Peder Flons hep söylemez miydi:

«En sarsılmaz kararlar en kötü kararlardır, madam, derdi. Mucizeden başka bir şey beklemeyin artık.»

Üzülüyordu da artık. Daha Roma'ya yerleştikleri ilk günlerde, her biri kendi başına, kendi yalnız yaşamını düzenlemişti: Veronique ev ve din işlerine, Anthime de bilimsel araştırmalarına vermişti kendini. Böylece, yanyana, karşıkarşıya, birbirlerine sırt çevirip birbirlerine katlanarak yaşıyorlardı. Böylelikle bir tür barış vardı aralarında, bir tür yarı-mutluluk da üzerlerine kanat geriyordu, öyle ya, biri ötekinin dayandığı şeyde kendi erdemini kullanmak fırsatını buluyordu.

Bir emlakçı aracılığıyla kiraladıkları dairenin, çoğu İtalyan evleri gibi, birçok elverişli yanlarıyla birlikte büyük kusurları da vardı. Via in Lucina'da,

(1) Katoliklikte, papanın bütün günahları bağışlaması dolayısıyla yapılan şenlik. (Çeviren)

Forgetti konağının bütün birinci katını kaplıyordu, oldukça güzel bir taraçası da vardı. Veronique burada Paris evlerinde hiç iyi yetişmeyen aspidistiralara yetiştirmeyi koymuştu hemen aklına; ama taraçaya gitmek için, Anthime'in tez elden laboratuvar durumuna soktuğu limonluktan geçmek zorunluğu vardı, ancak günün şu saatinden şu saatine kadar geçit vermesi kararlaştırılmıştı.

Veronique sessizce kapıyı iter, açık saçık duvar yazılarının önünden geçen bir manastır hizmetçisi gibi, gizlice geçiverirdi, öyle ya, Anthime'in odanın ta dibinde, koltuk değneğinin dayalı durduğu koltuktan taşmış durumda, bilmem hangi berbat işlem üzerine eğilmiş kocaman sırtını görmekten hoşlanmazdı. Anthime de onu hiç duymamış gibi davranırdı. Ama karısı geçmez, güçlkle yerinden kalkar, kapıya doğru sürüklenir, sonra, öfkeli, dudakları bükük, sert bir işaret parmağı vuruşuyla, çat! mandalı itiverirdi.

Hemen sonra da öbür kapıdan yardımcı Beppo sipariş almaya gelirdi.

On iki, on üç yaşlarında, paçavralar içinde, anasız babasız, yersiz yurtsuz bir çocuğu Beppo, şunun bunun işini görürdü. Anthime onu Roma'ya gelişinden az bir zaman sonra farketmişti. İlk önce indikleri Via di Bocca di Leone'deki otelin önünde, Beppo küçük bir kamış sepet içindeki bir tutam otun altına sokulmuş bir cırtlak çekirgenin yardımıyla gelip geçenlerin dikkatini çekiyordu. Anthime böceğe on «sou» vermiş, sonra da çocuğa, yarım yamalak italyancasıyla, zar-zor da olsa, ertesi gün yerleşeceği Via in Lucina'daki dairede acele birkaç fareye gereksinimi olacağını anlatmıştı. Sürüklenen, yüzen, yürüyen, uçan ne varsa, hepsi işine yarayabilirdi. Canlı et üzerinde çalışırdı.

Capitole'ün dişi kurdunu ya da kartalını bile istese, doğuştan işbilir bir aracı olan Beppo onları da getirirdi. Aşırı macilik zevkini okşayan bu meslek hoşuna gidiyordu. Günde on «sou» alıyordu. Öte yandan, ev işlerine de yardım ediyordu. Veronique ona iyi gözle bakmıyordu ilkin; ama evin kuzey köşesindeki Meryem heykelinin önünden geçerken istavroz çıkardığını gördükten sonra, paçavralarını hoş görmeye başlamış, suyu, kömürü, odunu, çalı çırpıyı mutfağa kadar taşımaya izin vermişti; hatta, salı ve çarşamba günleri, yani Paris'ten getirdikleri hizmetçi Caroline'in işlerinin çok olduğu günlerde, Ve-ronique'le pazara gidiyor, sepeti de taşıyordu.

Beppo, Veronique'i sevmezdi, ama bilgine tutulmuştu. Bilginimiz de, çok geçmeden, kurbanlarını almak için binbir zorlukla avluya inmektense, çocuğun laboratuvara kadar çıkmasına izin vermişti. Bir gizli merdivenin avluya bağladığı taraçadan, doğrudan doğruya gelinirdi buraya. Döşeme taşlarının üzerinde küçük, çıplak ayaklarının hafif şıptısı yaklaştıkça, hırçın bir yalnızlık içinde yaşayan Anthime'm yüreği birazcık çarpardı. Ama bunu hiç belli etmezdi: hiçbir şey çalışmasından alıkoyamazdı onu.

Çocuk kapıyı vurmazdı: tırmalardı. Anthime hiç karşılık vermeden hep masasının üzerine eğilip durduğundan, çocukcağz dört elle ilerler, sonra o körpe sesiyle, odayı gök mavisiyle dolduran bir «per-messo?» savururdu¹. Sesini duyan bir melek sanırdı onu: bir cellât yamağıydı. İşkence masasına bıraktığı bu torbada gene hangi kurbanı getiriyordu? Anthime çoğu zaman işe fazla dalmış olur, torbayı hemen açmazdı. Çabucak bir göz atardı, bez kıvıldıyorsa işler tıkrında demekti: sıçan, fare, dört parmaklılar sınıfından bir kuş, kurbağa, hepsi, hepsi işine yarar-

(1) «Permessò»: İtalyanca, «İzin verir misiniz?» (Çeviren). 8

di bu Moloch'un¹. Bazan Beppo hiçbir şey getirmezdi; gene de girerdi içeri: elleri boş da olsa, Armand-Dubois'nm kendisini beklediğini bilirdi; sessiz çocuk gelip de sağında solunda herhangi bir iğrenç deneyin üzerine eğildiği sırada, şaşkın bakışlarının dehşetle hayvana, hayranlıkla kendisine dikildiğini sezdikçe, bilginin kuruntulu bir sahte tanrı zevki çıkarmadığını kesinlikle söyleyebilmek isterdim.

Armand-Dubois şimdilik insana el atmıyor, incelediği hayvanların bütün edimlerini *tropizmaya*² indirgeyeceğini ileri sürüyordu. Tropizma! Bu sözcük bulunur bulunmaz, geri kalan her şey unutuldu; bütün ruhbilimciler sınıfı yalnız *tropizmaları* benimsiyordu artık. Tropizma! Ne beklenmedik bir ışık yayılıyordu bu hecelerden! İstemden yoksun bitki çiçeğinin yüzünü hangi itkiye göre güneşe çevirirse, bünye de aynı itkiye uyardı elbet (bu da, kolaylıkla, birkaç basit fizik ve termo-şimi kanununa indir-genebilirdi). Dünya güven verici bir iyilikle donanı-yordu en sonunda. Varlığın en şaşırtıcı davranışları bile kusursuz bir biçimde etkene uyma olarak açıklanabilirdi.

Anthime Armand-Dubois, ereğine varmak, boyun eğmiş hayvanı basitliğini göstermek zorunda bırakmak için, koridorlara, mahzen deliklerine, labirentlere bölünen, kiminde besi, kiminde aksırtıcı bir toz bulunan, kiminde de hiçbir şey bulunmayan, renkleri, biçimleri farklı kapılarla donanmış bir karışık kutular düzeni bulmuştu bu yakınlarda: şeytansı araçlardı bunlar, az bir zaman sonra Almanya'yı birbirine katmış, *Wexierkasten* adını almış, yeni psiko-patolojik okulun şaşırtıcılıkta yeni bir adım daha atmasına yardım etmişti. Hayvanın şu ya da

(1) Kendisine insanlar kurban edilen bir sözde tanrı. (Çeviren).

(2) Tropisme: Bir bünyenin ısı, ışık gibi dış etkiler altında gösterdiği değişiklikler. (Çeviren).

bu duyusuna, beynin şu ya da bu bölümüne değişik etkiler yapmak için, kimilerini kör, kimilerini sağır, kimilerini iğdiş ediyor, derilerini soyuyor, beyinlerini çıkarıyor, onlan sizin zorunlu olduğuna yemin edeceğiniz bir organdan yoksun bırakıyor, hayvan da Anthime'in bilgisi artsın diye organından yoksun yaşıyordu.

«Koşullara göre tepkiler» üzerine bildiri'si Up-sal Üniversitesini birbirine katmış, zorlu tartışmalar başlamıştı, yabancı bilginlerin en seçkinleri de bu tartışmalara katılmışlardı. Bu arada Anthime'in kafasına yeni sorunlar üşüşüyordu; meslektaşları patırtıyı sürdürdursunlar, Anthime başka yollara döküyordu araştırmalarını, Tanrı'yı daha da gizli köşelerinde sıkıştıracağını ileri sürüyordu.

Her edimin bir yıpranmaya yol açtığını kabataslak bir biçimde benimsemek yetmiyordu ona, hayvanın, sırf kaslarının ya da duyularının çalışmasıyla bir şeyler harcaması da yetmiyordu. Her harcamadan sonra soruyordu: ne kadar? Güçsüzleşmiş işkence kurbanı yitirdiğini yeniden kazanmaya çalışsa-dursun, Anthime onu doyuracak yerde tartıyordu. Yeni öğelerin işe karışması deneyi fazla karıştıracaktı, deney de şuydu: sımsıkı bağlanmış altı aç fare her gün tartıya giriyordu; ikisi kör, ikisinin birer gözü kördü, ikisi de görür durumdaydı; ufak, mekanik bir değirmen, hiç ara vermeden, bu son iki farenin gözlerini yorup duruyordu. Beş günlük açlıktan sonra herbirinin yitirdiklerinin birbirine göre oranı neydi? Her gün, öğleleri, yanyana duran tablolar üzerine, Armand-Dubois yeni, anlamlı rakamlar ekliyordu.

II

Jübile iyice yaklaşmıştı. Armand-Dubois'lar Ba-

raglioul'larm bugün yarın gelmesini bekliyorlardı. Akşama geleceklerini bildiren telgraftı aldıkları sabah, Anthime kendine bir kravat almak için dışarı çıktı.

Anthime pek çıkmazdı sokağa, güçlkle yürüdüğü için elden geldiği kadar az çıkardı; Veronique seve seve yapardı onun alışverişlerini; terziler, kunduracılar da eve getirtilir, modele göre sipariş alırlardı. Anthime moda kulak asmıyordu artık; ama, ne kadar sade olursa olsun (şöyle kara Hint ipekli-sinden, orta halli bir şey), kravatını kendi eliyle seçmek istiyordu. Pek açık yelekler giymeye alışkındı, yolculuk için aldığı, otele kaldığı sürece de giydiği plastron durmadan yelekten çıkıyordu; bunun yerini alacak kocaman, eski, değersiz bir iğneli akikin tuttuğu krem rengi atkıyı Marguerite de Baraglioul pek bakımsız bulacaktı kuşkusuz; Paris'te çok kullandığı o her şeyi hazır ufak kravatları bırakmakla, hele birini örnek olarak saklamamakla hiç de iyi etmemişti. Hangi biçimleri salık vereceklerdi? Frenk kravatları elli yaşında bir adama göre fazla serbest kaçardı-, hiç kuşkusuz donuk, kara, dik bir kravat uygun düşerdi ona...

Yemek ancak saat birde yenecekti. Anthime alacağını alarak öğleye doğru, yani hayvanlarını tartmak için tam zamanında döndü.

Anthime güzel giyinmeye düşkün değildi, ama çalışmaya başlamadan önce kravatını bir denemek gereksinimini duydu. Eskiden tropizma yapmada kullandığı bir ayna parçası duruyordu, bunu uzunlamasına bir kafese dayadı, kendi görüntüsüne doğru eğildi. Anthime'in alabros kesilmiş saçları hâlâ sıktı, eskiden kızıldılar, ama artık eski yaldızlı gümüşlerin aldığı renge, şu kirli sarı renge girmişlerdi; kaşları, karmakarışık, bir kış göğünden daha gri, daha soğuk bir bakış üzerinde, ileri çıkardı; yukarıda durmuş, kısa kesilmiş favorileri, sert bıyıklarının arslan

postu rengini yitirmemişlerdi.

Elinin tersiyle düz yanaklarını, dörtköşe çenesinin altını sıvazladı.

«Evet, evet, diye mırıldandı, birazdan tıraş olurum.»

Kravatı paketten çıkarıp önüne koydu; akikli iğneyi, sonra atkırı çıkardı. Önü değirmi, uçları devrik, yüksekçe bir yakayla çevrilmiş ensesi pek kalm-di. Yalnızca işin özünü anlatmak düşüncesinde olmakla birlikte, burada Anthime Armand-Dubois'nm urunu anlatmadan geçemeyeceğim. Öyle ya, zorunlu olanla rastlantı sonucu olanı birbirinden ayırmayı öğrenmedikçe, kalemimden doğruluk ve kesinlikten başka ne isteyebilirim? Gerçekten de, Anthime'in *özgür* düşüncem dediği kararlarında bu urun hiçbir etkisi, hiçbir ağırlığı bulunmadığını kim söyleyebilir? Siyatiğine pek kulak aşmazdı, ama ulu Tanrı'nm başına bu bayağılığı da sarmış olmasını bağışlayamıyordu.

Evlenmesinden kısa bir süre sonra çıkmıştı bu ur, nasıl çıktığını kendisi de bilmezdi; ilkin, kulağının güneydoğusunda^ derinin tüylendiği yerde, önemsiz bir kabartıdan başka bir şey değildi; kâkül halinde üzerine getirdiği bol saçlar altında uzun zaman gizleyebilmişti şişini; Veronique bile farkına varmamış, ama bir gece okşayışında, birdenbire eline gelince:

«Bak hele! Ne var buranda?» diye haykırmıştı.

Şiş de, maskesi kaldırıldıktan sonra, kendini tutmasına gerek kalmamışcasına, birkaç ay içinde önce bir keklük, sonra bir penç tavuğu, sonra da bayağı tavuk yumurtası büyüklüğünü almış, orada duruver-mişti, bu arada, seyrekleşen saçları da ikiye ayrılıyor, onu göstermeye başlıyorlardı. Anthime Armand-Dubois kırk altı yaşında da kendini beğendirmeye çalışacak değildi ya, saçlarını dibinden kesmiş, içlerinde bir tür yuvanın urunu hem saklayıp hem or-

taya koyduğu bu yarı yüksek takma yakalan benimsemişti. Her neyse, Anthime'in uru konusunda bu kadar söz yeter.

Kravatı boynuna taktı. Kravatın ortasında, ufak, maden bir halkanın içinden, bağlama şeridinin geçmesi gerekiyor, kancalı bir iğne de onu sıkıştırmak için hazır duruyordu; hünerliydi, ama şerit gelmedikçe kravatı bırakmayan bir aletti bu, deney masasının üzerine düşüverdi. Veronique'e başvurmak zorundaydı, o da çağrısı üzerine koşup geldi.

«Al, dik şunu bana,» dedi Anthime.

«Makine işi, beş para- etmez,» diye mırıldandı Veronique.

«Tutmuyor, orası doğru.»

Veronique, sol göğsünün altında, ev içinde giydiği karakosuna takılı olarak, birine ak, birine kara iplik geçirilmiş iki iğne taşırdı her zaman. Oturmaya bile gerek görmeden, camlı kapının yanında onarıma başladı. Anthime de ona bakıyordu bu arada. Hatları belirli, oldukça güçlü bir kadındı; kendisi gibi inatçıydı ya gene de nazikti, çoğu zaman güleryüzlüydü, o kadar ki, hafif bıyığı yüzüne bir sertlik vermezdi.

Anthime onun iğneyi çekişine bakıyor, 'İyi bir hamurdan,' diye düşünüyordu. 'Beni aldatabilecek bir yosmayla da evlenebilirdim, elimi ayağımı bağlayacak bir hafifmeşreple, kafamı patlatacak, beni çileden çıkaracak bir gevezeyle, baldızım gibi alınganın biriyle de evlenebilirdim...'

Veronique işini bitirip giderken, Anthime her zamanki kadar sert olmayan bir sesle:

«Teşekkür ederim,» dedi.

Şimdi Anthime yeni kravatı boynunda, derinden derine düşüncelere dalıyor. Artık ne dışarda bir ses yükseliyor, ne yüreğinde. Kör farelerini tarttı bile. Ne denir? Tek gözlü farelerde bir değişme yok. Şimdi de el sürülmemiş çifti tartacak. Birdenbire öyle

zorlu bir sıçrayış sıçırıyor ki, koltuk değneği yere yuvarlanıyor. Olur şey değil! El sürülmemiş fareler... yeniden tartıyor onları; ama hayır, inanmazsın da ne yaparsın? el sürülmemiş farelerin, dündenberi, ağırlıkları artmış! Bir parıltı geçiyor beyninden:

«Veronique!»

Koltuk değneğini güçlkle aldıktan sonra, kapıya atılıyor.-

«Veronique!»

Veronique gene koşuyor, öyle iyi. Oysa, kapının eşiğinde, etkileyici bir sesle:

«Kim dokundu benim farelerime?» diyor.

Yanıt yok. Veronique fransızcadan anlamaz ol-muşçasma, Anthime ağır ağır, sözcükleri ayıra ayı-ra, gene konuşuyor:

«Ben yokken biri bir yiyecek vermiş onlara. Siz mi verdiniz?»

Veronique cesaret buluyor biraz, nerdeyse saldırıya geçecekmiş gibi ona dönüyor:

«Açlıktan öldürüyorsun zavallı hayvanları. Ben deneyini bozmadım, yalnız...»

Ama Anthime yeninden yakalayiverdi onu, to-pallaya topallaya masaya götürüyor, inceleme tablosunu gösteriyor:

«Şu kâğıtları görüyor musunuz, on beş gündür bu hayvanlar üzerindeki incelemelerimi yazıyorum bunlara. Bilimler Akademisi'nin 17 Mayıs oturumunda okumak için meslektaşım Potier'nin bekleyip durduğu kâğıtların ta kendisi bunlar. On beş Nisan'a, içinde bulunduğumuz güne, bu rakam dizilerinin ardına ne yazabilirim şimdi, ne yazmalıyım?..»

Veronique birşey demiyor, o da işaret parmağının dümdüz ucuyla kâğıdın boş yerini kazıyor, parmağı parmak değil de bir kama sanki.

«Bugün,» diye sürdürüyor konuşmasını, «inceleyicinin eşi bayan Armand-Dubois, yufka yüreğinin sesinden başka birşey dinlemeyerek, şey etmek... ne

yazayım dersiniz? Beceriksizliğini mi gösterdi diyeyim? Düşüncesizliğini mi? Budalalığını mı?..»

«Şöyle yazın en iyisi: garip bir merakın kurbanı olan bu hayvanlara acıdı.»

Anthime onurla dikiliveriyor:

«Siz bu işi böyle görüyorsanız, bundan böyle bitkilerinize bakmak için avlu merdiveninden geçmenizi rica etmek zorunda olduğumu anlarsınız, sayın bayan», diyor.

«Ben sizin kümesinize keyfim için mi giriyorum sanıyorsunuz?»

«Bir daha buraya girmek çabasına katlanmaz-siniz, olur biter.»

Sonra elinin kolunun anlatma gücünü de ekliyor sözlerine, inceleme kâğıtlarını kapıp yırtıyor, küçük küçük parçalara ayırıyor.

«On beş gündür» dedi ya topu topu dört gündür aç duruyor fareleri. Zararı şişirerek söylemesi, hiç kuşkusuz öfkesini azalttı; öyle ya, masanın başında alını huzurlu; hatta eşine uzlaşmacı bir el uzatmaya kadar götürüyor kalenderliği. Nedeni var: ince düşünceli Baraglioul ailesine geçimsizlik görüntüleri sunmaktan Veronique'ten de fazla çekiniyor, bunun suçunu Anthime'm düşüncelerine yükler onlar.

Saat üçe doğru, Veronique, ev içinde giydiği karakosunu çıkarıp kara bir ceket giyiyor, Julius'le Marguerite'i karşılamaya gidiyor, altında Roma garında olacaklar. Anthime, tıraş olmaya gidiyor; atkısını dik bağlı bir kravatla değiştirmek istedi: bu kadarı yetmeli; törenden tiksindir, bir alpaga cekete, mavi alacalı bir ak yelege, tokbezden bir pantolona, topallığının hoş gösterdiği, dışarıda bile giydiği, kara meşinden, topuksuz, rahat terliklere fit olduğunu ileri sürer baldızının karşısında.

Yırtılmış kâğıtları toplayıp ucuca getiriyor, Ba-raglioul'lar geledursunlar, o bütün rakamlarını dikkatle kopya ediyor.

Baraglioul ailesi Parma kökenlidir. Dukalığın Kilise topraklarına katılmasından birkaç ay sonra, 1514'de, Filippa Visconti'nin ikinci evlenmesinde yaşamını birleştirdiği kimse bir Baraglioli (Alessand-ro)'dir. Bir başka Baraglioli (o da Alessandro), Le-pante savaşında dikkati çekmiş, sonra 1580 yılında, gizi aydınlatılmamış olan koşullar içinde öldürülmüştü. 1807 yılma, yani Parma'nın Fransa'ya katıldığı, Julius'ün dedesi Robert de Baraglioul'un Pau'ya gelip yerleştiği tarihe kadar, ailenin yaşamını izlemek kolaydır ya, pek önemi yok. Robert de Baraglioul, 1828 yılında, Onuncu Charles'dan kont tacını almıştı. Üçüncü oğlu (ilk ikisi küçük yaşta ölmüştü) Juste-Agenor kısa bir süre sonra, yüksek zekâsının par-ladığı, diplomasisinin hep yengiyeye ulaştığı elçiliklerde, bu tacı büyük bir soylulukla taşıyacaktı.

Juste-Agenor de Baraglioul'un ikinci çocuğu Julius, evleneliberi kesinlikle durmuş oturmuş bir yaşam sürüyordu. Gençliğinde bazı tutkulara kapılmamış değildi ya, yüreğinin hiçbir zaman, hiçbir aykırılığa sapmadığını da söylemek gerek. Yaradılışın-daki değişmez seçkinlik, en ufak yazılarında bile soluk alan bir tür tinsel incelik, arzularını her zaman yokuşun başında kösteklemiş, romancılık merakının bu arzuları yokuştan aşağı kapıp koyvermesine engel olmuştu. Kanı sessiz sessiz akardı ya ateşsiz de akmazdı öyle, birçok soylu güzeller de tanıklık edebilir buna... İlk romanları bunu açıkça belli etmeselerdi, ben de hiç sözünü etmezdim; kibar çevrede kazandıkları büyük başarıyı biraz da buna borçludurlar. Bunlara hayranlık duyabilecek kitlenin yüksek niteliği birinin *Correspondant'da*, ikisinin de *Revue de Deux Mondes'da*, yayınlanmasını sağlamıştı. Böylece Julius daha genç yaşta, hem de sanki istemeye istemeye, Akademi'ye doğru yönelmiş bul-

muştu kendini: güzel görünüşü, bakışının ağırbaşlı dokunaklılığı, alnının düşünceli solgunluğu bu yolu şimdiden çizmiş gibiydi.

Anthime sınıf, servet, görünüş üstünlüklerini pek küçümsediğini söyler, bu da Julius'ü incitirdi; ama doğuştan gelen bir iyilik, üstünlüğü çoğu zaman özgür düşünceye bırakan bir tartışma beceriksizliği vardı Julius'te, Anthime de bu taraflarını beğenirdi.

Saat altı. Anthime konukların arabasının kapının önünde durduğunu işitiyor. Merdiven başına, onları karşılamaya gidiyor. İlk Julius çıkıyor yukarıya. Kolunda taşıdığı İskoç şalı da olmasa, o cronstadt şapka, o ipek astarlı padesüyle, yolculuk kılığında değil de konuk kılığında der insan; yolun uzunluğu ona zerre kadar etkimemiş. Arkadan da Marguerite de Baraglioul geliyor, kızkardeşinin kolunda; o pek bozulmuş tersine, şapkası, topuzu eğrilmiş; kaymış, basamaklarda sendeliyor, gözüne bastırıldığı mendil de yüzünün bir yanını kapatmış... Anthime'in yanına yaklaşınca:

«Marguerite'in gözüne kömür kaçmış», diye fisıldıyor Veronique.

Dokuz yaşındaki sevimli kızları Julie ile hizmetçi arkadan geliyor, ikisi de şaşkın bir sessizlik içinde.

Marguerite'in huyu bilindiğine göre, gülerek karşılanamaz bu durum: Anthime bir göz uzmanı getirtmek düşüncesini atıyor ortaya; ama Marguerite, İtalya'daki hekim bozuntularının ününü iyi bilir, sözlerini bile duymak istemiyor.

«Soğuk su. Birazcık soğuk su, o kadar. Ah!» diye inliyor cansız bir sesle.

Anthime gene söze başlıyor:

«Evet, sevgili kardeşim; soğuk su kanı dağıtır, bir zaman rahatlatır sizi, ama gözünüzün içindekini çıkarmaz.»

Sonra Julius'e dönüyor:

«Neymiş, görebildiniz mi?»

«Pek görmedik. Tren durup da ben bakmaya yeltenince Marguerite sinirlenmeye başlıyordu...»

«Böyle söyleme, Julius! Korkunç beceriksizdin. Gözkapağımı kaldırayım derken bütün kirpiklerimi tersine çevirdin...»

«Bir de ben deneyeyim ister misiniz? diyor Anthi-me; belki daha iyi beceririm.»

Bir hamal bavulları yukarıya çıkarıyordu. Caroline bir reflektör lâmbası yaktı.

«Dur hele, dostum, dur; yol üstünde yapacak değilsin ya bu işi», diyor Veronique, Baraglioul'lan odalarına götürüyor.

Armand-Dubois'larm dairesi bir iç avlunun çev-resindeydi, girişten başlayarak portakallığa kadar uzanan bir koridorun pencereleri bu avludan ışık alırlardı. Önce yemek odasının, sonra salonun (kötü döşenmiş, kocaman bir odaydı burası, Anthime'ler bu odayı kullanmazlardı), birincisi Baraglioul çifti, son odanın, yani Armand-Dubois çiftinin yatak odasının yanında bulunan ve daha küçük olan ikincisi de Julie için hazırlanmış olan iki konuk odasının kapıları bu koridora açılırdı. Öte yandan, bu odalar birbirlerine de açılırlardı. Mutfakla iki hizmetçi odasının kapıları, sahanlığın öbür yanındaydı.

«Rica ederim, hepiniz başıma toplanmayın,» diye inliyor Marguerite; «Julius, eşyalara baksana sen.»

Veronique kızkardeşini bir koltuğa oturtmuş, Anthime dikkatle bakarken, o da lâmbayı tutuyor. «İyice kanlanmış. Şu şapkanızı çıkarmanız.»

Marguerite karışık saçlarının eklenmiş öğeleri de ortaya çıkarılmasından korkuyor anlaşılın, daha sonra çıkaracağını söylüyor; çenelikli bir kabriole¹ şapka ensesini arkalığa dayamasına engel olmaz.

Anthime'in sesinde bir alay var:

(1) Cabriolet: Eski bir kadın şapkası türü. (Çeviren). 18

«Demek kendi gözümdeki merteği çıkarmadan sizin gözünüzdeki çöpi çıkarayım istiyorsunuz? diyor. İncil'in buyruklarına aykırı buluyorum ben bu işi.» «Of, rica ederim, o kadar da pahalıya satmayın yardımınızı.»

«Peki, peki, sustum... Temiz bir mendilin ucuyla... görüyorum ne olduğunu... korkmayın, a canım! yukarıya bakın!., işte!»

Anthime mendilin ucunda farkedilmez bir kömür parçasını yukarı kaldırıyor.

«Teşekkürler! Teşekkürler. Bırakın şimdi beni; korkunç başım ağrıyor.»

Marguerite dinleniyor, Julius hizmetçiyle birlikte bavulları açmada, Veronique yemek hazırlıklarına bakmakta, Anthime de Julie'yi odasına götürmüş, onunla ilgileniyor. Küçük bırakmıştı yeğenini, gülümsemesinde ağırbaşlı bir saflık var artık, koca kız olmuş. Anthime zor tanıyor onu. Ufak tefek, çocuksu şeylerden konuşuyor, onun hoşuna gideceğini umuyor, bir zaman sonra da çocuğun boynundaki zincire takılıyor gözleri, zincirin ucunda madalyonlar bulunduğunu seziyor. İri işaret parmağı saygısızca kayıveriyor, göğüsünün önüne getiriyor bunu, sonra da hastalık derecesine varmış tiksintisini bir şaşkınlık maskesi altında saklıyor:

«Bu nesnelere de ne böyle?» diyor.

Julie çok iyi anlıyor sorunun ciddi olmadığını; ama ne diye alınsın?

«Nasıl olur, enişte! Hiç madalyon görmediniz mi siz?»

Anthime hemen kıvrıyor yalanı:

«Görmedim vallahi, yavrurum,» diyor; «ahım şahım bir şey değil; ama herhalde bir işe yarıyordur?»

Arı dindarlık, zararsız bir alaydan tiksizmez, çocuk şöminenin üzerindeki aynaya dayalı fotoğrafı görüyor, parmağıyla gösteriyor onu:

«Şurada da bir küçük kız resmi var, enişte, o da

ahım şahım bir şey değil pek. O ne işe yarayabilir?» Bacak kadar bir softa bozuntusunda böylesine kurnaz bir hazırcıevaplık, bir o kadar da sağduyu bulunca Anthime enişte şaşırıyor, ne diyeceğini bilmiyor şimdi. Ama dokuz yaşında bir kız çocuğuyla doğaötesi tartışmalara da girilemez ya! Gülümsüyor. Çocuk hemen dört elle sarılıyor üstünlüğüne, kutsal sikkelerini gösteriyor:

«İşte bu ermiş Julie'nin, diyor, adını aldığım ermişin, bu da İsa peygamberimizin...» Anthime mantıksızca sözünü kesiyor: «Peki, diyor, ulu Tanrı'nımkı de yok mu?» Çocuk da doğallıkla karşılık veriyor: «Hayır, ulu Tanrı'nımkı yapılmaz... Ama işte en güzeli: Notre-Dame de Lourdes'un bu, Fleurissoire teyze verdi; Lourdes'dan getirmişti; babamla annemin beni Meryem Ana'ya adadıkları gün taktım boynuma.»

Anthime için bu kadarı fazla. Bu resimlerin akla getirdiği, anlatılamayacak güzel şeyleri, Mayıs aylarında akli, mavili çocuk alaylarını bir an bile anlamaya çalışmadan, manyakça bir yerme gereksinimine boyun eğiyor:

«Demek Meryem Ana istemedi seni, istemedi ki bizimlesin?»

Küçük kız yanıt vermiyor. Bazı saygısızlıklara hiç yanıt vermemenin en doğru yol olduğunu şimdiden anlıyor mu acaba? Ne denir? Bu tuhaf sorudan sonra Julie değil, farmason kızarıyor, - edepsizliğin gizli arkadaşı olan bir heyecan, geçici bir şaşkınlık bu, enişte yeğenin saf alınına saygılı, gönül alıcı bir öpücük konduracak, böylece saklayacak bunu.

«Neden kötü gibi görünmek istiyorsunuz, Anthime enişte?»

Küçük kız aldanmıyor: bu dinsiz bilgin, aslında duygulu bir adam.

Öyleyse bu inatçı direnç neden?

Bu sırada Adele kapıyı açıyor:

«Hanımefendi küçük hanımı istiyor,» diyor.

Marguerite de Baraglioul eniştesinin etkisinden korkuyor anlaşılabilir, kızını uzun süre onun yanında bırakmaktan çekiniyor. Biraz sonra, aile sofraya otururken, Anthime bunu ona söylemeyi göze alacak, alçak sesle söyleyecek. Ama Marguerite, hâlâ hafif kanlı gözünü Anthime'e dikecek ve:

«Sizden mi korkacaktım?» diyecek. «Ama, dostum, sizin alaylarınız Julie'nin ruhunda en küçük bir etki yapmaya kadar, o sizin gibilerin bir düzinesini dine döndürür. Yok, yok, o kadar da çürük değiliz. Gene de bir çocuk olduğunu düşünün... Bu yaşadığımız gibi bozuk bir zamanda, ülkemiz gibi yüzler kızartıcı bir ülkede ne büyük ilençlerle karşılaşabileceğini iyi bilir. Ama biz ona size saygı göstermesini öğretmek isterken, kendisine dinsizliğin ilk belirtilerini sizin, eniştesinin göstermesi acı.»

IV

Bu öylesine ölçülü, öylesine bilgece sözler, Anthi-me'i yatıştırabilecek mi?

Evet, ilk iki yemekte (iyi ama, basit akşam yemeğinde yalnız üç kab yemek var zaten), bir de aile söyleşisi dikensiz konular üzerinde dolaşacak. Marguerite'in gözü dolayısıyla göz hastalıklarından söze-dilecek ükin (Baraglioul'lar Anthime'in urunun büyüdüğünü hiç görmemiş gibi davranıyorlar), sonra Veronique'e karşı bir incelik olsun diye, yemeğinin eşsizliği vurgulanarak İtalyan yemeklerinden. Sonra Anthime, Baraglioul'ların geçenlerde Pau'ya gidip gördükleri Fleurissoire'dan, oralarda sayfıyede oturan kontes Saint-Prix'den, yani Julius'ün kızkarde-şinden, sonra da Baraglioul'ların güzelim büyük kız-

lan Genevieve'den, kendileriyle birlikte Boma'ya getirmeyi çok istedikleri, ama her sabah mutsuz çocukların yaralarını sardığı, Sevres sokağındaki *Hasta Çocuklar* hastanesinden uzaklaşmaya asla yanaşmamış olan Genevieve'den haberler soracak. Sonra da Julius, Anthime'in topraklarının kamulaştırılması gibi büyük bir konu atacak ortaya: gençliğinde, ilk Mısır yolculuğunda, Anthime'in bu ülkede satınaldığı topraklar sözkonusu; yerleri iyi olmadığı için, bu topraklar büyük bir değer kazanmamıştı şimdiye kadar; ama bir zamandır, Kahire'den Baalbek'e gidecek yeni demiryolunun bu topraklardan geçmesi sözkonusu-du: rastlantılara bağlı borsa oyunları Armand-Du-bois'nin kesesini yıpratmıştı, bu beklenmedik nimete çok gereksinimi var kuşkusuz; ama Julius, yola çıkmadan önce, hattı incelemekle görevlendirilmiş uzman Maniton'la konuşmuştu, fazla umutlanmamasını öğütüyor bacanağına: hava almak da var işin içinde. Ama Anthime'in söylemediği birşey var, bu da bu işin, kendinden olanları hiç yalnız bırakmayan Loca'nın¹ elinde bulunması.

Anthime şimdi Julius'le Akademi adaylığından, kazanma şanslarından konuşuyor: konuşurken gülümsüyor, çünkü pek inandığı yok; Julius de sakin, vazgeçmiş gibi bir ilgisizlik gösteriyor yalancıkta; kızkardeşi kontes Saint-Prix'nin kardinal Andre'yi, bunun sonucu olarak da, her zaman onunla birlikte oy kullanan on beş ölümsüzü² avcunun içinde tuttuğunu anlatmak neye yarar? Anthime, Baraglioul'un son romanı *Dorukların Havası* üzerinde bir iltifat taslağı kıvırıyor. Aslına bakarsan, pek berbat buldu kitabı; Julius de bunu bilmiyor değil, onurunu korumak istiyor, hemen atılıyor:

«Böyle bir kitabı begeneceğinizi ummazdım.»

(1") Masonlar birliği. (Çeviren).

(2) Fransız Akademisi üyeleri böyle adlandırılır. (Çeviren).

Anthime kitabı hoş görmeye razı olurdu ya, kanlarına böyle söz dokundurulunca kaşınıyor; bu kanların genel olarak sanat yapıtları, hele bacanağının kitapları üzerindeki yargılarını hiçbir zaman değiştirmedini söyleyerek karşı geliyor. Julius uysal bir boyuneğişle gülümsüyor, konuyu değiştirmek için siyatığının nasıl olduğunu soruyor, yanlışlıkla lumbago diyor buna. Ah! Julius ne diye bilim araştırmalarını sormadı bunu soracağına? Yanıtlamak çok hoş olurdu. Lumbagosu! Neden az sonra da uru olmasın? Ama görünüşe bakılırsa, bacanağı bilimsel araştırmalarından habersiz: habersiz olmayı uygun görüyor... Anthime, iyiden iyiye coşturmuştu, lumbagosu da canını yakıyor, bunun için alay ediyor, hırçınlıkla yanıtlıyor.-

«Nasılmışım, iyi miymişim?.. Ah! Ah! Ah! Bilseniz çok kızardınız!»

Julius şaşırıyor, dinsel sevgiden bu kadar uzak duygulardan ne kazandığını söylemesini rica ediyor bacanağından.

«Hay Allah! Ailenizden biri hastalanır hastalanmaz hekim çağırmasını siz de bilirsiniz; ama hastanız iyileşti miydi, hekimin hiçbir rolü yoktur artık bu işte: hekim size bakarken ettiğiniz dualar yüzünden iyileşmişsinizdir. Onun, paskalya maskalya tanımayan bir adamın, sizi iyileştirmesini, hay Allah! Pek büyük bir küstahlık sayarsınız!»

Marguerite içli bir sesle:

«Siz dua etmektense hasta kalmayı yeğ mi tutarsınız?» dedi.

Neden karıştı söze? Çoğu zaman, genel konuşmalara hiç katılmaz, Julius ağzını açınca da ortadan silinmiş gibi davranır. Erkek erkeğe konuşuyor onlar! Hatır, gönül gözetmenin sırası değil artık: Anthime sertçe ona dönüyor:

— Cicim, şunu iyice bilin ki, iyileşme şuracıkta, dinliyor musunuz, şuracıkta -çılgın gibi tuzluğu gös-

teriyor-, hemen yanımda olsa da ona erişebilmek için Müdür beye (keyifli günlerinde Yüce Varlığa böyle der, böyle diyerek eğlenir) yalvarmam, ya da araya girmesini, benim için kurulu düzeni, etki ve nedenlerin doğal düzenini, saygıdeğer düzeni altüst etmesini rica etmem gerekseydi, eh işte! İstemezdim onun iyileştirmesini; ona, Müdür beye, derdim ki: Mucizeniz sizin olsun, istemem, derdim.»

Heceleri, sözcükleri dura dura söylüyor; öfkesinin düzeyine yükseltti sesini; korkunç.

Julius pek sakin:

«İstemez miydiniz... neden?» diye sordu.

«Bu beni Varolmayana inanmaya zorlardı da ondan.»

Bunu söylerken masaya bir yumruk indiriyor.

Marguerite'le Veronique kaygılandılar, göz kırtılar birbirlerine, sonra ikisi de Julie'ye baktılar.

«Yatma zamanın geldi galiba, kızım, dedi annesi. Çabuk ol; yatağına gelip iyi geceler dileyeceğiz sana.»

Çocukcağz eniştesinin dayanılmaz sözlerinden, şeytansı görünüşünden ürpermiş, kaçıyor.

«Ben iyileştim mi bunu yalnız kendi kendime borçlu olmak isterim. O kadar.»

«Güzel! Ya hekimler?» dedi Marguerite.

«Bakımlarının karşılığını veriyorum, ödeşiyoruz.»

Ama Julius en ciddi sesiyle:

«Oysaki Tanrı'ya minnet sizi...» diye başlayacak oldu.

«Evet, kardeşim; ben de bunun için dua etmiyorum ya.»

«Senin için başkaları dua etti, dostum.»

Veronique bu konuşan; şimdiki kadar hiçbir şey söylememişti. Anthime bu pek bildik, tatlı sesi duyunca yerinden hopluyor, her türlü ölçüyü yitiriyor. Çelişik sözcükler yığılıyor dudaklarına: bir kez hiç kimsenin bir kişi için o kişi istemeden dua etmeye, o

bilmeden onun iyiliği için bir şey istemeye hakkı yoktur; ihanettir bu. Hiçbir şey elde edemedi; iyi ya! Bu da ona dualarının ne değerinde olduğunu öğretir! Göğüsler kabartacak birşey doğrusu... Ama kimbi-lir, belki de yeteri kadar yalvarmamıştır?

Veronique önceki gibi tatlı tatlı konuşuyor gene: «Hiç merak etmeyin: dualarımı sürdürüyorum», diyor. Sonra da gülümseye gülümseye, hem de bu öfkenin yeli dışındaymış gibi, Anthime adına her akşam, hiç atlamadan, evin kuzey köşesinde, hani şu Beppo'yu istavroz çıkarırken gördüğü yerde, kaba-saba Meryem heykelinin iki yanında birer mum yaktığını anlatıyor Marguerite'e. Çocuk hemen oracıkta, duvarın bir girintisinde büzülüp bekler, Veronique de onu tam saatinde burada bulacağını kesinlikle bilirdi. Veronique gelip geçenlerin yetişemeyeceği bir yüksekliğe konulmuş duvar rafına ulaşamazdı; Beppo (Beppo şimdi on beş yaşında, fidan gibi bir delikanlıydı), taşlara, sonra bir maden halkaya tırmanır, parıl parıl yanan mumları kutsal «tasvir»in önüne koyardı... Konuşma belirsizce Anthime'den uzak-laşıyordu şimdi: iki kardeş en kaba-saba heykeli en sayılır heykel durumuna yükselten şu pek dokunaklı halk dindarlığından sözetmeye başlamışlardı. Daha neler! Veronique'in daha bu sabah, ondan gizli olarak farelerini beslemesi yetmiyor muydu? Şimdi de mumlar yakıyor! Kendisi için! Karısı! Bu aptalca yapmacıklarla Beppo'yu da yoldan çıkarıyor... Dur bakalım, dur bakalım, görüşürüz!..

Kan beynine sığıyor Anthime'in; bunalıyor; bir yıkım çanı çalıyor şakaklarında. Sonsuz bir çabayla, bir iskemle devirerek doğruluyor; su dolu bir bardağı peçetesinin üzerine deviriyor; alnını siliyor... Rahatsızlanacak mı yoksa? Veronique koşup geliyor: Anthime sert sert itiyor eliyle, kapıya doğru kaçıyor, çarpıyor kapıyı; hemen sonra koridorda uyumsuz ayak sesleri duyuluyor, değneğinin boğuk, topal sesi

de bu sese eşlik ediyor.

Bu sert çıkış, üzgün, şaşkın bırakıyor bizim sof-radakileri. Bir zaman hiç konuşuyorlar.

«Zavallı dostum!» diyor sonra Marguerite: Ama iki kızkardeş arasındaki huy farkı bir kez daha belli oluyor. Marguerite'in ruhu hayranlık verici bir kumaştan biçilmiş, yolunda kurban olacakları bu kumaştan yapar Tanrı. Kendisi de iyi bilir bunu, acı çekmek ister. Ne yazık ki yaşam ona hiçbir dert vermiyor; her şeyi tamam, yerinde olduğundan, acı çekme yeteneği ufak tefek kızgınlıklardan medet umma durumuna düşmüştür; bir tırmık yarası çıkarayım diye en ufak şeylerden yararlanır; her şeye yapışır, baştan yapışır. Başkalarını kendisine karşı kusur işletecek biçimde davranmasını da bilir elbet; bilir ya Julius onun bu erdemini gittikçe daha boş bırakmaya çalışır gibidir; eh öyleyse, onun yanında her zaman keyifsiz, her zaman hırçın görünmesine niçin şaşmalı? Anthime gibi bir kocayla işler ne güzel yürür! Kızkardeşinin bu durumdan yararlanmasını hemen hiç bilmediğini görünce kendi kendini yiyor; Veronique sıkıntılardan kaçıyor gerçekten de; güler-yüzlü, değişmez tatlılığının üzerinden, alaymış, takılmacaymış, her şey kayıp geçiyor, yaşamında yalnızlığa da çoktan alıştığı belli; Anthime şimdi onun için kötü değil, canının her istediğini söyleyebilir: Anthi-me'in sert konuşmasının kımıldayamamaktan ileri geldiğini açıklıyor; daha sağlam olsa daha az kızardı. Julius nereye gitmiş olabileceğini sorunca da:

«Laboratuvarına,» diye yanıtıyor; gidip bakmanın -öyle ya, böyle bir öfkeden sonra rahatsız olabilir- daha uygun olup olmayacağını soran Margu-erite'e de sakinleşsin diye kendi başına bırakmanın, çıkışma fazla önem vermemenin daha iyi olduğunu söylüyor.

«Rahat rahat yemeğimizi yiyelim,» diye bağlıyor.

V

Hayır, Anthime enişte laboratuvarında kalmadı.

İçinde altı farenin acı çekmekten kurtulduğu bu çalışma yerinden hızla geçti. Bir güney aydınlığına batmış taraçada neden oyalanmıyor? Akşamın meleklerle yaraşır aydınlığı başkaldırmış ruhunu yatıştırır da eğer belki... Ama nerde: kaçıyor öğütten. Rahatsız döner merdivenden avluya vardı, ordan geçiyor şimdi. Bu sakat acele bizim için acı, her adımın ne çabalara, her çabanın ne sızılara mal olduğunu biliyoruz. Böyle vahşi bir gücü iyiliğe harcadığımızı ne zaman göreceğiz? Büzülmüş dudaklarından bir inilti çıkıyor bazı bazı; hatları büzülüyor. Bu dinsiz öfke nereye götürüyor onu?

Meryem - Meryem ki, dünya üzerine açık ellerinden iyiliği ve göksel ışınların yansımalarını boşaltarak eve gözkulak oluyor, belki küfərbaza bile yardım ediyor-, günümüzde Fleurissoire-Levichon sanat kurumunun plastik Roma kartonundan yaptığı şu modern heykellerden değil. Doğal bir «tasvir», halk sevgisinin belirtisi. Bu yüzden de bize ancak daha güzel, daha hoş gelecektir. Heykelin karşısında, ama önde, oldukça uzağında, duvar rafını aşan, aynı zamanda duvarların kenarlarına asılmış adakları da koruyan bir çinko çatıdan bir fener sarkmada, kansız yüzü, pırl pırl elleri, mavi mantoyu aydınlatıyor. Anahtarı bölgenin kilise hizmetçisinde bulunan, el yetişebilecek yükseklikte bir maden kapı, ucunda fenerin asılı olduğu ipin sarılma yerini içinde bulunduruyor. Ayrıca, heykelin önünde az önce Veronique'in getirdiği iki mum yanıyor, gece gündüz. Kendisi için yandığını bildiği bu mumları görünce, farmason öfkesinin yeniden alevlendiğini duyuyor farmason. Beppo büzülüp durduğu duvar girintisinde bir ekmeğe ka-buğuyla birkaç rezene filizi kırkırıyordu, yanına koşturmuştu. Anthime, nazik selamına karşılık bile ver-

meden, omuzlarından yakalayırverdi onu; üzerine eğilmiş de ne diyor, ne diyor da böylesine titretiyor çocuğu? «Olmaz! olmaz!» diye karşı çıkıyor çocuk. Anthime yeleşinin cebinden beş lirettik bir banknot çıkarıyor: Beppo kızıyor... İlerde hırsızlık edecek belki; hatta adam öldürecek; yokluğun hangi iğrenç çamuruyla lekeleyecek alnını, kim bilebilir? Ama kendisini koruyan Meryem'e, her akşam, uykuya varırken, yüzüne bakarak göğüs geçirdiği, her sabah uyanır uyanmaz gülümsediği Meryem'e el kaldırmaya gelince!.. Anthime öğüde de, baştan çıkarmaya da, sertliğe de, gözdağına da başvurabilir, ama yalnızca terslenir, başka birşey elde edemez.

Ama biz aldanmayalım. Anthime aslında Meryem'e hiç mi hiç kızmıyor; o özel olarak Veronique'in mumlarına kızgın. Ne var ki, Beppo'cuğun basit ruhu bu incelikleri dinlemiyor; hem artık adanmış olan bu mumları üfleme kimselerin hakkı yoktur...

Bu direnme kızdırmıştı Anthime'i, çocuğu itti. Tek başına yapacak yapacağını. Duvara yaslanıyor, koltuk değneğini alt yanından kavrayıp, sapını ar-kaya sallayarak korkunç bir hız alıyor, vargücüyü havaya fırlatıyor. Sopa duvar oyuğuna çarparak gürültüyle yere düşüyor, kimbilir hangi kırıntıyı, hangi molozu da birlikte indiriyor. Değneğini alıyor, duvar oyuğunu görmek için geri geri gidiyor... Allah bin belâsını versin! İki mum hâlâ yanıyor. Ama ne denir? Heykelin sağ kolunun yerinde, kala kala bir maden sap kalmış.

Aklı başına geliyor, yaptığı işin acıklı sonucuna bakıyor bir an: iş bu gülünç saldırıyla bitsin... Neyse, boşver! Gözleriyle Beppo'yu arıyor; çocuk kaybolmuş. Gece çöküyor; Anthime yalnız; az önce değneğinin kopardığı kalıntıyı görüyor döşemenin taşlarının üstünde, alıyor, mermer çamurundan küçük bir el bu, omuz silkerek yelek cebine atıyor.

Alnında utanç, yüreğinde öfke var şimdi putkı-

ranın, laboratuvarına çıkıyor; çalışmak isterdi, ama bu yüzler kızartıcı çaba onu yordu; gönü uyumaktan başka bir şey istemiyor. Hiç kuşkusuz, kimselere iyi geceler dilemeden yatacak yatağına... Gene de, tam odasına girecekken, bir ses duyup duruyor. Bitişik odanın kapısı açık; karanlıkta sessizce ilerliyor.

Küçük Julie, tanıdık bir küçük melek gibi, ge-celiğiyle diz çökmüş yatağının üstünde; yatağın baş-ucunda, lambanın aydınlığı altında, Veronique'le Marguerite de diz çökmüşler; Julius de biraz ötede, yatağın ayakucunda ayakta duruyor, bir eli yüreğinin üzerinde, bir eliyle de gözlerini örtüyor, hem sofu, hem erkekçe bir duruşu var; çocuğun dua edişini dinliyorlar. Bir sessizlik kaplamış odayı, hem öyle bir sessizlik ki, mavi bir dumanın, bu çocuk duası gibi, dupduru göğe doğru dimdik yükseldiği bir durgun, bir altın geceyi anımsatıyor, Nil kıyısında bir geceyi.

Duanın sonu yakın olma; şimdi çocuk ezberlenmiş kalıpları bırakarak, hazırlıksız, yüreğinden geldiği gibi dua ediyor; küçücük öksüzler için, hastalar, yoksullar için, ablası Genevieve, teyzesi Vero-nique için, babası için, sevgili annesinin gözlerinin çabucak iyileşmesi için dua ediyor... Anthime'in yüreği daralıyor bu sırada; kapının eşiğinden, odanın öbür ucundan, alaylı olmasını istediği, çok yüksek bir sesle konuştuğu duyuluyor:

«Ya enişte, onun için bir dileğin yok mu ulu Tan-rı'dan?»

Bunun üzerine çocuk, olağanüstü denecek derecede güvenli bir sesle yeniden başlıyor, herkesi şaşırtıyor:

«Bir de, Tanrım, bir de size Anthime eniştenin günahlarını bağışlamanız için yalvarıyorum.»

Bu sözler tam yüreğinden vuruyor tanrısızı.

Anthime bir düş gördü o gece. Odasının küçük kapısı vuruluyordu; koridor kapısı değil, komşu kapı da değil, başka bir kapı vuruluyordu, o zamana kadar uyanıkken farkına varmadığı, dosdoğru sokağa açılan bir kapı. Bundan korktu, önce bütün yanıtı dilini tutmak oldu. Bir yarı aydınlık, bir gece lambasının verebileceği kadar yumuşak, belirsiz bir aydınlık, odadaki ufak tefek eşyaları seçmesini sağlıyordu; ama hiçbir alev yoktu odada. Bu ışığın nereden geldiğini kendi kendine açıklamaya çalışırken, kapı ikinci bir kez daha vuruldu.

«Ne istiyorsunuz?» diye seslendi titrek bir sesle.

Üçüncüsünde olağanüstü bir gevşeklik onu uyuşturdu, her türlü korku duygusunu da eritti (daha sonra «boyuneğmiş bir sevgi» diyordu buna); birdenbire, bir an içinde, kendisinin dirençsiz, kapının da açılmak üzere olduğunu sezindi. Gürültüsüzce açıldı kapı, Anthime bir an, karanlık bir aralıktan başka birşey görmedi, ama işte, bir duvar oyuğun-daymış gibi, Meryem Ana beliriverdi. Kısa, ak bir gölgeydi bu, önce küçük yeğeni Julie sandı, yanından ayrıldığı sıradaki gibi, çıplak ayakları geceliğinden dışarı çıkmış. Ama bir an sonra, çok kötü davrandığı Varlığı tanıdı; diyeceğim, kırdığı heykelin görünüşündeydi bu gölge; hatta sağ dirseğinin alt yanındaki yarayı bile seçebiliyordu; ama o erkeksi yüz, her zamankinden daha güzel, daha güleçti. Anthime yürüdüğünü açıkça göremiyordu ya, o kayarcasma kendisine doğru ilerliyordu, tam başucuna gelince:

«Sen, ey beni yaralayan, sanır mısın ki seni iyileştirmek için elime gereksinimim olsun?» dedi. Bu arada içi boş giysi kolunu onun üzerine doğru kaldırıyordu.

Şimdi bu tuhaf aydınlık Ondan yayılıyormuş gibi geliyordu Anthime'e. Ama maden sap birdenbire böğrüne sapanınca korkunç bir acı duydu, karanlıklar içinde uyandı.

Anthime belki çeyrek saat öylece kaldı, bir türlü toplayamadı kendini. Birdenbire tuhaf bir uyuşukluk, şaşkınlık duyuyordu sonra, nerdeyse hoş denilebilecek bir gidişme, öyle ki böğründeki keskin acıyı gerçekten duyduğundan kuşkudaydı şimdi; düşü nerede bitiyor, nerede başlıyordu, şimdi uyanık mıydı, az önce düş mü görmüştü, anlamıyordu. Kendini yokladı, çimdikledi, inceledi, bir kolunu yataktan çıkardı, en sonunda bir kibrit çaktı. Veronique yanında, yüzünü duvardan yana çevirmiş, uyuyordu.

O zaman, çarşafından dışarı çıkıp yorganı attı, çıplak ayaklarının ucunu terliklere basıncaya kadar kaydı. Koltuk deyneği orda, gece masasına dayalıydı; deyneği almadan, yatağı geriye iterek ellerinin üzerinde doğruldu; sonra ayaklarını terliğe soktu; sonra bacakları üzerinde dimdik dikildi; sonra da, hâlâ kararsız, bir kolu ilerde, bir kolu geride, bir adım, iki adım attı yatak boyunca, üç adım, sonra odanın içinde... Meryem Ana! Yoksa!.. -Sessizce pantolonunu geçirdi bacaklarına, yeleşini, ceketini giydi... Dur, benim sakımsız kalemim! Kurtulan bir ruhun kanat çırpıtığı yerde, iyileşmiş bir bedeninin beceriksiz deviniminin ne önemi var?

Çeyrek saat sonra, Veronique, bilmem hangi önseziyle birşeyler sezip de uyandığı zaman, önce Ant-hime'in varlığını yanında duymayışma şaştı; bir kibrit çakıp da yatağın başucunda koltuk deyneğini, sakatın zorunlu yoldaşını görünce daha çok şaşırdı. Kibrit parmaklarının arasında yandı tükendi, çünkü Anthime çıkarken mumu götürmüştü; Veronique el yordamıyla, üstünkörü giyindi, sonra o da ayrıldı odadan, tavanarasmm kapısı altından sızan ışık çizgisine doğru gitti.

— Anthime! Orda mısın, dostum?

Yanıt yok. Bununla birlikte, kulağı kirişte olan Veronique, tuhaf bir ses duyuyordu. Sıkıntıyla kapıyı itti; gördüğü şey eşşe çivileyiverdi kendisini:

Anthime'ciği orada, karşısındaydı; ne oturuyordu, ne ayakta; başının yukarısı masanın hizasm-daydı, kenara koyduğu mumun ışığını tümüyle alıyordu; bilgin, tanrısız Anthime, istemi gibi kötürüm dizi de, yıllardır hiç eğilmemiş, bükülmemiş (çünkü onda akılla beden ne büyük bir uygunluk içinde olduğu dikkate değer birşeydir) olan Anthime diz çökmüştü.

Diz çökmüştü, Anthime diz çökmüştü; iki elinde ufak bir mermer hamuru kırıntısı tutuyor, gözyaşlarıyla ıslatıyor, coşkun öpüşlere boğuyordu. Önce hiç istifini bozmadı, Veronique de bu gizem karşısında şaşırılmıştı, ne geri çekilmeyi göze alabiliyordu, ne girmeyi, kendisi de eşşe, kocasının karşısına diz çökmeyi düşünüyordu, bu sırada kocası zorlanmadan kalkarak, ey mucize! güvenli adımlarla kendisine doğru ilerledi, kollarını beline doladı, onu bağrına basarak üzerine doğru eğildi:

«Bundan böyle... bundan böyle, benimle birlikte dua edeceksin, canım», dedi.

VII

Farmasonun dine dönmesi uzun zaman gizli kalamazdı. Julius de Baraglioul bir gün bile beklemeden kardinal Andre'ye duyurdu işi, o da muhafazakâr partiye, Fransız kilisesinin bütün yüksek kademelerine yaydı; bu arada Veronique de peder Ansel-me'e haber ulaştırıyor, böylece iş çabucak Vatikan'ın kulaklarına varıyordu.

Armand-Dubois ufak bir ergi sağlamıştı kuşkusuz. Meryem Ana'nın kendisine gerçekten göründü-

günü söylemek belki de düşüncesizlik olurdu; ama onu yalnız düşünde görmüş olsa bile, iyileşmesi ortadaydı, yadsınamazdı, kanitanabilirdi, hiç kuşkusuz mucizemsi birşeydi.

İyileşmek belki Anthime'e yetiyordu, ama kiliseye yetmiyordu, kendisini alışılmamış bir şanla donatacağım ileri sürerek açık bir dine dönüş istedi.

Bundan birkaç gün sonra peder Anselme, kendisine:

«Daha neler!» diyordu. «Bu kadar kusur işleyin, sapkınlığı yaymak için başvurmadık yol bırakmayın da bugün Tanrı'nın sizden istediği yüce bilgiyi vermekten kaçın, öyle mi? Sizin o boş biliminizin yalancı parıltıları kimbilir kaç kişinin nura sırt çevirmesine yol açtı! Şimdi onları yeniden dine bağlamak bir borçtur sizin için. Ne diyorum? Borç mu? Biricik göreviniz bu sizin; bunu anlamadığınızı varsaymak gibi bir aşağılamada bulunmayacağım size.»

Hayır, Anthime bu görevden kaçmıyordu; ama sonuçlarından korkmaktan da geri durmuyordu. Söylediğimiz gibi, Mısır'daki büyük çıkarları farmasonların elindeydi. Loca'nın kendisini yadsıyan bir kimseye desteğini sürdürmesi beklenebilir miydi? Servetini ondan beklediği için, kendini batmış sayıyordu şimdi.

Peder Anselme'e açıldı. Adam, Anthime'in yüksek rütbesini bilmiyordu, öğrenince dine dönüşün daha ilginç olacağını düşündü, pek sevindi. İki gün sonra, Anthime'in bu yüksek rütbesi, *Osservatore* okurları için de, *Santa Croce* okurları için de bir giz olmaktan çıkmıştı.

«Beni mahvediyorsunuz», diyordu Anthime.

«Yok, oğul, tam tersine, diye yanıtlıyordu peder Anselme; size kurtuluşu getiriyoruz. Parasal gereksinimlerinize gelince, hiç üzülme: kilise karşılar bunu. Kardinal Pazzi'ye durumunuzu uzun uzun anlattım, o da Rampolla'ya bildirecek; sonra size Kut-

sal Peder'imizin de dine dönüşünüzden şimdiden haberdar olduğunu söyleyeceğim.- Kilise kendisi için neleri gözden çıkardığınızı anlayacaktır. Hakkinizin yenmesini ister mi? Hem sonra, farmasonların bu işteki etkisini de biraz büyütüyor musunuz? Neler yapabileceklerini bilmiyor değilim. Düşmanlıklarının size kaybettireceğini iyice hesapladınız mı? Tutarını söyleyin bize, söyleyin ve... (sol elinin işaret parmağını, şeytanca bir iyilikle, burnuna dek kaldırdı) ve hiçbir şeyden korkmayın.»

Jübile şenliklerinden on gün sonra, Anthime'in dine dönüşü Gesu'de büyük bir tantanayla kutlandı. Zamanın bütün İtalyan gazetelerinin ilgilendiği bu töreni uzun uzun anlatacak değilim. Cizvit önderinin sözcüsü Peder T., en dikkate değer söylevlerinden birini çekti: Kuşku yoktur ki, farmasonun ruhu çılgınlık derecesinde sarsıntılıydı, kininin fazlalığı bile bir aşkın habercisiydi. Kutsal vaizci Saul de Tarse'ı anıyor, Anthime'in putkıranca davranışıyla ermiş Etienne'in taşlaması arasında şaşırtıcı benzerlikler buluyordu. Kutsal pederin parlak sözleri kubbe altında kabarak sesli bir mağarada koca gel-git dalgalan gibi yayılırken, Anthime, yeğeninince sesini düşünüyor, bundan böyle hep kendisine hizmet edeceği kimsenin dikkatini dinsiz eniştesinin günahları üzerine çektiği için, çocuğa içinden teşekkür ediyordu.

Anthime o günden sonra daha yüce işlere verdi kendini, adı çevresinde yapılan patırdıyı pek farketmedi. Onun yerine Julius de Baraglioul acı çekiyor, gazeteleri yüreği çarpmadan açamıyordu. Ortodoks gazetelerinin ilk coşkunluğuna şimdi serbest yayınların yuhalan karşılık veriyordu-. *Osservato re* 'nin önemli yazısı «Kilisenin yeni bir yengisi»ne, *Tempo Felice'nin* «Bir budala daha» adlı yergisi karşılık olu-

yordu. Sonra da *La Depeche de Toulouse'da* Anthime'in, iyileşmesinden iki gün önce yolladığı alaylı bir kısa yazısı yayımlandı; Julius bacanağı adına, bundan böyle «dine dönmüşü» yazı arkadaşları arasında saymamasını bildiren, hem onurlu, hem kuru bir mektupla karşılık verdi *La Depeche'e*. *Zukunft* daha çabuk davrandı, Anthime'e kibarca teşekkür etti. Berikiyse gerçekten sofu bir ruhun sağladığı huzurlu yüzle kabulleniyordu vuruşları. Julius ışıklı bir sesle:

«Bereket versin ki *Correspondant'm* sayfaları açılacak kaleminize, bunu ben üzerime alıyorum,» diyordu.

«Ama oraya ne yazayım istiyorsunuz, dostum? diye karşı geliyordu Anthime tatlılıkla; dün kafamı kurcalayan şeylerin hiçbiri ilgilendirmiyor şimdi beni.»

Sonra sessizlik başlamıştı. Julius'ün de Paris'e dönmesi gerekmişti.

Peder Anselme sıkıştırıp durduğundan, Anthime yumuşak başlılıkla Roma'dan ayrılmıştı bu arada. Loca'nın desteği kalkar kalkmaz, parasal yıkım gelip çatmıştı; kilisenin desteğine güvenen Veronique' in zorlamasıyla yaptığı görüşmeler de kilise ileri gelenlerini yormaktan, sıkmaktan başka sonuç vermemişti, dostça bir öğüt vermişler, Milano'ya giderek eskiden vadedilen ödeneği ve bayatlamış bir göksel iyiliğin artıklarını beklemesini söylemişlerdi.

İKİNCİ KİTAP

JULIUS DE BARAGLIOUL

*tHiç kimsenin dönüşüne engel olmamak
gerektiğine göre.»*

RETZ - VIII, s. 93

I

Baraglioul'lar 30 Mart'ta, geceyarısı Paris'e döndüler, Verneuill sokağındaki dairelerine yeniden yerleştiler.

Marguerite yatma hazırlığını yaparken, Julius, elinde bir ufak lâmba, ayağında terlikleri, içinde yeniden bulunmaktan her zaman zevk duyduğu çalışma odasına girdi. Loş bir dekoru vardı odanın; duvarlarda birkaç Lepineyle bir Boudin asılıydı; bir köşede, bir döner heykel ayaklığı üzerinde bir mermer, karısının Chapu tarafından yapılmış büstü, biraz çiğ bir leke oluşturuyordu; odanın ortasında Rönesans işi bir kocaman masa vardı, masanın üstünde kitaplar, broşürler, prospektüsler kümelenmişti; bölmeli mineden bir tepsi üzerinde kenan bükülmüş birkaç kartvizit, bunlardan biraz uzakta da, iyice belli olacak biçimde Barye'nin bir bronzuna dayanmış bir mektup vardı. Julius, babasının yazısını tanıdı. Hemen zarfı yırtıp okumaya başladı:

*Sevgili oğlum,
Bu son günlerde iyice güçten düştüm. Kimi
şaşmaz belirtilere bakarak, tası tarağı toplama-*

nın zamanı geldiğini anlıyorum,- hem daha uzun bir konaklamadan fazla bir yarar da beklemiyorum.

Bu akşam Paris'e döneceğinizi biliyor, bana vakit geçirmeden bir hizmette bulunmaktan kaçınmayacağınıza inanıyorum: bu yakınlarda size de bildireceğim kimi düşüncelerim var, bunların gerçekleşmesi için, Lafcadio Wluiki (Louki okunur, W ile i pek belli olmaz) adında bir delikanlının hâlâ Claude Bernard çıkmazında, 12 numarada oturup oturmadığını bilmem gerekiyor.

Bu adrese gidip adı geçen delikanlıyı görürseniz, çok sevinirim. (Nasıl olsa romancısınız, kendinizi içeriye aldirtmak için kolayca bir bahane bulursunuz.) Şunları öğrenmem gerekiyor-.

1.— *Delikanlının ne yaptığı;*

2.— *Ne yapmayı düşündüğü (bir ereği var mı? Varsa ne türden?).*

3.— *Bir de geçim kaynaklarını, yeteneklerini, isteklerini, zevklerini, nasıl bulursanız öylece belirtirsiniz bana.*

Şimdilik beni görmeye çalışmayın.- Keyfim yerinde değil. Edindiğiniz bilgileri birkaç satırla bana yazsanız da olur. Konuşmayı arzu-larsam, ya da büyük yolculuğun yaklaştığını sezersem, sizi çağırırım.

Gözlerinizden öperim.

Juste-Agenor de BARAGLIOUL

EK. — Benim tarafımdan geldiğinizi hiç belli etmeyin. Delikanlı beni tanımaz, bundan böyle de tanımamalı.

Lafcadio Wluiki şimdi on dokuz yaşında. Rumen uyruklu. Öksüz.

Son kitabınızı gözden geçirdim. Bundan son-

ra da Akademiye giremezseniz, bu saçmalıkları yazmış olmanız bağışlanamaz.

Yadsınamazdı: Julius'ün son kitabı basında kötü karşılanmıştı. Yorgundu ya gazetelerden kesilmiş yazıları, romancı adının hiç de iyi anılmadığı yazıları gene de gözden geçirdi. Sonra bir pencere açtı, gecenin sisli havasını ciğerlerine çekti. Julius'ün çalışma odasının pencereleri elçilik bahçelerine bakardı, bu arıtıcı gölge havuzlarında gözler de, ruh da, dünyanın, sokağın çirkinliklerinden arınırdı. Görünmeyen bir karatavuğun türküsünü dinledi bir zaman. Sonra yatak odasına döndü, Marguerite çoktan yummuştu gözlerini.

Uykusuz kalmaktan korkuyordu, konsolun üzerinden, sık sık kullandığı portakal çiçeği şişesini aldı. Karı-kocalık saygısına çok dikkat ederdi, fitili kısılmış lâmbayı uyuyan kadından daha aşağıda bir yere koymuştu ya, içindekini içip de bardağı bırakınca kristalin şingirtisi Marguerite'in uyusukluğunun derinliğine ulaştı, Marguerite bir hayvan iniltisi çıkararak duvardan yana döndü. Julius onu uyanık buluşuna sevindi, yanına yaklaştı, bir yandan soyunurken, bir yandan da konuşmaya başladı:

«Babam kitabımdan nasıl sözediyor, bilmek ister misin?»

Marguerite uyumaktan başka birşey istemiyordu.

«Sevgili dostum, babacığın yazından anlamaz, yüz kez söyledin bunu bana», diye mırıldandı.

Ama Julius pek içlenmişti:

«Bu saçmalıkları yazmamın hiç yakışık almadığını söylüyor», dedi.

Oldukça uzun bir sessizliğe daldı Marguerite, her türlü yazını çıkardı aklından; Julius yalnızlığı kabullenmek üzereydi; ama Marguerite, sırf onu sevdiği için, büyük bir çaba harcayarak yüzeye döndü:

«Bunu da kendine dert etmezsin inşallah», dedi.

«Pek soğuk karşılıyorum, görüyorsun,» dedi Julius hemen. Ama ne de olsa babama böyle konuşmak yaraşmaz bence; herkese yaraşsa, babama yaraşmaz; üstelik, doğrusunu konuşmak gerekirse, kendi onuruna dikilmiş bir anıttan başka birşey olmayan bu kitap hakkında...»

Öyle ya, Julius bu kitapta ihtiyar diplomatın yüce meslek yaşamını göstermemiş miydi? Romantiklerin gürültülerine karşılık, Juste-Agenor'un hem aile, hem siyaset yaşamını, onurlu, sakın, örnek yaşamını göklere çıkarmamış mıydı?

«Çok şükür ki sana minnet duysun diye yazmadın bu kitabı.»

«Dorukların Havası'm Akademi'ye girmek için yazdığımı çıtlattıyor.»

«Peki, ne zaman olacaktı bu iş! Ne zaman güzel bir kitap yazdığın için Akademi'ye girecektin-sin!» Sonra acıyan bir sesle: «Her neyse! İnşallah gazetelerle dergiler dersini verirler ona.»

Julius patladı:

«Gazeteler mi? Bırak canım!.. Dergiler mi!» Öfkeyle Marguerite'e döndü, sanki onun suçuydu bu konuya girmesi, acı bir gülüşle: «Dört bir yandan saldırıyorlar», dedi.

Bir yumruk oldu bu. Marguerite iyice uyandı.

«Çok mu yermişler seni?»

«Övgüler de var, ikiyüzlülükleri şaşırtıyor insanı.»

«Ne iyi ediyordun bu gazetecileri hor görmekle! Ama evvelsi gün M. de Vogue ne yazıyordu sana, düşünsene.- Kaleminiz Fransa'yı bir kılıç gibi savunuyor.»

Julius düzeltti:

«Kaleminiz, bizi tehdideden barbarlara karşı, Fransa'yı bir kılıçtan daha iyi savunuyor.»

«Sonra daha geçenlerde kardinal Andre de oyunu sana vereceğini söylemekle bütün Kilise'nin ar-

dında olduğunu belirtti.»

«Bunun hiçbir yaran yok bana!»

«Dostum...!»

«Kilisenin yüksek himayesinin ne olduğunu Ant-hime'in işinde gördük.»

«Dertlendin gene, Julius. Ödül için çalışmadığını sık sık söylemişindir bana; başkaları beğensin diye de çalışmadığını, kendi beğenmenin sana yettiğini söyledin; çok güzel sayfalar da yazdın bu konuda.»

«Biliyorum, biliyorum», dedi Julius, sinirlenmişti.

Derin sıkıntısı bu düzmece ilaçlan ne yapmıştı. Tuvalet odasına geçti.

Ne diye karısının önünde kendini tutmuyor da böyle yürekler acısı bir taşkınlık gösteriyordu? Eşlerin paylaşacakları kaygılardan değildi ki kaygısı, gururla, utançla yüreğine kapatmalıydı onu. «Saçmalıklar!» Dişlerini yıkarken, bu sözcük şakaklarını dövüyor, en soylu düşüncelerini altüst ediyordu. Ne önemi vardı bu son kitabın? Babasının sözünü unutuyordu: hiç değilse bu sözü babasının söylediğini unutuyordu... Yaşamında birinci kez, çirkin mi çirkin bir soru yükseliyordu içinde, - onun, şimdiye kadar yalnız onama, gülümsemeyle karşılaşmış olan Ju-lius'un içinde-, bu gülümsemelerin içtenliği, bu onamaların değeri üzerinde, yapıtının değeri, düşüncesinin gerçekliği, yaşamının doğruluğu üzerinde bir kuşku yükseliyordu.

Odasına döndü, bir elinde dalgın dalgın diş bardağını, bir elinde fırçasını tutuyordu; yansına kadar pembe bir suyla dolmuş bardağı konsolun üstüne, fırçayı bardağın içine koydu, akçağağaçtan yapılmış, ufak bir masanın önünde durdu. Marguerite mektuplarını burada yazardı. Karısının kalemine sarıldı; inceden inceye kokulandırılmış, morumsu bir kâğıda şunlan karalamaya başladı:

Sevgili babacığım,

Bu gece dönünce mektubunuzu buldum. Verdiğiniz görevi hemen yarın yerine getireceğim, dilediğiniz gibi sonuçlandıracağımı umuyor, size bağlılığımı göstermeyi çok istiyorum.

Öyle ya, ezilip kınlmca gerçek büyüklüklerini gösteren soylu kişilerdendir Julius. Geriye yaslandı, bir zaman kaldı öylece, kalemi elinde, tümcesini tartıyordu.

Çıkarıcılıkla hiçbir ilgisi olmayan birşeyin sizce kuşkulu görülmesi zor geliyor bana, bu çıkar duygusundan uzaklıktır ki...

Hayır. Şöyle yazsa daha iyi olurdu:

Sanır mısınız ki ben sanatta dürüstlüğe daha az değer veririm, o dürüstlük ki...

Tümcenin arkası gelmiyordu. Julius gecelikleydi; üşüyeceğini anladı, kâğıdı buruşturdu, diş bardağını aldı, buruşturulmuş kâğıdı havaya atarken, onu da götürüp tuvalet odasına bıraktı.

Yatağına girmek üzereydi, karısının omzuna dokundu:

«Ya sen, sen ne düşünüyorsun kitabım hakkında?»

Marguerite donuk donuk gözlerini araladı. Julius sorusunu yinelemek zorunda kaldı. Marguerite yan yana döndü, ona baktı. Kaşları bir kınşıklar yığını altında yukan kalkmış, dudakları büzülmüştü, acıklı bir görünüşü vardı Julius'un.

«Dostum, ne oldu sana böyle? Daha neler! sen kitabının ötekiler kadar iyi olmadığına gerçekten inanıyorsun demek?»

Bir yanıt denemezdi buna; Marguerite yanıt vermekten kaçmıyordu.

«Ben ötekilerin bundan iyi olmadıklarına inanı-

yorum!»

«Eh, öyleyse!...»

Marguerite bu taşkınlıklar karşısında cesaretini yitirdi, yumuşak kanıtlarının yararsız olduğunu anladı, karanlığa dönüp, yeniden uyudu.

II

Julius'ün meslekten gelme bir merakı, insanla ilgili hiçbir şeyin kendisine yabancı kalamayacağı gibi bir de koltuk kabartıcı, boş düşü vardı ya şimdiye kadar sınırının alışkanlıkları dışına pek çıkmamış, aşağı yukarı yalnız kendi çevresinin insanlarıyla bağıntıda bulunmuştu. Eğilimi değildi bunun nedeni, daha çok önüne fırsat çıkmayışmdandı. Julius, bu görüşme için dışarıya çıkmak üzereyken, giysisinin hiç de gerektiği gibi olmadığını farketti. Par-desüsünde, plastronunda, hatta cronstadt şapkasında bir uygunluk, bir darlık, bir seçkinlik vardı... Ama olsun, kılığının genç adamı fazla kaba bir yakınlığa buyur etmemesi daha iyi olurdu belki de. Onu konuşma yoluyla açılmaya yöneltmek daha uygun düşerdi, böyle düşünüyordu Julius. Bir yandan Claude-Bernard çıkmazına doğru gidiyor, bir yandan da araştırmayı yürütebilmek için nasıl bir bahaneyle içeri gireceğini tasarlıyordu.

Kont Juste-Agenor de Baraglioul'un ne işi olabilirdi bû Lafcadio'yla? Julius'ün kulağında uğulda-yıp duruyordu bu soru, can sıkıcıydı. Şimdi, babasının yaşamını yazıp bitirdikten sonra da hakkıyla sorular sormaya kalkacak değildi ya. Bu konuda babasının kendisine söyleyeceğinden fazlasını bilmek istemiyordu. Kont şu son yıllarda sessizleşmişti ya hiçbir şeyini de gizlememişti. Julius, Luxembourg'dan geçerken bir sağnağa tutuldu.

Claude-Bernard çıkmazında, 12 numaralı kapının

önünde i>ir kira arabası duruyordu. Julius, geçerken, kocıman bir şapka altında, biraz cafcıflı bir tuvalet eymiş bir kadın gördü bu arabada.

Evin kapıcısına Lafcadio Wluiki adını söylerken yüreği çarptı; bir serüvene atılıyormuş gibi bir duygu vard romancının içinde; ama merdivenden çıkarken, aulunduğu yerin bayağılığı, dekorun sönüklüğü hoşma gitmedi; neyle besleneceğini bilemeyen merakı sarsılıyor, tiksintiye yeniliyordu.

Dördincü katta, yalnız merdivenlikten ışık alan • halisiz koridor, merdiven başından birkaç adım sonra kıvrılıyordu; sağda solda kapalı kapılar vardı bu koridorun üzerinde; dipteki kapı aralıktı, ince bir ışık çizgisi sızıyordu arasından. Julius kapıyı vurdu; boşuna; çekine çekine biraz daha araladı; odada hiç kimse yoktu. Julius yeniden aşağıya indi.

«Yolsa da gecikmez, birazdan döner», demişti kapıcı.

Bardiktan boşanırçasına yağmur yağıyordu. Avluda, merdivenin karşısında, bir bekleme odası vardı; ama su odanın pis kokusunu, kasvetli halini görünce yıkanya çıkarak kapıyı itip girebileceğini, genç adamı gözüpüklelikle bekleyebileceğini düşündü. Gene yukarı çıktı.

Koricoru yeni baştan dönerken, diptekinin yanındaki odadan bir kadın çıktı. Julius bu kadına çarptı, öfûr diledi.

«Kimi arıyorsunuz?»

«Monsieur Wluiki'yi. Burada oturmuyor mu?»

«Dışarı çıktı.»

Julius öyle bir sıkıntıyla:

«Ya!> dedi ki kadın hemen:

«Aceie miydi kendisine söyleyeceğiniz?» diye sor-du.

Julius, bilinmedik Lafcadio'yla karşılaşmak üzere silahlanmıştı yalnız, şaşırıldı kaldı; bununla birlikte, fırsat güzeldi; belki de bu kadın çok şeyler bi-

liyordu delikanlı hakkında; onu bir konuşturabilsey-di...

«Kendisinden bir şey soracaktım da.»

«Kimin adına?»

'Beni polis molis sanmasın sakın!' diye düşündü Julius, şapkasını hafiften kaldırdı, biraz tumturaklı bir sesle:

«Bendeniz kont Julius de Baraglioul'um», dedi.

«Ah! sayın kont... Özür dilerim, şey edemedim... Öyle karanlık ki, bu koridor! Girin lütfen. (Dipteki kapıyı itti). Lafcadio gecikmez herhalde... Şeye kadar gitti, şeye... Ah! Bir dakika!...»

Julius içeri girerken, kadın bir iskemlenin üzerine saygısızca yayılmış bir kadın donuna doğru seğirtti ilkin, saklamayı beceremeyince, hiç değilse buruşturup ufaltmaya çalıştı.

«Öyle karışık, öyle karışık ki burası...»

Julius tatlılıkla:

«Bırakın! bırakın! diyordu. Ben alışkınım...»

Carola Venitequa oldukça güçlü bir kadındı, daha doğrusu biraz tombuldu ya yapısı, görünüşü sağlamdı, çoğu insanlarda görülen ama bayağı olmayan, oldukça çekici hatları vardı, hayvansı, yumuşak bakışlıydı, meler gibi bir ses çıkarıyordu. Sokağa çıkmak üzere olduğu için, başına ufak ve yumuşak bir fötr giymişti, bir denizci kravatının ortadan kestiği, bluz biçimi korsajının üzerinde bir erkek yakası, kollarında beyaz yenler vardı.

«M. Wluiki'yi uzun zamandır tanır mısınız?»

Kadın, yanıt vermeden:

«Belki de isteğinizi iletebilirim ona», dedi.

«Şey... Bu arada çok işi olup olmadığını bilmek isterdim.»

«Gününe göre değişir.»

«Çünkü, biraz boş zamanı varsa, şey diyordum... benim için ufak bir işe bakmasını...»

«Ne tür bir iş?»

«Şey işte, şöyle... İlkin ne gibi şeylerle uğraştığımı öğrenmek isterdim biraz.»

Soruda kurnazlık yoktu ama Carola'nın dış görünüşü de insanı kurnazlığa yönelten türden değildi pek. Kont de Baraglioul güvenine yeniden kavuştu. Carola'nın boşalttığı iskemleye oturmuştu, Carola da onun yanında, masaya dayanmış, konuşmaya başlamak üzereydi, bu sırada koridorda büyük bir gürültü koptu.- kapı gürültüyle açıldı, Julius'ün arabada gördüğü kadın belirdi.

«Anlamıştım,» dedi; «bu adamın yukarı çıktığını görünce...»

Carola, Julius'ten biraz uzaklaştı hemen:

«Hiç de değil, cicim, değil... konuşuyorduk,» dedi. «Arkadaşım Bertha Grand-Marnier; sayın kont... kusura bakmayın: adınızı unuttum!»

Julius, Bertha'nın uzattığı eldivenli eli sıkarken:

«Zararı yok», dedi, biraz sıkılmıştı.

«Sen de beni takdim et», dedi Carola...

Öbürü dostunu takdim ettikten sonra:

«Bak, yavrum, üç saattir bekliyoruz, dedi. Beyefendiyle konuşmak istiyorsan, al götür: bir arabam var.»

«Beni görmeye gelmemişti ki.»

«Gel öyleyse! Yemeği bizimle yer misiniz bu akşam?»

«Üzgünüm.»

Carola kızarmıştı, dostunu götürmekte acele ediyordu:

«Kusura bakmayın, efendim, dedi. Lafcadio ner-deyse gelir.»

Kadınlar çıkarken kapıyı açık bırakmışlardı; koridor, halisiz olduğu için sesliydi; merdiven başından sonra kıvrılması, gelenin görülmesine engel oluyordu ya yaklaşması duyuluyordu.

«Neyse, oda bana kadından da iyi bilgi verir umarım», dedi Julius kendi kendine. Çevresini sakın sakın gözden geçirmeye başladı.

Yazık ki eşyasıyla kiraya verilen bu bayağı odada, bu türlü konulara yabancı kalmış merakına karşılık verebilecek hiçbir şey yoktu.

Kitaplık yok, duvarlarda resim yok. Şöminenin üzerinde Daniel Defoe'nin *Moll Flanders'ı* İngilizce, üçte ikisi açılmış yalnız, çirkin bir baskı; bir de Lasca diye anılan Anton-Francesco Grazi'nin *No-velle'si*, İtalyanca. Bu iki kitap Julius'ün ilgisini çekti. Bunların yanında, bir alkol şişesinin ardında duran bir resim de az ilgi uyandırmadı onda: kumlu bir kıyıda, pek genç sayılamayacak, ama garip bir biçimde güzül bir kadın, İngilizleri andıran, spor giysili, zarif, ince bir adamın koluna yaslanmış; ayakları dibinde de, on beş yaşlanca, açık renk, dağınık, sık saçlı, güleç, anadan doğna çıplak, güçlü bir çocuk.

Julius bu resmi aldı, sağ köşesindeki soluk birkaç sözcüğü okumak için ışığa yaklaştırdı: *Duino; temmuz 1886*. Duino'nun Avusturya'da, Adriyatik kıyısında küçük bir kasaba olduğunu biliyordu ya bundan da pek bir şey çıkaramadı Dudaklarını ovuşturdu, başını yukardan aşağı doğru sallayarak resmi yerine bıraktı. Şöminenin soğuk ocağı içinde bir yulaf unu kutusu, bir mercimek, tir de pirinç torbası duruyordu, az ötede de duvara dayanmış bir satranç tahtası. Bu delikanlının günlerini ne tür çalışmalara, ne tür işlere harcadığını belli eden hiçbir şey yoktu.

Lafcadio az önce yemek yemişti anlaşılır; masada, bir gazocağının üzerindeki ufak bir kulplu tencerenin içinde, en ufak öteberilerini bile düşünen turistlerin çay hazırlamak için kullandıkları şu küçük, içi oyuk, delikli, maden yumurtalardan biri duruyordu; kirli bir fincanın çevresinde de ekmeğin kırıntıları vardı. Julius masaya yaklaştı; masanın bir çekme-

cesi vardı, çekmecenin de anahtarı...

Bundan sonra olacıklara bakıp da Julius'ün kişiliği üzerinde aldanmanızı istemem: hiç de saygısız bir adam değildi Julius, herkesin kendi yaşamını canının istediği gibi gizlemesine saygı gösterirdi; edebe erdeme büyük bir saygısı vardı. Ama babasının buyruğu karşısında, yaratılışını zorlaması gerekiyordu. Bir an daha kulak verip bekledi, sonra, gelen giden olmadığını anlayınca —ilkelerine karşın, istemeye istemeye ama ince bir görev duygusuyla— anahtarı çevrilmemiş çekmeceyi çekti. Rus meşiniyle ciltlenmiş bir defter vardı; Julius defteri alıp açtı.

İlk sayfadaki sözcükler, fotoğraftaki yazıyla yazılmıştı, okudu:

*İstedikçe şunu bunu yazsın diye, Cadio'ya
amcasından hediye.*

Faby

Hemen aşağısına da biraz çocuksu, dik, düzgün bir yazıyla şunlar yazılmıştı:

Duino. Bu sabah, 10 temmuz 86. lord Fabian bizimle kalmaya geldi. Bana bir sandal, bir tüfek, bir de bu güzel defteri getirdi.

Bu ilk sayfada başka hiçbir şey yoktu. Üçüncü sayfaya 29 ağustos tarihi atılmıştı, şunlar okunuyordu:

Faby'ye 4 kulaç geçildim...

Ertesi gün de:

12 kulaç geçildim...

Julius bunun bir alıştırma defterinden başka bir şey olmadığını anladı. Ama günlerin listesi hemen kesildi, boş bırakılmış bir sayfadan sonra şunlar

vardı:

20 Eylül: Cezayir'den Aures'e hareket.

Sonra bazı yerler belirtiliyor, tarihler veriliyordu, en sonra da şunlar vardı:

5 Ekim.- El Kantara'ya, dönüş. Horseback'ta' 50 kilometre, durmadan.

Julius birkaç boş sayfa çevirdi; ama biraz ötede defter yeniden ele alınır gibiydi. Bir sayfanın başına, hem daha büyük harflerle, hem de dikkatle, yeni bir başlık yazılmıştı:

Altında da şöyle bir söz:

QUI INCOMINCIA IL LIBRO
DELLA NOVE ESIGENZA
E
DELLA SUPEEMA VIRTU²

«Tanto quanto se ne taglia*
BOCCACIO

Bu ahlak görüşleri karşısında birdenbire Julius' ün ilgisi uyanıyordu; bir avdı bu onun için. Ama bundan sonraki sayfada unut kırıklığına uğradı: bir muhasebe defteri çıkıyordu karşısına. Ama başka türden bir muhasebeydi bu. Artık ne yer, ne de tarih belirtiliyordu, şunlar okunuyordu yalnız:

Protos'u satrançta yendiğim için — 1 punta İtalyanca konuştuğumu belli ettiğim için = 3 p. Protos'tan önce yanıt verdiğim için = 1 p. Son sözü ben söylediğim için = 1 p. Faby'nin öldüğünü öğrenince ağladığım için = 4p.

- (1) İngilizce: bir araba türü. Çeviren).
- (2) İtalyanca olan bu yazılara anlamı şöyle: «Burada yeni titizlik ve en yüce erdem kitabı başlıyor.» (Çeviren).

Julius çabuk çabuk okuyordu, «punta»yı bir yabancı parası sandı, çocukça ve miskin bir başarılar ve armağanlar alışverişinden başka birşey görmedi bu hesaplarda.

Bu 4 nisan, Protos'la konuşma: «Şu sözcüklerde ne var, anlıyor musun.- ÖLÇÜYÜ AŞMAK?»

Yazı burada bitiyordu.

Julius omuz silkti, dudak büktü, başını salladı, defteri yerine koydu. Saatini çıkardı, kalkıp pencereye yaklaştı, dışarıya baktı; yağmur dinmişti. Şemsiyesini koyduğu yere doğru yöneldi; yakışıklı bir genç adam gördü bu sırada, kapının aralığından biraz geriye yaslanmış, gülümseyerek kendisine bakıyordu.

III

Resimdeki delikanlı pek az olgunlaşmıştı; Juste-Agenor «on dokuz yaşında» demişti ya on altıdan fazla göstermiyordu. Lafcadio daha yeni gelmişti kuşkusuz; Julius, defteri yerine koyarken başını kaldırıp kapıya doğru bakmış, hiç kimseyi görmemişti. Peki ama yaklaşmasını nasıl işitmemişti? O zaman Julius, içgüdüyle, genç adamın ayaklarına baktı, potin yerine lastik ayakkaplar giymiş olduğunu gördü.

Lafcadio hiç de düşmanca görünmeyen bir gülümsemeyle gülümsüyordu; neşeliydi daha çok, ama alaylı bir görünüşü vardı; başındaki yolculuk kasketine dokunmamıştı ya Julius'ün bakışıyla karşılaşır karşılaşmaz şapkasını çıkardı, gösterişli bir biçimde eğildi.

«Monsieur Wluiki mi?» diye sordu Julius.

Genç adam gene yanıt vermeden eğildi.

«Sizi beklemek için odanıza girdim, kusurumu

başılayın,» dedi Julius. «Doğrusunu isterseniz, içeri almasalardı kendiliğimden girmeyi göze alamazdım.»

Julius, hiç de rahatı kaçmadığını göstermek için, her zamankinden daha çabuk, daha yüksek bir sesle konuşuyordu. Lafcadio'nun alnı, nerdeyse belirsiz bir biçimde buruştu; Julius'ün şemsiyesine doğru gitti; tek sözcük söylemeden eline alıp götürdü, suları sızsın diye koridora bıraktı; sonra geri döndü odaya, Julius'e oturmasını işaret etti.

«Evinizde benimle karşılaşmanıza şaşırdınız herhalde?»

Lafcadio bir gümüş tabakadan bir sigara çıkardı sakın sakın, sonra yaktı.

«Buraya gelişimin nedenlerini bir iki sözcükle açıklayayım size, çabucak anlayacaksınız.»

Konuştukça güveninin eridiğini seziyordu.

«Bakın.. Ama izin verirsiniz önce kendimi tanıtayım»; -sonra, adını söylemekten rahatsız olacaktı gibi yeleğinin cebinden bir kart çıkarıp Lafcadio'ya uzattı, o da aldı, hiç bakmadan masanın üzerine bıraktı.

«Bendeniz... Oldukça önemli bir yapıtı bitirmiş bulunuyorum; ufak bir çalışma; bunu kendi elimle temize çekmeye zamanım yok. Biri bana sizden söz-etti, yazınızın çok iyi olduğunu söyledi, ben de düşündüm ki, -Julius'ün bakışları yoksul odayı dolaştı-düşündüm ki siz de herhalde...»

Lafcadio:

«Paris'te, diye sözünü kesti, Paris'te size benim yazımdan sözdebilecek hiç kimse yok.» -Bu sırada gözlerini çekmeyeceye çevirdi. Julius burada, hiç farkında olmadan, bir yumuşak balmumu damgasını at-tınvermişti; Lafcadio anahtarı kilidin içinde sertçe çevirip cebine koydu; Julius'ün kızarışına bakarak: «Hiç kimsenin hakkı yoktur bundan sözlemeye,» diye sürdürdü konuşmasını. «Öte yandan, (budalaca şeyler söyleyeceğine, renksiz ve pek yavaş bir sesle ko-

nuşuyordu) beyefendinin benimle niçin ilgilenebileceğini de anlayamadım daha... (karta baktı) hele kont Julius de Baraglioul'un ...Bununla birlikte (sesi birden Julius'ün sesi gibi, dokunaklı, ince bir ses oluverdi), sizin gözünüzden de kaçmadığı gibi, öneriniz paraya gereksinimi olan bir kimsenin önemsemeyeceği bir öneri değil. (Kalktı). — İzniniz olursa, yarın gelip yanıtımı bildiririm, efendim.»

Ona kapıyı gösterdiği kesindi. Julius de ısrar edemeyecek kadar kötü bir durumda olduğunu seziyordu; şapkasını aldı, bir an duraladı:

«Sizinle daha çok konuşmak isterdim», dedi beceriksizce. «İnşallah yarın... sizi saat ondan sonra bekleyeceğim.»

Lafcadio eğildi.

Julius koridoru döner dönmez, Lafcadio kapıyı itip sürgüyü çekti. Çekmeceye koştı, defterini çıkardı, giz veren son sayfasına, aylardır boş bıraktığı noktaya, kurşun kalemlerle, birincisinden çok farklı, şahlanmış bir yazıyla:

Olibrius'ün pis burnunu bu deftere sokturduğum için = 1 punta diye yazdı.

Cebinden bir çakı çıkardı, çakının ağzı pek incelmış, bir zimba biçimine girmişti, bir kibrit alevine tuttu çakının ağzını, sonra pantolonunun cebi içinden, bir çırpıda kalçasına batırdı onu. Yüzünü buruşturmadan kendini alamadı. Ama bu da yetmedi ona. Oturmadan masaya eğildi, tümcesinin altına bir tümce daha ekledi:

Ona bunu bildiğimi gösterdiğim için =2 punta.

Bu kez duraladı; pantolonunu çözdü, bir yanını indirdi, kalçasına baktı, açtığı küçük yara kanıyordu; bu yarının çevresinde aşı izleri gibi izler bırakmış eski yara yerlerini gözden geçirdi. Çakının ucu-

nu yeniden ateşe tuttu, yeni baştan, iki kez üst üste, hızlı hızlı etine batırdı.

«Eskiden bu kadar önlem almazdım,» dedi, alkol şişesine doğru gitti, birkaç damla alkol damlattı yaraların üzerine.

Öfkesi biraz geçmişti, şişeyi yerine bırakırken, annesiyle kendisini birarada gösteren resmin eski yerinde durmadığını farketti. Aldı, bir tür umutsuzlukla, son bir kez daha gözden geçirdi, sonra da öfkeyle yırttı, yüzüne kan yürüyordu. Parçaları yakmak istedi ya kolay kolay alevlenmiyorlardı; şöminenin içindeki paketleri çıkardı, o zaman, ocağa ısı-kara yerine, iki kitabını koydu, defteri de yırttı, parçaladı, buruşturdu, üzerine resmi attı, hepsini yaktı.

Yüzü alevlerin önünde, bu anıların yandığını anlatılmaz bir memnunlukla gördüğüne inanıyordu; ama her şey kül olduktan sonra ayağa kalktığı zaman biraz başı dönüyordu. Oda dumanla doluydu, tuvalete gitti, alnını sildi.

Şimdi daha duru bir gözle bakıyordu kartvizite.

"*Kont Julius de BaragliouU*, diye yineliyordu. «*Dapprima importa sapere chi e*»¹.

Hem kravat, hem yaka yerini tutan atkısını çıkardı, gömleğini yarıyarıya çözdü, serin hava böğürlerini yıkasın diye açık pencerenin önünde durdu. Sonra birden, hemen dışarıya çıkmak istedi, çabucak kunduralarını giydi, kravatını taktı, başına da düzgün, kül rengi bir fötr şapka geçirdi, olanakların elverdiği derecede hafiflemiş, uygarlaşmıştı. Odasının kapısını kapadı, Saint-Sulpice alanına doğru yürüdü. Orada, belediyenin karşısındaki Cardinal kitaplığında, dilediği bilgileri bulurdu herhalde.

(1) İtalyanca: «Önce kim olduğunu öğrenmek gerek.» (Çeviren).

IV

Odeon'un altından geçerken, Julius'ün romanı çarptı gözüne; sarı kapaklı bir kitaptı bu, yalnızca görünüşü bile Lafcadio'yu bütün bir gün esnetebiliyordu. Yelek cebini yokladı, yüz sou'luk bir para attı tezgâhın üstüne.

Kitapla paranın üstünü alıp giderken:

«Ne güzel bir ateş yanacak bu akşam!» diye düşündü.

Kitaplukta, bir «Çağdaşlar sözlüğü», birkaç sözcükle Julius'ün renksiz meslek yaşamını anlatıyor, kitaplarının adlarını veriyor, bunları her türlü isteği söndürmeye birebir, uygun sözlerle övüyordu.

«Pöh» dedi Lafcadio... Sözlüğü kapamak üzereydi, tam bu sırada, önceki yazıda şöyle bir gördüğü üç sözcük onu yerinden sıçrattı.

Julius de BaragliouU (Vme) un birkaç satır üstünde, *Juste-Agenor'un* yaşamöyküsünde, Lafcadio şunları okumuştı: «1873'te Bükreş'te orta elçilik yaptı.» Böyle yüreğini çarpırtacak ne vardı bu basit sözcüklerde?

Annesi Lafcadio'ya beş tane amca vermişti ya Lafcadio hiçbir zaman babasını tanımamıştı; onu ölü saymayı kabulleniyordu, babası hakkında soru sormaktan her zaman çekinmişti. Amcalarına (her biri ayrı bir uyruktandı, üçü diplomattı) gelince, güzel Wanda'nin kendilerine yakıştırmaktan hoşlandığı akrabalıktan başka hiçbir yakınlıkları olmadığını oldukça çabuk sezmişti. Lafcadio on dokuzuna gelmişti. 1874'te, Bükreş'te, tam kont BaragliouU'un bu kentte geçirdiği ikinci yılda doğmuştu.

Julius'ün bu anlaşılmaz konukluğu gözlerini açmıştı, bunda bayağı bir rastlantıdan fazla bir şey sezmemek elde miydi? *Juste-Agenor* hakkındaki yazıyı okumak için büyük bir çaba harcadı; ama satırlar gözlerinin önünde dönüyorlardı; hiç değilse Ju-

lius'un babası kont Baraglioul'un önemli bir adam olduğunu anladi.

Olağanüstü bir sevinç doğdu içinde, yüreğine öyle zorlu bir gümbürtü getirdi ki, Lafcadio dışardan da duyulacak sandı. Ama yok! bu etten giysi sağlamdı doğrusu, bir şey geçirmezdi. Okuma salonuna alışmıştı, budalaca çalışmalarına dalmış komşularını belli etmeden gözden geçirdi... Hesap yapıyordu: «1821'de doğduğuna göre, kont şimdi yetmiş iki yaşında olmalı. *Ma chi sa se vice ancora?..*»¹ Sözlüğü yerine koydu, dışarı çıktı.

Oldukça güçlü bir meltem birkaç hafif bulutu itiyor, gökyüzü bulutlardan sıyrılıyordu. «*Importa di domesticare questo nuovo proposito*», dedi Lafcadio kendi kendine, her şeyden önce kendi kendine egemen olmaya önem verirdi; bu patırtılı düşünceyi dizginlemekten umudunu keserek bir an için onu beyninden kovmaya karar verdi. Julius'un romanını çıkardı cebinden, bununla oyalanmak için büyük bir çaba harcadı, ama ne bir karışık olay, ne de bir gizem vardı romanda, her şey onu bu kitaptan sıyırmak için düzenlenmiş gibiydi.

«Ama yarın *bunun* yazarının evine, yazımcılık oynamaya gideceğim!» diye yineleyip duruyordu elinde olmadan.

Bir gazeteci kulübesinden bir gazete aldı. Luxembourg bahçesine girdi. Kanepeler ıslaktı; kitabı açıp üzerine oturdu, polis olaylarını okumak için gazeteyi yaydı. Bulacağını önceden bilmişçesine, gözleri şu satırlara rastladı hemen:

Bilindiği gibi, kont Juste Agenor de Baraglioul'un şu son günlerde ciddi kaygılar uyandıran sağlık durumu düzelmeye yüzütüyor; bununla birlikte, durumunda hâlâ bir kararsızlık bulunmakta, birkaç yakınından başkasını kabul etmesine elvermemektedir.

(1) İtalyanca: «Ama hâlâ yaşıyor mu, kim bilir?» (Çeviren).

Lafcadio kanepeden fırladı; bir anda verdi kararını. Kitabı unuttu, Medicis sokağında bir kırtasiyeciyeye doğru koştu, bu dükkânın vitrinin, *100 tanesi 3 franktan, dakikada kartvizit* verildiğini bildiren bir yazı gördüğünü anımsıyordu. Yürürken gülümsüyor, birdenbire verilmiş kararındaki pervasızlık hoşuna gidiyordu, öyle ya serüven hastasıydı bizimki.

«Ne kadar zamanda yüz kart verebilirsiniz bana?» diye sordu.

«Akşama alırsınız.»

«Saat ikide vererseniz, fiyatının iki katını öderim.»

Adam sipariş defterine bakar gibi yaptı.

«Sizi memnun etmek için... evet, saat ikide uğrayıp alabilirsiniz.. Hangi ada?»

Lafcadio, adamın uzattığı kâğıdın üstüne, titremeden, kızarmadan, ama yüreği hoplayarak kondu imzayı-

LAFCADİO DE BARAGLIOUL

«Bu küstah beni hiç ciddiye almıyor,» dedi giderken, adamın daha saygılı bir selâm vermemesi canını sıkıyordu. Sonra, bir vitrinin aynası önünden geçerken: «Baraglioul'su bir görünüşün olmadığını kabul etmeli! o zamana kadar daha çok benzemeye çalışırız», diye söylendi.

Öğle olmamıştı daha. Acayip bir coşkunlukla doluyordu Lafcadio, iştah mıştah duymuyordu şimdilik.

«Önce biraz yürüyelim, yoksa havalanıvereceğiz», diye düşündü. «Hem de yolun ortasında kalalım; gelip geçenlerin yanına yaklaşırsam, kendilerini fazlasıyla aştığımı görecekler. Gizlenecek bir üstünlük daha işte. Çıraklığın sonu yoktur.»

Bir postaneye girdi. Bir yıllıktan Kont Juste-Agenor'un adresini çıkardı.

«*Malesherbes Alanı...* az sonra oraya gideceğiz. Ama bu sabah araştırmayı Verneuil sokağına (Julius'un kartındaki adresten bu) kadar ilerletmeme kim engel olabilir?»

Lafcadio bu semti tanır ve severdi; fazla kalabalık sokaklardan ayrılarak, sessiz Vaneau sokağına saptı, en körpe sevinci burada daha rahat soluk alırdı. Babylone sokağını dönerken, koşuşan insanlar gördü: Audinot çıkmazının yanında, içinden oldukça kaygı verici bir duman çıkan iki katlı bir evin önünde bir kalabalık toplanıyordu. Adımları pek çevikti ama hiç de açmamaya çalıştı.

Lafcadio, dostum, siz bir zabıta olayına dahıyorsunuz, kalemim bırakıyor sizi. Bir kalabalığın bölük pörçük sözlerini, haykırışlarını anlatmamı beklemeyin benden...

Lafcadio kalabalığa daldı, bir yılan balığı gibi geçti aradan, ön sıraya vardı. Burada yoksul bir kadın diz çökmüş, ağlayıp duruyordu.

«Yavrularım! yavrucuklarım!» diyordu.

Bir genç kız da onu tutuyordu, sade, zarif giyimi, hiç de akraba olmadıklarını gösteriyordu; pek solgundu, öyle de bir güzeldi ki çekiverdi Lafcadio'yı. Lafcadio olanı biteni sordu ondan.

«Hayır, Mösyö, kendisini tanımam. Bütün anlayabildiğim, şu ikinci kattaki odada iki çocuk bulunduğu; alevler az sonra orayı saracak; merdivenleri sarmış, itfaiyecilere haber verilmiş ama onlar gelinceye kadar çocuklar dumandan boğulacak... Söyleyin, Mösyö, şu duvardan balkona çıkılmaz mı, sonra bakın, şu ince su borusunun da yardımcıyla?.. Hırsızlar da çıkmışlar bir kez, öyle söylüyorlar; ama başkalarının çalmak için yaptığını çocukları kurtarmak için yapmayı göze alacak hiç kimse yok. Bunu yapana şu keseyi vereceğimi söyledim ama boşuna. Ah! ne diye erkek doğmadım!...»

Lafcadio gerisini dinlemedi, bastonuyla şapkasını genç kızın ayakları dibine koyup ileri atıldı. Kimsenin yardımına başvurmadı, duvarın tepesine tırmanmak için; şöyle bir kendini çekince oldu; şimdi, iyiden iyiye doğrulmuştu, çıkıntının üzerinde, bu çı-

kmıyı kaplayan cam kırıklarından sakına sakına ilerliyordu.

Ama dikey boruyu yakalayıp da yalnız seyrek halkalara dayanarak, sırf kollarının gücüyle yükseldiğini görünce, halkın şaşkınlığı iki katma çıktı. İşte balkona geldi bile, bir eliyle parmaklığa yapışıyor; halk hayranlık içinde, artık titremiyor, rahatlığına hiç diyecek yok çünkü. Camları bir omuz vuruşuyla parçalayıp uçuruyor; odada görünmez oluyor... Bir anlık bir bekleme, bir anlatılmaz sıkıntı... Sonra yeniden beliriyor, ağlayan bir çocuk tutuyor kollarının arasında. Bir yatak çarşafını yırtmış, iki parça edip ucuca bağlamış, bir tür ip yapmış böylece, çocuğu bu ipe bağlıyor, kendisinden geçmiş annesinin kollarına kadar indiriyor. İkinci çocuğu da öyle...

Lafcadio aşağıya indiği zaman, halk bir kahraman gibi alkışlıyordu kendisini.

«Beni soytarı sanıyorlar,» diye düşündü, kızardığını sezince kızmıştı, kabaca geri çevirdi alkışları. Ama yanma yaklaştığı genç kız, utana utana, bastonu ve şapkasıyla birlikte, vadettiği keseyi de uzatınca, gülümseyerek aldı, içindeki altmış frangı boşalttı, şimdi oğullarını öpüşlere boğan yoksul anneye uzattı parayı.

«Bu keseyi sizden bir anı olarak saklamama izin verir misiniz, matmazel?» dedi.

Küçük, işlemeli bir keseydi bu, öptü. Bir an bakiştılar. Genç kız heyecanlanmışa benziyordu, eskisinden daha solgundu, konuşmak ister gibiydi. Ama Lafcadio birdenbire kaçiverdi, baston vuruşlarıyla kalabalığı yardı geçti, öyle somurtkan bir yüzü vardı ki alkışı da, kendisini izlemeyi de bıraktılar hemen.

Gene Luxembourg'a gitti, Odeon'un yakınındaki *Gambrinus'ta* hafif bir yemek yedikten sonra, aceleyle odasına çıktı. Servetini döşemenin bir tahtası altında sakladı; üç yirmi franklıkla bir on franklık çıktı gömüsünden. Hesapladı:

Kartvizit: altı frank.

Bir çift eldiven: beş frank.

Bir kravat: beş frank (bu fiyata temiz bir şey bulabilir miyim?).

Bir çift kundura: otuz beş frank (fazla dayanmasa da olur.)

Çıkabilecek başka masraflar için de on dokuz frank kalıyor.

(Lafcadio borçlu olmayı hiç sevmez, her şeyini peşin parayla alırdı.)

Bir dolaba doğru gitti, koyu renkli yumuşak bir İskoç kumaşından bir takım giysi çıkardı, biçimi kusursuzdu, yıpranmamıştı da.

«Yazık ki o zamandan beri büyüdüm», diye söylendi, son amcası marki de Gesvres'in kendisini hoptaya zıplaya terzilere, gömlekçilere götürdüğü, pek de uzak olmayan parlak dönem gelmişti aklına.

Bir kalvinist için yalan ne kadar aykırı bir şeyse, Lafcadio için de insana yakışmayan bir giysi o kadar aykırıydı.

«Önce en önemlisinden. Amcam Gesvres, adam kundurasından belli olur» derdi.

Deneyeceği kunduraları düşünerek, işe çoraplarını değiştirmekle başladı.

V

Kont Juste-Agenor de Baraglioul, tam beş yıldır, Malesherbes sokağındaki debdebeli dairesinden hiç çıkmamıştı. Koleksiyonlarla dolu olan bu odalarda düşünceli düşünceli gezinerek, çoğu zaman da yatak odasına kapanıp sızılı kollarını, omuzlarını sıcak havluların, ağır dindirici baskıların keremine bırakarak ölüme hazırlanıyordu. Kocaman bir atkı güzel başını sarık gibi sarıyor, bir ucu sarkıyor, yakasının dantelası ve üzerine sakalının bir gümüş çağlayanı

biçiminde yayıldığı havana yününden setresiyle birleşiyordu. Ak meşinden pabuçlar içindeki ayakları bir sıcak su minderinin üzerinde duruyordu. Kan-sızlaşmış ellerini birbiri ardından üst yanmda kısık bir gaz lambası yanan bir sıcak kum banyosuna daldırıyordu. Dizlerine kül rengi bir şal örtülmüştü. Julius'e benzediğine kuşku yoktu ama Titien'in herhangi bir portresine daha çok benziyordu: Julius onun hatlarının yavan bir yansımasıydı yalnız, tıpkı *Dorukların Havası'nda*, da onun yaşamının boşluğa indirgenmiş, sulandırılmış bir gölgesinden başka bir şey vermediği gibi.

Juste-Agenor, sık sık akıl danıştığı günah çıkartıcı peder Avril'in can sıkıcı sözlerini dinlerken, bir yandan da bir fincan bitkisuyu içiyordu; bu sırada kapı vuruldu, yirmi yıldan beri yanında ayak uşaklığı, hastabakıcılık, yeri gelince de danışmanlık eden sadık Hector, Çin verniğiyle cilalanmış bir tepsi üzerinde küçük bir kapalı zarf getirdi.

«Bu bey, kont hazretlerinin kendisini kabul etmesini diliyor», dedi.

Juste-Agenor fincanı bıraktı, zarfı yırtıp, Lafca-dio'nun kartını çıkardı içinden. Avucunda sinirli sinirli buruşturdu.

«Deyin ki...» diye başladı, sonra kendini toplayarak: «Bir bey mi?» diye sordu. «Bir delikanlı mı demek istiyorsun yani? Uzatmayalım, nasıl bir kimse?»

«Beyefendinin kabul edebileceği bir adam.»

Kont, peder Avri'e döndü:

«Kutsal pederim, konuşmanızı burada kesmenizi rica etmek zorundayım, beni bağışlayın; ama yarın gelmemelik etmeyin; söyleyecek yeni şeylerim olacak, sizin de memnun kalacağınızı umuyorum.»

Peder Avril salonun kapısından çıkarken, kont alnını elinde tuttu; en sonunda başını kaldırdı:

«İçeriye al», dedi.

Lafcadio, başı yukarıda, erkekçe bir güvenle ilerledi odada; ihtiyarın önüne gelince eğildi. Birden on ikiye kadar sayacak kadar bir zaman geçmedikçe konuşmayacaktı, söz vermişti kendi kendine, bunun için ilk konuşan kont oldu:

«Beyefendi, ilkönce şunu bilin ki Lafcadio de Ba-raglioul diye bir kimse yoktur» deyip kartı yırttı, «sonra, dostlarınızdan olduğuna göre, sayın Lafcadio Wluiki'ye söyleyin, bu kâğıtlarla oynamaya kalkarsa, benim yırttığım gibi yırtmazsa (pek küçük parçalara ayırdı kartı, parçaları boş fincanın içine attı), hemen polise veririm kendisini, bayağı bir dolandırıcı gibi içeri attırırım. Anladınız mı?... Şimdi şöyle aydınlığa gelin de bir göreyim sizi.»

«Lafcadio Wluiki sözünüzü dinleyecektir, efendim. (Pek saygılı sesi biraz titriyordu.) O sırf sizin yanınıza gelebilmek için böyle bir yola başvurdu, bağışlayın; hiçbir kötü amaç geçmedi aklından. Hiç... hiç değilse ilgilenmenize degecek bir kimse olduğuna inanmanızı ister.»

Kont bunları işitmiş görünmek istemiyordu.

«Yapınız çok iyi, dedi. Ama bu giysi size gitmemiş.»

Lafcadio gönül alıcılıkla boyuneğiordu incelenmeye, şöyle bir gülümsedi:

«Demek aldanmamışım?» dedi.

«Tanrıya şükür! annesine benziyor», diye mırıldandı yaşlı kont.

Lafcadio ağırdan aldı, sonra gözlerini konttan ayırmadan, alçak sesle:

«Fazla belli etmedikten sonra, biraz da... yasak mı acaba?...»

«Yüz, beden bakımından söylüyorum. Yalnız annenizi andırmadığınızı görmeme de Tanrı zaman bırakmayacak.»

Bu sırada kül rengi şal dizlerinden yere kaydı.

Lafcadio atıldı, ihtiyarın elinin usulca omzuna

çöktüğünü duydu. O doğrulunca Juste-Agenor:

«Lafcadio Wluiki, benim dakikalarım sayılı, dedi; sizinle incelik yarışına çıkacak değilim; yorar beni. Budala olmadığınızı kabul ediyorum; çirkin olmamanız hoşuma gidiyor. Şu yaptığımız da cesur olduğunuzu gösteriyor, bu da size gitmiyor değil; önce düşüncesizlik sanmıştım ama sesiniz, haliniz tavrınız güven veriyor bana. Gerisine gelince, bana bilgi toplamasını oğlum Julius'ten rica etmiştim; ama şöyle düşünüyorum da fazla ilgilendirmiyor bu beni; sizi görmüş olmam daha da önemsiz benim için. Şimdi Lafcadio, beni dinleyin.- kimliğinize tanıklık edecek hiçbir belge, hiçbir kâğıt yok. Başvurabileceğiniz hiçbir yol bırakmamaya dikkat ettim. Hayır, duygularınızla karşı gelmeyin, yararsız; sözümü de kesmeyin. Anneniz size benden sözetmeyeceğine söz vermişti, bugüne kadar susuşunuz, sözünü tuttuğunu gösterir. Bu iyi. Benim de ona bir sözüm vardı, minnetimin sonucunu göreceksiniz. Oğlum Julius'ün yardımıyla, yasanın güçlükleriyle karşılaşmadan, annenize sizin için ayıracağımı söylediğim miras payının elinize geçmesini sağlayacağım. Yani, yasanın bana hak tanıdığı ölçüde, Julius'e, öbür çocuğum kontes Guy de Saint-Prix'ye bırakacağımdan daha fazla bir para bırakacağım, işte bu fark, onun aracılığıyla size bırakacağım paradır. Bu, öyle sanıyorum... diyelim ki, kırk bin liralık bir gelir tutacak; yakında noterimi göreceğim, onunla inceleyeceğim bu rakamları... Sesimi daha iyi işitmek istiyorsanız, oturun. (Lafcadio masanın ucuna dayanmıştı.) Julius bütün bunlara karşı gelebilir, yasa kendisinden yanadır; ama bunu yapmayacak kadar dürüst olduğuna inanıyorum; öte yandan, annenizin benim ailemi karıştırmadığı gibi sizin de Julius'ün ailesini karıştırmayacak kadar dürüst olduğunuza güveniyorum. Julius ile ailesi için Lafcadio Wluiki var yalnız. Benim yasımı tutmanızı istemiyorum. Aile büyük bir şeydir,

çocuğum, kapalıdır; siz her zaman bir piç kalacaksınız.»

Lafcadio, sendelediğini gören babası söylemesine karşın oturmamıştı,- başdönmesini şimdiden yenmiş, üzerinde fincan ile küçük çöreklerin durduğu masanın kenarına dayanıyordu; pek saygılı bir duruşu vardı.

«Söyleyin şimdi: demek oğlum Julius'ü gördünüz bu sabah. Ne dedi size?..»

«Açık bir şey söylemedi. Ben sezdim.»

«Beceriksiz herif!., yani ötekini söylüyorum. Gene görecek misiniz kendisini?»

«Yazmanı olmamı rica etti.»

«Kabul ettiniz mi?»

«Hoşunuza gitmedi mi?»

«...Yoo. Ama birbirinizi... tanımasanız daha iyi olurdu.»

«Ben de öyle düşünüyordum. Ama, iyice tanıma-sam da azıcık tanımak isterdim.»

«Ama uzun zaman böyle ufak işlerle yetinmek düşüncesinde değilsiniz herhalde?»

«Durumumu düzeltinceye kadar.»

«Peki, işte servete kondunuz, şimdi ne yapmayı düşünüyorsunuz?»

«Ah! efendim, dün zarzor karnımı doyuracak birşeyim vardı; açlığımı tanıyacak kadar zaman bırakın bana.»

Bu sırada Hector kapıyı vurdu:

«Saym vikont beyefendiyi görmek istiyor. İçeri alayım mı?»

İhtiyarın alnında bir keder belirdi; bir an sustu, ama Lafcadio sessizce kalkıp gidecekmiş gibi bir tavır takınca, delikanlının gönlünü iyice kendine bağlayan bir sertlikle:

«Kalın» diye bağırdı Juste-Agenor, sonra Hector'a döndü:

«Ne yapalım! Beni görmeye çalışmamasını bil-

dirmiştim ona... Meşgul olduğumu... kendisine yazacağımı söyle.»

Hector eğildi, dışarı çıktı.

İhtiyar kont gözlerini yumdu bir zaman, uyur gibiydi, ama sakalları arasından, dudaklarının kıpırdadığı görülebilirdi. En sonunda gözkapaklarını kaldırdı, Lafcadio'ya elini uzattı, tümünden değişmiş, tathlaşmış, yorgun bir sesle:

«Verin elinizi, çocuğum. Beni bırakmanız gerek şimdi», dedi.

Lafcadio duraladı.

«Size bir şey söylemek zorundayım, dedi; karşınıza uygun bir biçimde çıkabilmek için son kuruşlarımı da tükettim. Bana yardım etmezseniz, bu akşam nasıl yemek yiyeceğim, bilmem; yarın da öyle... yalnız oğlunuz...»

«Şunu alın bakalım», dedi kont, bir çekmecedan bir beş yüz franklık çıkardı. «Peki! ne bekliyorsunuz?»

«Birşey daha sormak istiyordum... sizi gene göreceğimi umabilir miyim?»

«Vallah! ne yalan söylemeli, bundan zevk almazdım diyemem. Ama kurtuluşumla ilgilenen saygıdeğer kişiler, zevkimi ikinci dereceye düşüren bir durumda tutuyorlar beni. Kutsamama gelince, hemen kutsayacağım sizi», dedi ihtiyar, onu kucaklamak için kollarını açtı. Lafcadio, kontun kollarına atılacağına, önünde saygıyla diz çöktü, başı dizlerinin arasında, hiçkırkı, kollar bedenine sarılır sarılmaz tepeden tırnağa sevgi kesildi, sert kararlarla dolup taşmış yüreğinin eridiğini duydu.

«Çocuğum, çocuğum», diye kekeliyordu ihtiyar, size el uzatmakta geç kaldım.

Lafcadio kalktığı zaman, yüzü gözyaşlarıyla doluydu.

Gitmek üzereydi, hemen almadığı parayı cebine koyuyordu, bu sırada kartvizitleri buldu, konta uzattı:

«Alın, hepsi burda.»

«Size güvenim var; kendiniz yırtarsınız. Gülegü-le!»

Lafcadio, Quartier Latin'e dönerken:

«Amcaların en iyisi olurdu», diye düşünüyordu. Sonra hafif bir içlenişle: «Hem ötekilerden fazla bir şeyleri de olurdu,» diye ekliyordu. «Vay!-» Kartvizit paketini çıkardı, yelpaze biçiminde açtı, hepsini bir çırpıda kolayca yırtıverdi.

«Lâğımlara hiç güvenmedim», diye mırıldandı, «Lafcadio»yu bir deliğe attı; «de Baraglioul»u da ancak iki delik sonrasına.

«Ne çıkar, ha Baraglioul, ha Wluiki, biz geçmişin hesabını kapatmaya bakalım.»

Saint-Michel bulvarında bir mücevherci bilirdi, Carola her gün bu mücevhercinin önünde durmaya zorlardı kendisini. İki gün önce, bu eşsiz vitrinde, bir çift acayip kol düğmesi görmüştü. Bunlarda - tuhaf bir çakmak taşından, saydam gibi görünmesine karşın içi görünmeyen bir tür bulanık akikten oyulmuş, bir altın kopçayla ikişer ikişer bağlanmış - çember içinde dört kedi başı vardı. Venitequa - daha önce de söylediğim gibi, kostüm-tayyör denilen bu bir çeşit erkek göğüslüğüyle - manşetler taşıdığından, pek de tuhaf bir zevki olduğundan, bu düğmeleri çok istiyordu.

Tuhaftılar ama hiç de hoş değildiler öyle; Lafcadio pek çirkin buluyordu bunları; metresinin üzerinde görse sinirlenirdi; ama onu bıraktıktan sonra... Dükkâna girdi, yüz yirmi frank ödedi bu düğmelere.

«Bir parça kâğıt verin lütfen», dedi. Tezgâhın üzerine eğildi, satıcının uzattığı kâğıda şunları yazdı.-

Carola Venitequa'ya,

Yabancıyı odama aldığı için teşekkürlerim ve bir daha o odaya ayak basmaması ricasıyla.

Kâğıdı katladı, satıcının mücevheri paketlediği kutuya koydu. Kutuyu kapıcıya vereceği sırada: «Bu

geceyi de bu çatının altında geçirelim, bu akşam bayan Carola'ya kapımızı kapamakla yetinelim.»

VI

Julius de Baraglioul, geçici bir ahlakın uzayan düzeni içinde yaşıyordu, yaşama ve harcama kurallarını iyice kurana kadar Descartes da böyle bir ahlaka uymuştu. Ama Julius, yaratılış açısından öylesine uzlaşmaz, düşünce açısından öylesine yetkeli olmadığı için, şimdiye kadar görgü gereklerine uymakta güçlük çekmemişti. Yalnız rahatlık, konfor isterdi o, yazarlık başarıları da bunlar arasındaydı. Son kitabı beğenilmediği için, ilk kez acı duyuyordu.

Babasının kapısından geri çevrilince de az in-cinmemişti; ihtiyarın yanına kendisinden önce kimin geldiğini bilse daha çok incinirdi. Verneuil sokağından dönerken, Lafcadio'ya giderken de aklına takılmış olan aykırı düşünceyi yadsıması gittikçe güçle-şiyordu. Olayları, tarihleri o da yaklaştırıyor, bu tuhaf koşutluğu basit bir rastlantı saymaya o da yanaşmıyordu. Hem Lafcadio'nun inceliği onu çekmişti, babasının, bu piç oğul için kendisini mirasın bir kısmından yoksun bırakmasından kuşkulanyordu ya gene de hiçbir kin duymuyordu ona; hatta onu oldukça iyi, tatlı bir merakla bekliyordu bu sabah.

Lafcadio'ya gelince, ne kadar ürkek, kuşkulu, ne kadar susuşla geçiştirici olursa olsun, bu ender bulunur konuşma fırsatı, bir de Julius'ü biraz rahatsız etme zevki onu çekiyordu. Protos'a bile fazla giz vermemişti çünkü. O zamandan bu zamana kadar da az mı yol almıştı! Julius bomboş bir adama benziyordu ya hoşuna gitmiyor da değildi; kardeşi olduğunu öğrenince keyiflenmişti.

Bu sabah, yani onun kendisine gelişinin ertesi günü, Julius'ün evine doğru giderken oldukça garip

bir serüven geldi başına. Dolambaçlı yollara düşkünlüğünden, belki dehası ittiği için, bir de akli ile bedenindeki bir patırtıyı yorup da kardeşinin evine ölçülü bir adam olarak girmek düşüncesiyle, en uzun yoldan gidiyordu; Invalides bulvarından dolaşmış, yangın olayının geçtiği yerden bir kez daha geçmişti, sonra Bellechasse sokağından devam etti yoluna.

«Verneuil sokağı, 34 numara, diye yineliyordu yürürken; dört, üç daha, eder yedi: iyi bir rakam.»

Saint-Dominique sokağından, bu sokağın Saint-Germain bulvarını kestiği yerden çıkıyordu, dünden beri ikide bir aklına takılmaktan geri durmayan şu genç kıızı gördü, bulvarın öbür yanındaydı, hemen tanır gibi oldu. Adımlarını sıklaştırdı... Oydu! Kısa Willersexel sokağının başında yetişti ardından, ama gidip konuşmanın Baraglioul'luğa pek yaşayacağını düşündü, şöyle biraz eğilerek şapkasını çıkarıp gülümsemekle yetindi; sonra hızla geçti, bir tütüncüye girmenin yerinde olacağını düşündü, genç kıızsa yeniden ileri geçmiş, Üniversite sokağını dönüyordu.

Lafcadio tütüncüden çıkıp da sözü geçen sokağa girince, sağa sola baktı: genç kız kaybolmuştu. — Lafcadio, dostum, en bayağının içine dalıyorsunuz; abayı yakacak olursanız, gönlünüzdeki kargaşanın anlatısını benim kalemimden beklemeyin... Ama hayır: bir kovalamacaya başlamayı yersiz buluyordu; Julius'lere geç varmak da istemiyordu sonra, çok dolaşması başıboşluğa zaman bırakmamıştı. Bereket versin ki, Verneuil sokağı yakındı; Julius'ün oturduğu ev de sokağın başında. Lafcadio kapıcıya kontun adını söyledi, merdivene seğırtti.

Bu arada Genevieve de Baraglioul - öyle ya, oydu bu, Julius'ün büyük kıızıydı, her sabah gittiği Has-ta-Çocuklar hastanesinden dönüyordu - bu yeni karşılaşmadan Lafcadio'dan çok daha fazla etkilenmiş, büyük bir aceleyle baba ocağına gelmişti; Lafcadio'

nun tam sokağı döndüğü sırada bir araba kapısının altına girmişti; ardında aceleci adımlar duyup da geri döndüğü zaman, ikinci kata varmak üzereydi; biri kendisinden daha hızlı çıkıyordu merdiveni; yol vermek için çekilirken, şaşkın şaşkın karşısında duran Lafcadio'yu tanıyınca, elden geldiğince kızgın bir sesle:

«Arkamdan gelmek yakışır mı size, Mösyö?» dedi.

«Üzgünüm, Matmazel, kimbilir ne düşüneceksiniz şimdi hakkımda?» diye atıldı Lafcadio. «Bu eve girdiğinizi görmedim dersem, bana inanmazsınız her-halde, çok şaşırıdım sizi burada gördüğüme. Kont Julius de Baraglioul burada oturmuyor mu?»

Genevieve kızardı:

«Ne!» dedi. «Babamın beklediği yeni yazman siz misiniz yoksa? Mösyö Lafcadio Wlou... öyle garip bir adınız var ki, nasıl söyleyeceğimi bilemiyorum.» Lafcadio kızarıp eğilince de: «Mösyö, dedi, sizi bur-da bulduğuma göre, dünkü olaydan büyüklerime hiç sözetmemenizi rica edebilir miyim; pek hoşlanacaklarını sanmıyorum; hele keseyi ağzımıza bile almayın, kaybettiğimi söyledim.»

«Ben de oynadığımı gördüğünüz saçma rolden hiç söz açmamızı rica edecektim, Matmazel. Ben de ananız babanız gibiyim: pek anlamam böyle şeyleri, hiç mi hiç sevmem. Beni bir ternöv köpeği sanmış olmalısınız. Kendimi tutamamıştım... Bağışlayın. Öğreneceğim çok şey var daha.. Ama öğreneceğim, kuşkunuz olmasın. Bana elinizi vermez misiniz?»

Lafcadio'yu pek yakışıklı bulduğunu kendi kendine bile söyleyemeyen Genevieve de Baraglioul, kendisini gülünç bulmak şöyle dursun, bir kahraman gibi gördüğünü söyleyemedi Lafcadio'ya. Elini uzattı, Lafcadio da heyecanla dudaklarına götürdü; Genevieve gülümsedi o zaman, birkaç basamak aşağıya

inmesini, onun içeriye girip kapıyı kapamasını beklemesini, zili bundan sonra çalmasını rica etti, bir arada görülmezlerdi böylece; bir de ileride, birbirlerini önceden tanıdıklarını belli etmemesini söyledi. Birkaç dakika sonra, Lafcadio romancının odasına alınmıştı.

Julius'ün karşılması candandı; Julius ayağını denk almasını bilmezdi; öbürü derhal savunmaya geçti:

«Mösyö, size ilkin şunu söyleyeyim: minnetten tiksinirim, borçtan da; benim için ne yaparsanız yapın, beni kendinize minnettar edemezsiniz.»

Julius de ayak diretti:

«Sizi satınalmaya çalışmıyorum, Mösyö Wlu-iki», diye başlıyordu yüksekten yüksekten... Ama ikisi de birbirlerine götürecek köprüleri keseceklerini anlayarak zıncı diye durdular, kısa bir sessizlikten sonra, Lafcadio yumuşak bir sesle:

«Bana vermek istediğiniz iş nedir?» diye başladı.

Julius daha yazının hazır olmadığını söyleyerek sıyrıldı; hem daha önce birbirlerini geniş bir biçimde tanımaları fena olmazdı.

Lafcadio şen bir sesle:

«Mösyö, dedi, dün beni bu iş için beklemediğinizi, bir deftere de şöyle bir göz attığınızı gizlemeyin.»

Julius'ün ayakları boşlukta kaldı, sonra oldukça şaşkın bir biçimde:

«Evet, saklayacak değilim», dedi; sonra daha onurlu: «özür dilerim, diye ekledi. Şimdi olsa yapmazdım.»

«Bir daha yapamazsınız ki: defteri yaktım.»

Julius'ün yüzünde bir keder belirdi,

«Çok mu kızdınız?»

«Hâlâ kızgın olsam, sözünü etmezdim», dedi Laf-

radio. Sonra işi daha ileri götürmeye karar verdi. «Az önce, içeri girince takındığım tavrı bağışlayın», diye sürdürdü konuşmasını. «Bununla birlikte, defterde bulunan bir mektup parçasını da okuyup okumadığınızı bilmeyi çok isterdim.»

Julius hiç de okumamıştı mektup parçasını; nedeni bulamamış olmasıydı; ama saygısını ortaya koymak için bundan yararlandı. Lafcadio onunla eğleniyor, bunu belli etmekten de hoşlanıyordu.

«Ben de dün bunun acısını sizin kitabınızdan çıkardım biraz.»

Julius çabucak:

«Sizi ilgilendirecek türden değildir,» dedi.

«Tümüyle okumadım canım. Okumaktan pek zevk almadığımı da söylemeliyim. Ben *Robinson'dan* zevk aldım yalnız... Yo, bir de *Alâeddin* var... İşte sizin gözünüzden düşüverdim.»

Julius tatlılıkla elini kaldırdı:

«Yalnız acıyorum size: büyük zevklerden yoksun kalıyorsunuz.»

«Ben başka zevkler bilirim.»

«Belki bunlar o nitelikte zevkler değildir.»

«Hiç kuşkunuz olmasın!» Lafcadio hafif bir arsızlıkla gülüyordu.

Alay biraz gıdıklamıştı Julius'ü.

«Bir gün bunun acısını çekersiniz», dedi.

Lafcadio bir özdeyiş söylercesine:

«İş işten geçtikten sonra,» dedi. Sonra birden: «Yazmak çok mu hoşunuza gidiyor?» diye sordu.

Julius doğruladı:

«Ben eğlenmek için yazmam, dedi soyluca. Yazarken duyduğum hazlar, yaşamakta bulabileceğim hazlardan üstündür. Hem biri ötekine engel olmaz...»

«Öyle derler.» Sonra ihmal etmişçesine alçalttığı sesini birdenbire yükselterek: «Yazıda benim canımı sıkan nedir, bilir misiniz?» dedi. «Düzeltilmeler, çizmeler, üzerinde yapılan makyajlar.»

Julius ateşlendi:

«Beni anlamıyorsunuz. Yaşamda, insan kendini düzeltir, kusursuzlaştırır; yapılmış olan düzeltilemez. :Bu düzeltme hakkı yazıyı öyle tatsız, öyle... (Bitir-medi). Evet, bence yaşamın en güzel yanı budur; yeni baştan yaparsınız her şeyi. Yaşamda çizmece yoktur.»

«Yaşamınızda çizilecek şeyler mi var yoksa?»

«Hayır... şimdilik pek yok... Elde olmadığına göre de...»

Lafcadio bir an sustu, sonra: «Gene de çizme isteğiyle ateşe attım defterimi!.. İş işten geçti, görüyorsunuz... Ama ondan fazla bir şey anlayamadığımızı da saklamazsınız herhalde.»

Hayır; Julius saklayacaktı. Yanıt verecek yerde:

«Size birkaç soru sormama izin verir misiniz?» dedi.

Lafcadio öyle birdenbire kalktı ki, Julius kaçacak sandı; ama pencereye gitmekle yetindi, ince perdeyi kaldırarak:

«Bu bahçe sizin mi?» diye sordu.

«Hayır,» dedi Julius.

«Ben, şimdiye kadar, hiç kimsenin yaşamıma bu kadar yakından bakmasına izin vermedim, Mösyö», dedi. Sonra, kendisini şimdiden bir haylaz çocuk gibi görmeye başlayan Julius'ün yanına yaklaştı: «Ama bugün tatil günü; yaşamımda tek bir kez tatil vereceğim kendime. Sorun sorularınızı yanıtlamayı kabul ediyorum... Ha, önce şunu söyleyeyim, dün size kapıyı açan kızı kapıdışan ettim.»

Julius, durum gereği, üzgün bir tavır takındı:

«Benim yüzümden! İnanın ki...»

«Adam sen de! bir zamandır nasıl başımdan at-sam diye düşünüp duruyordum.»

Julius beceriksizce:

«Onunla... onunla mı yaşıyordunuz?» diye sordu.

«Evet; sağlığım için. Ama elden geldiği kadar az; hem de bir dostun anısı nedeniyle, bir zamanlar onun sevgilisiydi.»

Julius bu ilk gün, kızgınlıklarını, tiksintilerini, ayıplamalarını yutmaya, konuşmalarını biraz canlandırmak için gerekenin ötesinde hiç şaşkınlık göstermemeye, şaşkınlığını belli etmemeye iyice karar vermişti:

«Bu dostunuz Mösyö Protos olmasın?» dedi.

Lafcadio gülerken:

«Evet, Protos», dedi. «Protos'un kim olduğunu öğrenmek ister miydiniz?»

«Dostlarınızı tanımakla sizi de birazcık tanımış olurum belki.»

«İtalyandı, adı da... ne bileyim vallahi, unuttuğum, pek önemi de yok! Arkadaşları, hatta öğretmenleri yunanca çevirisinden birinciliği kopardıktan sonra yalnız bu lakapla çağırıldılar onu.» Julius açılmayı desteklemek için: «Birinci olduğumu hiç anımsamıyorum,» dedi, «ama birincilerle arkadaşlık etmekten her zaman hoş-lanmışımdır. Evet, Protos...»

«O bir bahis sonucu birinci olmuştu. Daha önce, en yaşlılarımızdan biri olmasına karşın, sınıfımızın sonuncularındandı. Protos, öğretmenlerimizin bize öğrettiklerini küçümserdi; ama en nefret ettiği çocuklardan biri, çeviride en güçlülerimizden olan bir öğrenci, 'yapamayacağın şeyi küçümsemekten kolay ne vardır,' (ya da buna benzer birşey) deyince, Protos pek incindi, on beş gün boyunca inadetti, öyle bir başarı ki, sonraki sınavda öbürünü çok gerilerde bıraktı, birinciydi! hepimiz şaşkınlıkla. «Ötekilerin hepsi» desem daha doğru olur. Bana gelince, benim Protos'a verdiğim değer, buna şaşmamı önleyecek kadar yüksekti. 'Bu işin o kadar da güç olmadığını göstereceğim onlara,» demişti. İnanmıştım.»

«Anlayabildiğime göre, Protos'un epeyce etkisi olmuş üzerinizde.»

«Belki de. Ona saygım vardı. Doğrusunu söylemek gerekirse, yalnız bir kez içli dışlı konuştum»

onunla; ama bu konuşma benim için öylesine inandırıcı oldu ki, içinde bir tuğla altında bir salata gibi sararıp solduğum pansiyondan hemen ertesi gün kaçtım, yürüyerek Baden'e geldim, o zamanlar annem burada amcam marki de Gesvres'le birlikte otururdu... Ama biz sondan başlıyoruz. Bana öyle geliyor ki, hiç de iyi soramayacaksınız sorularınızı. Ne dersiniz? İsterseniz ben size yaşamımı anlatayım, olsun bitsin. Sorabileceğinizden çok daha fazlasını öğrenirsiniz böylece, hatta belki öğrenmek istediğinizden de fazlasını. Hayır, teşekkür ederim, kendi sigaralarımı yeğ tutarım», deyip, tabakasını çıkardı, az önce Julius'un ikram ettiği, ama konuşurken sönmesine aldırmadığı sigarayı attı.

VII

«1874 yılında, Bükreş'te doğmuşum.» diye başladı ağır ağır, «galiba sizin de bildiğiniz gibi, dünyaya gelişimden birkaç ay sonra babamı yitirmişim. Annemin yanında ilk gördüğüm adam bir Almandır, amcam, baron Heldenbruck. Ama kendisini on iki yaşında yitirdiğimden, ondan ancak belirsiz bir anı kaldı bende. Önemli bir maliyeciydi galiba. Bana dilini öğretti, bir de öyle ustalıkla hesap öğretti ki, çok geçmeden görülmedik bir zevk aldım bundan. Tatlı tatlı «kasadarım» derdi bana, gerçekten de öyle yapmıştı, yani "bozuk paralardan bir servet verirdi elime, nereye gidersek gidelim, masraf işi benim üzerimdeydi. Satındığı şey ne olursa olsun (çok da alırdı hani) hesabını, parayı cebimden çıkarm-caya kadar yaptığımı ileri sürerdi. Bazan yabancı paralarıyla durumumu güçleştirirdi, değiştirme sorunları da girerdi işin içine; sonra iskonto, faiz, borç konuları; hatta borsa oyunları. Böylece kağıtsız ka-lemsiz çarpmalar, hatta bölmeler yapacak kadar us-talaştım çabucak... İnanın (çünkü Julius'un kaşları-

nın çatıldığını görüyordu), bu bana ne para zevki aşıladı, ne hesap zevki. Öğrenmek hoşunuza giderse, söyleyeyim, hiç hesap tutmam. Doğrusunu isterseniz, bu ilk eğitim kolaylık sağlayan, olumlu bir şeydi ya benliğimde hiçbir tele dokunmadı... Sonra Heldenbruck çocuk sağlığından da çok iyi anlardı; beni başım ayağım çıplak yaşatmak gerektiğine inandırdı annemi, hava nasıl olursa olsun, elden geldiğince su bir şatoya götürdü. Sık sık arabayla Eperjes'ye giderdik, ama ata binerdik daha çok; annem için, çevredeki kırlarda, çok güzel ormanlarda dolaşmak kadar eğlenceli bir şey yoktu. Wladimir'in bana verdiği midilli tam bir yıl boyunca dünyada en çok sevdiğim şeydi.

İkinci yıl, Ardengo Baldi de gelip bize katıldı; satranç o zaman öğretti bana. Heldenbruck beni kafadan hesaplar yapmaya alıştırmış olduğu için, satranç tahtasına bakmadan oynamaya çabuk alıştım.

Baldi ile Bielkowski iyi geçinirlerdi. Geceleri ıssız bir kulede, bahçeyle ormanın sessizliği içinde, dördümüz de kâğıt oynayarak geç vakitlere kadar uyanık kalırdık; ben daha çocuktum - on üç yasmadaydım - ama Baldi bana, «ölme» korkusuyla, vist oyununu ve hile yapmasını öğretmişti.

Soytarı, hokkabaz, akrobattı, bize ilk geldiği günlerde, imge gücüm Heldenbruck'un yaptırdığı perhizden yeni yeni sıyrılıyordu. Harikalara susamışım, kolay inanırdım, meraklıydım. Daha sonra Baldi bana numaralarını öğretti; ama gizlerini öğrenmiş olmam; ilk akşam, sigarasını sakın sakın küçük parmağının tırnağından yaktığını, sonra oyunda kaybedince, burnumdan, kulaklarımdan gerektiği kadar ruble çıkardığını gördüğüm zamanki gizemli etkisini si-lemedi; tam anlamıyla dehşette bırakmıştı bu beni, ama seyredenleri çok eğlendirmişti, çünkü hep o sakın görünüşüyle. «Bereket versin ki bu çocuk bitmez tükenmez bir kaynak,» diyordu.

Benimle ve annemle yalnız bulunduğu akşamlarda, hep yeni bir oyun, bir şaşırtmaca, ya da bir maskaralık icadederdi; bütün dostlarımızın taklidini yapar, suratını buruşturur, kendi kendine benzemez olur, hayvan haykırıışlarını, çalgı seslerini, kısacası bütün sesleri taklit eder, garip garip sesler çıkarır, güzla¹ eşliğinde şarkı söyler, danseder, takla atar, elleri üstünde yürür, masaların, iskemlelerin üzerinden atlar, çorabını çıkarır, salonun paravanını ya da tek ayaklı, yuvarlak masasını ayak başparmağının üzerinde döndürür, ayaklarıyla Japon hokkabazlıkları yapardı; elleriyle yaptığı hokkabazlıkta daha da ustaydı; buruşturulmuş, yırtılmış bir kâğıttan sürü sürü ak kelebekler çıkarırdı, ben üfleterek kovardım, o da bir yelpaze sallayarak havada tutardı. Böylece onun yanında nesnelere ağırlıklarını, gerçekliklerini yitirirler, hattâ orada bulunmaktan bile çıkarlar, ya da yeni, beklenmedik, tuhaf, her türlü yarardan uzak, yepyeni bir anlam kazanırlardı. «Üzerinde hokkabazlık yapılması eğlenceli olmayan şeyler pek azdır.» derdi. O kadar tuhaftı ki gülmekten bayılırdım. «Durun, Baldi, diye haykırırdı annem. Cadio uyuyamayacak sonra.» Ama sinirlerim böyle kışkırtmalara dayanabilecek kadar sağlamdı.

Bu öğretimden çok yararlandım; birkaç ay sonra, birçok numaralarda Baldi'ye bile taş çıkartacak durumdaydım, hattâ...

Bu sırada Julius:

«Anlıyorum, çocuğum, pek özenli bir eğitim görmüşsünüz», diye sözünü kesti.

Lafcadio gülmeye başladı, romancının şaşkın görünüşü son derece keyiflendirmişti onu.

«Yo, pek o kadar etkiledi bunlar bana; korkmayın! Ama artık Faby amcanın gelmesinin zamanıydı, değil mi? Bielkowski ile Baldi yeni görevlere gidince, o geldi.»

(1) Dalmaçya'da kullanılan tek telli keman. (Çeviren).

74

«Faby mi? Defterinizin ilk sayfasında yazısını gördüğüm kişi mi?»

«Evet. Fabian Taylor, lord Gravensdale, Duino yakınında, Adriyatik kıyısında bir köşk kiraladı, annemle beni buraya getirdi, burada çok güçlendim. Kıyı burada kayalık bir yarımada oluşturur, bizim köşkün toprakları bütün bu yarımada kaplıdır. Çamlar altında, kayalar arasında, körfezlerde dolaşır, ya da denizde yüzer, kürek çeker, bütün gün bir vahşi yaşam sürerdim. Gördüğünüz resim o zamandı, onu da yaptım.»

«Bana öyle geliyor ki, böyle bir durumda daha uygun bir kılığınız olmalıydı», dedi Julius.

Lafcadio güldü:

«Bunu yapamazdım,» dedi; «Faby bronzlaşmamı bahane ederek, giysilerimi, hatta çamaşırlarımı bile kilit altında tutuyordu.»

«Ya anneniz, o ne diyordu?»

«Çok eğleniyordu; rahatı kaçan konuklar çıkınca da kapım açık olduğunu söylüyordu; ama konuklarımız arasında hiç kimsenin kalmasına engel olmuyordu bu durumum.»

«Peki, bu arada öğreniminiz ne oluyordu, zavallı çocuğum?..»

«Evet. Öyle kolay öğreniyordum ki, o zamana kadar annem biraz boşvermişti bu işe; nerdeyse on altı yaşına giriyordum; annem birdenbire farkeder gibi oldu bunu, Faby amcayla Cezayir'de yaptığımız güzelim yolculuktan sonra (yaşamımın en güzel zamanı bu zamanmış gibi geliyor bana), Paris'e gönderildim, su bile geçirmeyen bir tür zindancıya bırakıldım, öğrenimimle o ilgilendi.»

«O geniş özgürlükten sonra, bu baskı günleri size çok zor gelmiş olmalı.»

«Protos olmasa hiç katlanamayacaktım. Benimle aynı pansiyonda kalıyordu; Fransızca'yı öğrenmek için kaldığını söylüyordu ya, çok iyi konuşuyordu»

bu dili, orada ne yapıyordu, hiçbir zaman anlayamadım; ben kendim ne yapıyordum, onu da anlamadım ya. Eriyip bitiyordum; Protos'la tam olarak dost değildik ama, bana kurtuluşu getirecekmiş gibi ona yöneliyordum. Benden biraz yaşlıcaydı ya yaşından da büyük gösterirdi, yürüyüşünde de, zevklerinde de, çocukça bir şeye rastlanmazdı. Hatları, olağanüstü denilebilecek bir derecede anlamlıydı, istedi mi her şeyi anlatabilirdi, ama boş zamanlarında bir budala görünüşüne bürünürdü. Bir gün bununla alay etmiştim de olduğu gibi görünmemenin önemli bir şey olduğunu söylemişti bana.

Herhangi biri gibi görünmekle yetinmezdi; budala sayılmak isterdi. İnsanları zararlı çıkaran şeyin gösterişe kaçmak, yeteneklerini saklamayı bilememek olduğunu söylemekten hoşlanırdı; ama bunu yalnız bana söylerdi. Başkalarından uzak yaşardı, hatta benden, yani pansiyonda hor görmediği tek insandan bile. Konuşturabildiğim zamanlarda, olağanüstü bir ustalıkla konuşmaya başlardı hemen; ama çoğu zaman sessizdi, o sıralarda karanlık tasanlar kurar gibiydi, bunları bilmek isterdim. «Burda ne yapıyorsunuz?» diye sordum muydu (hiçbirimiz «sen» demezdik ona), «Hız alıyorum,» diye yanıtlardı. Yaşamda, sırası gelince", «Adam sen de,» demesini bildikten sonra en zor geçitlerin bile aşılabileceğini ileri sürerdi. Ben de kaçacağım sırada böyle söyledim.

On sekiz frankla yola çıkmıştım, ne bulursam yedim, nerede olursa olsun yattım, dinlene dinlene giderek Baden'e vardım... Vardığımda biraz bitkindim, ama ne olursa olsun, memnundum kendimden, çünkü daha üç frank vardı cebimde; beş altı frank da yolda toplamıştım, orası öyle. Annemi amcam Gesvres'le buldum, kaçışım amcamı çok eğlendirdi, beni gene Paris'e götürmeye karar verdi; Paris'in bende kötü bir anı bırakmasına gönlünün razı olmadığını söylüyordu. Gerçekten de, onunla döndü-

ğüm zaman, Paris bana çok daha güzel göründü.

Marki de Gesvres para harcamayı çılgıncasına seviyordu; bu sürekli bir gereksinim, zorlu bir açlıktı onun için; bu açlığı gidermesine yardım ettiğim, iştahımı kendi iştahımla iki katma çıkardığım için, sanki bana minnet duyuyordu. Faby'nin tersine, bana giyim zevkini öğretti; ben de oldukça iyi giyiniyordum sanırım; ondan çok şey öğreniyordum; giyimindeki incelik pek doğaldı, ikinci bir içtenlik açık havada bulundurulmam gerektiğine inandırdı; yaz demez, kış demez, kendi eliyle soğuk sulara daldırırdı beni; ben de bundan zevk alırdım... Ama siz bu ayrıntıları ne yapacaksınız.» «Yok, yok!»

«Sonra işleri nedeniyle Amerika'ya gitti. Bir daha görmedim.»

Bükreş'te annemin salonlarına en parlak, bir de, aklımda kaldığına göre, en karışık çevrelerin insanları gelirdi; ama bunlar arasında en içli dışlı olduğumuz kimseler prens Wladimir Bielkowski ile, bilmem neden, hiç amca demediğim Ardengo Baldi idi. Rusya'nın (Polonya'nın diyecektim) ve İtalya'nın çıkarları onları üç dört yıl Bükreş'te tuttu. Her ikisi de dilini öğretti bana: yani italyanca ile lehçeyi. Rus-çayı fazla güçlük çekmeden okuyup anlayabilirsem de hiçbir zaman rahatlıkla konuşamadım. Anneme gelen ve beni çok nazlayan topluluk yüzünden, dört beş dili birden kullanmadığım gün olmuyordu. Öyle ki daha on üç yaşında, hepsini de ahenksiz ama rahat rahat konuşuyor, ama her şeye karşın fransız-cayı yeğ tutuyordum, çünkü babamın diliydi, annem önce bu dili öğrenmemi istemişti.

Annemin hoşuna gitmek isteyen herkes gibi Bielkowski de benimle çok ilgilenirdi, bana kur yapardı sanki; ama öyle sanıyorum ki, bir hesaba göre yapmazdı o bunu; çünkü hep gönlünün istediğini yapardı; eğilimlerine bırakırdı kendini. Annem görme-

den, bilmeden de ilgilenirdi o benimle: ben de onun bana gösterdiği ayrı bağlılıktan gurur duyardım. Bu garip adam, biraz durmuş oturmuş yaşamımızı kısa zamanda çılgın bir eğlenceye dönüştürdü. Hayır, kendini eğilimlerine bırakıyordu demek yetmez; atılırdı bunlara, saldırırdı; taşkın bir tutkuyla gerçekleştirirdi zevklerini.

Bizi üç yaz, Karpatların Macaristan yamacı üzerinde, Eperjes yakınlarındaki bir köşke, daha doğru-gibiydi. Onunla çok iyi anlaştım. Öğlelere kadar gömlekçilerde, ayakkabıcılarda, terzilerde kalırdık birlikte; kunduralara ayrı bir önem verirdi, insanlar bundan tanınır, geri kalan giyeceklerden yüzler kadar kesin, hatta daha derin bir biçimde belli ederler insanı, derdi. Bana hiç hesap tutmadan, hevesime, arzuma, ya da açlığımaya yetecek param kalıp kalmayacağına aldırmadan para harcamayı öğretti. En son olarak açlığın doyurulmasını bir ilke olarak öne sürerdi, çünkü (sözleri aklımda) arzu ya da heves geçici isteklerdi, oysaki açlık, hep yeniden karşımıza çıkardı, ne kadar çok beklerse o kadar güçlü, o kadar gerekli olurdu, öyle söylerdi. Bir de bana, bir şey daha pahalıya maloldu diye ondan daha fazla, ya da rastlantı sonucu hiçbir şeye malolmadı diye daha az zevk almamayı öğretmişti.

Annemi yitirdiğim zaman bu durumdaydım. Bir telgraf beni birdenbire Bükreş'e çağırırdı; ancak ölü görebildim onu. Öğrendim ki, marki gideli beri annem, bir sürü borca girmişti, serveti bu borcu zor kapatıyordu, bir tek köpek, bir tek pfennig, bir tek groschen umamazdım. Cenaze töreninden hemen sonra Paris'e döndüm, Gesvres amcağı bulacağımı sanıyordum; ama birdenbire, adres bırakmadan Rusya'ya gitmişti.

O sıralarda aklımdan geçirdiğim her şeyi anlatacak değilim. Hay Allah, bazı ustalıklarım vardı dağarcığımda, insan bunlardan yararlanarak her za-

man yakayı kurtarabilirdi; ama ne kadar gereksinimim varsa, bunlara başvurmak o kadar tiksindiriyordu beni. Bereket versin, kaldırımlarda sürttüğüm bir gece, şu sizin de gördüğünüz Carola Veni-tequa'yi, Protos'un eski metresini buldum, kibarca evine aldı beni. Bundan birkaç gün sonra da, her ay başı bir noterden oldukça gizemli bir biçimde ufak bir aylık alacağım bildirildi; açıklamalardan, aydınlatmalardan nefret ederim, ötesini arayıp sormadan aldım bu parayı. Sonra siz geldiniz... Şimdi size söylemekle zevk duyduğum her şeyi biliyorsunuz aşağı yukarı.»

Julius cafcacflı bir tavırla:

«Çok şükür, dedi, çok şükür ki bugün biraz para geçiyor elinize, Lafcadio: Mesleksiz, öğrenimsiz, güçlükler içinde yaşamak zorunda... şimdi sizi tanıdığım durumda, her şeye hazırınız.»

Lafcadio ciddi ciddi Julius'e baktı:

«Tersine, hiçbir şeye hazır değildim», dedi. «Çok şeyler söyledim ama hâlâ beni tanımıyorsunuz, bakıyorum. Her şeyden çok gereksinimler çelmeler beni; işime yaramayacak olanı hiçbir zaman arama-mışumdur.»

«Örneğin alışılmışa aykırı sözler. Karın doyurur mu dersiniz?»

«Midesine göre değişir. Kendi midenize dokunana aykırı demekten hoşlanırsınız... Bana gelince, kahramanlarınıza besin diye verdiğiniz mantık yahnisini yemekten açlıktan ölmeyi yeğ tutarım.»

«Bir dakika...»

«Hiç değilse son kitabınızın kahramanına. Bu kitapta babanızı anlattığınız doğru mu? Onu her zaman, her yerde, sizinle ve kendi kendisiyle çelişmeyen, akıllı uslu, görevlerine, ilkelerine, yani kendi kuramlarınıza bağlı bulundurmamak kaygısı... benim söyleyebileceğimi yargılıyorsunuz!.. Mösyö de Ba-raglioul, şunu kabul edin, doğrudur: ben tutarsız bir

adamım. Ne kadar konuştum, görüyorsunuz! ben ki daha dün kendimi yaratıkların en sessizi, en kapalı, en köşeye çekilmiş sayıyordum. Ama birbirimizi çabucak tanımamız iyi; bu işe bir daha geri dönmeye gerek kalmamasın. Yarın, bu akşam, yeniden gizime gömüleceğim.»

Bu sözler attan düşürmüştü romancıyı, yeniden binebilmek için çaba harcadı:

«Önce şunu bilin ki tutarsızlık diye bir şey yoktur, fizikte olmadığı gibi ruhbilimde de yoktur, diye başladı. Siz daha gelişim durumunda bir insansınız ve...»

Kapının vurulması, Julius'un sözlerini yarıda kesti. Kimse girmeyince kendisi dışarı çıktı. Açık bıraktığı kapıdan, bulanık bir ses Lafcadio'ya kadar geliyordu. Sonra büyük bir sessizlik başladı. Lafcadio on dakika kadar bekledikten sonra gitmeye hazırlanırken, özel kılıklı bir uşak geldi yanına:

«Kont hazretleri sayın yazmana artık serbest olduklarını bildiriyorlar. Kont hazretleri babalan hakkında kötü haberler aldılar, beyefendiye allahaismarladık diyemedikleri için özür diliyorlar.»

Bu sözlerin söylenişine bakarak, Lafcadio, ihtiyar kontun ölüm haberi gelmiş olmasından korktu. Heyecanını tuttu.

«Hadi bakalım!» diyordu Claude-Bernard çıkmazın gelirken, «vakit tamam. *It is time to launch the ship.* Bundan böyle yel nerden eserse essin, esen yel iyi olacak. İhtiyarın yanbaşıda olamayacağımıza göre, daha çok uzaklaşalım.»

Kapıcı kulübesinin önünden geçerken, dündenberi üzerinde taşıdığı küçük kutuyu kapıcıya verdi.

«Bu paketi, bu akşam döndüğü zaman, Matmazel Venitequa'ya vereceksiniz,» dedi. «Lütfen hesabımı da hazırlayın.»

Bir saat sonra bavulunu yerleştirmiş, bir araba getirtmek için adam yolluyordu. Adres vermeden yola çıktı. Noterinininki yeterdi. 80

ÜÇÜNCÜ KİTAP

AMEDEE FLEURISSOIRE

I

Kont Juste-Agenor'un ölümü dolayısıyla birdenbire Paris'e gitmek zorunda kalmış olan kontes Guy de Saint-Prix, yani Julius'un küçük kızkardeşi, Pau' dan dört kilometre ötede bulunan, dul kalışından, hele çocukları da evlenip yerlerine yerleştikten sonra pek ayrılmaz olduğu o güzelim Pezac şatosuna döneli çok olmamıştı - garip bir konuk geldi evine.

Kendi kullandığı hafif dog-kar içinde yapmayı alışkanlık durumuna getirdiği sabah gezintilerinin birinden dönüyordu; Saint-François tarikatından bir papazın bir saattir salonda kendisini beklediğini bildirdiler. Kontese sunulan kartından da anlaşıldığı gibi, kardinal Andre yollamıştı yabancıyı; kart bir zarfın içindeydi, üzerinde, kardinalin adının altında, incecik ve nerdeyse kadınsı yazısından, şu sözcükler okunuyordu:

Virmontal şanuamı rahip J. - P. Salus'ye, kontes de Saint-Prix'nin çok özel bir dikkat göstermesi dileğiyle.

Hepsi buydu; bu kadarı da yeterdi; kilise adamlarını seve seve kabul ederdi kontes; üstelik de kardinal Andre, kontesin ruhunu avucunun içinde tutardı. Bir sıçrayışta salona gitti, kendisini beklediği

için özür diledi.

Virmontal şanuanı yakışıklı bir adamdı; soylu yüzünde, genç, taze rengi yanında nerdeyse tümünden ağarmış saçlarının insanı şaşırttığı gibi, devinimlerinin, sesinin çekingen dikkatliliğine garip bir biçimde ters düşen erkekçe bir güç parlıyordu.

Kontes çok iyi davranmasına karşın, konuşma İyi yürümüyor, kontesin yeni yası, kardinal Andre' nin sağlığı, Julius'ün Akademi'deki yeni başarısızlığı üzerinde nezaket tümceleriyle uzayıp duruyordu. Bu arada papazın sesi gittikçe ağırlaşırıp boğuk-laşıyor, yüzü kederli bir anlatıma bürünüyordu. En sonunda kalktı, ama vedalaşacak yerde:

«Kontes hazretleri, kardinalin arzusu üzerine, sizinle önemli bir konuyu konuşmak istiyorum,» dedi. «Ama oda ses götürecektürden; kapıların çokluğu da beni ürpertiyor; konuşmamızı duymalarından korkuyorum.»

Giz vermelere, yapmacıklara biterdi kontes; şanuanı ancak salondan girilebilen, dar bir kadın odasına alıp kapıyı kapadı:

«Burada güven içindesiniz,» dedi. «Korkmadan konuşun.»

Papaz, kontesin karşısında basık, küçük bir koltuğa oturmuştu, konuşacak yerde bir atkı çıkardı cebinden, bu atkıda coşkun hıçkırıklarını boğmaya çalıştı. Kontes şaşırmıştı, yanındaki yuvarlak masanın üzerindeki iş sepetine uzandı, sepetin içinde bir lokman ruhu aradı, konuşma sunmakla sunmamak arasında bocaladı, sonra kendisi başladı koklamaya.

En sonunda papaz, kıpkırmızı olmuş bir surat çıkardı atkının içinden:

«Kusura bakmayın,» dedi. «Çok katolik olduğunuzu bilirim, kederimi hemen anlayacağınızdan, pay-laşmamazlık etmeyeceğinizden kuşku yok.»

Kontes böyle gözü yaşlılıklardan hiç hoşlanmazdı; rahatlığını saplı gözlüğünün ardında sakladı. Pa-

paz hemen kendini toplayıp koltuğunu biraz yaklaştırdı.

«Sayın kontes, kardinal güvenilebilecek bir kimse olduğunuzu kesinlikle söyledi de ondan sonra karar verdim sizinle konuşmaya, sizin imanınızın şu sosyete işi imanlardan, ilgisizliğin şu basit örtülerinden olmadığını söyledi.»

«Konuya gelelim, papaz efendi.»

«Kardinal ağzınızın sıklığına tam anlamıyla güvenebileceğimi söyledi; bir bakıma bir günah çıkarıcının ağız sıklığı...»

«Kusura bakmayın ama, papaz efendi, kardinalin de haberdar olduğu bir giz, böylesine önemli bir giz varsa, niçin kendi ağızıyla söylemedi bana?»

Papazın gülümsemesi bile, sorusunun yersizliğini anlatmış olmalıydı.

«Mektupla mı! Güzel ama, hanımefendi, günümüzde, postalarda, kardinalerin bütün mektupları açılmakta.»

«Bu mektubu size verebilirdi.»

«Evet, öyle, hanımefendi, ama bir kâğıdın ne olacağını kim bilebilir? Öylesine gözaltındayız ki. Dahası var: benim size anlatmaya hazırlandığım şeyi kardinal hiç bilmemeyi, bununla hiçbir ilgisi yokmuş gibi görünmeyi yeğ tutuyor... Ah, efendim, gene korkuyorum işte, bilmem ki acaba...»

Kontes başını çevirdi, saplı gözlüğünü bıraktı, tatlı tatlı:

«Siz beni tanımıyorsunuz, papaz efendi, dedi, bana daha fazla güveniniz yoksa, gücenmem. Bana verilen gizlere büyük saygım vardır. Tanrı bilir, en ufak bir gizi bile ağızından kaçırılmış değilim. Ama hiç kimseyi gizini açmaya yönelttiğim de olmadı...»

Kalkmak ister gibi hafif bir hareket yaptı, papaz kollarım ona doğru uzattı.

«Hanımefendi,» dedi, «üzerime bu gizi size bildirmek gibi büyük, çetin bir görev yükleyenler tara-

fmndan bu gizi öğrenmeye, içinde saklamaya lâıyk görülen ilk kadının, evet, ilk kadının, siz olduğunuzu gözönünde bulundurmaya tenezzül buyurursanız beni bağışlarsınız. Ne yalan söylemeli, bunu öğrenmenin bir kadın zekâsına göre fazla ağır, fazla sarsıcı olduğunu sezinliyorum da ürperiyorum.»

Kontes nerdeyse soğuk bir biçimde:

«Kadınların zekâsının yetersizliğı üzerinde çok yanlış şeyler düşünülür», dedi. Sonra ellerini biraz kaldırdı. Kilisenin önemli bir gizini dinlemeye hazır bir biçimde, ilgisiz bir görünüş altında sakladı merakım. Papaz koltuğunu yeniden yaklaştırdı.

Ama papaz Salus'nün kontese söylemeye hazırlandığı giz şimdi bana öylesine şaşırtıcı, öylesine tuhaf geliyor ki, daha büyük bir önlem almazsam anlatamayacağım.

Roman başka, tarih başkadır. Usta eleştirmenler, romanı gerçekleştirecek tarih, tarihi de gerçekleştirmiş bir roman gibi ele almışlardır. Gerçekten de, kimi zaman olay inandırıcılığa meydan okuduğundan, romancının sanatının çoğu zaman inanı ortadan kaldırdığını kabul etmek gerekir. Yazık ki, kimi kuşkucular bir olay alışılmışı aştı mı hemen yad-sıyiverirler onu. Ben böyleleri için yazmıyorum.

Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisi Kutsal-Taht'tan alınsın, Quirinal'in oyunu ile, bir bakıma bütün hris-tiyanlıktan çalınsın -pek dikenli bir sorun bu, bende böyle bir sorun ortaya atacak yürek ne gezer! Ama 1893 yılının sonuna doğru, böyle bir söylentinin dolaştığı *tarihsel* bir gerçektir; bunun birçok dindar ruhu telâşa düşürmüş olduğu besbelli. Kimi gazeteler çekine çekine sözünü ettiler; bunlar susturuldu. Bu konuda Saint-Malo'da bir broşür yayınlandı; bu broşür toplattırıldı¹. Farmasonlar böy-

(1) Compte rendu de la Delivrance de Sa Saintete Leon XIII emprisonne dans les cachots du Vatican (Saint-Malo, rue de l'Orme 4) 1893.

le yüzler kızartıcı bir suçun duyulmasını istemediğı gibi, katoliklerin de bu iş için hemen toplanmaya başlayan görülmedik yardımları desteklemeyi göze alamamasından ya da bunu gizlemeye razı olmayışlarından ileri geliyordu bu. Birçok dindarlar, büyük özverilere girişmişti kuşkusuz (bu durum dolayısıyla toplanan ya da saçılan paraların yarım milyona yakın olduğu düşünülüyor), ama paraları alanların hepsi sahibi dindarlar mıydı, yoksa bazan dolandırıcılar mı, orası bulanık kalıyordu. Şu var ki, bu para toplama işini başarmak için, din inancı yoksa, bir gözüpeklik, bir beceriklilik, bir incelik, bir güzel konuşma sanatı, insanlar ve olaylar üzerinde bir bilgi, bir sağlamlık gerekirdi, bunlara sahibol-makla da ancak Lafcadio'nun eski dostu Protos gibi açık gözler övünebilirlerdi. Namusluca bildireyim okura: bugün Virmontal şuananı kılığı ve takma adı altında karşımıza çıkan adam odur.

Kontes, giz tümüyle verilinceye kadar ağzını açmamaya, duruşunu, hatta yüzünün anlatımını bile değiştirmemeye karar vermişti, yavaş yavaş güvene gelen sahte papazı hiç telâşlanmadan dinliyordu. Sahte papaz, sözlerini en iyi biçimde düzenlemek için, konuyu başından alıyor, tam başlangıca gitmiyorsa da CLocayla Kilise arasındaki çarpışma, yani işin özü öteden beri süregelen bir şey değil miydi?), düşmanlığın açık açık ortaya çıkmasına yol açan bazı olaylara kadar uzanıyordu. Önce papanın 92 yılının Aralık ayında kaleme aldığı iki bildiriye anımsamasını söyledi kontese, bu mektuplardan biri İtalyan halkına, ikincisi daha özel olarak piskoposlara sesleniyor, katolikleri farmasonların kötülüklerinden koruma amacını güdüyordu. Sonra, kontes anımsaya-mayınca, daha gerilere gitmek, şimdiye kadar ardında Loca'nın saklandığı Crispi'nin başkanlığı ve kararıyla, Giordano Bruno'nun heykelinin dikilişini anımsatmak zorunda kaldı. Papa bağıntı kurma ça-

balalarını karşılıksız bırakarak onunla pazarlığa girişmeye yanaşmayınca, Crispi'nin kızdığını söylemişti (pazarlığa girişmek sözünden de uzlaşmak, boyun eğmek anlamını çıkarmak gerekmez miydi!). Bu çok acı günü gözlerinin önüne sermişti: hizipler durumlarını açıkça belli ediyor, farmasonlar en sonunda maskelerini çıkarıyorlardı; Kutsal-Taht'm güvence verdiği elçiler Vatikan'a gelirken, bu davranışlarıyla hem Crispi'yi hor gördüğünü, hem de derinden derine yaralanmış olan Kutsal-Baba'mıza saygısını gösterirken, Loca, sancakları açmış, kışkırtıcı putun yükseldiği *Campo dei Fiori* alanında, ünlü kü-fürbazı alkışlıyordu.

«Hemen sonra, 30 Haziran 1889 tarihini izleyen Konsistuarda¹, diye sürdürdü konuşmasını (hep ayaktaydı, kollarını önündeki yuvarlak masaya dayamış, kontese doğru eğilmişti), Leon XIII. büyük kızgınlığını gösterdi. Bütün dünya duydu karşı gelişini; bütün hristiyanlık evreni, onun Roma'yı bırakmaktan sözettğini duyunca titredi! Roma'yı bırakmak dedim!.. Bütün bunları siz de biliyorsunuz, sayın kontes, bütün bunların acısını çektiniz, siz de benim gibi anımsarsınız.»

Sonra gene başladı:

«En sonunda Crispi iktidardan düştü. Kilise soluk alacak mıydı artık? 1892 yılının Aralık ayında, papa bu iki mektubu yazıyordu. Hanımefendi...»

Yeniden oturdu, birdenbire koltuğunu kanapeye yaklaştırıp, kontesin koluna yapıştı:

«Bir ay sonra papa hapsedilmişti.»

Kontes ağzını açmamakta diretiyordu. Şanuan, kontesin kolunu bıraktı, daha ölçülü bir sesle, yeniden konuşmaya başladı:

«Bir tutsağın çektiklerini anlatıp da sizi merhamete getirmeye çalışmayacağım, hanımefendi; kadın

(1) Papanın başkanlığında kardinaller kurulu (Çeviren).

yüreği acılar karşısında pek çabuk duygulanır. Ben sizin zekânıza sesleniyorum, kontes, ruhsal başbuğumuzun kayboluşunun biz hristiyanları ne büyük bir karışıklık içine daldırdığını gözönüne getirmeğe çağırıyorum sizi.»

Kontesin solgun alnında bir kırışık belirdi: «Papasız kalmak korkunç, hanımefendi. Ama hadi biz buna da adam sen de diyelim: sahte bir papa daha da korkunç. Çünkü Loca, cinayetini saklamak için, ne diyorum? Kilise'yi yıkılmak, kendiliğinden teslim olmak zorunda bırakmak için, Kutsal-Taht'a, On üçüncü Leon'un yerine, Quirinal'in bilmem hangi suç ortağını, bilmem hangi mankeni, kutsal kurbanları olarak görünen bilmem hangi sahtekârı yerleştirdi. Üstelik, ona boyuneğer gibi davranmak zorundayız, sahicisini yoketmek korkusuyla ona bo-yuneğmek zorundayız, kısacası, hey Allahım! Jübilede bütün hristiyanlık onun önünde eğildi.»

Bu sözcüklerden sonra, ellerinde büküp durduğu mendili yırtıldı.

«Sahte papanın ilk işi, şu fazlasıyla ünlü bildiri oldu, Fransa'ya gönderilen bildiri. Her gerçek Fransı-zın hâlâ yüreği kanar bu yüzden. Evet, evet, biliyorum, efendim. Kutsal Kilise krallığın kutsal dâvasını yadsıyınca, sizin yüce kontes yüreğiniz ne kadar sızladı, biliyorum; Vatikan, Cumhuriyeti alkışlasın! Olur şey mi! Ama hiç kuşkunuz olmasın, hanımefendi! Şaşmakta haklıydınız. Emin olun, kontes hazretleri! Ama o cani hilebazın kendisini Cumhuriyetçi olarak ilân ettiğini duyunca Kutsal Baba'mızın da acı çektiğini unutmayın!»

Sonra geriye çekildi, hiçkinkli bir gülüşle: «Sonra, sonra, sayın kontes de Saint-Prix, bu zalim bildirinin kaçınılmaz belirtisi olarak Kutsal-Baba'mızın *Petit-Journal* müdürünü kabul edişine ne demiştiniz? *Petit Journal*'in, sayın kontes, ah! Bırakın! On üçüncü Leon *Petit-Journal*'del Böyle bir şeye

olanak bulunmadığını hiç kuşkusuz sezersiniz. Soylu yüreğiniz bunun yalan olduğunu önceden haykırmıştır size!»

Kontes artık kendini tutamaz oldu.

«Ama bunu bütün dünyaya haykırmak gerekir!» diye atıldı.

«Hayır, hanımefendi! Susmak gerekiyor!» diye gürledi papaz, korkunçtu; «önce susmak gerek, bir şeyler yapabilmek için susmak zorundayız.»

Sonra özür diledi, birdenbire kederlenivermiş bir sesle:

«Görüyorsunuz ki, bir erkekle konuşur gibi konuşuyorum sizinle», dedi.

«Hakkınız var, papaz efendi. Bir şeyler yapmaktan sözediyordunuz. Çabuk söyleyin: neye karar verdiniz?»

«Ah, sizde o erkekçe, o Baraglioul'ların kanma yaraşan sabırsızlığı bulacağını biliyordum. Ama, şimdiki durumda, zamansız bir girişimden daha tehlikeli bir şey yok. Bugün bu iğrenç cinayetler bazı cennetliklere bildirilmişse onların kusursuz ağız sıkılıklarına ve zamanı gelince kendilerine verilecek işarete kesinlikle uyacaklarına güvenmemiz zorunlu. Bizsiz bir şey yapmak, bize karşı bir şey yapmaktır. Sonra, her türlü kişisel davranış, afaroza, kilisenin gözünden düşmeye yol açtıktan başka, birliğimizin de açık ve kesin yalanlamasıyla karşılaşacaktır. Burada bir haçlı seferi sözkonusu, hanımefendi, ama gizli bir haçlı seferi. Bu nokta üzerinde fazla durduğum için beni bağışlayın, ama kardinal bunu size özellikle bildirmekle görevlendirdi beni, kendisi bu konuda tek sözcük bile bilir görünmek istemiyor, kendisine bundan sözedilecek olursa, hiç, ama hiçbir şey anlamaz görünecek. Kardinal beni görmüş olmak istemiyor; hatta ilerde, bazı olaylar bizi yeniden karşılaştırırsa, sizinle ben hiçbir zaman konuşmamış olacağız, bunu bilin. Kutsal-Babamız pek

yakında gerçek hizmetkârlarını tanımasını bilecektir.»

Kontes biraz düş kırıklığına uğramıştı, çekine çe- ' kine:

«Peki, öyleyse?» diye sordu.

«Çalışıyoruz, sayın kontes; çalışıyoruz, korkmayın. Hattâ savaşım tasarımızın bir bölümünü size bildirmeme de izin var.»

Kontesin karşısına koltuğa yerleşti; kontes şimdi ellerini yüzüne götürmüş, göğsü önde, dirsekleri dizlerinde, çenesi avuçlarında, öylece duruyordu.

Papanın Vatikan'da değil, büyük bir olasılıkla Saint-Ange'da tutsak olduğunu anlatmakla başladı sözlerine; burası, hiç kuşkusuz kontesin de bildiği gibi, bir yeraltı yoluyla Vatikan'a bağlanırdı; kendisini bu zindandan kurtarmak pek o kadar güç değildi, bütün dindarların gönülleri Kilise'yle birlik olmasına karşın, farmasonluğun yüzüne gülmeleri boşınaç derecesine varan bir korkudan ileri geliyordu. Loca da buna güveniyordu işte; Kutsal-Babanın tutuklanması örneği ruhları dehşet içinde tutuyordu. Hiçbir dindar, zalimlerin el uzatamayacağı, uzak yerlere gidebilmesi sağlanmadıkça yardıma yanaşmıyordu. Sıkı ağızlılıkları bilinen dindar kişiler önemli paralar vermeye razı olmuşlardı. Yalnız bir engeli kaldırmak kalıyordu geriye, ama onun istediği ötekilerin hepsinin istediğinden daha fazlaydı, çünkü bu engel bir prens. On üçüncü Leon'un baş zindancısı olan bir prens.

«Bilmem anımsar mısınız, sayın kontes, Avustur-ya-Macaristan tahtının varisi olan prens, arşidük Ro-dolphe'la yanında hırıldar bir durumda bulunan genç karısının, prenses Graziola'nın yeğeninin, daha yeni evlenmiş olan Maria Wettsyera'nın ölümünü bir giz perdesi örtmüş, bu perde hiçbir zaman da kaldırılmamıştı. İntihar demişlerdi! Tabanca sırf halkı al-

datmak için duruyordu orada: gerçek, ikisinin de zehirlenmiş olduğuydu. Kocasını grandükün bir akrabası, kendisi de grandük olan bir adam, Maria Wettsyera'yi başka birinin karısı olarak görmeye dayanmamıştı... Bu iğrenç cinayetten sonra, Toskana grandüşesi Marie-Antoinette'in oğlu Jean-Salvator de Lorraine, akrabası imparator Francois Joseph'in sarayından ayrılıyordu. Viyana'da suçunun bilindiğini bildiği için, papaya suçunu söyleyip yalvararak kendine acındırmaya geliyordu. Bağışlattırıldı kendini. Ama Monaco -kardinal Monaco La Valette-, günahının bağışlanması için çile çekirmek bahanesiyle Sa-int-Ange şatosuna kapattı onu, üç yıldır burada inleyip durur.»

Şanuan bütün bunları dümdüz bir sesle anlatmıştı, bir zaman durdu, sonra ayağını hafiften yere vurarak:

«Monaco işte bu adamı On üçüncü Leon'un,baş zindancısı yaptı», dedi.

♦Daha neler! Kardinal, ha!» diye atıldı kontes: «bir kardinal farmason olabilir mi ki?»

Şanuan düşünceli düşünceli:

«Yazık ki oldu!» dedi. «Loca iyice bulaştı Kili-se'ye. Siz de kabul edersiniz, sayın kontes, Kilise kendini daha iyi koruyabilseydi, bunların hiçbiri olmayacaktı. Loca, Kutsal-Babamızı ancak pek yüksek mevkilerde bulunan birkaç kişinin suç ortaklığıyla hapse atabildi.»

«Ama iğrenç bir şey bu!»

«Daha ne söyleyeyim size, sayın kontes? Jean-Sal-vador, kilisenin tutuklusu sanıyordu kendini, aslında farmasonların elindeydi. Bugün Kutsal-Babamızın hapisten çıkarılmasına aynı zamanda kendisinin de kaçması sağlanması koşuluyla razı oluyor, hem de ancak çok uzaklara, cezalandırılmasının olanakları aşacağı bir ülkeye kaçabilir. İki yüz bin frank para istiyor.»

Valentine de Saint-Prix bir zamandır geri geri gidiyor, kolları böğrüne düşüyordu, bu sözcükleri de duyunca, başını geriye atarak hafiften inledi, sonra bayılıverdi. Şanuan ileri atıldı:

«Sakin olun, sayın kontes», usul usul avuçlarının içine vuruyordu: «Ne çıkar!» lokmanruhu şişesini burun deliklerine götürüyordu: «Bu iki yüz bin frankın yüz kırk binini şimdiden elde etmiş bulunuyoruz,» sonra, kontes bir gözünü açarken: «Düşes de Lectoure elli binden fazla vermeyecekmiş; altmış bin kalıyor geriye.»

Kontes nerdeyse içgüdüyle:

«Bu parayı alacaksınız», dedi.

«Kilise sizden hiç kuşulanmıyordu, kontes.»

Ciddi mi ciddi ve nerdeyse törensi bir tavırla kalktı, bir zaman sonra:

«Kontes de Saint-Prix,» dedi, «sizin cömert sözünüze tam bir güvenim var; ama bu paranın verilmesiyle birlikte ortaya çıkacak, akla gelmez güçlükleri düşünün, işimizi zorlaştıracak, belki de engelleyecek, bu parayı bana verdiğinizizi unutmamız gerek, ben de bir kuruşunu bile almadığımı söylemeye hazır olmak zorundayım, bu parayı aldığımı gösteren bir makbuz bile veremeyeceğim elinize... Ancak bunun elden ele, sizin elinizden benim elime verilmesi daha akıllıca bir şey olur. Gözaltındayız. Şatoda bulunmam yorumlara yol açabilir. Uşağınız güvenilir bir adam mı? Kont de Baraglioul'un Akademi üyeliğine seçilmesi konusunu düşünün; buraya bir daha gelmemeliyim.»

Bu sözcükleri de söyledikten sonra, kımıldamadan, konuşmadan durunca, kontes işi anladı:

«İyi ama, papaz efendi, bu kadar paranın üzerimde bulunmadığını da kabul edersiniz herhalde. Hattâ...»

Papaz biraz sabırsızlanıyordu; bu yüzden kontes, bu parayı biraraya getirmek için biraz zaman ge-

rektiğini eklemeyi göze alamadı, (çünkü bu parayı tek başına ödemeyeceğini umuyordu).

«Nasıl etmeli?..» diye mırıldanıyordu.

Sonra, şuanın kaşları gittikçe daha çok çatılınca:

«Yukarıda birkaç mücevherim var,» dedi.

«Bırakın, hanımefendi, bırakın! Mücevherler birer anıdır. Benim eskicilik yapışımı gözlerinizin önüne getirebiliyor musunuz? En iyi fiyata vereyim derken göze batacağımı da düşünmüyor musunuz? Hem sizi, hem de girişiminizi tehlikeye sokarım o zaman.»

Tok sesi farkedilmez bir biçimde acılaşıp sert-leşiyordu. Kontesin sesi de hafiften titremeye başlamıştı:

«Azıcık bekleyin, papaz efendi, dedi, çekmecelerimde ne var, bir bakayım.»

...Hemen sonra aşağıya indi. Büzülen eli mavi banknotları buruşturuyordu.

«Bereket versin ki, geçende çiftlik kiralarmı almıştım. Size şimdiden altı bin beş yüz frank verebilirim,» dedi.

Şuan omuz silkti:

«Bununla ne yapabilirim ki?» diye sordu.

Kederli bir küçümseyiş, soylu bir el kaldırışla, kontesi kendinden uzaklaştırıyordu.

«Hayır, hanımefendi, hayır; almayacağım bu paraları. Alırsam, ötekilerle birlikte alırım. Doğru insanlar doğruluk isterler. Bu paranın tamamını ne zaman verebilirsiniz bana?»

Kontes başkalarından da para toplamayı düşünüyordu:

«Ne kadar zaman veriyorsunuz?» diye sordu. «Sekiz gün desek?...»

«Kontes de Saint-Prix, yoksa Kilise aldanmış olmasın? Sekiz gün! Size tek bir sözcük söyleyeceğim: PAPA BEKLİYOR.»

Sonra kollarını göğe doğru kaldırdı:

«Ne! Onun kurtuluşunu avuçlarınızda tutmak gibi bir onura erdiniz de hâlâ oyalanıyor musunuz? Korkun, hanımefendi, Tanrı'nım da, sizin kurtuluş gününüzde, yetersiz ruhunuzu Cennet'in eşliğinde bekletip inletmesinden korkun!»

Gittikçe korkunçlaşıyordu; sonra birden bir teşbihin haçını dudaklarına götürdü, hızlı hızlı bir dua okumaya başladı.

Kontes kendinden geçmişti.

«Ama Paris'e yazacak kadar bir zaman?...» diye inledi.

«Telgraf çekin! Bankacınız altmış bin frankı Paris Credit-Foncier'sine yatırsın, o da Pau Credit-Fon-fier'sine bu parayı size hemen vermesini teller. Çocuklar bile bilir bunu.»

«Pau'da da birikmiş param var», dedi kontes.

«Bir bankerde mi?»

«Credit-Foncier'de.»

«Ah, hanımefendi, bunu bana söylemek için ne diye bunca dolambaçlı yollara sapıyorsunuz? Bu mudur sizin desteğiniz? Şimdi yardımınızı almam desem ne dersiniz?...»

Sonra, bundan böyle duyabileceği her şey rahatını kaçıracakmışcasına, ellerini arkasına alarak odanın içinde yürürken:

«Gevşeklikten de fazla birşey bu, (bir yandan da tiksintisini göstermek için, hafif hafif dilini şaklatıyordu), nerdeyse bir ikiyüzlülük», dedi.

«Papaz efendi, çok rica ederim...»

Papaz bir zaman daha sürdürdü yürümesini, kaşları çatık, sarsılmaz, yumuşamaz. En sonunda konuşmaya başladı:

«Biliyorum, papaz Boudin'i tanırırsınız, onunla yemek yiyeceğim bugün (saatini çıkardı)... geciktireceğim adamcağızı. Onun adına bir çek yazın-, altmış bin lirayı benim için alıp hemen bana verebilir. Kendisini gördüğünüz zaman, bunun «kilise kefareti»

olduğunu söyleyin; ağzı sıkı, nazik bir adamdır, fazla kuralamaz gerisini. Peki, ne bekliyorsunuz daha?»

Kontes, kanepenin üzerinde bitkin bir durumdaydı, doğruldu, ufak bir çekmeceye doğru sürüklendi, açtı, boyu eninden fazla, zeytin yeşili bir defter çıkardı, bir yaprağını yatık yazısıyla doldurdu.

Papaz, uazttığı çeki alırken, yumuşamış bir sesle:

«Az önce sert konuşmamı bağışlayın, sayın kontes, dedi. Öyle büyük şeyler tehlikede ki.»

Sonra çeki cebine indirdi:

«Size teşekkür etmem dine aykırı olurdu, değil mi?» dedi. «Elinde basit bir araçtan başka bir şey olmadığı kimse adına da olsa...»

Kesik bir hıçkırığı atkısının içinde boğdu; ama hemen topladı kendini, huylu bir at gibi topuğunu yere vurdu, yabancı bir dilde bir tümce mırıldandı hızlı hızlı.

«İtalyan mısınız?» diye sordu kontes.

«İspanyol. Duygularımın içtenliği bunu hemen belli ediyor.»

«Ama şiveniz değil. Gerçekten de fransızca'yı öyle...»

«Çok naziksınız, sayın kontes, yanınızdan kabaca ayrıldığı için beni bağışlayın. Küçük anlaşmamızın yardımıyla hemen bu akşam Narbonne'a varabileceğim, başpiskopos büyük bir sabırsızlıkla beni bekliyor orada. Allahaismarladık.»

Kontesin ellerini avuçlarına aldı, göğsünü geriye çekmiş, gözlerini ayırmadan bakıyordu ona.

«Allahaismarladık, kontes de Saint-Prix.» Sonra bir parmağını dudaklarının üzerine götürdü: «Ağzınızdan çıkacak tek bir sözcüğün her şeyi yıkabileceğini unutmayın.»

Daha o çıkmadan, kontes zilin kordonuna koşuyordu.

«Amelie, Pierre'e söyleyin de yemekten hemen sonra kente gitmek üzere arabayı hazır bulundursun. Ah! Dur, bir dakika... Germain de bisikletine atlasın, şimdi size vereceğim pusulayı Madam Fleuris-soire'a götürsün hemen.»

Daha çekmesini kapamadığı masanın üzerine eğildi, şunları yazdı.-

Sayın madam, Birazdan sizi görmeye geleceğim. Saat ikiye doğru, beni bekleyin. Çok önemli bir şey söyleyeceğim size. Yalnız olalım, durumu ona göre ayarlayın.

İmzaladı, zarfladı, sonra zarfı Amelie'ye uzattı.

II

Madam Amedee Fleurissoire, Peterat soyadıyla doğmuştu, Veronique Arman-Dubois'yla Marguerite de Baraglioul'un küçük kızkardeşiydi, Arnica gibi tuhaf bir adı vardı. Philibert Peterat, oldukça ünlü bir bitkibilimciydi. İkinci İmparatorluk zamanında, evliliğin mutsuzlukları içinde, daha genç bir adamken, doğacak çocuklarına çiçek adları takmaya karar vermişti. İlk koyduğu adı, Veronique admı, bazı dostlar biraz özel bulmuşlardı; Marguerite adını koyup da yelkenleri indirdiğini, şunun bunun sözüne boyun eğdiğini, bayağılığa düştüğünü çitlattıkları zaman, birdenbire ayak diremiş, üçüncü meyvesini bütün son ağızları kapatacak kadar keskin bir bitki adıyla taçlandırmaya karar vermişti.

Arnica'mn doğuşundan az sonra, Philibert hır-çmlaşmış, karısından da, başkentten de ayrılarak, gidip Pau'ya yerleşmişti. Karısı kışın Paris'te oyalanıyor, ama güzel havalar başlar başlamaz, doğduğu kente, Tarbes'a gidiyor, iki büyük çocuğunu da

alıp ailesinin eski bir evinde kalıyordu.

Veronique'le Marguerite, yıllarını Tarbes'la Pau arasında yarıyarıya paylaşıyorlardı. Küçük Arni-ca'ya gelince, abla ları da, annesi de kendisini hor gördükleri için, yazın da, kışın da babasının yanında ydı, biraz da böndü, güzelden çok dokunaklı bir yüzü vardı.

Çocuğun en büyük eğlencesi, babasıyla birlikte kıra gidip ot toplamaktı, ama manyak adam, çoğu zaman hüzünlü yaradılışına kapılıp onu öylece bı-rakıverir, tek başına, uzun bir yürüyüşe çıkardı. Bitkin döner, yemekten hemen sonra da, kızına bir gülümseme ya da bir sözcüğü bile sadaka olarak vermeden yatağına sokulurdu. Ozanlık damarı tutunca flüt çalar, bı-kıp usanmak bilmeden hep aynı havaları yinelirdi. Geri kalan zamanlarında da büyük bir dikkatle çiçek resimleri çizerdi.

Adını Reseda koydukları, mutfak ve ev işleriyle uğraşan bir ihtiyar hizmetçi bakardı çocuğa; bildiği pek az şeyi ona da öğretmişti. Bu yüzden, Arnica on yaşma geldiği zaman, okumakta bile güçlük çekiyordu. İnsanlık saygısı Philibert'i uyardı: Arnica, on iki kadar küçük kızla pek küçük birkaç oğlanın kafasına yineleme zoruyla bazı ilkel bilgiler yerleştiren dul Madam Semene'in yanına, pansiyona verildi.

Arnica Peterat, ne çekinme bilirdi, ne savunma, adının insanları güldürebileceğini o güne kadar hiç düşünmemişti. Pansiyona girdiği gün, gülünçlüğünü birdenbire anlayıverdi; alaylar dalgası ağır bir yosun gibi eğdi onu; kızardı, bozardı, ağladı; Madam Semene de bu yakışık almaz davranış yüzünden bir çırpıda bütün sınıfı cezalandırmakla, önce hiç kötülüğü olmayan bir kaha-kahaya kin katmak gibi bir beceriksizlik gösterdi.

Arnica, uzun, bitkin, şaşkın, kollarını iki yanına sarkıtmış, küçük sınıfın ortasında duruyordu Madam Semene:

«Soldan üçüncü sıraya, Matmazel Peterat», deyince, çocuklar, ne kadar azarlanırlarsa azarlanırlar, daha zorlu bir kaha-kaha kopardılar.

Zavallı Peterat! Yaşamı daha şimdiden, kaba şakalarla, aşağılamalarla çevrili bir yol gibi görüyordu önünde. Bereket versin ki, Madam Semene onun bu sıkımsama duygusuz kalmadı; çok geçmeden dul kadının kucagında bir sığınak buldu küçük kız.

Arnica derslerden sonra gidip de babasını evde bulamamaktansa, pansiyonda seve seve oyalanıyordu; Arnica'dan yedi yaş büyük bir kızı vardı Madam Semene'in, biraz kamburdu ya kibar bir kızdı; Madam Semene, ona bir koca yakalamak umuduyla pazar akşamları konuklar çağırır, hatta yılda iki kez de, danslı, şarkılı eğlenceler düzenlerdi evinde; kimi eski kız öğrencileri aileleriyle birlikte, minnet duygusuyla; gelecekte bir şey beklemeyen kimi yoksul delikanlılar da yapacakları başka bir şey olmadığından katılırlardı bu toplantılara. Arnica bütün bu toplantılarda bulundu; parlıtsız bir çiçektir, ortadan silinecek derecede sessizdi ya, gene de bir gün ilgi çekecekti.

On dört yaşında, babasını yitirdiği zaman, yetim kızı Madam Semene bağrına bastı. Kendisinden biraz daha büyük olan kızkardeşleri artık pek seyrek olarak geliyorlardı onu görmeğe. Bununla birlikte, Marguerite, iki yıl sonra kocası olacak adama ilk kez bu kısa yoklamalardan birinde karşılaşmıştı: Julius de Baraglioul'du bu adam, yirmi sekiz yaşındaydı, daha önce de söylediğimiz gibi, Parma dukalığının Fransa'ya geçişinden az sonra Pau dolaylarına yerleşmiş olan büyükbabası Robert de Baraglioul'un yanında sayfiyede ydi.

Marguerite'in parlak kısmeti (ama Peterat kızlar da pek parasız değillerdi öyle), Arnica'nın kamaşmış gözlerinde kızkardeşini kendinden daha da uzaklaş-tınıyordu; hiç kuşkusunu yoktu, hiçbir zaman bir kont,

bir Julius kendisine yönelmeyecek, hoş kokusunu içine çekmeyecekti. Sonra bu cansıkıcı addan, bu Pe-terat adından kurtulabildiği için de kıskanıyordu kız-kardeşini. *Marguerite* adı pek hoştu. Ne de güzel uyuyordu *de Baraglioul'a!* Yazıklar olsun! *Arnica* adı hangi soyadıyla gülünç kaçmazdı ki?

Hiçbir zaman açılmamış, ezik gönlü gerçeklerden bıkmış, şiiri deniyordu. On altı yaşma geldiği zaman, solgun yüzünün iki yanında, «nedamet» diye adlandırılan şu düşük kâküller vardı, dalgın, mavi gözleri, kara saçlarının yanında şaşkın şaşkın bakıyorlardı. Perdesiz sesi hiç de sert değildi; şiirler okur, şiir yazmaya çabalar. Kendini yaşamdan uzak tutan her şeyi şiirsel sayıyordu.

Madam Semene'in akşam toplantılarına, candan bir dostluğun daha çocuklukta birbirinden ayrılmaz bir duruma getirdiği iki delikanlı gelirdi, biri, iri olmasa da biraz eğilmiş, kuru olduğu kadar zayıf olmayan, saçları sarışın olmaktan çok solgun, büyük burunlu, çekingen bakışlı bir delikanlıydı.-Amede Fleurissoire'dı bu. Öteki sert, kara, dik saçları kısa kesilmiş, bodur, şişman, tuhaf bir alışkanlıkla başını sürekli olarak sol omuzunun üzerine eğip ağzını hep açık tutan, sağ elini durmadan öne uzatan bir gençti; şimdi de Gaston Blafaphas'ı anlattım. Amedee'nin babası mermerci, mezar yaptırtma müteahhidi ve cenaze çelenkleri satıcısıydı; Gaston önemli bir eczacının oğluydu.

(Ne kadar tuhaf görünürse görünsün, bu Bla-faphas adı, Pirene dağlarının kolları üzerinde bulunan köylerde pek yaygındır; bazan oldukça farklı biçimlerde yazılırlar ama hep aynı ad sözkonusu-dur. Bu satırların yazarı bir inceleme için gittiği Sta... bucağında, yalnız burada, bir noter Blaphaphas, bir berber Blafafaz, bir de domuz kasabı Blaphaface görmüştü; bunlar, kendilerine sorulduğu zaman, hiçbir ortak kaynak tanıyamıyorlardı, herbiri öbür ikisinin

adının çirkin yazılışlarına horgörüyle bakıyordu. Her-neyse, metinbilime ilişkin olan bu bilgi, ancak pek dar bir okuyucu sınıfını ilgilendirebilir.)

Fleurissoire olmasa Blafaphas, Blafaphas olmasa Fleurissoire ne olurdu? Kestirmek zor. Lisede, teneffüs saatlerinde hep birarada görünürlerdi; durmadan tefe konulurlar; birbirlerini avutur, birbirlerine sabır verir, destek olurlardı. *Blafafabires'lar* derlerdi onlara. Dostlukları her ikisine de yaşamın acımasız çölünde tek gemi, tek vaha gibi gelirdi. Biri bir zevk tatmayagörsün, hemen öbürüyle paylaşmak isterdi; daha iyi bir deyimle söylemek gerekirse; birlikte ta-dılmaktan sonra hiçbir zevk, zevk olamazdı onlar için.

Blafafaire'lar çok çalışırlardı, ama gene de ortanın altında öğrencilerdi; ufak tefek borçlar karşılığında ödevlerini düzelter, hatta kendi eliyle yazan Eudoxe Levichon olmasa, sınıfın sonuncusu olurlardı hep. Bu Levichon, kentin başlıca mücevhercilerinden birinin küçük oğluydu. (Bundan yirmi yıl önce, mücevherci Cohen'in biricik kızıyla evlenmesinden az bir zaman sonra, -işlerinin iyi gitmesi üzerine, gazino yakınlarına yerleşmek için, kentin yoksul mahallesinden ayrıldığı sırada-mücevherci Albert Levy iki kurumu birleştirdiği gibi, iki adı da birbirine yapıştırmayı uygun görmüştü.)

Blafaphas sağladı, ama Fleurissoire çürük yapılıydı. Erginlik çağı yaklaştıkça, Gaston'un yüzü gölgelenip kabardı, özsu bütün bedenini kılındırarak diyeceği gelirdi insanın. Bu arada Amedee'nin daha zayıf cildi diremiyor, yanıyor, sivilceleniyordu, sanki kıllar çıkmak için nazlanıyorlardı. Baba Blafaphas kanı artıracak ilaçlar salık verdi, bundan sonra Gaston her pazartesi çantasında sivilcelere iyi gelecek bir şurupla dolu bir küçük şişe getirip dostuna gizlice veriyordu. İkisi de bol bol merhemler kullandılar.

Amedee ilk nezlesine bu sıralarda tutuldu; Pau' nun yumuşak iklimli olmasına karşın bütün kış ya-

kasını bırakmadı bu nezle, sonra da akciğer borularında üzücü bir zayıflık bıraktı. Gaston'un yeni bakımlarına yol açtı bu durum; baba Blafaphas'm yaşlı bir papazın verdiği reçeteye göre, kendi eliyle yaptığı ünnaplı, likenli patlar, göğüs yumuşatıcı, oka-liptüslü şekerler taşıyıp duruyordu dostuna. Amedee, kolayca nezleyle tutulduğu için, atkısız dışarıya çıkmamaya boyuneğmek zorunda kaldı.

Amedee'nin babasının yerine geçmekten başka bir hırsı yoktu. Ama Gaston, gevşek görünmekle birlikte, yeni şeyler yapma yeteneğinden de yoksun değildi; daha lise öğrencisiyken bile ufak tefek buluşlar yapmaya çalışırdı. Doğrusunu söylemek gerekirse, daha çok eğlendirici şeylerdi bunlar: bir sinek tuzağı, bir bilya terazisi, sırasında bir sürgü. Yüreği gibi bunların da gizli kapaklı bir yanı yoktu. Mesleğinin ilk denemeleri ne kadar basit olurlarsa, olsunlar, ileride onu daha önemli araştırmalara yönelteceklerdi; bunun ilk sonucu, «göğsü zayıf tiryakiler ve başkaları için duman çekici pipo» oldu, bu pipo eczacının vitrinlerinde uzun zaman boy gösterdi.

Amedee Fleurissoire'la Gaston Blafaphas, Arni-ca'ya birlikte vuruldular; kaçınılmaz bir şeydi bu. İşin hayranlık verici yanı, birbirlerine hemen açtıkları bu aşkın, onları ayırmak şöyle dursun, dikişlerini pekiştirmesiydi. Arnica da ilk zamanlarda ne berikini kısıktırarak bir şey yaptı, ne ötekini. Hem daha hiçbirini açmış değildi; Arnica'ysa, Madam Semene'in pazar toplantılarında onlara şurup, mine çiçeği, papatya çiçeği suyu ikram ederken seslerinin titreyişini farketse bile, âşık olabileceklerini hiçbir zaman aklına getiremezdi. Akşam dönünce, ikisi de onun erdemini, inceliğini övüyor, yüzü solgun olduğu için kaygılanıyor, umutlanıyorlardı.

ikisi de aşklarını aynı akşam, birlikte açmak, sonra onun kararma boyuneğmek düşüncesinde uyuştular. Arnica aşkla yeni karşılaşıyordu daha, yüreğinin

saflığı, şaşkınlığı içinde Tanrıya şükretti. Kendisine düşüneceği kadar bir zaman bırakmalarını rica etti abası yanmışlardan.

Doğrusunu söylemek gerekirse, ne birincisine bir eğilimi vardı, ne ikincisine, bir erkeği ilgilendirebil-mekten umudunu kesmişti, kendisiyle ilgileniyorlardı da onun için ilgileniyordu onlarla. Gittikçe daha çok arttı kararsızlığı, altı hafta boyunca, isteklilerin gösterdiği saygıyla sarhoş oldu. Blafafoire'lar geceleri gezerken, ilerlemelerini karşılıklı olarak hesaplıyor, onun «ihşan ettiği» en önemsiz sözcükleri, bakışları, gülümsemeleri hileye düzene sapmadan, uzun uzun anlatıyorlardı birbirlerine. Arnica da odasına çekilince, ufak kâğıtlar üzerine, Arnica Blafaphas, Arnica Fleurissoire diye yazıyor, sonra «Arnica Blafaphas mı?.. Arnica Fleurissoire mı?» diye yorulmamacası-na yineleyip duruyor, bu iki adın dehşeti ortasında bir türlü karar veremiyor, sonra bu kâğıtları mumun alevinde dikkatle yakıyordu.

Sonra birdenbire, bir oyun gününde, Fleurissoire'ı seçiverdi; Amedee az önce, adının sondan bir önceki hecesinin üzerine basa basa -kendisine italyanımsı gelen bir tarzda- *Arnica* dememiş miydi? (düşünmeden yapmıştı bunu, bir de o sırada havaya uyum katan Madam Semene'in piyanosunun etkisiyle böyle söylemişti kuşkusuz.) Bu Arnica adı, kendi öz adı, şiir, aşk belirten, beklenmedik bir müzikle doluymuş gibi gelmişti ona... Salonun yanındaki küçük konuşma odasında yapayalnızdılar, birbirlerine öylesine yakındılar ki, birdenbire gevşeyiveren Arnica minnetle ağırlaşan başını eğince, alnı Amedee'nin omuzuna dokundu, o da büyük bir ciddilikle elini tuttu Arnica' nm, parmaklarının ucundan öpüverdi.

Amedee dönüşte dostuna mutluluğunu söyleyince, Gaston, alışkanlığının tersine, hiçbir şey söylemedi, bir fenerin önünden geçtikleri sırada, dostu ağ-lıyormuş gibi geldi Fleurissoire'a. Amedee ne ka-

dar bön olursa olsun, mutluluğunu dostunun bu son noktaya kadar paylaşabileceğini düşünebilir miydi? İyice bozuldu, utandı, Blafaphas'ı kollarına aldı (sokak ıssızdı), ona yemin etti, ne kadar büyük olursa olsundu aşkı, dostluğu çok daha üstündü, evliliği de azaltamayacaktı bu dostluğu, sonra Blafaphas'm herhangi bir kıskançlık acısını çektiğini duymaktansa, evlilik haklarından hiçbir zaman yararlanamayacağına söz vermeye hazırdı, hem de mutluluğu üstüne.

Blafaphas da, Fleurissoire da ateşli insanlar değildiler; bununla birlikte erkeklik duygularıyla kafası daha çok karışan Gaston sustu, Amedee'nin söz vermesine ses çıkarmadı.

Avunabilmek için kendini çalışmaya veren Gaston, Amedee'nin evlenişinden az bir zaman sonra *Plastik Karton'u* buldu. Önceleri hiçbir şeye benzemeyen bu buluş, önce, Levichon'un Blafaphas'lara karşı azalan dostluğunu yeniden canlandırmak gibi bir sonuç verdi. Eudoxe Levichon, dinsel heykeltraş-lıgım bundan çok yararlanabileceğini hemen seziverdi, dikkate değer bir sezgiyle *Roma Karton'u* diye adlandırdı dostunun buluşunu. Böylece Blafaphas, Fleurissoire ve Levichon kurumu kurulmuş oldu.

Altmış bin frankla girişiliyordu işe, Blafafoire'lar-sa, on bin frank gibi önemsiz bir parayla katılıyorlardı. İki dostunun borca girmesine Levichon'un gönlü razı olmadığından, geri kalan elli bini cömertçe kendisi sağlıyordu. Şu da var ki, bu elli bin frankın kırk binini Fleurissoire ödünç vermişti, Arnica'nın

(1) Katalog, «Gizini Blafaphas, Fleurissoire ve Levichon Kurumunun sakladığı *Plastik Roma Karton'u* oldukça yeni bir buluştur, apayrı bir yapılışı vardır, mukavva hamurunun ve bunun gibi şeylerin yerini tutar, ama onlardan daha elverişlidir. Onun kullanılması kusurları kaldırır» diye haber veriyordu. (Arkadan değişik ömekçelerin betimlemeleri geliyordu.)

drahomasından alınıyordu bu para, on yıl içinde ödenecek, toptan yüzde dört buçuk faiz getirecekti. Arnica'nın hiç beklemediği birşeydi bu, Amedee'nin servetçiğini, girişilen işin uğrayabileceği tehlikelerden koruyordu. Buna karşılık, Blafafoire'lar, kendi bağıntılarının desteğini sağlıyor, yani, Roma kartonunun etkinliğini göstermesi koşuluyla, birçok kilise adamının yardımını kazanmış oluyorlardı; bu adamlar (bazı önemli siparişlerden başka), gittikçe gelişen sanat eğitimi, ataların kaba inancının şimdiye kadar yetindiği yapıtlardan daha ince, daha güzel yapıtlar istediğinden, dindarların büyüyen gereksinimlerini karşılamak için, birçok küçük kilise bölgelerini F.B.L. kurumuna başvurmaları gerektiğine inandırdılar. Değeri kilisece kabul edilmiş bazı sanatçılar da, Roma kartonu işinde rol alarak yapıtlarının Salon jürisince kabul edilmesini sağladılar. Levichon, Blafafoire'ları Pau'da bırakarak Paris'e yerleşti. Burada, onun becerikliliğiyle, kurum kısa zamanda büyük gelişmeler göstermişti.

Kontes Valentine de Saint-Prix için, Arnica aracılığıyla Blafaphas ve Ortakları Kurumunu papayı kurtarma davasıyla ilgilendirmeye çalışmasından, kendi verdiği paranın bir bölümünü kurtarmak için Fleurissoire'ların büyük dindarlığına başvurmaktan daha doğal bir şey olabilir miydi? Ne yazık ki, Blafafoire'lar işin başında ufak bir para yatırdıkları için, kazançları da azdı; gösterilen kazançlardan on ikide ikisi geçiyordu ellerine, ötekilerden hiç. Amedee gibi Arnica da para konusunu hiç ağzma almadığı için, kontes bunu bilmiyordu.

III

«Sayın Madam! Ne oldu? Mektubunuz beni çok korkuttu.»

Kontes, Arnica'nın kendisine doğru ittiği koltuğa çöktü.

«Ah! Madam Fleurissoire... bakın, bırakın da dostum diyeyim size... Sizi de yaralayan bu acı, bizi birbirimize yaklaştırıyor. Ah! Bir bilerseniz!..»

«Söyleyin! Söyleyin! Daha fazla bekletmeyin beni.»

«Ama öğrendiğim, size de söyleyeceğim şey, aramızda bir giz olarak kalmalı.»

Arnica'ya kimsecikler bir giz vermemişti o zamana kadar, acı acı:

«Hiçbir zaman, hiç kimsenin gizini kimseye vermedim», dedi.

«İnanmayacaksınız sözlerime.»

«Yok canım! Yok», diye inliyordu Arnica.

«Ah!» diye inliyordu kontes. «Bakın, bir fincan bir şey hazırlamak iyiliğini gösterir misiniz bana, ne olursa olsun... Seziyorum, elden ayaktan çıkmak üzereyim.»

«Mine çiçeği suyu mu istersiniz? Ihlamur mu? Papatya suyu mu?»

«Ne olursa olsun... Çay daha iyi... Önce inana-mıyordum.»

«Mutfakta kaynar su var. Bir iki dakikalık iş.» Arnica içerde uğraşırken, kontesin meraklı gözü salonu inceliyordu. Cesaret kırıcı bir alçakgönüllülük havası esiyordu burada. Yeşil repsden iskemleler, kıvrık kadifeden bir koltuk, kaplaması bayağı bir koltuk daha, kendi oturduğu koltuk; bir masa, bir akaju konsol; ocağın önünde yün saçaklarından bir hah; şöminenin üzerinde, küre biçimi cam mahfaza altında kaymaktaşımdan bir saatin iki yanında, kay-maktaşımdan, oymalı iki vazo, onlar da cam mahfaza altında; masanın üstünde, aile fotoğraflarından oluşan bir albüm; konsolun üstünde, mağarası içinde Notre-Dame de Lourdes'un bir resmi, küçültülmüş bir örnek, Roma kartonundan - her şey vazgeçmeye

yöneltiyordu kontesi, cesaretinin eridiğini duyuyordu.

Ama belki de sahte yoksullardı bunlar, pinti kimselerdi...

Arnica bir tepsinin üstüne bir çaydanlık, bir fincan ve şeker koymuş, geliyordu.

«Çok yoruyorum sizi.»

«Yo, rica ederim!.. Yalnız önce olsun daha iyi; sonra gücüm kalmaz çünkü.»

Arnica oturduktan sonra, kontes:

«Pekâlâ», diye başladı, «işte: Papa...»

«Hayır! Söylemeyin bana! Söylemeyin!» dedi hemen Madam Fleurissoire, elini ileriye uzattı; sonra zayıf bir çığlık koparak geriye devrildi, gözleri kapalı.

Kontes usul usul bileğine vuruyordu:

«Zavallı dostum! diyordu. Sevgili dostum. Bu gizi taşıyamayacağınızı iyi biliyordum.»

Arnica en sonunda gözlerini açtı.

«Öldü mü?» diye mırıldandı.

Valentine ona doğru eğildi o zaman:

«Hapsedildi», diye fısıldadı kulağına.

Şaşkınlık Madam Fleurissoire'ı kendine getirdi; Valentine de uzun öyküsüne başladı, tarihlerde aksıyor, olay sıralarını karıştırıyordu; ama, iş ortadaydı, kesindi, tartışma götürmezdi: Kutsal-Babamız imansızların eline düşmüştü; kendisini kurtarmak için, gizliden gizliye bir haçlı seferi hazırlanıyordu; bunu sonuçlandırmak için de her şeyden önce bol para gerekiyordu.

Arnica dehşet içindeydi.

«Amedee ne diyecek?» diye inliyordu.

Dostu Blafaphas'la birlikte gezintiye çıkmıştı Amedee, ancak akşama dönecekti...

Valentine, Arnica'yla vedalaşırken birçok kez:

«Aman, ona söyleyin de gizi iyi saklasın», diye yineliyordu. «Öpüşelim, sevgili dostum: cesaret!» Arnica şaşkınlık içindeydi, ıslak alnını kontese uzatı-

yordu. «Yarın gene uğrayacağım, ne yapmayı düşündüğünüzü öğrenmek için. Mösyö Fleurissoire'la konuşup görüşün; ama düşünün ki, kilise tehlikede!.. Şunda da anlaştık: yalnız kocanız söyleyeceksiniz! Söz veriyorsunuz bana: başkalarına tek sözcük söylenmeyecek öyle değil mi? Tek sözcük bile!»

Kontes de Saint-Prix, baygınlığa pek yaklaşan bir bitkinlik içinde bırakmıştı Arnica'yı. Amedee gezintiden döner dönmez söyledi söyleyeceğini:

«Dostum, çok acı bir şey öğrendim,» dedi. «Zavallı Kutsal-Babamızı hapsedmişler.»

Amedee «Hadi canım sen de!» dercesine:

«Olamaz!» dedi.

Arnica hıçkırılmaya başladı o zaman:

«Biliyordum,» dedi, «bana inanmayacağımı biliyordum.»

«Ama dur bakalım, sevgilim, dur bakalım...» diyordu Amedee, bir yandan da havanın birdenbire değişmesinden korkarak sırtına geçirmeden dışarı çıkmadığı padesüsünü çıkarıyordu. «Akim alıyor mu bu işi senin? Kutsal-Babamıza dokunsalar di herkes bilirdi. Gazeteler yazardı. Hem de kim hapsedebilir ki onu?»

«Valentine "Loca" diyor.»

Amedee 'delirmiş', diye düşünerek baktı Arni-ca'ya. Gene de:

«Loca mı!..» dedi. «Hangi Loca?»

«Ben nerden bileyim istiyorsun? Valentine söylememeye söz vermiş.»

«Kim anlatmış ona bütün bunları?»

«Söylememi yasak etti... Bir kardinal tarafından, onun kartıyla gelen bir papaz...»

Arnica toplum işlerinden hiçbir şey anlamazdı, Madam de Saint-Prix'nin anlattıklarını çok bulanık bir biçimde aktarıyordu ancak. *Tutsaklık*, *hapis* sözcükleri, karanlık, yarı romantik görüntüler uyandırıyordu gözlerinin önünde; *haçlı seferi* sözcüğü onu

alabildiğine coşturuyordu, en sonunda, Amedee sarsılıp da gitmekten sözetmeye başlayınca, onu başında tulgayla, zırhlar içinde, at üstünde gördü... Amedee odanın içinde geniş adımlarla dolaşıyordu şimdi.

«Bir kez, para, o bizde yok», diyordu... «Hem ben para yardımıyla yetinebilir miyim sanıyorsun! Birkaç banknotu gözden çıkardım diye yan gelip yatabilir miyim sanıyorsun?.. Sevgili dost, bana söylediklerinin aslı varsa, korkunç bir şey bu, bu durumda yan gelip yatılmaz. Korkunç, anlıyor musun?» «Evet, iyice seziyorum... Ama biraz açıkla bana... niçin?»

«Ah, şimdi bir de açıklamaya girişeceksek...» Ve Amedee, şakaklarında terler, umutsuz kollarını havaya kaldırıyor.

«Hayır, hayır!» diyordu sonra; «vermemiz gereken para değil bu durumda; kendi kendimiz. Bla-faphas'a danışacağım; bakalım, ne diyecek.» Arnica çekine çekine:

«Valentine de Saint-Prix, kimseye söylemem için söz aldı benden», dedi.

«Blafaphas herhangi bir kimse değildir; hem de bunu yalnız kendisine saklamasını sıkı sıkı tenbih ederiz.»

«Gidersin de nasıl belli etmezsin gittiğini?» «Gittiğim bilinecek ya, nereye gittiğim bilinmeyecek.» Sonra ona dönüyor, acıklı bir sesle yalvarı-yordu: «Arnica, sevgilim... bırak gideyim.»

Arnica hıçkırıyor. Şimdi de o istiyordu Blafaphas'ın yardımını: Amedee dostunu getirmeye gidecekti, ama dostu tam bu sırada, kendiliğinden geldi, her zamanki gibi, önce salonun camına vurdu. İş öğrenir öğrenmez:

«Yaşamımda duyduğum olayların en garibi», dedi. «Hayır! Ama aslma bakarsan, kim umardı böyle bir şeyi?» Sonra birden, daha Fleurissoire'm niyetlerinden hiçbirini öğrenmeden: «Dostum, dedi, yapı-

çağımız bir tek şey var: gitmek.»

«Görüyorsun ya, dedi Amödee, ilk düşündüğü bu.»
Dostunun ikinci düşüncesi:

«Ne yazık ki ben, zavallı babamın sağlık durumu yüzünden kalmak zorundayım», oldu.

◆Aslını ararsan, yalnız olmam daha iyi», dedi Amödee. «İkimiz birden gidersek, göz,e batarız.» «Ama ne yapacağını biliyor musun?» Amedee bedenini yukarı çekip kaşlarını kaldırıyor, sanki: «Elimden geleni yapacağım, daha ne istiyorsun?» demek istiyordu. Blafaphas konuşmasını sürdürüyordu:

«Kime başvuracağını biliyor musun? Nereye gideceksin?.. Ne yapacaksın orada?» «Önce olanı biteni öğreneceğim.» «Öyle ya, bütün bunlar doğru değilse?» «İyi ya, kuşku içinde kalamam.» Gaston hemen atılıyordu: «Ben de.»

«Dostum, biraz daha düşün», diyecek oluyordu Arnica.

«Her şey düşünüldü: gizlice gidiyorum, ama gidiyorum.»

«Ne zaman? Hiçbir şeyin hazır değil.» «Hemen bu akşam. Neyim eksik?» «Ama hiç yolculuk etmedin sen. Beceremeyeceksin.»

Amedee hırtlığusunu oynatan, hafif, sevimli bir takılmayla:

«Göreceksin, canım, göreceksin. Size serüvenlerimi anlatacağım», diyordu.

«Nezle olacaksın, bu kesin.»

«Atkımı sararım.»

Yürürken duruyor, bir bebeği gülümsetmek ister gibi, işaret parmağının ucuyla Arnica'nın çenesini yukarıya kaldırıyor. Gaston, ihtiyatlı tutumunu sürdürüyordu. Amedee ona yaklaştı:

«Tarifeye sen bakacaksın, sana güveniyorum. Marsilya'ya ne zaman iyi bir tren olduğunu söylersin bana; üçüncü mevkide. Evet, evet, üçüncü mevkide gideceğim, kararım karar. Kısacası, sen ayrıntılı bir tarife hazırla bana, aktarma yapacağım yerleri yaz, büfeleri de, sınıra kadar; ondan sonra alışırım, kalkarım bu işin altından, Tanrı da Roma'ya kadar yol gösterir bana. Bana yazarsınız, post res-tant.»

Görevinin önemi beynini alevlendiriyordu. Gaston gittikten sonra da hep odayı adımlıyor, mırıldanıyordu:

«Bu iş bana ayrılacaktı, öyle mi!» Duygulu bir hayranlık ve minnetle doluydu; en sonunda yaşama nedenini bulmuştu demek. Allah rızası için, hanımefendi, Allah rızası için, onu tutmayın! Yeryüzünde yapacağı işi bulmasını bilen insanlar öyle az ki.

Arnica'nın elde edebildiği tek şey, o geceyi de yanında geçirmesi oldu, hem Gaston, o gece getirdiği tarifede, en elverişli trenin sabah sekiz treni olduğunu belirtmişti.

O sabah bardaktan boşanırcasma yağmur yağıyordu. Amödee, Arnica'nın da, Gaston'un da kendisiyle birlikte gara gelmesine razı olmadı. Sağ elinde kartvizitinin çivilenmiş olduğu kül rengi bir bez valiz, sol elinde bir eski şemsiye, kolunun üstünde yeşil ve boz damalı bir şal tutan, yakası kıvılcık bir atkıyla gizlenmiş, karagöz balığı gözlü tuhaf yolcuya kimsecikler veda bakışıyla bakamadı, - tren onu alıp Marsilya'ya doğru götürdü.

IV

Bu sıralarda, önemli bir toplumbilim kongresi, kont Julius de Baragliou'u Roma'ya çağırıyordu. Bel-

ki de özel olarak çağrılmamıştı (çünkü toplumsal konularda bilgiden çok kanıları vardı), ama bu fırsattan yararlanarak bazı ünlü ustalarla bağlantı kuracağına seviniyordu. Milano-bildiğimiz gibi, peder Anselme'in öğütleri üzerine, Armand-Dubois'lar gelip buraya yerleşmişlerdi-, yolunun üstünde bulunduğu için, bundan yararlanarak bacanağını da görecekti.

Fleurissoire'm Pau'dan ayrıldığı gün, Julius, Ant-hime'in kapısını çalıyordu.

Yoksul bir daireye aldılar kendisini. Veronique'in yemeklerinde her zaman bulunan birkaç sebze yi kendi eliyle hazırladığı karanlık mutfak da odadan sayılırsa, üç odalı bir daireydi. Çirkin bir maden reflektör, bir küçük avlunun dar ışığını solgun solgun içeriye yolluyordu. Julius, yumurta biçimi masayı kaplayan, temizliği kuşkulu muşambanın üzerine koymaktansa, şapkasını elinde tutmayı daha uygun buldu, pamuklu kadifeden tiksindiği için, ayakta kaldı, Anthime'in koluna sarıldı.

«Zavallı dostum, burada kalamazsınız!» diye haykırdı.

«Nesini beğenmediniz?» dedi Anthime.

Sesleri duyunca, Veronique de koşup gelmişti.

«Görüyorsunuz, sevgili Julius,» dedi, «haksızlıklara, güvenin kötüye kullanılmasına kurban gittik. Ama, inanır mısınız, bizimki bunlar karşısında söyleyecek başka bir şey bulamıyor!»

«Kim istedi Milano'ya gelmenizi?»

«Peder Anselme; hem nasıl olsa in Lucina'daki dairede kalamazdık.»

«Oraya gereksinimimiz yoktu ki!» dedi Anthime.

«Sorun bu değil. Peder Anselme zararınızın karşılanacağına söz veriyordu. Yoksulluğunuzu gördü mü?»

Veronique:

«Bilmezlikten geliyor», dedi.

«Tarbes piskoposuna başvurmanız gerekir.»

«Anthime de öyle yaptı.»

«Ne demiş?»

«Çok iyi bir adam; coşkuyla imana çağırdı beni.»

«Peki, buraya geleli beri kimselere başvurmadınız mı?»

«Az kaldı kardinal Pazzi'yle görüşüyordum, bana ilgi göstermişti, ben de ona yakınlarda mektup yazmıştım; Milano'ya uğradı ama uşağı aracılığıyla...»

Veronique sözünü kesti:

«Bir damla nöbeti yüzünden odasında kalmak zorunda olduğunu bildirdi,» dedi.

«Ama çok çirkin birşey bu! Rampolla'ya bildirmeli», diye haykırdı Julius.

«Ama neyi bildirmeli sevgili dost? Yalan değil, biraz yoksulum, ama daha fazlasını ne yapacağım. Bolluk günlerinde aldamyordum; günahkârdım; hastaydım. Şimdi artık iyileştim. Eskiden bana acımakta haklıydınız. Ne olursa olsun, biliyorsunuz: sahte zenginlikler insanı Tanrı'dan uzaklaştırır.»

«Ama bu sahte zenginlikler ne de olsa sizin hakkımız. Kilisenin sizde bunları küçümsemesini anlarım, ama sizi bunlardan yoksun bırakmasına hiç aklım yatmaz.»

«Ağzınızı öpeyim,» dedi Veronique. «Sizi dinledikçe ferahlıyorum, Julius. Onun boyuneğmeleri beni deli ediyor; ne yapılsa boşuna, bir türlü savunmak istemiyor kendini, yutmak, hem de Tanrı adına yutmak isteyen herkese teşekkür ederek bir yavru kaz gibi yoldurttu kendini.»

«Veronique, böyle konuşman gücüne gidiyor; Tanrı adına yapılan her şey iyidir.»

«Aptallıktan hoşlanıyorsanız, öyledir.»

«Aptallığım içinde Job var¹, dostum.»

(1) Jobard: aptal karşılığı; Job: İncil'de adı geçen, büyük bir zenginlikten yoksulluğa düşen ve buna katlanmasını bilen kişi. (Çeviren).

«Duydunuz mu? Her gün böyle işte; yobaz nakaratlarından başka bir şey çıkmaz oldu ağızından; ben alış-verişi yapıp mutfak ve ev işleriyle uğraşıp da yorulduğum muydu, beyefendi İncil'inden sözler anıyor bana, birçok şeyler için boşuna çırpındığımı söylüyor, tarlalardaki zambaklara bakmamı öğütüyor.»

Anthime, meleklere yaraşır bir sesle:

«Elimden geldiği kadar yardım ediyorum sana, dostum,» dedi; «artık sağlam olduğuma göre, pazara kendim gitmeyi, ya da senin yerine ev işlerine bakmayı kaç kez önerdim.»

«Pantolonlulara göre değil bu işler. Cansıkıcı ahlâk söylevleri yazmakla yetin sen, ama uğraş da biraz daha fazla para versinler.» Sonra gittikçe daha öfkeli bir sesle C eskiden hep güler yüzlüydü): «*La Depeche'de* çıkan dinsiz yazılarından kazandıkları düşünülürse, utandırıcı birşey bu. Gene de ne yapıp yapıyor *Le Pelerin'in* vâızlarma verdiği birkaç kuruşun dörtte üçünü yoksullara bırakmanın bir yolunu buluyor.»

Julius şaşkınlık içindeydi:

«Ermiş olup çıktı desene!..» diye haykırdı.

«Ama öyle kızıyorum ki onun bu ermişliğine!.. Bakın, bakın, nedir bu, bilir misiniz?» -Odanın karanlık bir köşesine, bir piliç kafesini alıp getirmeye gidiyordu, «Bunlar bizim sayın bilginin bir zamanlar gözlerini oyduğu iki fare.»

«Of, Veronique, gene niçin dönüyorsunuz o konuya? Benim onlar üzerinde deney yaptığım sıralarda da siz besliyordunuz; ben de buna kızıyordum o zaman... Evet, Julius, canilik günlerimde, boş bir bilim merakıyla kör etmişim bu hayvancıkları, şimdi değiştim; bundan daha doğal bir şey olabilir mi?»

«Kilise de sizi aynı biçimde kör ettikten sonra, sizin için, sizin farelere yaptığınızı yapmayı böyle doğal bulsun isterdim.»

«Kör etmek mi dediniz? Siz misiniz böyle konuşan? Nura kavuşturdu, kardeşim, nura kavuşturdu beni.»

«Ben olumlu şeylerden sözediyorum. İçine terk-edildiğiniz durum kabul edilir şey değil. Kilise size karşı sorumluluklar yükledi, bunları yerine getirmesi gerekir; hem kendi onuru, hem de bizim imanımız için». Sonra Veronique'e döndü: «Hiçbir şey elde edemedinizse daha yukarıya başvurun, her zaman daha yukarıya. Ne diye Rampolla'dan sözedi-yordum? Ben papanın ta kendisine bir dilekçe götürmek istiyorum şimdi; papada bilmiyor değil dine dönüşünüzü. Adaletin nasıl çiğnediğini öğrenmesi gerekir. Hemen yarın Roma'ya gidiyorum.» Veronique çekine çekine:

«Akşam yemeğine kalırsınız herhalde?» dedi. «Kusura bakmayın; midem pek sağlam değil de (tırnakları pek bakımlı olan Julius, Anthime'in iri, kısa, uçları köşeli parmaklarını görmüştü). Roma'dan döndüğüm zaman daha çok görüşürüz. Hazırlamakta olduğum yeni kitaptan konuşuruz, sevgili Anthime.»

«Geçenlerde *Dorukların Havası'nı* yeniden okudum, önce pek o kadar beğenmemiştim ya, bu kez beğendim.»

«Sizin için kötü bir not! Başarısız bir kitap o; içimdeki garip kuşkuları dinleyip değerlendirecek duruma geldiğiniz zaman, nedenini açıklayacağım size. Söyleyecek çok şeyim var. Şimdilik bu kadar.»

Armand-Dubois'lara iyi umutlar diledi, sonra onlardan ayrıldı.

DÖRDÜNCÜ KİTAP

KIRKAYAK

«*Ve ben ancak inleyerek arayanları
beğenirim.*»

PASCAL

I

Amedee Fleurissoire, cebinde beş yüz frankla ayrılmıştı Pau'dan, bu para da, Loca'nın fesatları yüzünden değişik masraflar çıksa bile, hiç kuşkusuz yolculuğuna yeterdi. Sonra para yetmezse, daha fazla kalmak zorunda olduğunu görürse, kendisi için bir miktar para ayırmış bulunan Blafaphas'a başvuracaktı.

Nereye gittiğini Pau'dan hiç kimsenin bilmemesi gerektiği için Marsilya'ya kadar bilet almıştı. Marsilya'dan Roma'ya üçüncü mevki bilet topu topu otuz sekiz frank kırk santim tutuyor, yolculuk sırasında konaklamak serbestliğini de bırakıyordu; o da bu serbestlikten, hiçbir zaman güçlü bir biçimde duymadığı yabancı yerler görme merakını değil de bazı olağanüstü bir baskı yapan uyku gereksinimini susturmak için yararlanmayı düşünüyordu. Diyeceğim, her şeyden çok uykusuzluktan korkuyordu; Roma'ya sapasağlam girmesi, Kilise için önem taşıdığından, iki gün gecikmeye de, otel masraflarına da aldırılmayacaktı... Vagonda bir gecenin, hiç kuşkusuz uykusuz geçecek, üstelik de öbür yolcuların çıkaracağı gazlar yüzünden sağlığa zararlı olacak bir

gecenin yanında bunların ne önemi vardı? Sonra biri havayı yenilemek ister de pencereyi açmaya kalkarsa, nezleyi kapıldığı resmiydi... Bunun için, ilk geceyi Marsilya'da geçirecekti, ikinci bir geceyi de Cenova'da, gar yakınlarında kolayca bulunan, hiç de tantanalı olmayan rahat otellerden birinde; Roma'ya ondan sonraki akşam varacaktı.

Şimdilik bu yolculuk da, bu yolculuğu yalnız yapmak da hoşuna gidiyordu; kırk yedi yaşma gelmişti, hâlâ başkalarının kanadı altında yaşıyordu, nereye gitse karısı, ya da dostu Blafaphas kanat gererdi üzerine. Vagonun bir köşesine çekilmiş, **bir** keçi görünüşü içinde gülümsüyor, dişlerinin ucuyla tehlikesiz bir serüven diliyordu. Marsilya'ya kadar her şey yolunda gitti.

İkinci gün, yanlış yola saptı. Yeni aldığı Orta İtalya *Baedeker'mi* okumaya daldığından, treni şaşırıp, Lyon'a doğru aktı dosdoğru, bunu ta Arles'da, trenin yeniden yola çıktığı anda farketti, Tarascon'a kadar gitmek zorunda kaldı; aynı yolu yeniden tepmek gerekiyordu; bir akşam trenine bindi, bu tren de Toulon'a kadar götürdü onu, tahtakurulanndan rahatsız olduğu Marsilya'da bir gece daha yatmak-tansa burda kalacaktı.

Tahtakurulanndan anası ağlamıştı, ama odanın görünüşü fena değildi. Canebiere'e bakıyordu; yatak da fena değildi canım! Giysilerini katladıktan, hesaplarını yapıp dualarını ettikten sonra güvenle girmişti içine. Uykusuzluktan devriliyordu, hemen uyumuştı.

Tahtakurularının kendilerine özgü töreleri vardır; mumun üflenmesini bekler, karanlık başlar başlamaz ileri atılırlar. Gelişigüzel yönelmez onlar öyle; dosdoğru boyuna giderler, çok severler insan boynunu; bazan da bileklere giderler; kimileri de topu-

ğu sever ya böyleleri enderdir. Uyuyanın derisi altına, keskinliği en ufak bir ovmada büsbütün azıtı-veren, yakıcı, kaşındıcı bir yağ akıtmaları nedendir, bilinmez...

Fleurissoire'ı uyandıran kaşıntı öylesine şiddetliydi ki, mumunu yeniden yaktı, alt çenesinin altındaki, belirsiz, ak, ufak noktalarla beneklenmiş bir kırmızılığı gözden geçirmek için aynaya koştu; ama mum iyi aydınlatmıyordu, aynanın sırtı kirliydi, uyku bakışını sislendirmişti... Gene yattı yatağına, durmadan kaşınıyordu; ışığı yeniden söndürdü; kaşıntısı dayanılmaz bir duruma geldiği için, beş dakika sonra gene yaktı; tuvaletre koştu, mendilini ibrikte ıslattı, yanan yerin üzerine bastırdı; gittikçe genişlemişti bu bölüm, şimdi ta köprücük kemiğine varıyordu. Amedee hastalanmak üzere olduğunu sandı, dua etti; sonra gene söndürdü mumu. Baskının serinliğinin sağladığı hafifleme, yenibaştan uyumasına elvermeyecek kadar kısa sürdü; şimdi yanıp kaşınmanın şiddetine bir de ıslanmış yakanın verdiği rahatsızlık ekleniyordu; gözyaşlarıyla da ıslatıyordu onu. Birdenbire, dehşetle yerinden sıçradı: tahtakuruları, evet, tahtakuruları bunlar!.. Bunu daha önce düşünemeyişine şaşıtı; ama yalnız adından tanıyordu böceği, nasıl olurdu da belli bir ısırmanın etkisini bu belirsiz yanmaya benzetirdi? Yataktan dışarı fırladı; üçüncü bir kez daha yaktı mumunu.

Kuramlara dalıyordu, sinirliydi, o da birçok kimseler gibi, tahtakuruları hakkında yanlış şeyler düşünüyordu; tiksintiden donmuştu, önce kendi üzerinde aradı onları; izlerini bile göremedi; yanıldığını düşündü, gene hastalandığını düşünmeye başladı. Çarşafın üzerinde de birşeycikler yoktu; gene de, yatmadan önce, yastığını kaldırmak geldi aklına. O zaman üç ufak, karamtırak yuvarlak gördü; bir çarşaf kıvrımına sokuldular çabucak. Onlardı!

Mumunu yatağın üstüne koyup sıkıştırdı onları,

kıvrımı açtı, beş tane daha yakaladı, tiksintiden tırnağıyla ezmeyi göze alamadığı için lâzımlığa atıp, üzerlerine işedi. Mutlu, acımasız, çabalayışlarını seyretti bir zaman, biraz rahatlık duydu. Gene yattı; mumu üfledi.

Kaşıntılar nerdeyse hemen artmaya başladı; yenileri, şimdi de ensesinde. Öfkeyle yaktı mumu, kalktı, bu kez yakasını rahat rahat incelemek için gömleğini çıkardı. En sonunda, dikişin dibinde, farkedilmez derecede ufak, açık kırmızı noktaların koştuğunu gördü, kumaşın üzerinde ezdi, birer kan lekesi bıraktılar; pis hayvanlar, öylesine ufak! Bunların şimdiden tahtakurusu olabileceklerine güç inanıyordu,- ama az sonra, yastığı bir daha kaldırıncı, bir kocamanını çıkardı ortaya: anaları olmalıydı; bunun üzerine cesareti arttı, kızdı, eğlendi nerdeyse; yastığı kaldırdı, çarşafı dağıttı, yoluyla, yöntemiyle araştırmaya başladı. Her yerde tahtakuruları gördüğünü sanıyordu şimdi; ama topu topu dört tahtakurusu yakalayabildi; gene yattı, bir saat rahat etti şöyle.

Sonra gene başladı yanmalar. Bir kez daha çıktı ava; en sonunda bitkin düştü, kendi hallerine bıraktı tahtakuruları; dokunmadı mıydı yanıp kaşınmanın oldukça çabuk hafiflediğini anladı. Şafakta sonuncular da doydular, onu bıraktılar. Derin bir uykuyla uyuyordu ki, garson geldi, trenine yetişmesi için uyandırdı.

Toulon'da da pireler çıktı.

Hiç kuşkusuz vagona toplamıştı bunları. Bütün gece kaşındı, döndü durdu uyumak için. Bacaklarında koştuklarını, böğürlerini gıdıkladıklarını, ateşini arttırdıklarını duyuyordu. Derisi nazik olduğundan, pireler ısırıkça taşkın sivilceler beliriyor, o da zevkten kaşımırcasma kaşınarak alevlendiriyordu bunla-

rı. Mumunu birçok kez yeniden yaktı; kalkıyor, gömleğini çıkarıyor, bir tekini bile öldüremeden baştan giyiniyordu; ancak bir an görebiliyordu onları: elinden kurtuluyorlardı, yakalayabilse bile, parmağının altında dümdüz edip de öldürdüğünü sanırken çabucak yeniden şişiveriyorlar, kurtulur kurtulmaz baştan başlıyor, sıçrayıp gidiyorlardı. Tahtakurularını aramaya başlıyordu. Deli oluyordu, bu yararsız ko-valamacanın öfkesi içinde uykusunu tehlikeye attı. Ertesi gün akşama kadar, geceki sivilceleri kaşıyıp durdu, yeni kaşmalar da hâlâ pireli olduğunu gösteriyordu. Sıcak da fazlaydı, müthiş arttıyordu rahatsızlığını. Vagon işçilerle dolup taşıyor, işçiler içiyor, sigara tütürüyor, tükürüyor, geçiriyorlardı, bir de öyle keskin kokulu bir sucuk yiyorlardı ki, Fleurissoire kusmaktan korktu. Bununla birlikte, işçiler kendilerinden rahatsız olduğunu düşünürler korkusuyla, kompartımandan ayrılmayı ancak sınırdaki göze alabildi; sonradan bindiği kompartımanda kocaman bir ana, bebeğinin bezlerini değiştiriyordu. Gene de uyumaya çalıştı; ama bu kez de şapkası kaçınıyordu rahatını. Ak hasırdan, kara şeritli, düz şapkalardandı bu, çoğunluğun «kanotiye» dediği şapkalardan. Fleurissoire şapkayı her zamanki durumunda bıraktığı zaman, sert kenarı başını bölmeden uzaklaştırıyor, dayanmak için biraz kaldıracak olsa, bölme öne itiyordu; şapkayı geriye bastırınca da kenarı bölmeyle ense arasında sıkışıyor, kano-tiye alınının üstünde bir subap gibi kalkıyordu. En sonunda bütün bütün çıkarmaya, başını ışık korkusuyla gözlerinin önüne düşürdüğü atkıyla örtmeye karar verdi. Hiç değilse gece için önlemi vardı: Tou-lon'dan haşarat öldürücü toz almıştı bir kutu, çok para vermek zorunda bile kalsa, bu akşam en iyi otellerden birine gitmekten çekinmeyecekti, öyle düşünüyordu; çünkü bu gece de uyuyamazsa hangi ruhsal düşkünlük içinde varacaktı Roma'ya? Ea

önemsiz bir farmasonun elinde olacaktı yazgısı.

Cenova garının önünde başlıca otellerin omni-büsleri duruyordu; yürekler acısı valizine sarılan uşağın kurumu, çalımı onu çekingenleştirmede, en alımlılarından birine gitti dosdoğru; uşak valizini almıştı ya Amedee valizinden ayrılmak istemiyordu; arabanın üzerine koydurtmaya yanaşmadı, oraya, ya-nıbaşma, kanapenin minderi üstüne konulsun istedi. Otelin girişinde, Fransızca konuşan hamal, yüreğine su serpti; o zaman ileri atıldı, «çok iyi bir oda» istemekle de yetinmedi, önerilen odaların fiyatlarını sordu, on iki franktan aşağıya istediği gibi bir oda bulamayacağına aklı yatmıştı.

Birçoklarını gördükten sonra karar kıldığı on yedi franklık oda, geniş, temiz, kibardı, gereksiz şeyler yoktu içinde; karyola odada ileri doğru çıkıyordu, bakır bir karyola, lekesiz, bitsiz böceksiz. İlaç kullanmak bu yatağa hakaret olurdu doğrusu. Tuvalet bir çeşit kocaman dolabın içinde gizlenmişti. Bir bahçeye iki geniş pencere açılıyordu. Amedee geceye doğru eğildi, belirsiz, karanlık yaprakları seyretti, uzun uzun, ateşini ağır ağır ılık havayla yatıştırılmaya, uyuyabileceğine bayağı inanmaya başladı. Yatağın üzerinde bir tül perde, tam üç yerden, sis^ gibi iniyor, bir yelkenlinin camadanlarını andıran incecik şeritler, güzel bir eğri biçiminde, önden kaldırıyorlardı onu. Fleurissoire anladı, cibinlikti, kullanmaya hiçbir zaman gönül indirmedeği nesneydi bu.

Yıkandı, temiz çarşafın içine zevkle uzandı. Pencereyi açık bırakıyordu; sonuna kadar değil elbet, nezle vardı, göz iltihabı vardı işin içinde, esintilerin doğrudan doğruya gelmesini önleyecek biçimde, inik bıraktı; hesaplarını yaptı, dua etti, sonra ışığı söndürdü. (Burası elektrikle aydınlatılıyordu, bir düğme çevrilince ışık sönyordu.)

Fleurissoire uyumak üzereydi, bir vızıltı bir önlem getirdi aklına, bu önlemi almamıştı: pencereyi ancak ışığı söndürdükten sonra açması gerekirdi; çünkü ışık sivrisinekleri çekirdi. Bir yerlerde, uçan böceğe, uyuyanı tam ısırılacağı sırada uyaracak, özel bir çalgı verdiği için Tanrı'ya şükürler eden bir şeyler okuduğunu anımsadı. Sonra da aşılmaz muslini çevresine indirdi. «Ne olursa olsun, Blafaphas babanın *fidibus* gibi tuhaf bir adla piyasaya sürdüğü şu küçük, şu keçe gibi, kuru ottan yapılmış konilerden daha iyi bu, diye düşünüyordu uykuya dalarken; bir maden tabakta yakarsın; bol bol bir uyuşturucu duman yayarak yanar; ama yalnız böcekleri uyuşturmaları gerekirken uyuyanı da zehirler yan yarıya. «Fidibus! Ne tuhaf ad! Fidibus!..» Tam uyuyacağı sırada, burnunun sağ kanadında şiddetli bir iğnelenme duydu. Elini götürdü; etindeki yakıcı kabarışı usul usul yoklarken, bir iğnelenme de bileğinde duydu. Sonra, kulağının üzerinde, alaylı bir vızıltı.. Dehşet! Düşmanı içeri hapsedmişti! Düğmeye gitti, ışığı açtı.

Evet! Sivrisinek içerdeydi, en tepesine konmuştu cibinliğin. Amedee biraz prezbitti, çok iyi görüyordu onu, saçmalık derecesinde inceydi, dört ayağının üzerine yerleşmiş, uzun, tokalı gibi son iki ayağını da geriye atmıştı; utanmaz hayvan! Amedee yatağın üzerinde dikildi. Ama bu kaçıcı, bu dumansı kumaşın üstünde böceği nasıl ezecekti?.. Ne çıkar! Elinin tersini öyle çabuk, öyle kuvvetli bir biçimde indiriverdi ki cibinliği deldiğini sandı. Sinek ordaydı kuşkusuz; gözleriyle cesedi aradı; bir şey göremedi; ama iç dizinde yeni bir iğneleme duydu.

O zaman, hiç değilse elden geldiği kadar korunmak için yatağına sokuldu; sonra belki çeyrek saat şaşkın şaşkın durdu, ışığı söndürmeyi göze alamıyordu. En sonunda, düşmanını görüp duymayınca güvene geldi, ışığı söndürdü. Müzik yeniden başladı

hemen.

Bir kolunu dışarı çıkardı o zaman, alnına ya da yanağına konup yerleştiğini sezer gibi oldu mu zorlu bir şamar indiriyordu kendi yüzüne. Ama az sonra böceğin yeniden şarkıya başladığını duyuyordu.

Bundan sonra, başını atkısıyla örtmek geldi aklına, soluk alma zevkini epeyce baltaladı bu durum, çenesinden sokulmasına da engel olmadı.

Sonra sinek doymuş olacak ki, rahat durdu; hiç değilse Amedee uykuya yenildi de onu duymaz oldu; atkırı kaldırmış, ateşli bir uykuyla uyuyordu; bir yandan da kaşınıyordu. Ertesi sabah burnu, doğuştan gagamsı olan burnu, bir ayyaş burnuna benziyordu; iç dizdeki sivilce bir çivi gibi tomurcuklanıyordu, çenedeki de bir volkan görünümüne bürünmüştü. - Roma'ya uygun bir durumda varmak için, Cenova'dan ayrılmadan önce tıraş olurken, berbere sivilcesini unutmamasını söyledi.

II

Roma'da, istasyonun önünde, valizi elinde, bo-şuboşuna dikilip duruyordu, öyle yorgun, öyle şaşkın, öyle kararsızdı ki, hiçbir karar veremiyor, kendinde otel hamallarının önerilerini geri çevirecek gücü bile bulamıyordu; bu sırada, Fransızca konuşan bir hamala rastlamak gibi bir şansını oldu. Baptistin Marsilya'da doğmuş bir gençti, hemen hemen sakalsızdı, gözleri pırıl pırıldı, Fleurissoire'da bir memleketi tanıdı, ona rehberlik etmeyi, valizini taşımayı önerdi.

Fleurissoire uzun yolculuğu boyunca, *Baedeker*'i-ni inceleyip durmuştu. Bir çeşit içgüdü, bir önsezi, bir çeşit içten bildiri, dinsel kaygısını Vatikan'dan uzaklaştırdı hemen, Saint-Ange şatosunun üzerinde topladı onu, yani Adrienne'in eski türbesinin, gizli

hücreleri bir zamanlar birçok ünlü tutsakları barındıran, bir yeraltı koridoruyla da galiba Vatikan'a bağlı olan şu ünlü zindanın üzerinde.

Planı inceliyordu. - «Kalacak yeri burada bulmalı,» diye karar vermiş, işaret parmağını Saint-Ange şatosunun karşısındaki Tordinona rıhtımı üzerine basmıştı. Tanrısal bir rastlantı işte, Baptistin de kendisini oraya götürmeyi düşünüyordu; tam rıhtımın üzerine değil, rıhtımdan çok, bir şosedir orası, oraya değil, hemen yanma: Via dei Vecchierelli'ye, yani «küçük ihtiyarlara», ponte Umberto'dan çıkılınca üçüncü sokağa; orda sakin bir ev biliyordu (üçüncü katın pencerelerinden biraz sarktın mı Türbe'yi görürdün), burada çok candan bayanlar bütün dilleri konuşurlardı, hele biri fransızca'yı çok iyi konuşurdu.

«Beyefendi yorulduysa bir araba tutabiliriz; uzaktır... Evet, hava bu akşam daha serin; yağmur yağdı; uzun yolculuktan sonra biraz yürümek iyi gelir... Hayır, valiz pek de ağır değil; götürebilirim oraya kadar... İlk kez Roma'da! Beyefendi Toulouse' dan mı geliyorlar acaba?.. Hayır; Pau'dan. Şivenizden anlamalıydım.»

Böyle konuşarak yürüyorlardı. Via Viminale'ye saptılar; sonra da Viminale'yi Pincio'ya bağlayan Agostino Depretis'e; sonra da adları belirsiz bir dar sokaklar labirenti içinde ilerlediler. Valiz hamalın geniş adımlarla yürütmesine elvermeyecek kadar ağır değildi, bu yüzden Fleurissoire güç yetişiyordu ardından. Baptistin'in ardında, yorgunluktan bitmiş, sıcağın erimiş, sık adımlarla yürüyordu.

Tam aman dileyeceği sırada Baptistin:

«İşte geldik», deyiverdi.

Vecchierelli sokağı, daha doğrusu sokaklığı, dar ve karanlıktı. O kadar ki, Fleurissoire buraya girmekten çekiniyordu. Bu sırada Baptistin, kapısı rıhtımın köşesinin birkaç metre ötesine açılan, sağdan

ikinci eve girmişti; aynı anda burdan çıkan bir *ber-sagliere* gördü; sınırdaki da gördüğü üniforma güven verdi ona; çünkü orduya güveni vardı. Birkaç adım ilerledi. Eşikte bir kadın belirdi, görünüşe bakılırsa hanım patronuydu, kibar kibar gülümsüyordu ona. Kara satenden bir önlüğü, bilezikleri, boynunun çevresinde mavimtrak taftadan bir şeridi vardı; kara kehribar karası saçları başının tepesinde toplanmışlar, kocaman bir kemik tarağa dayanıyorlardı.

«Valizin üçüncü kata çıkarıldı,» dedi Amedee'ye. Amedee «sen» diye konuşmasının bir İtalyan alış-" kanlığından, ya da Fransızca bilgisinin yetersizliğinden ileri geldiğini düşündü.

«Grazia!» diye yanıtladı gülümseyerek. Grazia! «Teşekkür ederim!» demekti, söylemesini bildiği tek italyanca sözcüktü; bir bayana teşekkür ederken sözcüğü dişilleştirmenin çok ince bir davranış olduğunu düşünüyordu.

Her merdiven başında soluk ve cesaret alarak yukarı çıkıyordu, çok yorgundu, iğrenç merdiven de umudunu kırmaya çalışır gibiydi. Merdiven başları her on basamakta birbirini izliyor, merdiven kata gelmeden önce duralıyor, iğriliyor, yeniden başlıyordu. Giriş yerinin karşısına düşen birinci sahanlığın tavanına sokaktan görülebilen bir kanarya kafesi asılmıştı. İkinci sahanlığın üzerine bir uyuz kedi bir parça eşek balığı getirmiş, yutmaya hazırlanıyordu. Üçüncü sahanlık bir aptesaneye açılıyor, ardına kadar açık kapısından, oturma yerinin yanında, san topraktan yapılmış, silindir şapka biçimi bir kap görünüyordu, küçük bir süpürgenin sapı çıkıyordu içinden; Amedee bu sahanlıkta hiç durmadı.

Birinci katta, üzerine soluk harflerle *Salone* sözcüğü yazılmış geniş bir camlı kapının yanında bir gazolin lambası tütüyordu; ama oda karanlıktı. Amedee camın dışından, karşığı duvarda, yaldız çerçeveli bir ayna seçebiliyordu yalnız.

Yedinci sahanlığa geliyordu, bu sırada ikinci kattaki odaların birinden çıkan yeni bir asker, bu kez bir topçu, çok hızlı indiği için ona çarptı, güle güle, italyanca özür diledi, sonra onu dengesine kavuşturup geçti; çünkü Fleurissoire sarhoş görünüyordu, güçlükle durabiliyordu ayakta. İlk üniformalıyı görünce güven duymuştu ya ikincisi daha çok kaygı uyandırdı içinde.

«Bu askerler çok gürültü edecekler. Bereket versin ki benim odam üçüncü katta; altımda olmaları daha iyi», diye düşündü.

Daha ikinci katı geçmeden penyuvarı aralık, saçları dağınık bir kadın, koridorun dibinden koşarak ona seslendi.

«Beni bir başkasına benzetti galiba», dedi kendi kendine, onu yan giyinik bir durumda gördüğünden, rahatsız etmemek için başını çevirdi, yukarı çıkmakta acele etti.

Üçüncü kata vardığı zaman soluk soluğaydı, Bap-tistin'i gördü; Baptistin, yaşı belirsiz bir kadınla italyanca konuşuyordu, kadın ona, olağanüstü bir biçimde, Blafaphas'm aşçısını anımsattı, ama o daha şişmandı.

«Valiziniz on altı numarada, üçüncü kapı. Geçerken koridordaki kovaya dikkat edin.»

Kadın fransızca açıkladı:

«Akıttıyordu da onun için dışarı koydum», dedi.

16 numaranın kapısı açıldı; bir masanın üzerinde bir mum, odayı aydınlatıyordu, koridoru da aydınlatıyordu birazcık, koridorda, 15 numaranın önünde, bir su birikintisi parlıyordu, Fleurissoire bunun üzerinden atladı. Kekre bir koku yayılıyordu buradan. Valizi orada, göz önünde, bir iskemlenin üzerindeydi. Amedee odanın boğuk havası içine girer girmez, başının döndüğünü duydu, şemsiyesini, şalını, şapkasını yatağın üzerine, kendini de bir koltuğa attı. Alnından terler akıyordu; hastalanmak üze-

re olduğunu sandı.

«Madam Carola'dır bu, fransızca konuşur», dedi

Baptistin.

İkisi de odaya girmişti.

«Biraz pencereyi açın», diye inledi Fleurissoire, yerinden kalkacak durumda değildi.

Madam Carola, korsajından çıkardığı kokulu bir küçük mendille solgun ve terli alnını siliyor:

«Tanrım, ne kadar terlemiş!» diyordu.

«Pencerenin önüne götürelim.»

Amedee hiç sesini çıkarmadı, onlar da gevşemiş, dörtte üç baygın duruma gelmiş Amedee'nin koltuğunu kaldırdılar, koridorun pis kokulan yerine, sokağın çeşitli kokularını içine çekecek biçimde yerleştirdiler onu. Ama serinlik yeniden canlandırdı bizimkini. Kesesini kanştırdı, bir beş lirelik çıkardı, bunu Baptistin için hazırlamıştı.

«Çok teşekkür ederim. Şimdi beni bırakın.»

Hamal çıktı.

«O kadar vermemeliydin», dedi Carola.

Amedee «sen» diye konuşmayı bir italyan özelliği sanıyordu; şimdi yatmaktan başka bir şey düşünmüyordu artık; ama Carola hiç de gideceğe benzemiyordu; AmGdee'nin kibarlığı daha baskın çıktı o zaman, konuştu.

«Fransızca'yı bir fransız kadar iyi konuşuyorsunuz», dedi.

«Şaşılacak birşey değil. Parisliyim. Ya siz?»

«Ben güneydenim.»

«Bunu anlamıştım. Sizi görünce, bu bey taşradan geliyor herhalde demiştim kendi kendime. İtalya'ya ilk kez mi geliyorsunuz?»

«İlk kez.»

«İş için mi?»

«Evet.»

«Roma güzel kenttir. Görülecek şeyleri çok.»

«Evet... Ama bu akşam biraz yorgunum», diye

dokundurdu Amedee; sonra, özür dilemek istercesine: «Üç gündür yoldayım.»

«Uzun sürer buraya gelmesi.»

«Üç gecedir de uyumadım.»

Bu sözler üzerine, Mme Carola, Fleurissoire'm şaşırmasına bile zaman bırakmayan, şu beklenmedik İtalyan içtenliğiyle, çenesinden bir makas aidi:

«Yaramaz çocuk!» dedi.

Bu davranış Amedee'nin yüzünü kızarttı biraz, bu üstükapalı, kaba sözü kendinden uzaklaştırmak düşüncesiyle, pirelerden, tahtakurularından, sivrisineklerden sözettii uzun uzun.

«Bunların hiçbirini görmeyeceksin burda. Ne kadar temiz, görüyorsun.»

«Evet, iyi uyurum inşallah.»

Ama kadın hâlâ gitmiyordu. Amedee güçlkle koltukta doğruldu, yeleşinin düğmelerine götürdü elini.

«Ben yatacağım», dedi.

Madam Carola, Fleurissoire'm huzursuzluğunu anladı, anlayışla:

«Anladım, seni biraz yalnız bırakayım istiyorsun,» dedi.

O çıkar çıkmaz, Fleurissoire kapıyı kilitledi, valizinden geceliğini çıkardı, yatağına girdi. Ama kilidin dili tutmuyordu anlaşılın, çünkü daha mumu yeni söndürmüştü ki, aralık kapıda, yatağın ardında, yatağın hemen yanında, Carola'nın başı belirdi, güleç mi güleç...

Bir saat sonra, Amedee kendini topladığı zaman, Carola böğründe, kollarının arasına yatmış, çıtırçıtlak duruyordu.

Acıyan kolunu altından çıkardı, sonra geriye çekildi. Carola uyuyordu. Dar sokaktan gelen zayıf bir parıltı dolduruyordu odayı, bu kadının düzenli so-

hıklarından başka bir şey de duyulmuyordu. Amedee Fleurissoire, bütün bedeninde, bütün ruhunda alışmadığı bir gevşeklik duyuyordu, zayıf bacaklarını çarşafın içinden çıkardı, yatağın kenarına oturup ağladı.

Az önce ter yıkamıştı, şimdi de gözyaşları yıkıyordu yüzünü, gözyaşları vagonun tozlarına karışıyordu; sessiz sessiz, hiç durmadan, ılgıt ılgıt, benliğinin derinliklerinden, gizli bir kaynaktan gelir gibi dökülüyorlardı. Arnica'yı, Blafaphas'ı düşünüyordu, yazık, yazık! Ah, onu bir görselerdi! Şimdi artık hiçbir zaman onların yanındaki yerini almayı göze alamayacaktı... Bundan böyle tehlikeye atılmış olan büyük görevini düşünüyordu sonra; alçak sesle inliyordu:

«Bitti! Lâyık değilim artık... Ah, bitti! Kesinlikle bitti!»

Bu arada, iç çekişleri Carola'yı uyandırmıştı. Şimdi de yatağın dibine diz çökmüş, hafif yumruklarla göğsünü dövüyordu. Carola şaşkınlıklar içindeydi, dişlerinin tıkırdadığını, hıçkırıklar arasında:

«Kaçabilen kaçsın! Kilise yıkılıyor..» diye yinelediğini duyuyordu.

En sonunda kendini tutamadı:

«Ne oluyor sana böyle, zavallı dostum? Deliriyor musun?» dedi.

Amedee başını çevirdi:

«Çok rica ederim, madam Carola, beni yalnız bırakın», dedi... «Yalnız kalmalıyım. Yarın sabah gene görüşürüz.»

Sonra, eni-konu yalnız kendine kızdığı için, usulca omzundan öptü onu.

«Ah, bizim şu yaptığımız iş öyle kötü bir şey ki, bilmiyorsunuz», dedi. «Hayır, hayır! Bilmiyorsunuz. Hiçbir zaman da bilemeyeceksiniz.»

III

Papanın kurtuluşu için haçlı seferi gibi cafcıflı bir ad taşıyan dolandırıcılık şebekesi, karanlık kollarını Fransa'nın birçok bölgelerine uzatıyordu; sahte Virmontal şuanu Protos bu işin tek elebaşısı olmadığı gibi, kontes de Saint-Prix de de tek kurbanı değildi. Sonra, bütün elebaşılar eşit bir ustalık göstermeler bile, bütün kurbanlar eşit bir uysallık gös-termiyorlardı. Lafcadio'nun eski dostu Protos bile, işini yaptıktan sonra, doğabilecek bir tehlikeye karşı çok dikkatli davranmak zorundaydı; kilise, gerçek kilise, işi öğrenir diye sürekli bir kuşku içinde yaşıyordu; işi ileri götürmek için kafa patlattığı kadar geriyi korumak için de patlatıyordu; ama türlü kılıklara giriyor, üstelik de hayranlık verecek bir tarzda destekleniyordu; çetenin (*Kırkayak'tı* çetenin adı) her yanında olağanüstü bir anlaşma, bir disiplin egemendi.

Protos, hemen o akşam, Baptistin'den, bir yabancı geldiğini duymuş, yabancınn Pau'dan geldiğini öğrenince de biraz telâşlanmış ti, ertesi sabah, saat sekiz der demez Carola'nın yanma geldi, Carola yatıyordu daha.

Ondan aldığı bilgiler, «hacı»nm (Carola bu adı takmıştı Amedee'ye) sıkıntısı, karşı gelişleri, göz yaşları üzerinde anlattığı karışık öykü, Protos'ta kuşku bırakmadı. Hiç kuşkusuz, Pau söylevi meyvelerini veriyordu; ama Protos'un dilediği türden meyveler değildi bunlar; yapacağı beceriksizliklerle fitili yelpazelendirip tutuşturabilecek bu bön haçlıyı gözden uzak bulundurmamak gerekiyordu.

«Hadi! Bırak da geçeyim,» dedi Carola'ya.

Bu söz garip görünebilirdi; Carola hâlâ yatıyordu çünkü; ama gariplik Protos'u durduramazdı. Bir dizini yatağın üzerine koydu; ötekini kadının üstünden geçirdi, öylesine ustaca bir çark yaptı ki, yatağı

biraz itince, bir çırpıda yatakla duvar arasına geldi. Carola bu yönteme alışkındı anlaşılan, çünkü yalnızca:

«Ne yapacaksın?» diye sordu.

«Papaz kılığına gireceğim», diye yanıtladı Protos, onun konuşmasındaki sadelik de ötekininkinden geri kalmazdı.

«Bu yandan mı çıkıyorsun?» z

Protos bir an duraladı, sonra:

«Haklısın, dedi; böylesi daha doğal olur.»

Bu sözlerden sonra eğildi, duvarın kaplaması içine gizlenmiş, yatakla tamamiyle saklanacak kadar basık bir gizli kapıyı oynattı. Kapının altından geçtiği sırada, Carola omuzundan yakaladı, bir tür sertlikle:

«Bana bak, dedi, ona kötülük etmeni istemiyorum.»

«Papaz kılığına girdiğimi söyledim ya sana!»

O görünmez olur olmaz Carola da kalkıp giyinmeye başladı.

Carola Venitequa hakkında ne düşünmeli, bilmem. Az önce kopardığı çığlığa bakıyorum da yüreğinin daha iyiden iyiye bozulmadığını düşünüyorum. Böyle olur bazı bazı, ba-yağlılığın, ahlâksızlığın tam göbeğinde bile, birdenbire garip duygu incelikleri çıkıverir ortaya, bir gübre yığınının ortasında gök rengi bir çiçek büyür gibi. Carola iyiden iyiye boyunegmiş bir kadımdı, sadıktı, başka birçok kadınlar gibi ona da bir yönetici gerekti. Lafcadio kendisini bırakır bırakmaz ilk sevgilisini, Protos'u aramaya başlamıştı, - meydan okuyuşla, tiksintiyle, öç almak için. Yenibaştan acı saatler yaşamıştı, - Protos da daha onu bulur bulmaz yeniden bir eşya durumuna sokmuştu. Protos hükmetmeyi severdi çünkü.

Protos'tan başka biri bu kadını elinden tutup yeniden kaldırabilir, ona yenibaştan değer kazandırabilirdi. Önce bunu istemek gerekirdi. Protos'sa, tam

tersine, onu alçaltmayı bir görev sayıyor diyeceği gelirdi insanın. Bu haydudun ondan istediği yüz kızartıcı hizmetleri gördük; doğrusunu söylemek gerekirse, bu kadın da hiç karşı gelmeden boyuneğiyor-du buna; ama yazgısının alçaklığına karşı ayaklanan bir ruh kendi sıçrayışlarını farketmez çoğunlukla; ancak aşkın yardımıyla belirir bu gizli deprenme. Carola, Amedee'ye tutuluyor muydu? Böyle bir şeyi ileri sürmek pervasızlık olur; ne var ki, böylesine bir arılıkla yanyana gelince, ahlâksızlığı, çürümüşlüğü sarsılmış, anlattığım haykırış yüreğinden fıskırmıştı, tartışmaya gelmez burası.

Protos döndü. Kılık değiştirmemişti. Bir giysi paketi tutuyordu elinde, bir iskemenin üzerine koydu.

«Ne oldu?» dedi Carola.

«Düşündüm. Önce postaya uğrayıp mektuplarını gözden geçirmeliyim. Öğleyin değiştireceğim kılığımı. Aynanı versene.»

Pencereye yaklaştı, kendi imgesinin üzerine eğilerek, dudacağının hemen üzerinden kesilmiş, saçlarından azıcık daha açık kestane rengi bıyıklarını düzeltti.

«Baptistin'i çağır.»

Carola hazırlanmasını bitirmek üzereydi. Gitti, kapının yanındaki bir ipi çekti.

«Seni artık bu kol düğmeleriyle görmek istemediğimi söylemiştim. Dikkati çekiyor.»

«Bunları kim verdi, biliyorsun.»

«Evet, elbette.»

«Kıskanıyor musun yoksa?»

«Koca hayvan.»

Bu sırada Baptistin kapıyı vurup içeri girdi.

«Al! Biraz yükselmeye çalış», dedi Protos, duvar ötesinden getirdiği ceketi, yakayı, kravatı gösterdi. «Kentte müşterinle birlikte dolaşacaksın. Ancak akşama doğru alacağım onu senden. O zamana kadar gözden kaybetme.»

Amedee, günah çıkartmak için, büyüklüğü altında ezilmekten korktuğu Saint-Pierre'e gitmektense, Saint-Louis-des-Français'ye gitmeyi yeğler: Baptistin de ona rehberlik ediyordu, sonra postaneye götürdü. Umulacağı gibi, *Kırkayak'm* burada da adamları vardı. Baptistin, valizin kapağına çivilenmiş küçük kartvizitten Fleurissoire adını öğrenip, Protos'a bildirmiş, o da hatırasever bir memurdan Arnica'nın bir mektubunu almakta güçlük çekmemiş, okumaktan da çekinmemişti.

Fleurissoire bir saat sonra mektuplarını istemeye gelince:

«Tuhaf!» diye haykırdı. «Çok tuhaf! Zarfı açmışlar sanki.»

Baptistin soğukça:

«Burda böyle şeyler çok olur», dedi.

Bereket versin ki, Arnica dikkatli kadındı. Kapalı ve dolambaç sözlerle yetiniyordu. Hem de mektup pek kısaydı; yalnız, peder Mure'ün öğütleri üzerine, «herhangi bir girişimde bulunmadan önce» Napoli'ye gidip kardinal San-Felice S.B.'yi görmesini salık veriyordu. Bundan daha belirsiz deyimler beklenemezdi doğrusu, durumunu güçleştirebilecek hiçbir şey yoktu mektupta.

IV

Saint-Ange şatosu denilen Adrien Türbesi önünde, Fleurissoire buruk bir huzursuzluk duydu. Yapının görkemli kitlesi, bir iç avlunun ortasında yükseliyordu, bu avlu halka yasaktı, ancak kartı olan yolcular girebiliyorlardı. Hatta bunların yanında da bir bekçi bulunacağı belirtilmişti.

Bu aşırı önlemler, Amedee'nin kuşkularını doğruluyor, hem de işinin büyük güçlüğüne ölçmesini sağlıyordu. Fleurissoire, en sonunda Baptistin'den

kurtulmuş, bu gün sonunda nerdeyse ıssız olan rıhtımda, şatoya sokulmayı önleyen taş duvar boyunca geziniyordu. Girişin indirilip kaldırılır köprüsü önünden geçiyor, geçiyordu, ruhu karanlık, umudu kırık. Sonra Tibre kıyısına kadar açılıyor, bu ilk surun üzerinden, biraz daha ötelere görmeye çalışıyordu.

O zamana kadar, yakınlarda bir kanepeye oturmuş, görünüşte kitabına dalmış olsa bile uzun zamandır kendisini gözetleyen bir papaza dikkat etmemişti (Roma'da o kadar çoktular ki!). Saygıdeğer din adamının gümüş rengi, uzun, gür saçları vardı, temiz bir yaşamın belirtisi olan genç ve taze rengi bu yaşlılık belirtisine hiç mi hiç uymuyordu. Yüzüne şöyle bir bakmakla anlaşılıverirdi papaz olduğu, özelliğini oluşturan anlatılmaz bir uygunluk, bir edep de Fransız papazı olduğunu anlamaya yeterdi. Fle-urissoire üçüncü kez kanepenin önünden geçerken, papaz birdenbire kalkıp yanma geldi, içinde hıçkırıklar saklanan bir sesle:

«Ne o!» dedi. «Yalnız değil miyim! Ne o! Siz de mi onu arıyorsunuz!»

Bunları söyledikten sonra, yüzünü ellerinde sakladı, uzun zaman tutulmuş hıçkırıkları boşanıverdi-ler. Sonra, hemen topladı kendini:

«Hey! dikkatsiz adam, dikkatsiz adam!» dedi. «Sakla gözyaşlarını! İniltilerini boğ!» Sonra Amedee' nin koluna yapıştı: «Burada durmayalım, Mösyö, gözetliyorlar bizi. Göstermekten kendimi alamadığım üzüntü farkedildi bile.»

Amedee şimdi sık adımlarla yürüyordu, şaşkındı.

«Ama nasıl, -en sonunda söyleyecek birşey bulmuştu-, ama nasıl anlayabüdiniz niçin burada bulunduğumu?»

«Tanrı'ya şükürler olsun ki yalnız ben sezdim; ama kaygınız, ama bu yerlere kederli gözlerle bakışınız, üç haftadır gece-gündüz buralardan ayrılm-

yan bir insanın gözünden kaçabilir miydi? Heyhat, Mösyö, sizi görür görmez, bilmem hangi önsezi, gökyüzünün bilmem hangi bildirisi, derdinizin benim derdime kardeş olduğunu gösterdi bana. Dikkat! Gelen var. Tanrı aşkı için, kaygısızca bir tavır takının.»

Sebze taşıyan bir adam rıhtımda ters yönde ilerliyordu. Papaz hemen, bir tümcenin arkasını getirir gibi, sesini değiştirmeden, ama daha hızlı bir biçimde:

«İşte bunun için, bazı tiryakilerin pek beğendiği bu *Virginia*'ler, ancak bir mum alevinde, dumanın geçebileceği bir küçük yol kapanmasın diye konulan bu ince sap içlerinden çekildikten sonra yanarlar, dedi. İyi çekmeyen bir *Virginia* mı, kaldır at. İstedikleri gibisini buluncaya kadar altı tanesini yakan titiz tiryakiler görmüşümdür, efendim.»

Adam uzaklaşır uzaklaşmaz:

«Nasıl bakıyordu bize, gördünüz mü?» dedi. Ne yapıp yapıp aldatmak gerekiyordu.

Fleurissoire şaşkın şaşkın:

«Nasıl, nasıl!» diye haykırdı. «Nasıl olur da bu bayağı bahçıvan da onlardan, sakınmamız gerekenlerden olur?»

«Kesin bir şey söyleyemem, Mösyö, ama öyle sanıyorum. Özellikle bu şatonun dolayları gözaltında; özel bir polis örgütünün adamları dolaşiyor durmadan. Kuşku uyandırmamak için, en değişik kılıklar altında çıkıyorlar ortaya. Öyle becerikli, öyle becerikli ki bu insanlar! Biz de öyle kamçıyız ki, öyle çabuk güvenimiz ki! Ama size, hiç renk vermeyen, benim de geldiğim akşam azıcık yükümü istasyondan, kalacağım yere götürmesine izin verdiğim hamaldan sakmmamakla her şeyi altüst etmeme ramak kaldığını söylersem ne dersiniz, Mösyö? Fransızca konuşuyordu, ben de ta çocukluğumdanberi italyancayı rahatlıkla konuşurum ama... hiç kuşkusuz siz de duyardınız bu heyecanı, ben de yabancı bir

ülkede anadilimin konuşulduğunu duyunca heyecanlanmaktan kendimi alamadım... İşte bu hamal...»

«Onlardan mıydı?»

«Onlardandı. Aşağı yukarı inandım diyebilirim. Bereket versin ki, pek az konuşmuştum.»

«Beni korkutuyorsunuz», dedi Fleurissoire, «ben de, geldiğim akşam, yani dün akşam, böyle bir rehberin eline düştüm, valizimi ona verdim, Fransızca konuşuyordu.»

«Aman Tanrım», dedi papaz, ürpermişti; «adı da acaba: Baptistin miydi?»

«Baptistin: o!» diye inledi Amedee, dizlerinin bağı çözüldü.

«Zavallı: ne söylediniz ona?» Papaz kolunu sıkıyordu.

«Aklımda kalmadı.»

«Araştırın, araştırın! Anımsayın, Tanrı aşkına!..»

Amedee dehşet içindeydi:

«Hayır, vallahi,» diye kekeleyordu; «ona birşey söylediğimi sanmıyorum.»

«Hiçbir şey belli ettiniz mi acaba?»

«Hayır, hiçbir şey, vallahi, inanın. Ama beni uyarmakla çok iyi ettiniz.»

«Hangi otele götürdü sizi?»

«Otelde değilim, bir oda tuttum.»

«Adam sen de! Her neyse, nereye indiniz?»

Huzuru iyiden iyiye kaçıyordu Amedee'nin:

«Küçük bir sokağa, herhalde bilmezsiniz, diye mırıldandı.

Ne çıkar: kalmayacağım artık orada.»

«Dikkat edin: çabuk ayrılırsanız, sakındığınızı düşünebilirler.»

«Evet, belki de. Hakkınız var: hemen ayrılmamam daha doğru olur.»

«Ama bugün sizi Roma'ya getiren Tanrı'ya ne kadar şükretsem az: bir gün sonra gelseniz kaçırırdım sizi! Yarın, yarından tezi yok, Napoli'ye, bu sorunla gizliden gizliye uğraşan ulu ve önemli bir kişiyi gör-

meye gideceğim.»

Fleurissoire heyecandan titreyerek:

«Yoksa bu kardinal San-Felice mi?» diye sordu.

Papaz şaşırmişti, iki adım geriledi:

«Nereden bildiniz?» dedi. Sonra yaklaştı: «Ama niçin şaşırmalı? Napoli'de yalnız o biliyor bizi didindiren gizi.»

«Siz... kendisini iyi tanır mısınız?»

«Kendisini tanır mıyım! Heyhat! Sayın Mösyö, ben ona borçluyum, şeyi... Ama önemi yok. Onu görmeye gitmeyi düşünüyor muydunuz?»

«Hiç kuşkusuz; gerekirse.»

«İnsanların en iyisidir...» Sert bir hareketle gözünün ucunu sildi. «Kendisini nerde bulabileceğinizi biliyorsunuzdur elbet?»

«Kime sorsam bana bilgi verir sanırım. Napoli'de herkes onu tanır.»

«Elbette! Ama söylemek bile gerekmez, ona geldiğinizi bütün Napoli'ye bildirmek niyetinde değil-sinizdir herhalde. Hem yanma varma tarzını da söylemeden, şeye... yani bildiğimiz işe katıldığını bildirmeleri, belki de kendisine götürülecek bir yazı vermeleri olanaksız.»

«Afedersiniz», dedi Fleurissoire, Arnica böyle bir şey yazmamıştı ona.

«Ne! Onu hemen, damdan düşercesine gidip görmeyi mi düşünüyordunuz? Hatta belki de piskoposlukta!» Papaz gülmeye başladı: «Hem de doğrudan doğruya açılmak!»

«Ne yalan söylemeli...»

Öbürü pek ciddi bir sesle:

«Ama bilmiyor musunuz ki, Mösyö, bilmiyor musunuz ki, onu da hapsedilmek tehlikesine atacaktınız?»

Öyle büyük bir sıkıntı içindeymiş gibi görünüyordu ki, Fleurissoire konuşmayı göze alamıyordu.

«Böylesine büyük bir dava böyle dikkatsizler eli-

ne bırakılsın, olur şey mi!» diye mırıldandı Protos, cebinden bir teşbihin ucunu çıkardı, sonra geri koydu, sonra heyecanla istavroz çıkardı; sonra arkadaşına döndü:

«Peki ama, Mösyö, dedi, kim istedi sizden bu işe karışmanızı? Kimin talimatlarını izliyorsunuz?»

Fleurissoire şaşkın şaşkın:

«Kusura bakmayın, papaz efendi, dedi, kimseden talimat almadım: ben bu işten bunalan ve kendi başına araştıran bir zavallıyım.»

Bu alçakgönüllü sözler papazı yatıştırır gibi oldu; Fleurissoire'a elini uzattı:

«Sizinle çok sert konuştum... ama öyle tehlikeler sarmış ki çevremizi!» dedi. -Kısa bir durulamadan sonra da: «Bakın, diye ekledi. Yarın benimle gelmek ister misiniz? Birlikte gideceğiz dostumu görmeye.» Gözlerini göğe doğru kaldırdı: «Evet, 'dostum' demeye cür'et ediyorum», diye konuştu güvenli bir sesle. «Şu kanepeye oturalım biraz. Kısacık bir mektup yazacağım, ikimiz de imza edeceğiz, geleceğimizi bildireceğiz... Saat altıda (buranın deyimiyle saat on sekizde) postaya verirsek, yarın sabah alır, öğleye doğru da bizi kabule hazır olur, hatta öğle yemeğini de onunla yiyebiliriz, yeriz, evet, hiç kuşum yok.»

Oturdular. Protos cebinden bir defter çıkardı, boş bir sayfanın üzerine, Amedee'nin şaşkın bakışları altında, mektubunu yazmaya başladı:

Babalık...

Sonra, ötekinin şaşkınlığına bakıp keyiflenerek sakın sakın güldü.

«Size kalsa kardinal diye yazdınız demek?»

Sonra da daha dost bir sesle Amedee'ye bilgi vermek inceliğini gösterdi: Kardinal San-Felice, haftada bir kez alelade bir papaz giysisiyle gizlice piskoposluktan ayrılıyor, papaz Bardolotti oluyor, Vo-mero taraflarına gidiyor, burada, ufak bir köşkte

birkaç ender dostunu kabul ediyor, sırdaşların bu sahte ada yolladığı mektupları alıyordu. Ama bu bayağı kılık içinde bile pek sağlam bulmuyordu durumu: postayla gelen mektupların açılmadıklarından emin değildi, mektupta gerçeği belirtebilecek birşey söylenmemesini, kullanılan sözcüklerin, görevini hiç mi hiç belli etmemesini, mektupta en ufak bir saygı izi bulunmamasını çok rica ediyordu.

Amedee çakmıştı şimdi dümeni, gülümsüyordu.

«*Babalık...* Dur bakalım; ne söyleyeceğiz bu sevgili ihtiyara?» diye şaka ediyordu papaz, kalemin ucunu kâğıda bastırıp düşünüyordu: «Tamam! Sona *eski, matrak bir arkadaşı getiriyorum*. (Evet! Evet, bırakın: nasıl yazmak gerektiğini bilirim ben!) *Bir iki şişe Kampanya şarabı çıkar, anlarsın ya, seninle kafayı çekmeye geleceğiz. Güleriz.*—Alın, siz de imza edin.»

«Asıl adımı koymasam daha iyi olur herhalde?»

«Sizin için bunun önemi yok», dedi Protos, sonra da Amedee Fleurissoire'ın adının yanına *Cave* diye yazdı.

«O! Pek ustalıklı oldu bu!»

«Ne? Bu adla imza atmama şaştınız mı? Cave! Yalnız Vatikan'ınki var sizin aklınızda¹. Şunu da öğrenin, sayın Fleurissoire: *Cave* latince bir sözcüktür, TETİK DUR anlamına gelir!»

Bütün sözcükleri öyle üstün, öyle garip bir sesle söylemişti ki, zavallı Amedee sırtından aşağı doğru inen bir titreme duydu. Yalnız bir an sürdü bu durum; peder Cave çabucak sevimli tavrını takınmışta, üzerine az önce kardinalin uydurma adresini yazdığı zarfı Fleurissoire'a uzattı:

«Postaya kendiniz vermek ister misiniz-, böylesi daha dikkatli bir davranış olur: papaz mektupları açılıyor. Şimdi, ayrılalım; daha fazla birarada gör-

(1) Cave, Fransızca «zindan» demektir. (Çeviren)

meşinler bizi. Yarın sabah yedi otuzda, Napoli treninde buluşalım. Üçüncü mevki, değil mi? Elbette ben bu kılıkla gelmeyeceğim Colur mu hiç!). Beni basit bir Kalabra köylüsü kılığında bulacaksınız. (Saçlarımı kestirmek zorunda kalmamak için böyle yapacağım.) Hadi, Allahaismarladık! Allahaismarladık!»

Eliyle ufak işaretler yaparak uzaklaşıyordu.

Fleurissoire, dönerken:

«Beni bu saygıdeğer papazla karşılaştırdığı için Tanrı'ya şükürler olsun!» diye mırıldanıyordu. «O olmasa ne yapardım?»

Protos da:

«Göreceksin kardinalini!., diye mırıldanıyordu giderken. «Ama tek başına olsa da gidip *sahicisini* bulabilirdi!»

V

Fleurissoire, aşın yorgunluktan dert yanınca, Ca-rola ona gösterdiği ilgiye ve sevişme konusundaki bilgisizliğinin azlığını söylemesinden sonra duyduğu acımaya karşın, uyumasına ses çıkarmamıştı o gece; hiç değilse pirelerin, sineklerin bedeninin her yanında bıraktığı ısırik yerlerinin dayanılmaz kaşıntısının elverdiği ölçüde uyuyabilecekti.

«Hiç de iyi etmiyorsun böyle kaşınmakla!» dedi ertesi sabah. «Azdırıyorsun. Ah! Şurası ne kadar da kızarmış!» Çenedeki sivilceye dokunuyordu. Sonra, o gitmeye hazırlanırken: «Al; benden bir anı olarak sakla şunları», dedi, sonra da hacının gömleğinin kollarına, Protos'un üzerinde gördükçe sinirlendiği acayip kol düğmelerini takmaya başladı. Ame-dee hemen o akşam, en geç ertesi gün döneceğine söz verdi.

Bir an sonra, çoktan kılık değiştirmiş olan Pro-

tos gizli kapıdan geçiyordu.

«Ona bir kötülük etmeyeceğine yemin ediyorsun, değil mi?» dedi Carola.

Protos ortaya çıkmak için Fleurissoire'm gitmesini beklediğinden, gecikmişti, gara arabayla gitmek zorunda kaldı.

Sırtında eski bir Gol ceket, bez bir Gol yeleği, ayaklarında mavi çoraplarının üzerinden bağlanmış sandallar, küçücük piposuyla, yeni görünüşü altında, bir papazdan çok, kusursuz bir Abruzzes haydudunu andırıyordu, bunu kabul etmek gerekirdi. Fleurissoire, trenin önünde bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu, onun, din uğrunda can vermiş ermiş Pierre gibi bir parmağı dudağının üzerinde, yaklaştığını, sonra kendisini gördüğünü belli edecek bir tavır takınmadan, trenin baş taraflarında bir vagona gözden kaybolduğunu gördüğü zaman, gerçekte o olup olmadığına karar veremiyordu. Ama Protos bir an sonra gene kapıda belirdi, gözlerini yan yana kapayarak Amedee'den yana baktı; Amedee binmeye hazırlanırken de:

«Yanda kimse var mı, bir bakın, ne olur», diye fısıldadı.

Kimsecikler yoktu; kompartımanlar da vagonun uçundaydı.

«Uzaktan izliyordum sizi», dedi Protos, «ikimizi birarada görmelerinden korktum da yanınıza gelmedim».

«Nasıl oldu da ben sizi görmedim?» dedi Fleurissoire. «Ben de gözetlenip gözetlenmediğimi anlamak için kaç kez geriye dönmüştüm. Dünkü konuşmanız öyle korkuttu ki beni, her yerde casuslar varmış gibime geliyor.»

«Yazık ki gereğinden de fazla. Her yirmi adımda geriye dönmek doğru olur mu sanırsınız?»

«Ne! Sahiden, benim..?»

«Kuşkulu bir haliniz vardı. Heyhat! Sözcüğü söy-

leyeyim: Kuşkulu. En tehlikeli hal de budur.»

«Gene de beni izlediğinizi bile anlayamadım!.. Tersine, sizin konuşmanızdan sonra, rastladığım her insanın halinde kuşkulu bir şeyler buluyorum. Bana baktılar mı kaygılanıyorum; bakmayanlar da gör-müyormuş gibi davranıyorlar sanki. İnsanların sokakta bulunmalarına pek ender olarak bir neden gösterilebileceğini bugüne kadar anlamamıştım. Ne yaptıkları göze çarpan kimseler on ikide dördü bile bulmaz. Ah! Beni düşündürdünüz doğrusu! Bilirsiniz: benim eski kafam gibi çabucacık kanıveren bir kafa için sakınmak, çekinmek kolay iş değil; öğrenmek, alışmak ister.»

«Aldırmayın! Alışacaksınız! Hem de çabucak; görürsünüz; bir zaman sonra bir alışkanlık olur bu. Yazık ki, ben bu alışkanlığı edinmek zorunda kaldım... önemli olan neşeli görünüşünü sürdürmek. Ha! Şöyle yapın: izlediğinizden kuşkulanınca, arkanıza dönmeyin: yalnız bastonunuzu ya da şemsiyenizi yere düşürün, o sıradaki havaya göre işte, olmazsa mendilinizi düşürürsünüz. Başınızı eğip de eşyayı alırken, doğallıkla arkanıza bakın, bacaklarınızın arasından. Buna çalışmanızı öğütlerim. Ama söyleyin bakalım, giysimi nasıl buluyorsunuz? Korkarım, bazı yanlarında papazlığım sırtıyordur.»

Fleurissoire saf saf:

«Hiç korkmayın, dedi; hiç kuşku yok, benden başka kimsecikler bilemez kim olduğunuzu.» Sonra başını eğerek iyi niyetle inceledi onu: «Elbette, iyice baktığım zaman, değişik kılığınız ardında din adamlarına vergi birşeyler buluyorum, neşeli tavırlarınız altında da bizi altüst eden sıkıntıyı; ama topu topu bu kadarlık bir şey belli ettiğinize göre, kendinizi nasıl dizginliyorsunuz, kim bilir! Bana gelince, benim daha birkaç fırın ekmek yemem gerek, anlıyorum; öğütleriniz...»

«Ne de tuhaf kol düğmeleriniz var,» diye sözü-

nü kesti Protos, Carola'nın düğmelerini görünce ke-yiflenmişti.

Beriki kızarak:

«Bir armağan,» dedi.

Kavurucu bir sıcak vardı, Protos pencereden bakarak:

«Monte Cassino,» dedi. «Yukarıda ünlü manastırı seçebiliyor musunuz?»

Fleurissoire dalgın dalgın:

«Evet, görüyorum,» diye yanıtladı.

«Bakıyorum, görünümünden pek hoşlanmıyorsunuz?»

«Yok, yok,» diye karşı geldi Fleurissoire. «Hoşlanırım! Ama bu sıkıntı sürdükçe neyle ilgilenebilirim ki? Roma'da da anıtlara bakamadım, hiçbir şey görmedim; hiçbir şeyi görmeye çalışmadım.»

«Ne kadar iyi anlıyorum sizi!» dedi Protos. «Söylemiştim ya, ben de öyleyim, Roma'ya geleliberi bütün zamanımı Vatikan ile Saint-Ange Şatosu arasında geçirdim.»

«Yazık. Ama siz Roma'yı önceden de tanıyorsunuz.»

Böyle konuşuyordu bizim yolcular.

Caserte'de indiler, ayrı ayrı biraz sucuk yiyip bir şey içmeye gittiler.

«Napoli'de de böyle yapacağız,» dedi Protos, «köşke yaklaştığımız zaman birbirimizden ayrılalım. Uzaktan izlersiniz beni, kendisine sizin kim olduğunuzu, gelişinizin amacını anlatmam için biraz zaman gerek, bunun için benden en az çeyrek saat sonra geleceksiniz.»

«Ben de bu arada sakalımı kestirtirim. Bu sabah zaman bulamadım.»

Bir tramvayla piazza Dante'ye geldiler.

«Şimdi ayrılalım,» dedi Protos. «Daha epeyce bir yolumuz var, ama böylesi daha iyi. Elli adım geriden yürüyün; beni kaybetmekten korkuyormuş gibi

durmadan bana bakmayın; geriye de bakmayın; arkanıza takılabilirler. Keyifli görünün.»

Önden gitti. Fleurissoire da, gözleri yerde, ardından geliyordu. Dar sokak dik bir yokuştu; güneş ok gibi iniyordu; terliyordu insan; ortalığı velveleye veren, el kol sallayan, şarkı söyleyen, Fleurissoire'ı şaşkına döndüren coşkun bir kalabalık insanı itip kakıyordu. Bir laterna önünde yarıçıplak çocuklar danse-diyordu. Bir tür sokak cambazının elindeki kocaman, yolunmuş bir hindi için bir piyango düzenleniyordu, her bilet iki sou'yaydı; Protos, daha doğal görünmek için, geçerken bir bilet alıyor, kalabalığın arasından siliniyordu; Fleurissoire bir türlü ilerleyemiyordu, bir an onu iyiden iyiye kaybettiğini sandı-, sonra gene buldu, kalabalığı geçmiş, kısa adımlarla yokuşu çıkıyordu, hindi de kolunun altındaydı.

En sonunda evler seyrekleşip basıklaşıyor, insanlar azalıyordu. Protos daha yavaş yürümeye başladı. Bir berber barakasının önünde durdu, Fleurissoire'a dönüp göz kırptı; sonra, yirmi adım ötede, küçük, basık bir kapının önünde durarak zili çaldı.

Berberin camekâni hiç de çekici değildi, ama peder Cave'm bu dükkâni göstermesinin birtakım nedenleri olsa gerekti; hem Fleurissoire'm bir başka berber, hem de hiç kuşkusuz bundan daha çekici olmayan bir başka berber bulabilmesi için, çok gerilere dönmesi gerekirdi. Sıcağın fazlalığı yüzünden kapı açık duruyordu; kaba elek bezinden bir perde, sinekleri tutuyor, havayı geçiriyordu, girmek için altından kaldırılıyordu; girdi.

Hiç kuşkusuz usta bir adamdı bu berber, öyle ya, Amedee'nin çenesini sabunladıktan sonra, havlunun ucuyla, dikkatle köpüğü alıyor, korkak müşterisinin gösterdiği kıpkırmızı sivilceyi ortaya çıkarıyordu. Hey gidi o küçük, sakın barakanın yarı uykusu, o ateşli uyusukluğu! Amedee, başı geride, meşin koltuğa yarı yatmış, kendini bırakıyordu. Ah! Hiç de-

ğilse kısacık bir zaman için, unutmak! Papayı, sinekleri, Carola'yı düşünmemek! Kendini Pau'da, Ar-nica'nın yanında sanmak; başka yerde sanmak; nerede bulunduğunu bilmez olmak... Gözlerini kapıyordu, sonra yeniden açınca, bir düş görürcesine, karşısında, duvarın üstünde, Napoli denizinden çıkmış, dalgaların dibinden, şehvetli bir serinlik duygusuyla pırl pırl bir saç losyonu şişesi getiren, saçları darmadağın bir kadın görüyordu. Bu reklamın aşağısında, bir mermer üstüne dizilmiş bir kozmetik çubuğu, bir pudralık, bir dişçi kerpeteni, bir tarak, bir neşter, bir merhem çanağı, içinde birkaç sülüğün gevşek gevşek yüzdüğü bir kavanoz, içinde bir tenya şeridi bulunduran ikinci bir kavanoz, sonra yarı yarıya pelte gibi bir cisimle dolu, saydam kristalinin üzerine süslü püslü büyük harflerle ANTİSEPTİK yazılmış, kapaksız, üçüncü bir kavanoz, sonra başka şişeler.

Şimdi berber, işini kusursuzluğa ulaştırmak için, kazanmış yüzün üstüne yeniden, yağlımsı bir köpük yayıyor, ıslak avucunda bilemediği bir ikinci usturanın parlak yanıyla perdah geçiyordu. Amedee beklendiğini düşünmüyordu artık; gitmeyi düşünmez olmuş, uyuyordu... O sırada gür sesli bir Sicilyalı girdi dükkâna, durgunluğu deliverdi; berber de konuşmaya başladı hemen, artık dalgın dalgın kazımaya başladı, sonra bir ustura vuruşuyla, cızzt! sivilceyi kesiverdi.

Amedee bir çığlık kopardı, elini yaraya götürmek istedi, yarada bir damla kan parlıyordu.

«Niente; nienle!»¹ dedi berber, kolunu tuttu, sonra bir çekmecenin içinden bir tutam sararmış pamuk çıkardı, ANTİSEPTİK'e daldırıp ufunun üzerine bastırdı.

Böyle gelip geçenlerin dönüp bakmalarına kulak

(1) İtalyanca, «Bir şey yok», anlamında. (Çeviren).

asmadan, böyle kente doğru nereye koştu Fleurissoire? İşte ilk rastladığı eczacıya derdini gösteriyor. Erbap adam gülümsüyor, yeşilimsi bir ihtiyar, görünüşünde de bir pislik var, bir kutudan küçük bir tafta halkası alıyor, diline sürüyor, sonra da...

Amedee dışarı fırlayarak tiksintiden tükürdü, yapışkan taftayı çekip kaldırdı, iki parmağının arasında sıkıttı sivilcesini, ne kadar kanatabilirse kanattı. Sonra bu kez kendi tükürüğüyle ıslanmış mendiliyle ovdu. Sonra saatine baktı, akli başından gitti, koşar adım çıktı sokağa yukarı, terleye terleye, soluya soluya, kanları aka aka, çeyrek saatlik bir gecikmeyle kardinalin kapısına geldi.

VI

Protos aldı onu içeri, bir parmağı dudaklarının üzerindeydi.

«Yalnız değiliz», dedi çabucak: «Uşaklar burda kaldıkça, kuşku uyandırabilecek hiçbir şey yapılmayacak; hepsi de fransızca konuşur; bir şey belli edebilecek tek sözcük, tek davranış yok; 'kardinal' diye bağırmanın sakın suratına: Ciro Bardolotti'dir, papazdır sizi ağırlayan. Ben de «papaz Cave» değilim; «Ca-ve»ım yalnız. Anlaşıldı mı?» Sonra birdenbire sesini değiştirdi, omzuna vurarak yüksek sesle: «Ta kendisi be, vay anasını! Amedee bu! Ee, dostum, sakalına çok zaman verdin doğrusu! Birkaç dakika daha geciksen, sensiz oturacaktık sofraya. Şişte dönen hindi batan güneş gibi kızardı şimdiden». Sonra çok alçak bir sesle: «Ah, Mösyö, o kadar zor geliyor ki bu yapmacıklar! O da nesi? Yüzünü kesmişler! Kanıyor! Dorino: Tavanarasma git de bir örümcek ağı getir.- yaralara bire birdir...»

Böyle maskaralıklar yaparak Fleurissoire'ı girişten bir iç bahçeye doğru itiyordu, burada, asma çar-

dağının altında bir sofraya hazırlanmıştı.

«Sevgili Bardolotti, Mösyö de la Fleurissoire'ı, bizim amcazadeyi, size sözünü ettiğim matrak dostu takdim ederim.» Bardolotti kollarını iyice açarak: «Hoşgeldiniz, sayın konuğumuz», dedi, ama oturduğu koltuktan kalkmadı, sonra bir ağaç kovaya, duru suya daldırılmış ayaklarını gösterdi:

«Ayağımı yıkayınca iştahım açılıyor, başımın kanı da çekiliyor», dedi.

Ufak tefek, tuhaf bir adamdı, şişman mı şişmandı, tüysüz yüzü ne yaşını belli ediyordu, ne cinsini. Bir algapa giymişti; görünüşünde yüksek din adamlığını belli eden hiçbir şey yoktu; neşeli görünüşü altında gizli bir kardinal keşfetmek için ya Fleurissoire kadar anlayışlı, ya da işin aslını öğrenmiş olmak gerekirdi. Bir böğrünü masaya yaslıyor, bir gazete kâğıdından yapılmış bir tür sivri şapkayla gevşek gevşek yelpazeleniyordu.

Fleurissoire için konuşmak da, hiçbir şey söylememek de çok güçlü şimdi.

«Ah! Ben pek duyarlıyım!.. Ah! Ne güzel bahçe!..» diye kekeleyordu.

«Yeter ıslattığım!» diye bağırıyor kardinal. «Kaldırın şunu! Assunta!»

Genç, uysal, tombul bir hizmetçi kadın koşup geldi, kovayı aldı, gidip bir çiçekliğe boşalttı; korsesinden fırlamış memeleri gömleğinin altında titriyordu; gülüyor, Protos'un yanında oyalanıyor, çıplak kollarının parlaklığı Fleurissoire'm huzurunu kaçırıyor-du. Dorino, masanın üstüne uzun, hasırlı şişeler koydu. Güneş, asma dallarının arasından geçip oynuyor, örtüsüz masanın üstündeki yemekleri gıdıklıyordu.

«Burada teklif tekellüf yoktur», dedi Bardolotti, gazeteyi başına geçirdi, «ben «leb» diyeyim, «leblebisini siz anlarsınız, sayın Mösyö.»

Peder Cave da masaya bir yumruk indirdi, he-

çeleri ayıra ayıra, otoriter bir sesle:

«Burda teklif tekellüf yok», dedi.

Fleurissoire ustaca göz kırptı. Leb demeden leblebiyi anlıyor muydu! Evet, elbette, bunu bir daha yinelemenin gereği neydi; hem hiçbir şey belirtmeyecek, hem de her şeyi belirtecek bir tümce aradı ya bulamadı.

«Konuşun! Konuşun!» diye fısıldıyordu Protos. «Söz oyunları yapın: çok iyi anlarlar fransızcayı.»

«Hadi, oturun», dedi Ciro. «Dostum Cave, şu karpuzu kesin bakalım bize, Türkler gibi, dilim dilim kesin. Monsieur de la Fleurissoire, siz de Kuzeyin şu kendini beğenmiş kavunlarını, o şirin kavunları, ne bileyim, Hasan bey kavunlarını bizim sulu İtalyan kavunlarından üstün bulanlardan mısınız yoksa?»

«Hiçbiri tutmaz bunu kuşkusuz; ama izniniz olursa ben geri durayım: midem biraz bozuk», dedi Fleurissoire, eczacıyı anımsadıkça midesi tiksintiyle ka-barıyordu.

«Öyleyse incirlerden alın bari. Dorino yeni topladı daha.»

«Kusura bakmayın: onlardan da yiyemeyeceğim.»

«Olmuyor, çok kötü! Söz oyunları yapın,» diye fısıldadı Protos kulağına; sonra yüksek sesle: «Şarapla temizleyelim şu kursakçağızı, temizleyelim de hindiye hazırlayalım onu. Assunta, içki doldur sevimli konuğumuza.»

Amedee alıştığında çok, ama çok daha fazla kadeh tokuşturup içmek zorunda kaldı. Buna sıcakla yorgunluk da eklenince, çok geçmeden çevresini bulanık görmeye başladı. Eskisi kadar çaba harcamadan şaka ediyordu. Protos şarkı söyletti ona; sesi inceydi ya herkes coştı; Assunta onu öpmek istedi. Bu arada yıkılmış imanının derinliğinden anlatılmaz bir sıkıntı yükseliyor, ağlamamak için gülüyordu. Cave'm bu rahatlığına, bu doğallığına hayran kalıyordu... Fleurissoire'la kardinalden başka kimin aklına gelirdi

yapmacık yaptığı? Bardolotti de gizlemede çok ustaydı, hiç açık vermiyordu, hiçbir bakımdan geri kalmıyordu papazdan, gülüyor, el çırpıyor, Dorino'yu keyifli keyifli itip kakıyordu. Cave da Assunta'yı kollarının arasında geriye devirmiş, yüzünü göğsüne bastırıyordu; Fleurissoire, midesi çatladı çatlayacak bir durumda, «Kimbilir ne kadar acı çekiyorsu-nuzdur!» diye mırıldanırken, Cave, Assunta'nın ardından onun elini tutuyor, yüzü geriye dönük, gözleri göğe dikilmiş, hiçbir şey söylemeden elini sıkıyordu.

Sonra Cave birdenbire doğruluverdi, el çırpı:

«Yeter! Yalnız bırakın bizi! Hayır: sonra kaldırırsınız sofrayı. Basın bakalım. Via! Via!»

Dorina'yla Assunta'nın dinleyip dinlemediklerini araştırdıktan sonra, birdenbire ciddileşti, asık bir suratla döndü, kardinal de elini yüzünde dolaştırdı, o dinsiz, yapmacık neşesini bir çırpıda silkip attı.

«Görüyorsunuz, Mösyö de la Fleurissoire, çocuğum, ne durumlara düşürdüler bizi, görüyorsunuz!» dedi. «Ah, bu oyun! Bu yüzler kızartıcı oyun!»

«Bu komedyaya yüzünden en dürüst sevinçlerden, en arı neşelerden bile tiksitmeye başladık», dedi Protos.

«Zavallı peder Cave», diyordu kardinal Protos'a dönerek, «Tanrı sizden memnun kalacaktır. Bu çileyi doldurmama yardım ettiğiniz için Tanrı sizi ödül-lendirecektir;» Sonra, yüzünün çizgilerinde tiksintilerin en acısı resimlenirken, yarı dolu kadehini bitiriyordu.

«Ne! diyordu Fleurissoire, bu ıssız köşede ve bu yabancı giysi altında bile ekselansları...»

«Oğul, bana Mösyö deyin yalnızca.»

«Bağışlayın: kendi aramızda...»

«Ben yalnızken bile titriyorum...»

«Uşaklarınızı seçemez misiniz?»

«Uşaklarımı benim yerime seçiyorlar; bu gör-

düklerinizin ikisi de...»

«Ah», diye sözünü kesti Protos, «en ufak lakırdıları bile yetiştirmek için nereye gittiklerini ona bir söylesem!»

«Olabilir mi ki başpiskoposlukta...»

«Şıst! Bu tür sözcükler yasak! Astırtacaksınız bizi. Konuştuğunuz kimsenin papaz Ciro Bardolotti olduğunu unutmayın.»

«Yaşamım onların elinde», diye inliyordu Ciro.

Sonra Protos, dirseklerini dayadığı masanın üzerinden ileri doğru eğilip dörtte üç Ciro'ya dönerek:

«Gene de, gece-gündüz demeden, sizi bir saatcik bile yalnız bırakmadıklarımı söylersem, ne dersiniz!» dedi.

«Evet», diyordu sahte kardinal. Hangi kılığa girersem gireyim, peşimde bir gizli polis bulunup bulunmadığından hiçbir zaman emin değilim.»

«Ne! Burada kim olduğunuz biliniyor mu?»

«Onu anlayamıyorsunuz», dedi Protos. «Kardinal San-Felice'yle önemsiz Bardolotti arasında bir benzerlik kurabilecek bir iki kişiden biri de sizsiniz, Tanrı önünde söylüyorum. Ama bilmem şunu anlayabilecek misiniz? Düşmanları aynı düşmanlar değil; kardinal başpiskoposlukta farmasonlara karşı savaşmak zorundayken, papaz Bardolotti'yi de şeyler...»

Papaz kendinden geçmişcesine sözünü kesti:

«Cizvitler gözetliyorlar!» dedi.

«Ona daha bunu söylememiştim», diye ekledi Protos.

Fleurissoire hiçkırıma başladı:

«Ah, dedi, Cizvitler de bize karşıysa! Ama kim umardı ki? Cizvitler! Emin misiniz?»

«Biraz düşünün,- pek doğal bulacaksınız bunu. Papalığın yeni politikası, baştanbaşa uzlaşma ve barışma olan politikası, onları hoşnut etmeye dayanıyor, son bildirimler onların yüzünü güldürüyor. Belki de bunları yayanın *sahici* papa olmadığını bilmi-

yorlar; ama *onun* değişmesi bunları da üzer.»

«Benim anladığıma göre, Cizvitler bu konuda farmasonlarla birleşmişler», dedi Fleurissoire.

«Nerden çıkarıyorsunuz bunu?»

«Ama şimdi, Monsieur Bardolotti söyledi.»

«Bu saçmalıkları ona yüklemeyin.»

«Kusura bakmayın; politika bilgim öyle kıttır ki!»

«Bunun için, size söylenenlerden ötesini araştırmayın. İki büyük taraf var ortada-. Loca'yla İsa Cemaati; bizse gizliyiz, ortaya çıkmadıkça berikinin de, ötekinin de desteğini isteyemeyeceğimiz için hepsi bize karşı demektir.»

«Ya! Bu işe ne dersiniz?» diye sordu kardinal.

Fleurissoire hiçbir şey düşünmüyordu artık, ta-mamiyle şaşpşallaşmış buluyordu kendini.

«Herkes sana karşı!» dedi Protos, «Kişi gerçeğe ermiş olmayagörsün, hep böyle olur.»

«Ah, hiçbir şey bilmediğim sıralarda ne kadar mutluydum», diye inledi Fleurissoire. «Yazık! artık hiçbir zaman bilmemezlilik edemeyeceğim!..»

Protos usulca omuzuna dokundu:

«Biz daha her şeyi söylemedik size», diye sürdürdü konuşmasını. «En korkuncuna hazırlanın..» Sonra eğildi, alçak sesle: «Bütün önlemlere karşın giz dışarıya sızdı; bazı dolandırıcılar bunu fırsat biliyorlar, bazı dindar bölgelerde aileler arasında dolaşarak yardım topluyorlar, Haçlı seferi adına... Bize gelmesi gereken paraları kendileri alıyorlar.»

«Ama iğrenç bir şey bu!»

«Bizim üzerimize yağdırdıkları güvensizliği, kuşkuyu, bizi kurnazlığı ve dikkati arttırmak zorunda bırakmalarını da ekleyin buna», dedi Bardolotti.

Protos, *La Croix*'nm bir sayısını uzattı Fleuris-soire'a:

«Alın, şunu bir okuyun, dedi. Gazete önceki gü-

nün. Bu basit yazı çok şeyler gösteriyor!»

Fleurissoire da okudu: «*Sahte kilise adamlarının hareketleri, her şeyden önce de gizli bir görev aldığını ileri sürüp inanırlığı kötüye kullanarak: PAPANIN KURTULUŞU İÇİN HAÇLI SEFERİ adını alan bir hayır işi için para çekmeyi başaran bir sahte papaz üzerine dindar ruhların dikkatini çekeriz. Bu hayır işinin adı bile, saçmalığını ortaya koymaktadır.*» Fleurissoire ayakları altındaki toprağın oynayıp çöktüğünü duyuyordu.

«Peki kime güvenmeli! Ama beyler, ben de size belki de bu madrabaz, -yani sahte papaz- yüzünden aranızda bulunduğumu söylersem!»

Peder Cave, ciddi ciddi kardinale baktı, sonra yumruğunu masaya indirdi:

«Tamam! Ben de bundan kuşkulanıyordum!» diye haykırdı.

Fleurissoire gene konuştu:

«Kendisinden bu konuyu öğrendiğim kimse de bu haydudun kurbanıdır belki, şimdi her şey beni bundan korkmaya yöneltiyor.» «Hiç şaşmam,» dedi Protos.

«Görüyorsunuz artık,» dedi Bardolotti, «bizim görevimizi yüklenen dolandırıcılarla onları yakalamak isterken bizi onlar sanabilecek olan polis arasında ne kadar güç bir durumdayız.» Protos da:

«Sonra bazı bazı günahın kılığına bürünmemizi, en suçlu hazları bile hoş karşılıyormuş gibi görünmemizi anlayacak mısınız?» dedi.

«Ah! Ah!» diye kekeledi Fleurissoire, «sizler öyle görünmekle kalıyorsunuz hiç değilse, erdemlerinizi saklamak için yalancılıktan günahkâr görünüyorsunuz. Ama ben...» Sonra, şarabın dumanlan keder bulutlarına, sarhoşluk geçirtileri ağlama çıkırıklarına karışırken, Protos'a doğru eğildi, yediklerini geri çıkardı, sonra belirsiz bir biçimde Carola'yla ge-

çen geceyi, pirenleme olayını anlattı, Bardolotti'yle peder kahkahayı koparmamak için çok güçlük çekiyorlardı.

«Neyse, oğul, papaza günahlarınızı açtınız mı?» diye sordu kardinal, sesi şefkatle doluydu.

«Ertesi sabah.»

«Papaz günahınızı bağışladı mı?»

«Kolayca. Asıl canımı sıkan da bu ya... Ama karşısındakinin herhangi bir yolcu olmadığını söyleye-bilir miydim? Bu memlekete niçin geldiğimi söyleyebilir miydim?.. Hayır, hayır! Bitti artık; bu yüksek iş lekesiz bir hizmetkâr istiyordu. Ben de tam bu işe göreydim. Şimdi bitti. Yıkıldım!» Gene çıkırıklarla sarsılıyor, göğsünü döve döve yineliyordu: «Lâyık değilim artık! Lâyık değilim!» Sonra şarkı söy-lercesine sürdürüyordu konuşmasını: «Ah! Şimdi beni dinliyor, derdimi biliyorsunuz, beni yargılayın, suçlayın, cezalandırın beni... Söyleyin, hangi görülmedik ceza temizler beni bu görülmedik cinayetten? Hangi ceza?»

Protos'la Bardolotti birbirlerine bakıyorlardı. En sonunda Bardolotti ayağa kalktı, Amedee'nin omu-zuna usul usul vurmaya başladı:

«Hadi, hadi, oğul!» dedi. «Ne olursa olsun, kendinizi böyle kapıp koyvermeniz doğru değil. Evet, doğru! Günah işlemişsiniz. Ama, hay Allah! Size gereksinimimiz azalmadı ya bu yüzden. (Her yanınız pislige batmış; alın şu havluyu da silin.) Derdinizi anlamıyor değilim, siz bizden yardım istediğinize göre, biz de size günahınızın karşılığını ödemenin yolunu göstereceğiz. (Beceremiyorsunuz. Bırakın da size yardım edeyim.)»

«Ah! Zahmet etmeyin. Teşekkür ederim! Teşekkür ederim,» diyordu Fleurissoire; Bardolotti'yse bir yandan onu temizliyor, bir yandan da konuşmayı sürdürüyordu:

«Kaygılarınızı anlıyorum; saygı gösteriyorum bu

kaygılara, bunun için size pek parlak olmayan, küçük bir iş vereceğim önce, bu size yeniden yükselme fırsatı sağlayacak, bağlılık derecenizi gösterecek.»

«Benim bütün umduğum da bu...»

«Bana bakın, peder Cave, şu küçük çek üzerinizde mi?»

Protos köylü ceketinin iç cebinden bir kâğıt çıkardı.

Kardinal hep konuşuyordu:

«Böyle dört bir yandan sarıldığımız için, gizlice başvurduğumuz bazı iyi ruhların bize yolladığı yardımları almakta güçlük çekiyoruz. Hem farmasonlar, hem Cizvitler, hem zabita, hem de haydutlar-ca gözaltında bulundurulduğumuz için, bizi tanıyabilecek posta ve banka gişelerine elimizde çeklerle, havale kâğıtlarıyla gitmemiz doğru olmaz. Biraz önce peder Cave'm sözettiği dolandırıcılıklar, yardım işlerine karşı öyle bir güvensizlik uyandırdı ki! (Bu arada Protos, sabırsızlık içinde, piyano çalar gibi masayı dövüyordu.) Uzun sözün kısası, işte size altı bin franklık bir ufak çek, oğul, bizim yerimize bunun karşılığını almanızı rica ediyorum; düşes de Ponte-Cavello adına Roma Credito Commerciale'sin-den çekilmektedir, başpiskoposluk admadır, ama bir önlem olarak alıcının adı yazılmamıştır, yani çeki kim götürse alabilir parayı; siz de hiç çekinmeden kendi adınızla imza edersiniz, kuşku uyandırmaz. Çaldırtmamaya dikkat edin lütfen, bir de... Neyiniz var sizin, peder Cave? Sınırlı görünüyorsunuz?»

«Siz konuşmanıza bakın.»

«Bir de bu parayı bana... durun bakalım, bu gece Roma'ya dönüyorsunuz; yarın akşam gene altı trenine binebilirsiniz; saat onda gene Napoli'ye gelecek, beni garda sizi bekler bulacaksınız. Ondan sonra daha yüksek bir iş buluruz size... Hayır, oğul, elimi öpmeyin; görüyorsunuz ki, yüzüksüz.»

Önünde yarıyariya yere kapanmış olan Amedee' nin alnına dokundu, Protos da kolundan tutuyor, ha-

fiften tartaklıyordu.

«Hadi bakalım! Yola çıkmadan için azıcık. Sizinle Roma'ya gelemediğim için üzgünüm; ama birçok işler beni burada alıkoyuyor; hem ikimizi bir arada görmemeleri daha iyi. Güle güle. Öpüşelim, sayın Fleurissoire. Tanrı yardımcınız olsun! Bana sizi tanıttığı için O'na minnettarım.»

Kapıya kadar geldi Fleurissoire'la, ayrılacakları sırada:

«Ah! Mösyö», diyordu, «kardinal hakkında ne düşünüyorsunuz? Zulümlerin böyle soylu bir insanı ne durumlara düşürdüğünü görmek çok acı, değil mi!»

Sonra, sahte kardinalin yanma döndü:

«Hayvan herif! dedi. İş mi bu senin yaptığın! Sen tut da pasaportu bile olmayan, gözaltında bulundurmak zorunda kalacağımız bir beceriksizin eline ver çeki!»

Ama Bardolotti uykudan ağırlaşmıştı, başını masaya bırakıyordu.

«Morukları boş bırakmamalı», diye mırıldandı.

Protos perukasıyla köylü giysisini çıkarmak için başka bir odaya gitti; hemen sonra yeniden görüldü, otuz yaş gençleşmişti, en alt basamaktan bir mağaza ya da banka memurunu andırıyordu. Fle-urissoire'ı da götüreceğini bildiği trene yetişmek için fazla zamanı yoktu, Bardolotti'yle vedalaşmadan yola çıktı, Bardolotti uyuyordu.

VII

Fleurissoire, Roma'ya ve via dei Vecchierelli'ye hemen o akşam vardı. Çok yorulmuştu. Carola'nın uyumasına ses çıkarmamasını sağladı.

Ertesi gün uyanır uyanmaz sivilcesine dokundu, sivilce bir tuhaf geldi ona; aynaya baktı, sıyrığın

üstünü kaplamış, sarımsak bir zar gördü; kötü bir görünüşü vardı. Bu sırada Carola'nın sahanlıktan geçtiğini duydu, onu çağırıyor, yarasına bakmasını rica etti, Carola pencereye yaklaşırdı Fleurissoire'ı, bakar bakmaz:

«Senin düşündüğün değil,» dedi.

Doğrusunu söylemek gerekirse, Amedee pek de *bunu* düşünmüyordu, ama Carola'nın onu yatıştırmaya çabalaması, kaygısını bütün bütün artırdı. Öyle ya, bunun *bu* olmadığını söylediğine göre, *bu* da olabilirdi. İyice emin miydi öyle olmadığından? Hem de bunun *bu* olmasını pek doğal buluyordu o; çünkü günah işlemiş, bunun *bu* olmasını hak etmişti. Öyle olmalıydı. Bir titreyiş kaydı sırtı boyunca.

«Nasıl yaptın bunu?» diye sordu Carola.

Allahım! Buna yol açan nedenin, ustura kesmesinin, ya da eczacının tükrüğünün ne önemi vardı: asıl nedeni, ona bu cezayı hak ettiren nedeni terbiye dışına çıkmadan söyleyebilir miydi ona? O, bunu anlar mıydı ki? Gülerdi kuşkusuz... Carola sorusunu yineliyordu.

«Bir berber», diye yanıtladı Fleurissoire.

«Üzerine birşey koymalıydın.»

Bu kaygı, bu yakınlık son kuşularını da süpürdü; Carola'nın daha önce söyledikleri onu yatıştırmak içindi yalnız; Amedee yüzünü, bedenini çibanlarla kaplanmış görüyordu, Arnica'yı dehşete düşürecek şeylerdi bunlar; gözleri yaşlarla doldu.

«Demek sen şey...»

«Yok canımın içi, yok, yok; üzülme böyle; cenazeye benzedin. Bir kez, o olsaydı, şimdilik hiçbir şey bilinmezdi.»

«Yok! Yok!..» diyordu Amedee. «Ah! Tam bana göre bir şey bu! Bana göre, tam yerinde!»

Carola acıdı:

«Hem sonra hiç böyle başlamaz o; patronu çağırayım da söylesin mi sana?... Hayır mı? Pekâlâ! Sı-

kmtını dağıtmak için gezmelisin biraz; biraz da «mar-sala»¹ içmelisin.» Bir an sustu. Sonra kendini tuta-mayarak:

«Beni dinle, dedi: sana söyleyecek önemli şeylerim var. Dün ak saçlı bir papaz bozuntusuyla karşılaşmadın mı?»

Bunu nerden biliyordu? Fleurissoire şaşkın şaşkın:

«Niçin?» diye sordu.

«İşte..» gene duraladı, ona baktı, öyle solgun buldu ki, hızla konuştu: «Eh işte! Ondan sakın. İnan bana, zavallı tavuğum, yolacak seni. Bunu sana söyle-memeliydim, ama... ondan sakın.»

Bu son sözler Amedee'yi altüst etmişti, çıkmaya hazırlanıyordu; merdivene varmıştı bile; Carola geri çağırıyor:

«Onu bir daha görürsen, seninle konuştuklarımı söyleme sakm, dedi. Beni öldürmekten farksız bir şey olur bu.»

Yaşam karışık, fazlasıyla karışık bir duruma giriyordu Amedee için. Üstelik de ayaklarını donmuş, alnını ateş içinde, düşüncelerini karışık, dolaşık buluyordu. Peder Cave da maskaranın biri miydi, nasıl anlamalıydı şimdi?.. Öyleyse, kardinal de, belki?.. Ama bu çek, peki ama bu çek: kâğıdı cebinden çıkardı, eliyle dokundu, gerçekliğinden emin oldu. Hayır! Hayır, olamazdı! Carola aldanıyordu. Hem sonra, bu zavallı Cave'ı çift oyun oynamak zorunda bırakan gizemli işler hakkında ne biliyordu? Hiç kuşkusuz, iyi papazın sakındığı Baptistin'in bayağı bir kinini görmek gerekirdi bunda daha çok... Ne olursa olsun! Daha da fazla açacaktı gözünü; artık Baptistin'den sakındığı gibi, bundan böyle peder Cave'

(1) Bir içki. (Çeviren)

dan da sakınacaktı; hatta, kimbilir, Carola'dan bile...

«İşte,» diyordu kendi kendine, «bu günahın, bu baş günahın, papalığın sendelemesinin hem sonucu, hem de kanıtı: ne kaldıysa altüst oluyor, devriliyor. Papaya güvenmeyince kime güvenmeli? Kilisenin dayandığı köşe taşı yıkılır yıkılmaz, hiçbir şey gerçek olmayı haketmiyor.»

Amedee kısa, sık adımlarla postaneye doğru yürüyordu; memleketten gelmiş birkaç haber bulacağını umuyordu çünkü, üzerine yorgun güvenini yeniden oturabileceği birkaç dürüst haber. Sabahın hafif sisi, sonra içinde her nesnenin buhar olup gerçeklikten çıktığı bu bol ışık, başdönmesini daha da artırıyordu; bir düş görürcesine, toprağın, duvarların sağlamlığından, karşılaştığı insanların gerçekten var olduklarından, her şeyden çok da Roma'da bulunuşundan kuşku duyarak ilerliyordu... Kötü düşten sıyrılıp kopmak, kendini yeniden Pau'da, yatağında, önceden kalkmış olacak, her zaman yaptığı gibi üzerine eğilerek: «Nasıl, iyi uyudunuz mu, dostum?» diye soracak Arnica'nın yanında bulmak için etini çimdikiyordu.

Postanedeki memur onu tanıdı, karısının yeni bir mektubunu vermek için hiçbir güçlük çıkarmadı.

... *Valentine de Saint-Prix'den, Julius'ün bir kongre dolayısıyla Roma'da bulunduğunu öğrendim, diyordu Arnica. Onunla buluşabileceği-nizi düşünüyorum da ne kadar seviniyorum! Yazık ki Valentine adresini veremedi bana. Büyük Otel'e indiğini sanıyor ya pek emin değil. Yalnız, perşembe sabahı Vatikan'a kabul edileceğini biliyor; daha önce kardinal Pazzi'ye, huzura kabulünü sağlamak için bir mektup yazmış. Milano'dan geliyormuş, orada Anthime'i görmeye gitmiş, Anthime çok dertliymiş, çünkü, dâvasından sonra, kilisenin kendisine vadettiği-*

ni elde edemiyormuş; bunun için Julius, adalet istemek için Kutsal Babamızla görüşmek istiyormuş; çünkü o daha bilmiyor elbet. Sana görüşmesini anlatır, sen de onu aydınlatabilirsin. İnşallah kötü havalara karşı önlem alıyor, fazla da y örülmüyor sundur. Gaston her gün beni görmeye geliyor; çok arıyoruz seni. Bize döneceğini bildirdiğin zaman ne kadar sevineceğim... vb.vb.

Blafaphas da dördüncü sayfaya, kurşun kalemle, yanlamasına birkaç sözcük karalamıştı:

Napoli'ye gidersen, makarnaya nasıl delik açtıklarını öğren. Yeni bir buluş üzerindeyim.

Gümbür gümbür bir sevinç kapladı Amede'nin yüreğini, ama bir huzursuzlukla karıştı: bu perşembe, huzura kabul günü, tam bugüdü. Çamaşırlarını yıkatmaya vermeyi göze alamıyordu, çamaşırsız kalacaktı. Hiç değilse korkuyordu bundan. Dünkü takma yakayı takmıştı bu sabah; ama Julius' le karşılaşabileceğini öğrenir öğrenmez, onu yeter derecede temiz bulmamaya başladı. Buluşmanın vereceği sevinç, bu yüzden biraz sarsıldı. Via dei Vecc-hierelli'ye bir daha uğramak mı, bacanağını huzurdan çıktığı sırada bulmak istiyorsa, bu sevdadan vazgeçmesi gerekirdi; sonra Julius'ü Büyük Otel'de aramaktan daha iyiydi. Hiç değilse manşetlerini çevirmeyi unutmadı; yakasını da atkısıyla kapattı, sivilcesini de hemen hemen kapatmak gibi iyi bir yanı vardı bunun.

Ama bu ufak tefek şeylerin ne önemi vardı? Gerçek şu ki, Fleurissoire bu mektupla anlatılmaz bir biçimde güçlenmiş buluyordu kendini. Akra-balarından birini, geçmiş yaşamını bulmak tasarısı, yolcu imgeleminin doğurduğu canavarları birdenbire defe-

diyordu. Carola, peder Cave, kardinal, bütün bunlar bir horoz sesinin birdenbire kesiverdiği bir düş gibi dalgalanıyordu önünde. Niçin ayrılmıştı Pau' dan? Onu mutluluğundan uzaklaştıran bu saçma masal da ne oluyordu? Hay Allah! Bir papa vardı; az sonra Julius «Onu gördüm!» diyebilecekti. Bir papa, işte o kadar, bu yeterdi. Tanrı onun yerine bir başkasının geçmesine izin verebilir miydi, bu canavarca işi yaptırır mıydı, bu işin içinde oynayacak bir rolü olmak gibi saçma bir gurura kapılmasaydı, Fle-urissoire hiç mi hiç inanmayacaktı buna.

Amedee sık, hızlı adımlarla yürüyordu; koşmamak için güç tutuyordu kendini. En sonunda yeni-baştan, güvene geliyordu, çevresindeki her şey de yeniden güven verici bir ağırlığa, ölçüye, doğal bir duruşa, gerçeğe benzer bir gerçekliğe kavuşuyordu. Hasır şapkasını elinde tutuyordu; büyük kilisenin önüne gelince, öyle soylu bir sarhoşluğa kapıldı ki, sağdaki çeşmenin çevresinde dolaşmaya başladı, alnını ıslata ıslata fiskiyenin altından geçerken gökkuşağına gülümsüyordu.

Birdenbire duruverdi. Orada, yanında, dördüncü sütunun eteğinde Julius'ü oturur görmesin mi? O olduğuna karar veremiyor, iyice emin olamıyordu, üstü başı düzgünse de duruşu pek düzgün değildi öyle: kont de Baraglioul, kara hasır şapkasını yanına, iki kaldırım taşı arasına kakılmış bastonunun gaga biçimi topuzuna takmış, bulunduğu yerin gör-kemliğine aldırmandan, bir Sixtine peygamberi gibi sağ ayağını sol dizinin üzerine atmış, sağ dizinin üzerine de bir defter koymuştu; zaman zaman, havada tuttuğu kurşun kalemi birdenbire sayfaların üzerine indirerek birşeyler yazıyordu, öylesine aceleci bir esini kâğıda geçirmeye dalmıştı ki, Amedee önünde ne yapsa görmeyecekti. Bir yandan yazıyor, bir yandan konuşuyordu; bir fiskiyenin hişirtisi sesini bastırma bile, dudaklarının kıpıradığı görülüyordu.

Amedee sütunu sessizce dönerek yaklaştı. Omzuna dokunacağı sırada, Julius ateşli ateşli:

— SONRA BU DURUMDA, NE ÖNEMİ VAR! dedi, bu sözcükleri defterine, sayfanın sonuna geçirdi, sonra birdenbire kalkarak suratını Amedee'ye çarptı, burun buruna geldiler. «Hay Allah, ne yapıyorsunuz burada?» Amedee heyecandan titreyerek kekeliyor, söyleyemiyordu; Julius'un elini iki elinin içinde esrimeyle sıkıyordu. Julius de onu gözden geçiriyordu bu arada: «Zavallı dostum, bu ne hal böyle!» Yazgı hiç de iyi bir pay ayırmamıştı Julius'e: iki bacanağından biri yobazlaşıyordu, öteki de çok perişandı. Nerdeyse üç yıldır görmemişti Amedee'yi, o zamandanberi en azından on iki yaş kocamış buluyordu onu; yanakları çökmüş, hırtlağusu dışarı çıkmıştı; atkısının kırmızılığı yüzünün solgunluğunu bütün bütün arttırıyordu; çenesi titriyordu; tekeş gözleri acıklı olması gereken, ama maskaralıktan öteye geçmeyen bir biçimde dönüyordu; çizgili bir ses kısıklığı getirmişti çünkü yolculuğundan, sözleri uzaktan gelir gibiydi. Akli fikri o düşüncedeydi: «Ne oldu, onu gördünüz mü?» dedi. Julius de kendi düşüncelerine dalmıştı: «Kimi?» diye sordu.

Bu *kimi?* hem bir yas çanı, hem de dine karşı bir sövgü gibi çınladı Amedee'nin içinde. Saygıyla açıkladı: «Vatikan'dan çıkıyorsunuz sanıyordum?» «Öyle. Kusura bakmayın: aklımdan çıkmıştı... Başıma gelenleri bir bilseniz...»

Gözleri parlıyordu-, kendi benliğinden fişkınverecek diyeceği gelirdi insanın.

«Aman, ne olur!» diye yalvardı Fleurissoire, «bunu sonra söylersiniz; ilkin görüşmenizi anlatın. Öyle sabırsızlanıyorum ki.»

«Çok mu ilgilendiriyor bu sizi?»

«Hem de nasıl, anlayacaksınız birazdan. Konuşun, konuşun, rica ederim.»

«Peki, işte!» diye başladı Julius, Fleurissoire'ı kolundan tuttu, Saint-Pierre'den uzaklaştırdı onu. «Bizim Anthime'in dine dönüşünün kendisini nasıl bir yokluk içinde bıraktığını bilirsiniz belki de! Farmasonların ondan kaptığına karşılık olarak Kilise'nin vadettiği şeyi boşuna bekliyor. Anthime aldatıldı: bunu kabul etmek zorundayız... Dostum, siz nasıl isterseniz öyle kabul edin bu serüveni, ben üstün bir maskaralık sayıyorum; ama böyle olmasaydı, bugün bizi uğraştıran ve size anlatmak için sabırsızlandığım şeyi bu kadar iyi anlayamayacaktım belki de. İşte: *tutarsız bir yaratık!* Çok şey anlatır bu... sonra, hiç kuşkusuz, bu görünüşte kalan tutarsızlığın ardında daha ince, gizli bir tutarlılık, bir birlik de bulunabilir; önemli olan, ona yön veren şeyin basit bir çıkar düşüncesi olmaması, ya da çoğu zaman söylendiği gibi: çıkara dayanan nedenlere uymaması.»

«Düşüncelerinizi iyi izleyemiyorum,» dedi Amedee.

«Doğru, kusura bakmayın: görüşmeden uzaklaşıyorum. Her neyse, Anthime konusunu ele almaya karar vermiştim... Ah, dostum, Milano'da oturduğu daireyi bir görseniz! Burada kalamazsınız! dedim hemen. Sonra o zavallı Veronique'yi düşünüyorum da! Ama Anthime, keşişliğe, kapüsenliğe¹ döküyor işi; kendisine acınmasını istemiyor; hele Kilise'nin suçlu görülmesini hiç istemiyor! 'Dostum,' dedim sonra, yüksek Kilise görevlilerinin suçlu olmadığını kabul ederim, ama bu onlar bilmedikleri içindir. İzin verin de gidip söyleyeyim...»

«Ben de sanıyordum ki kardinal Pazzi.» diye sokuşturdu Fleurissoire.

«Evet, bundan iş çıkmamıştı. Anlarsınız ya, bu

(1) Capucin: Saint-François tarikatına bağlı papaz. (Çeviren).

yüksek kişiler, durumlarını güçleştirmekten korkarlar. Bu işe onlardan olmayan birinin sarılması gerekirdi, örneğin benim. Çünkü buluşların yapılış tarzına bakın da hayran kaim! ya, hem de en önemlilerinin: birdenbire gelen bir esin sanabilir insan: ama aslında hep düşünülmüş birşeydir. Böylece, kahramanlarımın hem fazla mantıklı olmaları, hem de yetersiz bir istemleri bulunması beni kaygılandırıyor.»

Amedee usulca:

«Korkarım ki gene konudan uzaklaşıyorsunuz,»

dedi.

«Yok canım, siz benim düşüncemi izleyemiyorsunuz,» dedi Julius. «Uzun sözün kısası; dilekçeyi doğrudan doğruya Kutsal Babamıza sunmaya karar verdim; bu sabah da vermeye gittim.»

«Öyleyse? Çabuk söyleyin: onu gördünüz mü?»

«Sevgili Amedee, böyle durmadan sözümü keserseniz... Ne diyeyim, onu görmenin ne kadar güç bir şey olduğunu pek düşünmeyiz.»

«Elbette!» dedi Amedee.

«Ne dediniz?»

«Birazdan anlatırım.»

«Bir kez dilekçemi onun eline vermekten tümden vazgeçmek zorunda kaldım. Elimde tutuyordum: düzgünce bükülmüş bir kâğıttı; ama daha ikinci bekleme odasında (belki de üçüncüsüdür; iyice anımsayamıyorum şimdi), karalı kırmızılı, iri bir açığöz kibarca elimden aldı.»

Amedee, hafif hafif, boyuneğmiş ve bildiğini bilen biri gibi gülmeye başlıyordu.

«Ondan sonraki bekleme odasında şapkamı alıp bir masanın üstüne koydular. Beşincide ya da altıncıda, iki hanım ve üç başpapazla uzun zamandır bekliyordum, bir tür mabeyinci gelip, beni aldı, bitişik salona götürdü, burda Kutsal Babamızın karşısına gelir gelmez (farkedebildiğime göre, bir tür taht

kubbesinin altında bir tür tahta oturmuştu), beni secdeye çağırıyor, ben de istediğini yaptım; böylece onu göremez oldum.»

«Ama uzun zaman eğilmiş bir durumda kalma-mışsınızdır, alınız da o kadar aşağıda değildi herhalde...»

«Sevgili Amedee, siz rahat rahat konuşuyorsunuz, saygı bizi ne kadar körleştirir, bilmez misiniz? Sonra ben başımı kaldırmaya göze alamadıktan başka, bir tür başağa da, ben Anthime'imden konuşmaya başladım mı cetvel gibi birşeyle enseme vuruyordu, bu yüzden yeniden eğiyordum başımı.»

«Hiç değilse O, sizinle konuştu ya.»

«Evet, kitabımdan sözetti, okumadığımı açıkça söyledi.»

Amedee bir zaman sustuktan sonra:

«Sevgili Julius, bu bana söyledikleriniz son derece önemli şeyler», dedi. «Onu görmediniz: bütün anlattıklarınızdan onu görmenin şaşılacak derecede güç olduğunu tuttum aklımda. Ah! Bütün bunlar, heyhat! Kuşkların en zalimini doğru çıkarıyor! Julius, şimdi bunu size söylemeliyim, ama şöyle gelin; bu sokak o kadar kalabalık ki...»

Aşağı yukarı ıssız bir sokağa sürükledi Julius'u, Julius eğleniyordu daha çok, hiç sesini çıkarmadı.

«Öyle önemli ki bu size söyleyeceğim... Aman bunu dışarıya belli etmeyin. Önemsiz şeylerden sözedeni-yormuş gibi görünelim, siz de korkunç bir şey işitmeye hazırlanın: Julius, dostum, sizin bu sabah gördüğünüz...»

«Yani görmediğim demek istiyorsunuz?»

«Kesinlikle öyle... *sahicisi* değil.»

«Ne diyorsunuz?»

«Papayı görmediniz diyorum, korkunç bir nedeni var bunun... gizli ve güvenilir bir kaynaktan öğrendim; gerçek papa, hapsedildi.»

Şu şaşırtıcı giz, en beklenmedik etkiyi uyandırdı

Julius'un üzerinde, birdenbire Amedee'nin kolunu bıraktı, sık adımlarla öne düştü, sokağın ortasından gidiyor, bağırıyordu:

«Yok! Hayır. Yok canım, yok, daha neler, hayır hayır, hayır!»

Sonra Amedee'ye yaklaştı:

«Nasıl! Ben, hem de güçlükle, bütün bunları aklımdan çıkarmayı başarıyorum; ordan beklenecek, umulacak, kabul edilecek hiçbir şey kalmadığına aklım yatıyor iyice; Anthime'in aldatıldığına, hepimizin aldatıldığına, bunların hep uydurma şeyler olduğuna, gülmekten başka bir şey kalmadığına... Ya! Kurtuluyorum, sıyrıyorum yakamı; tam avunacağım sırada siz çıkıyorsunuz karşıma: Dur bakalım! diyorsunuz. Yanlıklık var: Baştan başlayın! A, yok, yok, daha neler! Yok, öyle şey yok, hayır, asla! Bu kadarı yeter bana. Gerçeği değilse de ne yapalım!»

Fleurissoire apışıp kalmıştı.

«Ama,» diyordu, «Kilise...» Ses kısıklığının güzel konuşmasına elvermeyişine üzülüyordu.

«Ama, Kilise'nin kendisi de aldatıldıysa?»

Julius yanlamasına durdu önünde, yolunu yarı yarıya kapattı, sonra da alışıksız olmadığı, alaycı, kesip atıcı bir sesle:

«Peki! Bun-dan-si-ze-ne?» dedi.

Fleurissoire, yeni bir kuşkuya kapıldı o zaman; huzursuzluğunun yoğunluğu içinde yerleşmeye başlayan yepyeni, biçimlenmemiş, dayanılmaz bir kuşkuya: Julius, Julius'un ta kendisi, bu konuştuğu Julius, bekleyişinin, dertli iyi niyetinin bağlandığı Julius de gerçek Julius değildi.

«Ne! Siz misiniz böyle konuşan! Bense size güveniyordum! Siz, Julius, kont de Baraglioul ki yazıları...»

«Yazılarımdan sözetmeyin, rica ederim. Bu sabah papanızın, gerçek ya da sahte papanızın bana yazılarım için söyledikleri yeter de artar bile! Anla-

dıktan yardımıyla, bundan sonrakilerin daha iyi olacaklarını umuyorum. Size önemli şeyleri söylemekte geç kaldım. Yemeği birlikte yer miyiz?»

«Memnunlukla, ama erken ayrılacağım sizden. Bu akşam Napoli'de bekliyorlar beni... evet, size anlatacağım işler için. Beni Büyük Otel'e götürmüyor-sunuz ya inşallah?»

«Hayır; Colonna'ya gideceğiz.»

Julius de Büyük Otel'de Fleurissoire gibi bir döküntüyle görünmeye pek istekli değildi; beriki kendini solgun ve bitkin buluyordu, bu lokanta masasında, onun karşısında, inceleyen bakışları altında, bacanağını içine oturttukları bu keskin ışıktan rahatsız oluyordu. Bir de bu bakış kendisininkini ara-saydı bari: Hayır, nerde, kırmızı atkının dibine, şu açıkta olduğunu sezdiği kuşkulu sivilcenin tomurcuklandığı yüzler kızartıcı yere dikildiğini seziyordu. Garson çerezleri getirirken;

«Kükürtlü banyo yapsanız iyi olur», dedi Ba-raglioul.

Fleurissoire karşı geldi:

«Sandığınız şey değil», dedi.

Baraglioul sözüne hiç inanmadı ya, gene de:

«İyi ya,» dedi; «aklıma gelmişken söyleyeyim dedim.»

Sonra geriye yaslanarak ders verircesine:

«İşte, böyle, sevgili Amedee, dedi: benim kanım şu ki, La Rochefoucauld'dan ve izleyicilerinden bu yana, iyice battık bunun içine; insana yön veren şeyler her zaman yarar değildir; çıkardığı davranışlar da var.»

Fleurissoire saf saf:

«Umarım», diye sözünü kesti.

«Bu kadar da çabuk anlamayın beni, rica ederim. *Çıkardışı* sözüyle: nedensizi belirtiyorum. İyilik gibi kötülük de, yani kötülük adı verilen şey de nedensiz olabilir.»

«Ama bu durumda, ne diye kötülük etmeli?»

«Tam üstüne bastınız! Lüks olsun diye, harcama gereksinimiyle, oyun olsun diye. Çünkü ben, çıkardan en uzak ruhların en iyi ruhlar olması gerektiğini ileri sürüyorum, -sözcüğün katolik anlamında söylüyorum bunu; tam tersine, katoliklik bakımından, en iyi yetiştirilmiş ruh, hesaplarını en iyi tutan ruhtur.»

Fleurissoire onun düzeyinde kalmaya çalışıyordu;

«Ve her zaman kendisini Tann'ya borçlu bilen ruh,» diye ekledi.

Bacanağının çıkışları Julius'ü açıktan açığa kızdırmıştı; bunlar pek saçma gibi görünüyordu ona.

«Elbette ki işe yarayabilecek olanın küçümsenmesi bir ruh soyluluğu gösterir... Öyleyse din bilgisinden, gönül alıcılıktan, hesaptan kurtulmuş, hiçbir şeyin hesabını tutmaz olmuş bir ruhu benimseyecek miyiz?»

Baraglioul bir destekleme bekliyordu; ama Fleurissoire ateşli ateşli:

«Hayır! Hayır! Bin kez hayır: benimsemeyeceğiz!» diye haykırdı; sonra birden, kendi sesinden kendisi ürperdi, Baraglioul'a doğru eğildi:

«Daha yavaş konuşalım; bizi dinliyorlar,» dedi.

«Hadi canım! Konuştuklarımız kimi ilgilendirir ki?»

«Ah! Dostum, bu memleketin insanlarını bilmiyorsunuz, bakıyorum. Bana gelince, ben artık tanımaya başladım onları. Dört gündür aralarında yaşıyorum, serüvenlerden kurtulamıyorum bir türlü! Aslında bende bulunmayan bir sakinlik yerleştirdiler kafama zorla. İzliyorlar bizi.»

«Kendi kafanızdan çıkarıyorsunuz bütün bunları...»

«Ben de isterdim bütün bütün bunların yalnız kendi beynimin içinde olmasını. Ama ne yaparsınız? Gerçeğinin yerini sahtesi alınca, elbette gerçeğin saklanması gerekir. Az sonra sözünü edeceğim görevi

yüklendikten sonra, Loca'yla İsa Cemiyeti arasında, öldüm bittim. Herkes için kuşkulu bir kişiyim; her şeyden kuşkulaniyorum. Ama, dostum, az önce benim kederimle alay ettiğiniz zaman, konuşanın gerçek Julius mü, yoksa sizin bir taklidiniz mi olduğunu düşündüğümü söylersem... Ama, bu sabah, size rastlamadan önce, kendi gerçekliğimden de kuşkuya düştüğümü, burada, Roma'da bulunmakla bir düş görüp az sonra Pau'da, alıştığım şeyler ortasında, Arnica'nım yanımda uyanmak arasında bocaladığımı da söylersem...»

«Dostum, ateşiniz varmış.»

Fleurissoire, elini tuttu,' acıklı bir sesle.-

«Ateş! İyi söyledin.- ateşim vardı. Hiç geçirilmeyen, geçirilemeyen, geçirilmek istenmeyen bir ateş. Söylediğimi öğrenince sizin de, ne yalan söylemeli, sizin de tutulacağınızı umduğum bir ateş, ne yalan söylemeli, birlikte yanalım diye, kardeşim... Ama hayır! İyice anlıyorum şimdi bu izlediğim, izlemek zorunda olduğum karanlık yol ıpsız uzanıyor; az önce söylediğiniz de bu yoldan gitmeye zorluyor beni... Ya, Julius, doğru olacaktı demek? Demek O görülmüyor? Demek görülemiyor?...»

Julius elini gittikçe çoşan Amedee'nin elinden kurtardı, kolunun üzerine koydu:

«Dostum,» dedi, «dostum, az önce söylemeyi göze alamadığım birşeyi gizlemeyeceğim artık: Kutsal Babanın karşısına çıkınca bir dalgınlığa tutuldum... ya; bir dalgınlığa tutuldum.»

«Bir dalgınlığa!» diye yineledi Fleurissoire, şapşallaşmıştı.

«Evet; birdenbire başka şeyler düşündüğümü farkettim.»

«Söylediğinize inanayım mı?»

«Çünkü asıl o zaman açıldı gözlerim. Ama, dedim kendi kendime, ilk düşüncemi sürdürüyordum, -ama kötü davranışın, cinayetin nedensiz, ilgisiz, ç-

karsız olduğu düşünülünce, zerre kadar suç sayılamaz; onu işlemiş olan da tutulamaz.»

«Ne o! Gene mi döndünüz bu konuya», diye umutsuzca içini çekti Amedee.

«Çünkü neden, cinayet nedeni, suçluyu ele veren kulptur. Yargıç: *Is fecit cui prodest* derse de... siz hakkınız olan bir şeyi yaptınız, değil mi ya?»

«Kusurumu bağışlayın», dedi Amedee, alında terler boncuklanıyordu.

Ama bu sırada, birdenbire, konuşma kesiliverdi: lokantanın dış hizmetlere bakan garsonu, bir tabakta üzerinde Fleurissoire yazılı bir zarf getiriyordu. Amedee şaşkınlıkla zarfı açtı, içindeki kâğıtta şunları okudu:

Kaybedecek bir dakikanız bile yok. Napoli treni üçte kalkıyor. Mösyö de Baraglioul'dan sizinle Credit Commercial'e gelmesini rica edin, orada tanınır, kimliğinize tanıklık edebilir. Cave.

«Ya! Ben size söylememiş miydim?» dedi Amedee alçak sesle, bu olay ferahlatmıştı onu daha çok.

«Olur şey değil gerçekten de. Adımı nerden biliyorlar? Credit Commercial'le bağıntım olduğunu nerden biliyorlar?»

«Bu insanlar her şeyi bilirler dedim ya size.»

«Bu pusulanın havası hiç de hoşuma gitmedi. Yazan kimse sözümüzü kestiği için özür dileyebilirdi hiç değilse.»

«Neye yarar? Görevimin her şeyden önce geldiğini biliyor... karşılığı alınacak bir çek... Hayır; bur-da anlatamam; gözaltında tutuyorlar bizi, görüyorsunuz.» Sonra saatini çıkardı: Gerçekten de zor yetişiriz.»

Garsonu çağırdı.

«Bırakın! Bırakın», dedi Julius: «ben sizi çağırdım. Credit uzak değil; gerekirse araba tutarız. Aklınız başınızdan gitmesin... Ha! Aklıma gelmişken

söyleyeyim; bu akşam Napoli'ye gidiyorsunuz, şu biletten yararlanın. Benim adımdır; ama önemi yok. (Julius insanları minnet altında bırakmaktan hoşlanırdı). Paris'de, daha güneye inerim diye düşüncesizce almıştım. Ama bir kongre beni alıyordu. Orada ne kadar kalmayı düşünüyorsunuz?»

«Ne kadar az olabilirse o kadar iyi. Umarım, hemen yarın dönmüş olurum.»

«Öyleyse akşam yemeğine beklerim sizi.»

Credit Commercial'de, kont de Baraglioul'un tanıtması üzerine hiç güçlük çıkarmadılar, çeke karşılık altı banknot verdiler Fleurissoire'a, ceketinin iç cebine koydu. Bu arada, elinden geldiği kadar, çekin, kardinalin, papazın öyküsünü anlatmıştı bacanağına; Baraglioul gara kadar geldi onunla, ama artık pek dinlemiyordu.

Bu arada Fleurissoire bir takma yaka satın almak için bir gömlekçiye girdi, ama dükkânın önünde ya sabır çeken Julius'ü fazla bekletmek korkusuyla hemen takmadı.

Yanma geldiği zaman Julius:

«Valiz götürmüyor musunuz?» diye sordu.

Fleurissoire şalını, tuvalet ve gece eşyalarını almak için kaldığı yere uğramak isterdi istemesine ama Baraglioul'a via dei Vecchierelli'yi göstermek!...

«Adaam! bir gece için!...» dedi çabucak. «Hem otele uğrayacak zamanımız da yok.»

«Sahi, nereye indiniz?»

«Colisee'nin arkalarında bir yere,» diye uydurdu Fleurissoire.

'Köprü altına' dercesine söyledi bunu.

Julius bir kez daha baktı ona.

«Ne tuhaf olmuşsunuz siz böyle!»

O kadar tuhaf mı görünüyordu gerçekten? Fleurissoire alnını kuruladı. Gara gelmişlerdi, birkaç adım yürüdüler, konuşmadan.

«Hadi bakalım; ayrılmalıyız artık», dedi Baragli-

oul, elini uzattı.

«Be... be... benimle gelmez miydiniz», diye kekeledi Fleurissoire korka korka. «Neden bilmem, yalnız gitmek biraz kaygılandırıyor beni...»

«Roma'ya kadar pekâlâ yalnız geldiniz. Ne gelecek başınıza? Perona varmadan ayrıldığım için kusura bakmayın, giden bir tren görmek anlatılmaz bir hüznün verir bana. Gülegüle! İyi yolculuklar! Yarın Paris biletimi Büyük Otel'e göndermeyi unutmayın.»

BEŞİNCİ KİTAP

LAFCADIO

— *There is only one remedy! One thing alone can cure us from being ourselves!...*
— *Yes; strictly speaking, the question is not how to get cured, but how to live.*

JOSEPH CONRAD

I

Lafcadio, Julius'ün aracılığıyla, noter önünde, müteveffa Juste-Agenor de Baraglioul'un kendisine bıraktığı kırk bin liralık gelirin sahibi olduktan sonra, en büyük kaygısı bunu dışarıya belli etmemek olmuştu. Kendi kendine:

«Belki kabın kaçağın altın olacak ama gene aynı yemekleri yiyeceksin,» demişti.

Bundan böyle kendisi için yemeklerin tadı değişeceğini bilmiyordu daha, ya da dikkat etmiyordu. Hiç değilse, iştaha karşı savaşmakta da, oburluğa boyuneğmekte de aynı zevki bulduğundan, artık gereksinimlerle sıkışmadığı için, direnci gevşiyordu. Benzetmeye başvurmadan konuşalım: soylu yaradılıştan olduğundan, hiçbir davranışını yokluğa göre ayarlamamıştı - şimdi şeytanlık olsun, oyun olsun diye, zevkini çıkarma yeğ tutma zevkiyle davranabilirdi.

Kontun isteğine uyarak yas tutmamıştı. Gardro-bunu doldurmak için son amcası Marki de Gesvres'in giyindiği yerlere gittiğinde, küçük düşürücü bir ters-

lik bekliyordu buralarda kendisini. Markinin adını söyleyince, terzi onun ödemeyi ihmal ettiği birkaç fatura çıkardı. Lafcadio dolandırıcılıktan nefret ederdi; bu hesapları ödemeye gelmiş gibi davrandı, yeni giysilerin parasını da peşin verdi. Ayakkabıcıda da aynı serüven geldi başına. Gömlekçiye gelince, Lafcadio başka bir gömlekçiye başvurmanın daha akıllıca bir davranış olacağını düşündü.

«Ah, Gesvres amca, adresini bir bilseydim onun; faturalarını ödenmiş olarak göndermek bir zevk olurdu, diye düşünüyordu Lafcadio. Beni küçümsemesine yol açardı bu; ama ben Baraglioul'um, bundan böyle gönlümden çıkarıyorum seni, alçak marki.»

Hiçbir şey Paris'te tutmuyordu onu, başka bir yerde de tutmuyordu; her gün mola vere vere İtalya'dan geçerek Brindisi'ye gidiyor, buradan Java'ya gitmek üzere bir Lloyd'a binmeyi düşünüyordu.

Kendisini Roma'dan uzaklaştıran trende yapayalnızdı, hava sıcaktı ama dizlerinin üzerine yanlamasına, çay rengi, yumuşak bir yol battaniyesi atmıştı, battaniye üzerinde kül rengi eldivenli ellerini seyretmekten zevk alıyordu. Giysisinin yumuşak, yumağimsi kumaşı arasından, bütün mesameleriyle huzuru içine çekiyordu; hemen hemen yüksek ama ak kolalı yaka boynunu sıkıyor, boynundan kıvrımlı gömleği üzerine kravatı tunç rengi bir atkı halinde bir kör yılan gibi iniyordu. Derisi içinde rahat, giysileri içinde rahat, botları içinde rahat buluyordu kendini - eldivenlerinin alageyik derisinden yapılmıştı botları; bu yumuşak hapisane içinde ayağı geriliyor, bükülüyor, yaşadığım, duyuyordu. Kunduz derisinden şapkası gözlerinin üzerine düşmüştü, onu görünümünden ayırıyordu; ardıç ağacından bir küçük pipo tütürüyor, düşüncelerini kendi akışlarına bırakıyordu. Düşünüyordu:

'İhtiyar kadın, başının üstünde küçük, ak bir bulut...
«Bugün yağmur yok,» diyerek bana bulutu gös-

termiştii.. Torbasını kendi omuzlarıma yüklediğim bu ihtiyar kadın (aklına esmişti de Bologne ile Florence arasındaki Appennins yolunu dört günde, yürüyerek geçmişti, Covigliajo'da yatmıştı), bayırın tepesinde öptüğüm... Covigliajo papazının «iyi davranış» dediği şeylerden bu da, ama o kirli, o buruşuk deriyi parmaklarım arasında duyunca, gırtlığımı da sıkabilirdim, elim titremeden... Ah, nasıl da okşuyordu ceketimin yakasını, tozunu almak için! *'figlio mio! carino!...*' diyerek... Sonra, hâlâ ter içinde, o büyük kestane ağacının gölgesine, üstelik bir sigara bile tütürmeden, yosunların üzerine uzandığım zaman, o büyük sevinç nerden geliyordu? Bütün insanlığı kucaklayabilecek kadar geniş buluyordum kollarımı; boğmak için belki de... İnsan yaşamı ne kadar az şey! Göze alınabilecek güzel bir yiğitlik fırsatı çıksa rahatça tehlikeye atardım kendimi!... Gene de dağcı olamam, havacı olamam... Şu odasına kapanmış Julius ne öğütlerdi bana acaba?.. Elimden alınmış olması üzücü! bir kardeşim bulunması hiç de fena olmazdı.

'Zavallı Julius! Yazanlar öylesine çok, okuyanlar öylesine az ki! Bir gerçek bu: insanlar gittikçe daha az okuyorlar.. Kendime göre ölçecek olursam, ötekinin dediği gibi. Bu bir yıkımla bitecek; güzel bir yıkım, dehşete batmış! kaldırıp atacaklar basılmış yazıyı; en iyinin en kötüyle biraraya gelmemesi bir mucize olacak.

'Ama ben gırtlığımı sıkıyınca ihtiyar kadın ne derdi, bunu bilmeli... *Şöyle olsa ne olurdu*, bunu tasarlıyorsunuz, ama ufacık bir aralık kalır her zaman, hiçbir şey «sanılabileceği» gibi olmaz... Beni birşeyler yapmaya zorlayan da bu ya... O kadar az oluyoruz ki!... «Olabilecek her şey olsun!» ben, Yaratılışı böyle açıklıyorum... Olabileceğin tutkunu... Devlet olsam, kendimi hapsedirirdim.

'Bologne post-restantmdan kendiminmiş gibi is-

tediğini mektup, şu M. Gaspard Flamand'ın mektubu pek de öyle şaşırtıcı bir şey değil. Geri yollama çabasına değen hiçbir şey yok içinde.

'Allahım! valizlerini karıştırma isteği uyandıran insanlara ne kadar rastlanıyor!... Oysaki şöyle bir sözcük böyle bir davranışla, bize garip bir tepki göstermeyecek insan pek az!... Ne güzel bir kukla koleksiyonu; ama iplikler fazla belli! Sokaklarda kaba saba insanlara rastlanmaz oldu. Lafcadio, sorarım size, bu maskaralığı ciddiye almak dürüst bir adama yaraşır mı?... Hadi bakalım! basıp gidelim; vakittir! Yeni bir dünyaya doğru kaçıyoruz; toprağa çıplak tabanımızın izini çıkararak Avrupa'dan ayrılalım!... Borneo'da, ormanların derinliklerinde, geri kalmış bir antropopitek' varsa, olası bir insanlığın kaynaklarını aramaya çalışırız orada!

'Protos'u yeniden görmek isterdim. Hiç kuşkusuz Amerika'ya kırmıştır. Yalnız Şikago vahşilerini beğenirdi, öyle söylerdi... Bu kurtlar benim gönlüm-ce şehvetli değil: kedi yaratılışlıyım ben. Geçelim.

'Covigliajo papazı, çok yufka yürekliydi, çocuğun ahlâkını bozacak yapıda görünmüyordu öyle. Bundan sakınıyordu kuşkusuz. Seve seve arkadaş ederdim onu kendime; papazı değil, o da sorulur mu! küçüğü... Bana bakan gözleri ne güzeldi! Benim bakışım onunkini ne kadar kaygıyla arıyorsa onunki de benimkini öyle kaygıyla arıyordu; ama hemen çeviriyordum ben gözlerimi... Beş yaş bile yoktu aramızda. Evet, on dört, on altı yaşlarında, fazla değil... Ben bu yaşta neydim? Özlem dolu bir *stripling*, onunla karşılaşmak isterdim bugün... Faby, ilk zamanlarda, bana tutkunluk duyduğu için pek şaşkındı; bunu anneme açıklamakla iyi etti; ondan sonra daha bir hafifledi yüreği. Ama ölçülü davranması ne kadar kızdırdı beni!.. Daha sonra, Aures'de, ça-

- (1) Anthropolitheque: İnsanların ilk ataları sayılan düşsel yaratıklar. (Çeviren).

dırm altında ona bunu anlattığım zaman, çok güldüktü... Seve seve görmek isterdim onu bugün; ölmüş olması üzücü. Geçelim.

"Doğrusunu söylemek gerekirse ben papazın hoşuna gitmemek istiyordum. Hoş kaçmayacak bir şeyler arıyordum ona söylemek için; hoş şeylerden başka bir şey bulamadım... Çekici, baştan çıkarıcı görünmemek için ne kadar güçlük çekiyorum! Taze ceviz kabuğu süremem ya yüzüme; Carola böyle yapmamı öğütledi; sarımsak da yiyemem doğrusu... Eh, bu zavallı kızı düşünmeyelim artık, ha? Hazlarımın em bayağısını ona borçluyum... O! bu garip ihtiyar da nerden çıktı böyle?"

Koridorun kapısından Fleurissoire içeri girmişti.

Fleurissoire, Frosinone istasyonuna kadar yalnız yolculuk etmişti kompartmanında. Trenin bu duruşunda, orta yaşlı bir İtalyan binmişti vagona, karanlık bakışlarla kendisini gözletmeye başlamış, Fleurissoire de bunu görünce çabucak kirişi kırmak istemişti.

Komşu kompartmanda, Lafcadio'nun genç inceliği onu çekti.

«Ah! sevimli delikanlı! daha çocuk nerdeyse,» diye düşünüyordu. «Tatile çıkmış olmalı. Ne güzel giyinmiş! Bakışı saf. Sakınmaktan kurtuldum da ne kadar rahatladım! Fransızca bilseydi seve seve konuşurdum onunla...»

Kapı yanındaki köşeye, karşısına oturdu. Lafcadio kunduz şapkasının ucunu kaldırdı, donuk, görünüşte ilgisiz bir bakışla seyretmeye başladı onu.

«Şu pis herifle benim aramda ortak olan ne var?» diye düşünüyordu. «Kendini pek uyanık sanıyor diyeceği gelir insanın. Ne diye gülümsüyor bana böyle? Kendini öpeceğimi mi sanıyor! Morukları hâlâ okşayabilecek kadınlar bulunmasına olanak var mı! Elyazısım, ya da matbaa yazısımı tersinden, ya da saydamlaştırarak ardından, aynada, ya da kurutma

kâğıdının üzerinde rahat rahat okuyabileceğimi öğrense pek şaşardı kuşkusuz; üç aylık bir çalışma, iki yıllık da çıraklık; bütün bunlar da sanat aşkı. Cadio, yavrum, bir sorun var: yazgıda bir delik açmak. Ama neresinden?... Bak! Kaşu ikram edeceğim ona. İster kabul etsin, ister etmesin, hangi dille ettiğini görürüz.»

«Grazio! grazio!» dedi Fleurissoire, almadı.

«Bu yaban domuzuyla bir şey yapılmaz. Uyuyalım!» diye düşünüyör Lafcadio elinde olmadan, kunduz derisi şapkasını gözlerinin üzerine indirerek bir çocukluk anısının düşüne dalmaya çalışıyor:

Kendini, daha Cadio diye çağrıldığı günlerde, Karpatlar'da, annesiyle İtalyan Baldi ve prens Wla-dimir Bielkowski'yle birlikte iki yaz oturdukları şu çok uzak şatoda görüyor. Odası koridorun ucunda; annesinden uzakta yattığı ilk yıl... Kapının aslan başı biçimindeki bakır tokmağını koca bir çivi tutuyor... Ah! bu duyuların anısı ne kadar belirli! Bir gece, uykusunun derinliklerinden sıyrılıp da yatağının başucunda, bir kâbus için yapılmışa benzeyen, pas rengi bir geniş kaftana bürünmüş, başına bir Acem başlığı gibi oturmuş, bitmeyecekmişcesine uzayıp giden bir garip başlık geçirmiş, bıyığı düşük, her zamankinden de devimsi Wladimir amcaı görünce hâlâ düş gördüğünü sanıyor. Wladimir amca boğuk ışıklı bir fener tutuyor elinde, bir bilya torbasını biraz iterek Cadio'nun yatağının yanındaki masanın üzerine, saatinin yanına koyuyor. Önce annesinin öldüğünü ya da hastalandığını düşünüyor Cadio; Bi-elkowski bir parmağını dudaklarının üzerine götürüyor, kalkmasını işaret ediyor. Çocuk aceleyle, amcasının bir iskemlenin arkalığında alıp uzattığı, banyodan çıktığı zamanlarda giydiği robdöşambri geçiriyor sırtına; amcanın kaşları çatık, hiç şakası olmayan bir tavırla yapıyor bütün bunları. Ama Ca-dio'nun Wladi'ye öyle büyük bir güveni var ki bir

an bile korkmuyor; terliklerini giyiyor, Wladi'nin halleri onu pek meraklandırmış, her zaman olduğu-gibi, eğlence iştahıyla ardmndan gidiyor.

Koridora çıkıyorlar; Wladimir gizemli gizemli, ciddi ciddi ilerliyor, feneri önünde, ilerde tutuyor; bir âyin yapıyorlar, ya da bir dinsel alayın ardından gidiyorlar sanki; Cadio tökezliyor biraz; çünkü hâlâ düşlerle sarhoş; ama merak çabucak beynini temizledi. Annesinin kapısı önünde ikisi de bir an duruyor, kulak veriyorlar: çıt yok; ev uyuyor. Merdiven başına gelince, odası çatı katının yanına açılan bir uşağın horultusunu duyuyorlar. İniyorlar. Wladi pamuk ayaklarla basıyor basamaklara; en ufak bir çıtırtıda öyle hiddetli bir dönüş dönüyor ki, Cadio gülmek için kendini zor tutuyor. Özel olarak bir basamağı gösteriyor, onu aşmasını işaret ediyor, bir tehlike varmış gibi ciddi. Cadio bu önlemlerin ve bütün yaptıklarının gerekli olup olmadıklarını düşünüp de zevkini bozmuyor hiç, oyuna veriyor ken-dini, trabzan boyunca kayarak o basamağı geçiyor... Wladi onu öyle eğlendirmiş ki, onun ardından gitmek için ateşler içinden de geçirdi.

Alt kata vardıkları zaman, bir an soluk almak için ikisi de sondan bir önceki basamakta oturuyorlar. Wladi başını sallıyor, burnundan soluduğu duyuluyor, «Ah, iyi atlattık!» demek istiyor sanki. Gene başlıyorlar ilerlemeye. Salonun kapısı önünde ne önlemler, ne önlemler! Şimdi Cadio'nun tuttuğu fener odayı öyle garip aydınlatıyor ki, çocuk zor tanıyor burayı; aykırı gibi geliyor oda ona; bir pancurun aralığından azıcık ay ışığı sızıyor; doğaüstü bir sakinliğe batmış her şey; içine gizlice ağ atacakları bir küçük göl diyeceği gelir insanın: her nesneyi iyi ve yerinde buluyor; ama, garipliklerini ilk kez anlıyor.

Wladi piyanoya yaklaşıyor, aralıyor, parmağının ucuyla birkaç tuşu okşuyor, tuşlar pek zayıfça ses veriyorlar. Birdenbire kapak kurtuluyor, düşünce

müthiş bir gürültü çıkarıyor (Lafcadio bunu düşündükçe hâlâ yerinden sıçrar). Wladi fenere koşuyor, kısıyor, sonra bir koltuğa çöküyor; Cadio bir masanın altına sokuluyor; ikisi de uzun zaman karanlıkta kalıyorlar, kımıldamadan, kulakları kırıste... ama hiçbir şey yok: evde hiçbir şey kımıldamadı; uzakta bir köpek aya havhyor. O zaman, usul usul, ağır ağır, Wladi ışığı biraz çıkarıyor.

Yemek odasında, nasıl çeviriyor büfenin anahtarını! Çocuk bunun bir oyundan başka bir şey olmadığını biliyor ya amca da buna iyiden iyiye kapılmış gibi. Neresinin daha iyi koktuğunu anlamak ister gibi içine çekiyor havayı; bir toke¹ şisesi alıyor, bisküi batılabilecek iki küçük kadehe toke dolduruyor; Cadio'yu kadeh tokuşturmaya çağırıyor, bir parmağı dudaklarının üzerinde; kristal hafiften, pek hafiften çınlıyor... Gece kahvaltısı bitti, Wladi her şeyi eski düzenine sokmaya çalışıyor, Cadio'yla gidip kadehleri mutfak teknesinde ovuyor, kuruluyor, şişeyi yeniden kapatıyor, bisküi kutusunu kapatıyor, kırıntılarını dikkatle silkiyor, dolapta eski yerini bulan her şeye son bir kez daha bakıyor... Ne görülmüş, ne bilinmiş.

Wladi, Cadio'nun odasına kadar onunla geliyor gene, uzun bir selâm verip ayrılıyor. Cadio yeniden, bıraktığı yerden uykusuna başlıyor, ertesi gün bütün bunları düşünde görüp görmediğini düşünecek.

Tuhaf oyun bir çocuk için! Julius buna ne derdi acaba?

Laf cadio'nun gözleri kapalı ama uyumuyor, uyu-yamıyor.

«Şurada varlığımı duyduğum küçük ihtiyar uyuduğumu sanıyor,» diye düşünüyordu. «Gözlerimi ara-

(1) Toke: Macar şarabı.

lasam bana baktığını görürdüm. Protos hem dikkat edip hem uyur gibi yapmanın çok güç olduğunu ileri sürerdi; gözkapaklarının bu hafif titreşiminden sahte uyumayı anlamakta ustaydı... ben şimdi göz-kapaklarımın titremesini tutuyorum. Protos bile yutardı bunu.»

Bu arada güneş batmıştı, Fleurissoire'm içli içli seyrettiği son ışıkları da azalıyordu. Birdenbire, vagonun kubbemsi tavanında fazla keskin bir aydınlık oluşmuştu; Fleurissoire, komşusunun uykusu kaçır korkusuyla, düğmeyi çevirdi, ama tam karanlığı getirmedi bu yaptığı, gök rengi bir gece lâmbasına verdi akımı. Fleurissoire'a göre bu mavi ampul de fazla ışık veriyordu; düğmeyi bir daha çevirdi: gece lambası söndü; ama iki yan lamba yandı hemen, bun-larsa ortadaki avizeden daha rahatsız ediciydi; bir kez daha çevirdi; gece lambası yandı; burda durdu.

«Işıkla oynaması bitti mi?» diye düşünüyordu Lafcadio, sinirlenmişti. «Şimdi ne yapıyor? (Hayır, kaldırmayacağım gözkapaklanmı.) Ayakta... Valizime mi tutuldu yoksa? Aferin! Açık olduğunu anla-yıverdi. Anahtarını hemen kaybetmek üzere, ona Milano'da, Bologna'da maymuncukla açılması gereken karışık bir kilit taktırmak beceriklice birşeydi. Hiç değilse bir asma kilidin yerine yenisi konulabilir... Allah cezamı versin: ceketini mi çıkarıyor ne? Her neyse, bakalım şuna.»

Fleurissoire, Lafcadio'nun valizine dikkat bile etmiyor, yeni takma yakasıyla uğraşıyordu, daha rahat düğmeleyebilmek için ceketini indirmişti; ama kaim, kolalı patiska karton gibi sertti, bütün çabalara karşı direniyordu.

«Mutlu görünmüyor», diye düşünüyordu Lafcadio elinde olmadan. «Akarca hastalığından, ya da başka bir gizli hastalıktan acı çekiyor olmalı. Yardım etsem mi? Kendi başına beceremeyecek...»

Ama yok! yaka en sonunda kabul etti düğmeyi.

Fleurissoire kravatını minderin üzerine, şapkasının, ceketinin, manşetlerinin yanına koymuştu, aldı, kapıya yaklaşarak su üzerinde Narcisse gibi, camın üzerinde, kendi yansımısını aradı.

«İyi göremiyor.

Lafcadio ışığı açtı. O sırada tren, kompartımanlardan düşen ışıkla aydınlanıp camdan görülen bir eğim boyunca uzanıyordu; pencerelerden vuran ışıklar, yol boyunca danseden, alanın engebelerine gö-re biçim değiştiren, dizi dizi, aydınlık kareler oluşturuyordu. İçlerinden birinin ortasında, Fleurissoire' m gülünç gölgesinin oynadığı görülüyordu-, öbür kareler boştu.

«Kim görürdü?» diye düşünüyordu Lafcadio. «Şurada, elimin altında, kolayca oynatabileceğim bu çift mandal; bu kapı birdenbire açıldı mı öne yuvarla-nırdı; hafiften itivermek yeterdi; bir külçe gibi karanlığın içine düşerdi; bir çığlık bile duyulmazdı... Yarın da, ver elini adalar!.. Kim bilecek?»

Kravat takılmıştı; hazır bağlanmış ufak denizci düğümü; şimdi Fleurissoire bir manşet almış, sağ bileğine takıyor, bir yandan da, az önce oturduğu yerin üzerindeki deniz kıyısında bir saray fotoğrafını seyrediyordu' (dört fotoğraf süslüyordu kompartımanı).

«Nedensiz bir cinayet,» diye sürdürüyordu Lafcadio düşüncesini, polis için ne büyük güçlük! Bununla birlikte, bu Allahm belası eğim üzerinde, kim olursa olsun, bir komşu kompartımandan, bir kapının açıldığını farkedebilir, Çinlinin gölgesinin takla attığını görebilir. Hiç değilse koridor perdeleri inik... Olayı merak etmiyorum ben o kadar, daha çok kendi kendimi merak ediyorum... İnsan her şeyi yapabileceğini sanır da sıra yapmaya gelince geriler... Tasarlamakla yapmak arasında dağlar var!.. Satrançtaki hamleyi baştan alma hakkı da yok. Adam sen de! Bütün tehlikeler önceden görülse, oyun bütün il-

ginçliğini yitirirdi!... Bir işin tasarlanmasıyla... Bak hele! eğitim bitiyor. Sanırım, bir köprü üzerindeyiz; bir ırmak...

«Şurada, elimin altında, bu çift mandal -oysa dalgın, gözleri ilerde, uzaklarda-, oyna hadi! Sanıldığından da kolay. Acele etmeden ona kadar sayar da bu arada bir ateş göremezsem, yaban domuzu kurtuldu. Başlıyorum: bir, iki; üç; dört; Çağır ağır! ağır ağır!) beş; alü; yedi, dokuz... On, bir ateş...»

n

Fleurissoire bağırmadı bile. Lafcadio'nun itişiy-le, önünde açılan uçurum karşısında, tutunmak için kollarını uzattı, sol eli kapının dümdüz çerçevesini kavradı, biraz yana dönerek takmakta olduğu ikinci manşeti vagonun öbür ucuna, kanapenin altına fırlatarak sağ elini Lafcadio'nun üzerinden geriye doğru uzattı.

Lafcadio ensesine zorlu bir pençe indiğini duydu, başını eğdi, bir kez daha itti onu, birinci itişinden daha sabırsızca itti; tırnaklar yakasını kazıdı; sonra Fleurissoire kunduz derisi şapkadan başka tutunacak yer bulamadı, umutsuzca onu kavradı, düşerken onu da birlikte götürdü.

«Şimdi soğukkanlı olmalı», dedi Lafcadio kendi kendine. «Kapıyı çtırdatmayalım: yandan duyabilirler.»

Yele karşı, kuvvetle kendine doğru çekti kapıyı, sonra usulca kapadı.

«Şu çirkin düz şapkasını bıraktı bana; az kaldı onu da bir tekmede yanına yolluyordum; ama benimkini aldı, bu ona yeter. Adımın baş harflerini çıkarmam iyi bir önlemdi! Ama astarın üstünde şapkacının markası kaldı, şapkacıya da her gün kunduz derisi şapka ısmarlanmaz... Ne yapalım, oyun

oylandı... Bir kaza sanılsa... Hayır, kapıyı kapadığıma göre... Treni durdursam mı?.. Hadi, hadi; Ca-dio, rötuş istemez: her şey istediğin gibi.

«Buyrultunun tam olduğunun kanıtı: ilk baştan ihtiyarın az önce seyrettiği fotoğrafın neyi gösterdiğine bakacağım... *Miramar!* Gidip görmeye hiç arzum yok... Havasız burası.»

Pencereyi açtı.

«Tırmaladı beni hayvan. Kan akıyor... Çok acıttı. Üzerine biraz su; tuvalet koridorun başında, solda. Bir mendil daha götürelim.»

Yukarıda, filede bulunan valizine uzandı, kanapenin minderi üzerinde, daha önce oturduğu yerde açtı.

«Koridorda biriyle karşılaşsam.- bozuntuya vermemeli... Hayır, yüreğim çarpıyor artık. Hadi bakalım!... Ha! ceketi, benimkinin altında kolayca saklayabilirim onu. Cepteki kâğıtlar: yolculuğumuz bitinceye kadar bununla da ilgileniriz.»

Eski bir ceketçeğizdi bu, meyan kökü renginde, ince, sert, bayağı bir kumaştandı, Lafcadio'yu biraz tiksindiriyordu, girdiği dar tuvalette bir askıya astı bunu; sonra, lavabonun üzerinden eğilerek aynada kendini gözden geçirmeye başladı.

Boynu, iki yerden, oldukça kötü bir biçimde be-relelenmişti; dar, kırmızı bir iz, ensede başlıyor, sola doğru dönüp kulağın üzerinde bitiyordu; bir başkası, daha kısaydı, basbayağı bir tırmıktı, birincisinin iki santim üzerinden, dosdoğru kulağa çıkıyordu, kulağa da geçmiş, memesini biraz ayırmıştı. Kaniyordu; ama korkulacak kadar değildi kanama; ne var ki, biraz Önce duymadığı sızı oldukça keskin bir biçimde uyanmadaydı. Mendilini küvete batırdı, kanı dindirdi, sonra mendili yıkadı.

«Yakayı lekeleyecek birşey yok», diye düşündü üstünü düzeltirken. «Her şey yolunda.»

Çıkmak üzereydi; bu sırada lokomotif düdüğü çal-

di; pencerenin donuk camı ardından bir ışık dizisi geçti. Capoue'ydu burası. Kazaya öylesine yakın olan bu istasyonda durmak, kunduz derisi şapkasını yeniden ele geçirmek için koşmak... bu düşünce gözler kamaştırırcasına doğuverdi içine. O yumuşak, hafif, ipek gibi, hem ılık, hem serin, buruşmak bilmez, o güzelliğiyle göze batmaya çalışmayan şapkasına çok üzülüyordu. Bununla birlikte, arzusunu hiçbir zaman bütünüyle dinlemezdi, kendi içinden de gelse. Ama her şeyden çok kararsızlıktan nefret ederdi, sonra uzun yıllardan beri, bir zamanlar Baldi'nin verdiği bir tavla zarını bir uğur gibi sakladı; her zaman üzerinde taşırdı bunu; yeğinin cebindeydi.

«Şeş gelirse iniyorum», dedi zarı çıkarırken. Peñ getirdi.

«Gene de iniyorum. Çabuk! Uğursuzun ceketini!... Şimdi de valizim...»

Kompartımanına koştu.

Ah! bir olayın garipliği karşısında şaşkınlıktan çılgılık koparmak ne kadar boşuna! Olay ne kadar şaşırtıcıysa, benim anlatım da o kadar basit olacak. Yalnızca şunu söyleyeceğim: Lafcadio valizini almak için kompartımana döndüğü zaman, valiz yoktu.

Önce yanıldığını sandı, gene koridora çıktı. Elbette... elbette; evet, buradaydı az önce. İşte Mira-mar manzarası... ama öyleyse?... Pencereye koştu, düş gördüğünü sandı: garın peronunda, vagonun oldukça yakınında, valizi iri bir herifle birlikte gidiyordu, kısa adımlarla götürüyordu adam.

Lafcadio ileri atılmak istedi; kapıyı açmaya çalışırken meyan kökü rengi ceketini ayaklan dibine düşürdü.

«Kör şeytan! kör şeytan! Az daha hasmımın kılıcı üzerine atıyordum kendimi!... Herif ardından koşabileceğimi düşünse biraz daha hızlı giderdi ne de olsa. Gördü mü yoksa?...»

Bu sırada, öne eğik dururken, yanağı boyunca bir

kan damlası kaydı.

«Olanlar valize oldu! Zar da söylemişti zaten: burada inmemeliyim.»

Kapıyı gene kapadı, oturdu.

«Kâğıtlarım valizde değil; çamaşırlarım da markasız; ne tehlikesi var?... Ne olursa olsun: elden geldiğince erken inmeliyim; belki eğlencesi biraz daha az olur ama, böylesi daha akıllıca bir davranış.» Bu sırada tren kalkıyordu.

«Valiz değil benim asıl üzüldüğüm... Kunduz derisi şapkam, onu kurtarmak istedim. Neyse, düşünmeyelim artık.»

Küçük piposunu yeniden doldurdu, ateşledi, sonra elini öbür ceketin cebine daldırdı, bir dalışta Ar-nica'nın bir mektubu ve Cook şirketinin bir karne-siyle kaba kâğıttan bir zarf çıkardı, zarfı açtı.

«Üç, dört, beş, altı binlik banknot! Namuslu kişileri ilgilendirmesiz.»

Banknotları zarfa, zarfı da ceketin cebine koydu yeniden.

Ama az sonra, Cook şirketinin karnesini inceleyince, Lafcadio'nun gözleri karardı. Birinci sayfada, *Julius de Baraglioul* adı yazılıydı.

«Ben çıldırıyor muyum?» diye düşündü. «Julius'le ne ilgisi var?... Çalınmış bilet mi?... Hayır, olamaz. Ödünç verilmiş bir bilet, hiç kuşku yok. Kör şeytan! kör şeytan! Belki de pis bir iş yaptım: bu moruklar sanıldığından daha dallı budaklıdır...»

Sonra, merakla titreyerek, Arnica'nın mektubunu açtı. Olay fazla garip görünüyordu; dikkatini toplamakta güçlük çekiyordu; Julius'le bu ihtiyar arasında nasıl bir akrabalık ya da ne tür bağıntılar olduğunu çözemiyordu ama hiç değilse şu kadarcığı kavradı: Julius Roma'daydı. Hemen vermişti kararını: kardeşini görmek, en kısa zamanda görmek isteğiyle doldu içi, o durgun, o mantıklı kafada bu işin yankısını görmenin dizgine gelmez merakı.

«Tamam! Bu akşam Napoli'de yatıyorum; bavulumu alıyor, yarın ilk trenle Roma'ya dönüyorum. Bu o kadar akıllıca olmayacak ama belki biraz daha eğlenceli olacak.»

III

Lafcadio, Napoli'de istasyona yakın bir otele indi; bavulunu yanma almayı da ihmal etmedi, yüksüz yolcular kuşku uyandırırlandı, gözleri üzerine çekmemeye özen gösteriyordu; sonra eksik olan birkaç tuvalet eşyası bulmaya, bir de Fleurissoire'dan kalan, iğrenç (üstelik de başına dar gelen) şapka yerine başka bir şapka almaya koştu. Bir de tabanca almak istiyordu ya bu alışverişi yarma bıraktı; dük-kânlar kapanmaya başlamıştı.

Ertesi gün binmek istediği tren erken kalkıyordu; yemek zamanı Roma'da olacaktı.

Niyeti, ancak gazeteler «cinayetten» sözettikten sonra Julius'ün yanma gitmekti. *Cinayet!* Daha çok garip geliyordu ona bu sözcük; hiç de yakışmıyordu sonra, öyle ya, canı sözcüğünü de kendisine yüklü-yordu. *Serseri* sözcüğü daha uygun düşerdi; kunduz derisinden şapkası kadar yumuşak, kenarlarını paşa gönlünün dilediği gibi kaldırabileceği bir sözcüktü bu.

Sabah gazeteleri serüvenin sözünü etmiyorlardı daha, Julius'ü yeniden görmek, oyuna başladığını duymak için acele ediyor, sabırsızlıkla akşam gazetelerini bekliyordu; saklambaç oynarken, bulunmayı hiç kuşkusuz istemeyen, ama hiç değilse aranmasını isteyen bir çocuk gibi canı sıkılıyordu beklerken. Daha tanıyamadığı, belirsiz bir durumdu bu; sokakta dirsek dirseğe geldiği insanlar daha bir bayağı, tatsız tuzsuz, daha bir çirkin geliyordu ona.

Akşam olunca, Corso'da bir gazeteciden bir *Cor-*

riere aldı; sonra bir lokantaya girdi, ama bir tür meydan okuyuşla, arzusunu şiddetlendirmek istercesine, gazeteyi katlanmış bir durumda yanma, masanın üstüne bırakarak önce yemek yemeye zorladı kendini; sonra gene dışarı çıktı, yeniden Corso'da, bir vitrinin aydınlığında durarak gazeteyi açtı, ikinci sayfada, küçük haberlerden birinin başlığı olan şu sözcükleri gördü:

CİNAYET Mİ, İNTİHAR MI, KAZA MI?

Sonra şunları okudu, çeviriyorum:

Napoli garında, Şirket memurları, Roma'dan gelen trenin birinci mevki kompartimanlarından birinin filesinde koyu renkli bir ceket bulmuşlardır. Bu ceketin iç cebinde, tamamiyle açık bir sarı zarfta, biner franklık altı banknot vardı; giysinin sahibinin tanınmasını sağlayacak başka hiçbir kâğıt yoktu. Bir cinayet işlenmişse, insan böylesine külliyetli bir paranın ölünün cebinde bırakılmasını kolay kolay açıklayamıyor; bu, hiç değilse, cinayet nedeninin hırsızlık olmadığını belirtir gibidir.

Kompartımanda hiçbir çarpışma izi bulunamadı; ama kanapenin altında, altın suyuna batırılmış bir gümüş zincirle birbirine bağlı, bulanık akik denilen, mücevhercilerin ay taşı dediği türden, yarı saydam bir çakmaktaşıdan oyulmuş bir kedi başı gösteren bir kol düğmesiyle bir manşet bulunmuştur.

Yol boyunca araştırmalar sürdürülmektedir.

Lafcadio gazeteyi buruşturdu.

«Bu da nesi! Şimdi de Carola'mn düğmeleri! Bu ihtiyar bir yol kavşağı.»

Sayfayı çevirdi, son haberler sütununda şunu gördü:

EN SON HABER YOL KIYISINDA BİR CESET

Lafcadio gerisini okumadan Büyük Otel'e koştu.

Bir zarfın içine kartını koydu.

LAFCADİO WLUIKI

adının altında şu sözcükler yazılıydı: *Kont Julius de Baraglioul'un bir yazman isteyip istemediğini sormaya geldi.*

Sonra yolladı.

En sonunda bir uşak, hole gelip onu aldı, koridorlar boyunca yol gösterdi, sonra içeriye aldı.

Lafcadio, odanın bir köşesine atılmış *Corriere del-la Sera*'yı ilk bakışta farkettiler. Odanın ortasında, masanın üzerinde duran, büyük, açık bir kolonya şişesi güçlü bir koku saçıyor, Julius kollarını açtı.

«Lafcadio! Dostum... ne kadar sevindim sizi gördüğümü!»

Kalkık saçları dalgalanıyor, şakaklarının üzerinde oynuyordu; genişlemişe benziyordu; elinde kara benekli bir mendil tutuyor, bununla yelpazeleniyordu. «En az beklediğim insanlardan biriydiniz; ama akşam kendisiyle konuşabilmeyi en çok arzuladığım kadın... Madame Carola mı söyledi size burada olduğumu?»

«Ne garip soru!»

«Ne bileyim vallahi! az önce ona rastladım da... Hem beni gördüğünden emin değilim.»

«Carola! Carola Romada mı?»

«Bilmiyor musunuz?»

«Şimdi Sicilya'dan geldim, burada gördüğüm tek insan sizsiniz. Onu bir daha görmek de istemiyorum.»

«Bana pek güzel göründü.»

«Hiç de güçbeğenir değilsiniz.»

«Paris'teki haline göre daha iyi demek istiyorum.»

«İklim farkından; ama canınız çekiyorsa...»

«Lafcadio, böyle şeyler konuşmak yakışık almaz.»

Julius ciddi bir tavır takınmak istedi ya suratını

buruşturmaktan öteye geçemedi, sonra gene konuştu: «Beni çok heyecanlı görüyorsunuz. Yaşamımın bir dönüm noktasındayım. Başım ateş gibi, bütün bedenimde başdönmesine benzer bir şey duyuyorum, sanki buharlaşmışım gibi. Bir toplumbilim kongresi dolayısıyla üç gündür Roma'dayım, şaşkınlıktan şaşkınlığa yuvarlanıp duruyorum. Sizin gelişiniz de buna tuz biber ekti... Kendimde değilim

artık...»

Geniş adımlarla yürüyordu; masanın önünde durdu, şişeyi aldı, mendilinin üzerine biraz kolonya boşalttı, mendili alnına bastırıp, öylece bıraktı.

«Genç dostum... size böyle seslenmeme izin verirsiniz herhalde... Sanırım ki yeni kitabımın konusunu buldum! Paris'te bana *Dorukların Havasından* söz ederken biraz aşırı gitmişsiniz ya o zamanki konuşmamıza bakarak bu kitabımı yabana atmayacağınızı sanıyorum.»

Bir tür zıplama taslağı yaptı ayakları; mendil yere düştü; Lafcadio mendili almak için atıldı, eğilirken, tam ihtiyar Juste-Agenor'un yaptığı gibi, Ju-lius'un eli usulca omuzuna kondu. Lafcadio kalkarken gülümsüyordu.

«Pek az bir zaman geçti sizi tanıyalı,» dedi Julius; «ama bu akşam sizinle birşey gibi...» Durdu.

«Sizi bir kardeş gibi dinliyorum, Mösyö de Baraglioul,» dedi Lafcadio, cesaretlenmişti, «siz de beni böyle davranmaya çağırduğınıza göre...»

«Biliyor musunuz, Lafcadio, Paris'te, yaşadığım çevrede, düşüp kalktığım bütün insanlar; kibar çevre insanları, kilise adamları, kalem adamları, akademi üyeleri arasında, konuşacak kimse bulamıyorum doğrusu; şunu söylemek istiyorum: beni heyecanlandıran yeni düşüncelerimi açıklayabilecek bir kimse bulamıyorum. Çünkü, ne yalan söylemeli, ilk karşılaşmamızdan bu yana, görüş tarzım tümüyle değişti.»

«Daha iyi ya!» dedi Lafcadio pervasızca.

«Siz meslekten değilsiniz, yanlış bir ahlak anlayışının yaratıcı yeteneğin rahatça gelişmesini ne derece engellediğini düşünemezsiniz... Bunun için, bugün tasarladığım romanın eski romanlarımla hiç mi hiç ilgisi yok. Kahramanlarımdan istediğim mantığı, uygunluğu önce kendi kendimden istiyor, böylece bu mantığı, bu uygunluğu sağlama bağlamak istiyordum; bu da doğal birşey değildi. Önceden kendi kendimiz diye çizdiğimiz portreye benzememek-tense, uydurmaca bir yaşamayı uygun buluyoruz; böyle yapınca da en iyiyi bozmak tehlikesine düşüyoruz.»

Lafcadio ilk sözlerinin uzak etkisinin ortaya çıkmasını bekleyip tanıyarak eğleniyor, hep gülümsüyordu.

«Ne diyeyim size, Lafcadio? İlk olarak bir boş alan görüyorum önümde... Bu sözcüklerle ne demek istediğimi kavriyor musunuz: boş alan?... Onun daha önce de var olduğunu düşünüyorum; her zaman olduğunu, yalnız şimdiye kadar ozanın boşu boşuna armağanını beklediği şeylerin, nankör yargıçlar, meslek, kitle kaygıları gibi kirliliğin kaygılarının elimi kolumu bağladığını yineliyorum kendi kendime. Bundan böyle ne bekliyorsam kendi kendimden bekliyorum artık. Bundan böyle her şeyi kendi kendimden bekliyorum; her şeyi içten insandan bekliyorum; ne olursa olsun istiyorum; değil mi ki en garip olanakları kendi kendimde öylesine iyi sezmedeyim, değil mi ki onları ancak kâğıt üzerine kapıp koyvermeye göze alabiliyorum. Göreceğiz bakalım!»

Omzunu geriye atıyor, kürek kemiğini nerdeyse bir el gibi, kaldırarak derin derin soluk alıyordu, yeni şaşkınlıklarla boğuluyormuşçasma. Daha alçak bir sesle sürdürüyordu konuşmasını.

«Sonra bu Akademili beyler beni istemediklerine göre, beni kabul etmeyişlerine köklü nedenler sağ-

lamaya hazırlanıyorum; çünkü böyle bir neden yoktu ellerinde. Yoktu böyle nedenleri.»

Sesi birdenbire tizleşiyordu, bu son sözcükleri hece hece söylemişti; duruyor, sonra, daha sakin, gene başlıyordu:

«Neyse, işte tasarladığım şey... Dinliyor musunuz beni?»

«Ruhuma kadar,» dedi Lafcadio, hep gülümsüyordu.

«Hem de izliyor musunuz?»

«Cehenneme kadar.»

Julius yeniden mendilini ıslattı, bir koltuğa oturdu; Lafcadio da onun karşısında bir iskemleye ata biner gibi yerleşmişti.

«Bir genç adam sözkonusu, onu katil yapmak istiyorum.»

«Hiçbir güçlük görmüyorum ben bunda.»

«Yok, yok!» dedi Julius, yaptığının güç olduğunu ileri sürüyordu.

«Ama siz romancısınız, kim engel olur size? tasarladıktan sonra, canınızın istediği gibi tasarlamanıza kim karışır?»

«Tasarladığım şey ne kadar garipse ona bir o kadar da neden, açıklama bulmak zorundayım.»

«Cinayet nedenleri bulmak güç değil ki.»

«Hiç kuşkusuz... ama benim istemediğim de bu işte. Cinayete neden istemiyorum; canıye bir neden bulmak yeter bana. Evet; ona nedensiz, ilgisiz, çıkarsız bir cinayet işlettirmek istiyorum; tümüyle nedensiz bir cinayet işlemek isteyecek.»

Lafcadio daha çok kulak vermeye başlıyordu.

«Daha delikanlıyken alalım onu ele: bundan yaradılışının inceliği anlaşılın, her şeyden önce oyun olsun diye davranın, zevkini kolayca çıkarma yeğ

tutsun.»

«Belki de herkeste rastlanmaz bu özelliğe», dedi

Lafcadio.

Julius mestolmuştu:

«Değil mi ya!» dedi. «Kendini zorlamaktan zevk aldığını da ekleyelim...»

«İki yüzlülük derecesine kadar.»

«Tehlike aşkını da aşılalım ona.»

«Bravo!» dedi Lafcadio, gittikçe daha çok keyifleniyordu: «Merak iblisine kulak vermesini de biliyorsa, öğrenciniz tam kıvamdadır bence.»

Böylece zıplıyor, geçiyor, geçiliyorlardı, birdirbir oynuyorlardı sanki:

Julius. — Önce çalışıp bu işte yettiğini getiriyorum gözlerimin önüne; ufak hırsızlıklarda ustala-şıyor.

Lafcadio. — Neden daha fazlasını yapmıyor, diye kaç kez sormuşumdur kendi kendime. Şu var ki, fırsatlar yalnız yoksulluktan uzak olanlara, fırsatlardan yararlanmaya yanaşmayanlara düşer.

Julius. — Yoksulluktan uzak; o da bunlardan, söyledim. Ama ender fırsatlar çeker onları, bu fırsatlar ondan beceriklilik, kurnazlık isterler...

Lafcadio. — Hiç kuşkusuz birazcık da tehlikeli olurlar.

Julius. — Tehlikeden hoşlandığını söylemiştim. Bununla birlikte dolandırıcılıktan nefret eder; hiçbir zaman şunu bunu kendine maletmeye çalışmaz ama gizli ve yasaya aykırı bir biçimde bunların yerini değiştirerek eğlenir. Gerçek bir hokkabaz yeteneği katar bu işe.

Lafcadio. — Sonra cezasız kalmak da onu yüreklendirir. ..

Julius. — Ama onu kızdırır da. Yakalanmamışsa, fazla kolay bir oyun oynadığı için yakalanmamıştır.

Lafcadio. — Sonra daha tehlikelisine atılmak ister.

Julius. — Onu böyle düşündürüyorum.

Lafcadio. — Düşündüğünden emin misiniz?

Julius, konuşmasını sürdürerek. — Cinayet işlemeye duyduğu gereksinim yüzünden ileriye atılır.

Lafcadio. — Çok becerikli olduğunu söyledik. 190

Julius. — Evet; soğukkanlı davrandığı ölçüde becerikli. Düşününün bir kez; hiçbir tutkunun, hiçbir gereksinimin nedenlendirmedığı bir cinayet. Onun cinayet işleme nedeni, bu cinayeti nedensiz işlemektir. Lafcadio. — Siz yargılıyorsunuz onun cinayetini; o yalnız işliyor.

Julius. — Cinayeti nedensiz işleyenin canı olduğunu düşünmek için de bir neden yoktur.

Lafcadio — Pek ince düşüncelisiniz. Kendisini yükselttiğiniz bu noktada, delikanlı «özgür kişi» dediklerinin ta kendisidir.

Julius. — İlk fırsatta kapılacaktır yele. Lafcadio. — Onu iş başında görmek için sabırsızlanıyorum. Ne yaptıracaksınız ona?

Julius. — Ben de bunda karar veremiyordum. Evet; bu akşama kadar kararsızdım... Sonra birden, bu akşam, son haberler arasında gazete bana tam beklenen örneği getirdi. Umulmadık bir serüven! Korkunç bir şey; düşünün, bacanağımı öldürdüler! Lafcadio. — Ha! şu vagondaki ufak ihtiyar, o... Julius. — Amedee Fleurissoire'dı, kendisine biletimi ödünç verip trene bindirmiştim. Bir saat önce de benim bankadan altı bin frank almıştı, bu para üzerinde bulunduğu için, benden ayrılırken biraz korkuyordu; bulanık düşünceleri vardı, kara düşünceleri, ne bileyim? önsüzleri. Trende... Ama gazeteyi okumuşsunuz.

Lafcadio. — Olayın başlığını okudum yalnız.

Julius. — Dinleyin. Okuyayım size. *iCorriere*'yi önüne yaydı). Çeviriyorum:

Roma ile Napoli arasında araştırmalar yapan zabıta, bugün öğleden sonra, Capoue'dan beş kilometre uzakta, Volturne'ün kuru yatağında, dün akşam vagona bulunan ceketin sahibi olduğu kuşku götürmeyen maktulün cesedini bulmuştur. Görünüşte orta halli, elli yaşlarında bir adam bu. (Olduğundan daha yaşlı gösteriyordu). Üzerinde, kimliğinin anla-

şümasını sağlayacak hiçbir şey bulunamamıştır. (Çok şükür bu bana soluk alacak zaman bırakıyor.) Görünüşe bakılırsa, maktul, köprünün onarılmakta olan yerinde, yalnızca kirişler bulunan barbataşının üzerinden geçtiğine göre, vagonun oldukça şiddetli bir biçimde atılmış. (Anlatına bak.) Köprü, ırmaktan on beş metre yukardadır; düştükten hemen sonra ölmüş olmalı, çünkü cesedde hiçbir yara izi yok. Gömlekle; sağ bilekte vagonun bulunana benzeyen bir manşet varsa düğme eksik... (Ne oldu size?-Julius durdu: Lafcadio yerinden fırlamaktan alamamıştı kendini, çünkü kol düğmesinin cinayetten sonra alındığı geçmişti aklından.) -Julius okudu: Sol eli bir şapkanın üzerinde bükülüp kalmış. Bu şapka yumuşak keçeden...

«Yumuşak keçeden! Odun herifler!» diye mırıldandı Lafcadio.

«Neye şaştınız?»

«Hiçbir şeye, hiçbir şeye! Okuyun siz.»

...yumuşak keçeden, başına göre çok geniş bir şapkadır, saldırganın şapkası olduğu anlaşılıyor; satıcının markası astarın kayışından dikkatle kesilmiş, burada bir defne yaprağı biçim ve genişliğinde bir parça eksiktir.

Lafcadio kalktı, Julius'un omzu üzerinden okumak, belki de solgunluğunu saklamak için eğildi. Kuşkuya yer yoktu artık: cinayet üzerinde işlenilmiş, düzeltmeler yapılmıştı; biri geçmişti üzerinden; bu astarı kesmişti; hiç kuşkusuz valizini alan yabancı.

Bu arada Julius okuyordu.-

... bu da cinayetin önceden düşünüldüğünü belirtir gibidir. (Niçin kesin olarak bu cinayetin? Belki de kahramanın gelişigüzel almıştı önlemlerini...) Polislerin araştırmasından hemen sonra, ceset, kimliğinin anlaşılmasının sağlanması için Napoli'ye götürülmüştür. (Evet, cesetleri orada uzun zaman sakla-

maya alışkındırlar, bütün yollarını da bulurlar bunun, biliyorum...)

«O olduğundan iyice emin misiniz?» (Lafcadio' nun sesi biraz titriyordu.)

«Elbette canım, bu akşam yemeğe bekliyordum.» «Polise haber verdiniz mi?»

«Vermedim daha. Önce kafamın içine bir çekidüzen vermem gerekiyor. Hâlâ yaşıyım, hiç değilse bu bakımdan (giysi bakımından demek istiyorum), rahatım; ama anlarsınız, maktulün adı açıklanır açıklanmaz, bütün aileme durumu bildirmem, telgraflar çekmem, mektuplar yazmam, ölüm tezkereleriyle, definle uğraşmam, Napoli'ye cesedi istemeye gitmem, neler, neler yapmam gerekecek... Of! Lafcadio, dostum, bulunmak zorunda kalacağım şu kongre yüzünden, benim adıma bu cesedi aramayı kabul eder miydiniz acaba?»

«Biraz sonra konuşuruz bunu.» «Size fazla etkimeyecekse elbette. Bu iş oluncaya kadar zavallı baldızımı dayanılmaz saatlerden korumuş oluyorum; gazetelerin belirsiz bilgilerinden nasıl anlayacak?.. Neyse, konuma dönüyorum: Bu *zabita* olayı'nı okuyunca kendi kendime: bu cinayet, öylesine iyi tasarladığım, kafamda yeniden kurduğum, gördüğüm bu cinayet-, biliyorum, bu cinayeti işleyen nedeni biliyorum ben; gene biliyorum ki, bu altı bin franklık yem olmasa, bu cinayet işlenmezdi, dedim.» «Ama diyelim ki...»

«Evet, öyle değil mi: bir an bu altı bin frankın olmadığını düşünelim, daha iyisi: katil bunları almamış olsun: tam benim aradığım adam işte.»

Bu arada Lafcadio kalkmış, Julius'un düşürdüğü gazeteyi yerden almıştı, ikinci sayfasını açtı, elden geldiği kadar soğukkanlı olmaya çalışarak,

«En son haberi okumamışsınız, bakıyorum: ka... katil bu altı bin frankı almamış, dedi. Alın, okuyun: *Bu, hiç değilse, cinayet nedeninin hırsızlık olmadığını*

belirtir gibidir."

Julius, Lafcadio'nun uzattığı gazeteyi kapdı, yer-cesine okudu; sonra elini gözlerinin üzerinden geçirdi, sonra oturdu; sonra birden kalktı, Lafcadio'nun üzerine geldi, iki kolunu birden kavrayıverdi:

«Neden hırsızlık değil!» diye haykırdı, çıldırış-casma, Lafcadio'yu şiddetle sarsıyordu, «Nedeni hırsızlık değil cinayetin! Ama öyleyse...» Lafcadio'yu itiyor, odanın öbür ucuna koşuyor, yelpazeleniyor, alnına vuruyor, burnunu siliyordu: «Öyleyse biliyorum, hay Allah! bu haydudun onu neden öldürdüğünü biliyorum... Vah! zavallı dost! vah! zavallı Fle-urissoire! Demek doğruyu söylediği! Ben de onu şimdiden oynatmış sanıyordum... Ama öyleyse, öyleyse korkunç birşey bu.»

Lafcadio şaşırmişti, bunalımın sonunu bekliyordu; birazcık da kızıyordu; Julius'ün böyle sıvışmaya hakkı yokmuş gibi geliyordu ona. «Ben de sanıyordum ki siz...» «Susun! siz hiçbir şey bilmiyorsunuz. Ben de sizin yanınızda gülünç taslaklarla zamanımı harcıyordum... Çabuk! bastonum, şapkam.» «Nereye koşuyorsunuz?» «Polise haber vermeye, a canım!» Lafcadio kapının önüne geçti. «Önce bana açıklayın», dedi emreder gibi. «Vallahi, deliriyorsunuz diyeceği gelir insanın.»

«Ben az önce deliydim. Deliliğimden uyanıyorum şimdi... Vah! zavallı Fleurissoire! zavallı dost! Kutsal kurban! Ölümü tam zamanında, saygısızlığın, ilencin eşiğinde durduruyor beni. Özverisi bu yoldan geri çeviriyor beni. Bense ona gülüyordum!...»

Gene yürümeye başlamıştı; sonra birden durdu, bastonunu, şapkasını masanın üstüne, kolonya şişesinin yanına koydu, Lafcadio'nun önüne dikildi:

«Haydut onu neden öldürdü, bilmek ister misiniz?» dedi.

«Ben nedensiz öldürdü sanıyordum.»

O zaman Julius öfkeyle-

«Nedensiz cinayet olmaz bir kez», dedi. «Yakayı sıyırmak istiyorlardı ondan, çünkü bir giz saklıyordu... bana söylemişti, önemli bir giz; ona göre gereğinden fazla önemli. Ondan korkuyorlardı, anlıyor musunuz? Ah! sizin için gülmek kolay, inanç sorunlarından hiçbir şey anlamazsınız siz.» Sonra yüzü pek solgun, doğruldu: «Bu giz, bu giz ondan bana miras kaldı.»

«Dikkatli olun! şimdi de sizden korkacaklar.»

«Görüyorsunuz ya, hemen polise haber vermem gerek.»

«Bir sorum daha var», dedi Lafcadio, yeniden durdurdu onu.

«Hayır. Bırakın, gideyim. Çok acele. Zavallı kardeşimi öylesine deli eden o sürekli gözetleme şimdi de benim başımda, inanın; şimdiden sonra da beni gözetliyorlar. Bu insanların ne kadar becerikli olduklarını düşünemezsiniz. Bu insanlar her şeyi bilir, diyorum size... Cesedi benim yerime sizin almaya gitmeniz daha uygun olur... Şimdi, böyle gözaltında bulundurulduğuma göre, başıma neler geleceği bilinmez. Bir hizmet olarak istiyorum bunu sizden, Lafcadio, dostum. -Ellerini birleştiriyor, yalvarıyordu.-«Şimdi aklım başımda değil, ama gerekli bilgiyi alıp size düzenli bir vekâletname vereceğim. Nerde verebilirim bunu size?»

«Daha kolay olması için bu otelde bir oda tutarım. Yarın görüşürüz. Çabuk olun.»

Julius'ün uzaklaşmasına engel olmadı. Büyük bir tiksinti, aşağı yukarı bir tür kin yükseliyordu içinde, kendi kendine karşı, Julius'e karşı, herkese karşı bir tiksinti, bir kin. Omuz silkti; sonra Fleurissoire'm ceketinden aldığı, Baraglioul adına yazılmış Cook karnesini cebinden çıkardı, görülecek bir biçimde masanın üstüne koydu, kolonya şişesine dayadı; ışığı

söndürüp dışarı çıktı.

IV

Julius de Baraglioul, bir sürü önlem almış, sorgu dairesine de tembihlerde bulunmuştu ama gazetelerin maktulle akrabalık bağıntılarını açıklamalarını da, indiği oteli açık açık belirtmelerini de önleyememişti.

Hiç kuşkusuz, geceyarısı dönüp de Fleurissoire'a verdiği, kendi adına yazılmış Cook biletini odasında, bir bakışta görülebilecek bir yerde buluverince, pek ender rastlanan sıkıntı anları geçirmişti. Hemen zili çalmış, rengi atmış bir durumda, titreye titreye koridora çıkmış, garsondan yatağın altına bakmasını rica etmişti; kendisi bakmayı göze alamıyordu. Hemen bir soruşturma yapmıştı ya hiçbir sonuca varmamıştı soruşturması; ama büyük otellerin adamlarına nasıl güvenilebilirdi ki?... Ne var ki, iyice sür-gülenmiş bir kapının ardında bir gecelik iyi bir uykudan sonra daha rahat uyanmıştı; polis kendisini koruyordu şimdi. Bir sürü mektuplar, telgraflar yazdı, götürüp kendi eliyle postaya verdi.

Döndüğünde bir kadının kendisini istediğini bildirdiler; adını söylememişti, reading-room'da bekliyordu. Julius oraya gitti, karşısında Carola'yı bulunca az şaşırmadı.

Birinci salonda değildi, daha geride bulunan, daha ufak, daha az aydınlatılmış bir başka salondaydı, geride bir masanın ucuna yanlamasına oturmuş, kendisine uygun bir duruş vermek için, dalgın dalgın bir albümü karıştırıyordu. Julius'un girdiğini görünce kalktı, yüzünde gülümsemeden çok şaşkınlık vardı. Sırtındaki kara mantonun altında, koyu renkli, sade, nerdeyse zevkle seçilmiş denilebilecek bir korsaj vardı; buna karşılık, kara olmasına karşın

cazcaflı şapkası, neyin nesi olduğunu kötü bir biçimde belli ediyordu.

«Beni fazla gözüpek bulacaksınız, kont hazretleri.- Nasıl oldu da otelinize gelmeye, sizi istemeye cesaret edebildim, bilmiyorum; ama dün öyle kibarca bii selam vermiştiniz ki, bana... Sonra size söyleyeceklerim de çok önemli.»

Masanın ardında ayakta duruyordu; yaklaşan Julius oldu; masanın üzerinden teklifsizce elini uzattı:

«Bana sizi görmek zevkini sağlayan şey nedir?»

Carola başını önüne eğdi:

«Büyük bir acıya uğradığınızı biliyorum.»

Julius önce bir şey anlamadı ya Carola mendilini çıkarıp da gözlerini şilince:

«Ne!» dedi. «Başsağlığma mı geldiniz?»

«M. Fleurissoire'ı tanırdım», dedi Carola.

«Ya!»

«Uzun zamandan beri değil öyle. Ama çok severdim. Öyle nazik, öyle iyiydi ki... Hatta kol düğmelerini de ben vermiştim ona; bilirsiniz, gazeteler yazdılar ya, onu bundan tanıdım. Bacanağınız olduğunu bilmiyordum. Çok şaşırırım, ne kadar memnun oldum, anlarsınız... Ah! kusura bakmayın, bunu demek istemiyordum.»

«Heyecanlanmayın, sayın bayan, herhalde beni yeniden görmek fırsatını bulduğunuza sevindiğinizi söylemek istiyorsunuz.»

Carola karşılık vermedi, yüzünü mendiline gömdü; hıçkırıklarla sarsıldı, Julius onun elini tutması gerektiğini düşündü. 1

«Ben de, diyordu içli bir sesle, ben de, sayın bayan, inanın ki...»

«Daha bu sabah, gitmeden önce, sakınmasını söylüyordum. Ama yaratılışında yoktu bu onun... Fazla güvenliydi, bilirsiniz.»

«Bir ermiş, bayan; bir ermişti», dedi Julius coşarak, kendisi de mendilini çıkardı.

«Ben de böyle bulmuştum onu», diye atıldı Ca-rola. «Geceleyin, benim uyuduğumu sandı mı kalkıyor, yatağın dibine diz çöküyor ve...»

Bu bilinçsizce açıklama Julius'ün kafasını karıştırdı en sonunda, mendilini cebine koydu, biraz daha yaklaştı:

«Şapkanızı çıkarsanıza, sayın bayan», dedi. v

«Teşekkür ederim; rahatsız etmiyor beni.»

«Beni rahatsız ediyor... İzin verin de...»

Ama Carola belli bir biçimde gerilediği için, Julius kendini topladı.

«Sorabilir miyim: korkmanız için özel bir neden mi vardı?»

«Benim mi?»

«Evet; diyorum ki, bacanağıma sakınmasını söylüyormuşsunuz, bir şey mi vardı ki... Çekinmeden konuşun: sabahlan hiç kimse gelmez buraya, konuşmanızı da duymazlar. Birinden mi kuşkulaniyordunuz?»

Carola başını eğdi.

«Bunun beni özel olarak ilgilendirdiğini de bilin», dedi Julius, çabuk ve rahat konuşuyordu. «Kendinizi benim yerime koyun. Dün akşam ifade vermek için sorgu dairesine gitmişim, döndüğüm zaman odamda, masamın üstünde, tam ortasında, zavallı Fleurissoire'm yolculukta kullandığı bileti buldum. Benim adıma yazılmıştı; bu biletler tamamiyle özeldir, orası öyle; ona vermem doğru değildi; ama konu bu değil... Dışarı çıkmamdan yararlanılarak bu biletin alay edercesine odama getirilişinde bir meydan okuma, bir kahramanlık taslama, hatta ner-deyse bir aşağılama görmek zorundayım... söylemeye ne hacet, benim de onlara hedef olduğuma inanmam için sağlam nedenler olmasaydı, kafamı altüst etmezdi bu iş, ama var bunun nedenleri: bu zavallı Fleurissoire, dostunuz, bir giz biliyordu... yüzler kızartıcı bir giz: çok tehlikeli bir giz... kendisinden

sormadığım... zerre kadar öğrenmeye çalışmadığım bir giz... Bu gizi bana açmak gibi çok üzücü bir düşüncesizlik etmişti. Şimdi sizden soruyorum: bu gizi boğmak için işi cinayete kadar götürmekten korkmayan kimsenin... evet, bu kimsenin kim olduğunu biliyor musunuz?»

«Gönlünüz rahat olsun, Kont hazretleri... dün akşam polise bildirdim.»

«Matmazel Carola, ben de sizden bunu beklerdim.»

«Ona kötülük etmeyeceğine söz vermişti bana; sözünü tutması gerekirdi; ben de sözümü tutardım. Artık bıktım; ne isterse yapsın bana.»

Carola koşuyordu, Julius masanın ardına geçti, gene yanına yaklaştı.

«Odamda daha rahat konuşurduk belki», dedi.

«Artık bütün söyleyeceğimi söyledim, efendim», dedi Carola, «sizi daha fazla tutmak istemem.»

Daha da uzaklaştı Julius'den, en sonunda masayı döndü, çıkış yerine vardı.

Julius onurlu onurlu:

«Şimdi ayrılmamız daha iyi olur, bayan», dedi, bu direncin onurunun kendisinde kaldığını düşünüyordu. «Ha! bir de şunu söylemek istiyordum: iki gün sonra, cenazeye gelmek niyetindeyseniz, beni ta-nımıyormuş gibi davranmanız daha iyi olur.»

Bu sözlerden sonra, kendisinden hiç kuşkulaniılmayan Lafcadio'nun adını anmadan ayrıldılar birbirlerinden.

V

Lafcadio Napoli'den Fleurissoire'm cesedini getiriyordu. Trenin ardına takılan bir ölü furgonunun içindeydi ya Lafcadio kendisi de oraya binmeyi gerekli bulmamıştı. Bununla birlikte, edep duygusuy-

la, en yakın kompartımana değilse de-çünkü son vagon bir ikinci mevki vagonuydu-, «birinci mevkilerin» elverdiği derecede yakınına yerleşmişti cesedin. O sabah Roma'dan yola çıkmıştı, aynı günün akşamı dönmesi gerekiyordu. Ruhunu kaplayıveren yeni duyguyu pek de seve seve açamıyordu kendi kendine, çünkü sıkıntidan, şimdiye kadar gençliğin kaygısız, güzel iştahlarının, sonra zorlu yoklukların yardımıyla uzak kaldığı bu gizli dertten daha büyük bir ayıp yoktu ona göre. Umut da, sevinç de uçup gitmişti yüreğinden, kompartımanından ayrılıyor, vagon koridorunun bir ucundan bir ucuna dolaşıyordu, belirsiz bir merak içinı hırpalıyor, yapılacak yeni, saçma birşeyler arıyordu. Arzusuna göre her şey yetersiz gibi geliyordu ona. Denizlere açılmayı düşünmüyordu artık; Borneo'nun kendisini pek çekmediğini istemeye istemeye kabul ediyordu; İtalya'nın başka yanları da çekmiyordu; serüveninin sonuçlarına bile ilgi duymuyordu; şimdi durumunu güçleştiren, acayip bir iş gibi görüyordu bu serüveni. Kendini daha iyi savunmadığı için Fleurissoire'a kızılıyordu; bu acıklı yüze karşı ayaklanıyordu, aklından silmek isterdi onu.

Ama valizini alıp giden herifi seve seve görmek isterdi; yaman bir maskaraydı o!.. Capoue istasyonuna gelince, sanki onu yeniden görecekmişesine pencereden eğildi, gözleriyle ıssız peronu araştırdı. Onu tanıyacak mıydı ki? Yalnız arkadan görmüştü, hem de epeyce uzaktan, yarı karanlıkta uzaklaşırken... Gecenin içinde düşüncesinde izledi-onu, Vol-turne'ün yatağına varışını, çirkin cesedi buluşunu, onu soyuşunu, sonra bir tü meydan okuyuşla şapkasının, Lafcadio'nun şapkasının astarından, gazetenin kibarca söylediği gibi, «bir defne yaprağı biçim ve genişliğinde »ki meşin parçasını kesişini gözlerinin önüne getirdi. Üzerinde şapkacısının adı bulunan bu küçük suç belirtisini polisten kurtardığı için, Laf-

cadio, her şeye karşı, valizinin hırsızına minnettardı. Elbette ki dikkati üzerine çekmek işine gelmezdi bu ölü soyucunun; gene de kesip aldığı parçadan yararlanmak isterse, vallahi, ne demeli? Onunla uzlaşmaya girişmek oldukça hoş bir şey olabilirdi.

Şimdi gece karanlığı çökmüştü. Lokantalı vagonun bir garsonu, trenin bir ucundan bir ucuna dolaşarak birinci ve ikinci mevki yolcularına akşam yemeğinin kendilerini beklediğini bildirdi. Laf cadio' nun iştahı yoktu ama hiç değilse bir saat için yapacak bir şeyi olmamaktan kurtulacaktı, birkaç kişinin ardından kendisi de yürüdü. Lafcadio'nun geçtiği vagonlar boştu; surda burda değişik eşyalar: şallar, yastıklar, kitaplar, gazeteler, kanepelerin üzerinde duruyor, yemek yiyenlerin yerlerini belirtiyor ve saklıyordu. Gözleri bir avukat çantasına takıldı. En sonda kendisinin bulunduğundan emindi, kompartımanın önünde durdu, sonra girdi. Şimdi bu çanta onu pek çekmiyordu ama rahatlamak için karıştırdı.

İ körükte, aralıklı, yaldızlı harflerle, çanta şu yazıyı taşıyordu:

DEFOUQUEBLIZE *Bordeaux*

Hukuk Fakóltesi

Cinayet hukuku hakkında iki broşürle *Gazette des Tribunaux'mm* altı sayısı vardı içinde.

«Kongre için bir ayrıntı daha. Pöh!» diye düşündü Lafcadio, her şeyi yerli yerine koydu, sonra lokantalı vagona giden yolculara yetişmek için adımlarını sıklaştırdı.

En arkadan, zayıf bir küçük kızla annesi gidiyordu, ikisi de büyük yas giysileri giymişlerdi; hemen önlerinde, redingotlu, silindir şapkalı, uzun ve düz saçlı, favorilerine kır düşmüş bir bey vardı; anlaşılan Mösyö Defouqueblize'di, çantanın sahibiydi bu adam. Tren sarsıldıkça sendeleyerek, ağır ağır ilerliyorlardı. Koridorun son dirseğinde, profesörün

iki vagonu birbirine bağlayan bir tür akordeonun içine gireceği sırada, zorlu bir sarsıntı onu devirdi, dengesine kavuşmak için sert bir hareket yaptı, bu hareket onu boşta bıraktı, burundan takma gözlüğünü aptesane kapısının önüne, sahanlığın köşesine fırlattı. O gözlüğünü bulmak için eğilirken, hanımla küçük kız geçtiler. Lafcadio bir zaman bilginin çabalarını seyrederek eğlendi; acıklı bir şaşkınlık içinde, elleriyle kaygılı kaygılı, gelişigüzel yeri yokluyordu; soyutun içinde yüzüyordu; ayı türünden bir hayvanın biçimsiz dansını yapıyor, ya da çocukluğuna dönmüş de «Lahana dikmesini bilir misiniz» oyununu oynuyor diyeceği gelirdi insanın. «Hadi! Lafcadio, iyi bir davranış göster! Yüreğinin sesine uy, yüreğin iyiden iyiye bozulmadı daha. Sakatın yardımına koş. Bu çok gerekli camı uzat ona: tek başına bulamayacak. Ona arkasını döndü. Bir adım daha atsa eziverecek... Bu sırada yeni bir sarsıntı zavallıyı atıverdi, başı bölmeye çarptı; silindir şapka yarı yarıya çöktü, kulaklarının üzerine geçti de çarpmanın şiddetini azalttı. Lafcadio bu arada, maskaralığın yeteri kadar uzadığını düşünerek, gözlüğü aldı, adamın şapkasının içine koydu, sonra da teşekkürlerden ustaca sıyrılıp sıvıştı.

Yemek başlamıştı. Lafcadio camlı kapının yanında, geçitin sağında, iki kişilik bir masaya oturdu; karşısındaki yer boştu. Geçitin solunda, kendi masasının hizasında, dul kadınla kızı dört kişilik bir masadaydılar, o masada da iki yer boştu.

«Ne büyük bir sıkıntı hüküm sürüyor burada!» diyordu Lafcadio kendi kendine, ilgisiz bakışı yemek yiyenlerin üzerinden kayıp geçiyor, konacak bir yüz bulamıyordu. «Bütün bu sığırlar tekdüze bir angarya yapar gibi yaşıyorlar şu yaşam denen eğlenceyi... Ne de kötü giyinmişler! Ama bir de çıplak olsalar ne kadar çirkin olurlardı! Şampanya getirtmezsem çerezler gelmeden ölürüm.»

Profesör girdi. Görünüşe bakılırsa, araştırmada kirlenen ellerini yıkamaktan geliyordu; tırnaklarına bakıyordu. Lokantalı vagonun garsonlarından biri Lafcadio'nun karşısına oturttu onu, içkilere bakan garson masa masa dolaşıyordu. Lafcadio, tek sözcük söylemeden, yirmi franklık bir Montebello Grand-Cremant gösterdi kartın üzerinde. M. Defouqueblize ise bir şişe Saint-Galmier suyu istiyordu. Şimdi, gözlüğünü iki parmağının arasında tutarak üzerine hoh-luyor, sonra peçetesinin ucuyla, camlarını parlatıyordu. Lafcadio onu gözden geçiriyor, kızarmış, kalın gözkapaklarının altında kırpışan köstebek gözlerine şaşıyordu.

«Bereket versin ki gözünü geri verenin ben olduğumu bilmiyor! Teşekküre başlarsa hemen ayrılırim yanından.»

Garson, Saint-Galmier suyu ve şampanyayla geri geldi, önce açtı, sonra iki adamın arasına koydu. Bu şişe masanın üstüne konulur konulmaz Defouqueblize kapıverdi, ne olduğuna bakmadan bardağına doldurdu, bir dikişte içti... Garson işe karışmak üzereydi ama Lafcadio gülerek engel oldu.

«Ah! ne içiyorum ben böyle?» diye haykırdı Defouqueblize, çirkin bir biçimde suratını buruşturdu.

Garson istifini bozmadan:

«Karşınızdaki beyin Montebello'sunu», dedi. «İşte sizin Saint-Galmier suyunuz. Alın.»

İkinci şişeyi de koydu.

«Ama çok üzgünüm, Mösyö... Öyle kötü görüyor ki gözlerim... Karmakarışık, inanın ki...»

«Özür dilemeseniz beni o kadar sevindirirsiniz ki, Mösyö», diye sözünü kesti Lafcadio; «hatta bundan hoşlandıysanız, bir kadeh daha kabul etmekle çok sevindirirsiniz beni.»

ı «Üzgünüm, Mösyö, berbat bulduğumu saklamayacağım; bir kadehini nasıl içtim, anlamıyorum; öyle susamıştım ki... Rica ederim, Mösyö, söyler

misiniz: çok mu sertti bu şarap?., çünkü, ne yalan söylemeli... sudan başka bir şey içmem ben... bir damlacık alkol bile başıma vurur... Allahım! Alla-hım! ne olacağım ben şimdi?.. Hemen kompartımanıma mı dönsem?.. Uzanmak iyi gelir sanırım.»

Kalkacakmış gibi davrandı.

«Kalın, kaim, Mösyö», dedi Lafcadio, eğlenmeye başlıyordu. «Tam tersine, bu şaraba aldırmadan yemeğınızı yerseniz daha iyi edersiniz. Yardıma gereksiniminiz olursa az sonra ben sizi götürürüm; ama hiç korkmayın, içtiğiniz bir çocuğu bile sarhoş etmez.»

«Öyle görünüyor. Ama, gerçekten de, bilmem ki size nasıl... Size biraz Saint-Galmier suyu ikram etsem?..»

«Çok teşekkür ederim; ama izin verin de ben şampanyayı içeyim.»

«Ha! sahi, şampanyaydı o! Siz... bunun hepsini içecek misiniz?»

«İçiniz rahat olsun diye.»

«Çok naziksiniz; ama ben sizin yerinizde olsam...»

Dikkati dul kadına çevriliyordu şimdi.

Hiç kuşkusuz bir İtalyan. Bir subaydan dul kalmış olmalı. Davranışları ne kadar düzgün! bakışı nasıl da sevgi dolu! Alnı ne kadar saf! Elleri ne kadar becerikli! Kılığı ne kadar zarif, oysa böylesine sade... Lafcadio, yüreğinde böyle bir ezginin perdelerini işitmez olduğun zaman, yüreğin çarpmaz olsun varsın! Kızı da kendisine benziyor; çocuk güzelliğinin fazlalığı da şimdiden ne büyük bir soylulukla biraz ciddi, hattâ nerdeyse kederli bir soylulukla hafifliyor! Annesi nasıl da sevgiyle eğiliyor ona doğru! Ah, böyle yaratıklar karşısında şeytan da yelkenleri indiriverir-, Lafcadio, böyle yaratıklar için senin gönlün de feda ederdi kendini...

Bu sırada garson gelip yemekleri değiştirdi. Lafcadio kendi tabağının yarı dolu bir durumda götü-

rülmesine ses çıkarmadı, çünkü şimdi gördüğü şey birdenbire şaşkınlıkla dolduruyordu onu: dul kadın, zarif dul kadın, dışarıya, geçide doğru eğiliyor, eteğini hafifçe hareketlerin en doğalıyla kaldırıyor, erguvan rengi çorabıyla pek biçimli baldırını açıyordu.

Bu ateşli nota bu ağırbaşlı senfonide öyle beklenmedik bir biçimde gümbürdüyordu ki... Lafcadio düş mü görüyordu? Bu sırada garson yeni bir yemek getiriyordu. Lafcadio yemek alacaktı; gözleri tabağına gitti, o dakikada gördüğü şey onu öldürdü.

Nereden düşmüştü bilinmez, orada, açıkta, tabağının ortasında, öyle çirkin, bin tanesinin arasında tanınabilecek olan... hiç kuşkun olmasın, Lafcadio: Carola'nın kol düğmesi bu! İki kol düğmesinden biri, Fleurissoire'ın ikinci manşetinde bulunamayanı. Kâbus başlıyor işte... Ama garson yemekle eğiliyor. Lafcadio eliyle vurarak temizliyor tabağı, çirkin mücevheri örtünün üzerine kaydırıyor, tabağı gene üstüne getiriyor, bol bol yemek alıyor, kadehini şampanyayla dolduruyor, hemen dikey başına, sonra gene dolduruyor. Öyle ya, aç adam şimdiden sarhoş düşleri görürse... Yok, yok, göz aldanması değildi bu; tabağın altında düğmenin gıcırdağını duyuyor; tabağı kaldırıp düğmeyi alıyor; yeleşinin cebine, saatinin yanına kaydırıyor onu; gene yokluyor, emin oluyor; düğme orda, kesinlikle güven altında. Ama tabağa nasıl geldiğini kim söyleyecek? Kim koydu onu oraya?.. Lafcadio Defouqueblize'e bakıyor: bilgin masum masum yemeğini yiyor, burnu yerde. Lafcadio başka şeyler düşünmek istiyor: gene dul kadına bakıyor; ama hareketlerinde, kılığında her şeyi yeni baştan saygılı, doğal oluvermiş; şimdi eskisi kadar güzel bulmuyor onu. Kışkırtıcı hareketi, kırmızı çorabı yeniden düşlemeye çalışıyor; yapamıyor. Tabağında kol düğmesini yeniden görmeye çalışıyor; düğmenin orada, cebinde olduğunu duymasa inanmazdı kuşkusuz. Peki ama ne diye aldı bu düğmeyi? Bu

saçma, bu içgüdüsel davranış, ne açık bir kabullenmeydi böyle, ne kesin bir onaylamaydı! Nasıl da kendini gösteriyor, kim olursa olsun, belki de polisten biri, hiç kuşkusuz kendisini inceleyen, gözetleyen bi-ri... Bu kaba tuzakta her hakkı bir budala gibi verdi. Sarardığını seziyor. Birdenbire geriye dönüyor: geçidin camlı kapısının ardında kimsecikler yok... Ama belki de az önce biri görmüştür! Biraz daha yemeye çabalıyor; ama tiksintiden dişleri sıkışıyor. Zavallı! korkunç cinayet değil üzüldüğü, bu ters davranışına üzüldüğü. Şimdi profesör ne diye gülümsüyor kendisine?..

Defouqueblize yemeğini bitirmişti. Dudaklarını sildi, sonra, iki dirseği masanın üzerinde, sinirli sinirli peçetesini temizledi, Lafcadio'ya bakmaya başladı; garip bir sırtma dudaklarını kıpırdatıyordu; en sonunda, kendini tutamaz olmuşçasma:

«Birazcık daha isteyebilir miyim, Mösyö?» dedi.

Kadehini aşağı yukarı boşalmış şişeye doğru uzattı korka korka.

Lafcadio kaygısından uzaklaşmış, sıkıntısını giderdiği için mutlu, son damlaları onun kadehine boşalttı:

«Fazla vermekten korkuyorum... Ama bir daha getirteyim ister misiniz?»

«Öyleyse yarım şişe yeter sanıyorum.»

Defouqueblize, şimdiden çakır keyif olmuştu, görgü duygusunu yitirmişti. Lafcadio sek şaraptan hiç korkmazdı, karşısındakinin saflığıyla da eğleniyordu, bir Montebello daha açtırttı.

Defouqueblize, Lafcadio'nun iyice doldurduğu bardağı kaldırarak:

«Hayır! hayır! fazla koymayın bana! diyordu. Bunu önce öylesine kötü bulmam tuhaf. İnsan böyle birçok şeyleri, tanımadığı sürece bir öcü yapıp çıkar. Ben sadece Saint-Galmier suyu sanıyordum bunu; Saint-Galmier suyuna göre de tuhaf bir tadı var

dersiniz, değil mi, işte öyle!...»

Kendi sözlerine gülüyor, sonra masanın üzerinden, kendisi gibi gülen Lafcadio'ya doğru eğilerek, alçak sesle:

«Ne diye gülüyorsunuz böyle, bilmem ki, diyordu; suç sizin şarapta herhalde! Gene de sizin söylediğinizden biraz daha keskin olmasından korkuyorum. Heh! heh! heh! Ama beni vagonuma götürüyorsunuz, bunda anlaştık, değil mi? Yalnız olacağız orda, neden böyle yakışsız bir biçimde davrandığımı orda anlayacaksınız.»

«Yolculukta bunun önemi yoktur», dedi Lafcadio.

«Ah! Mösyö» dedi hemen öteki, «yaşamda yapacağımız her şeyin, çok doğru olarak söylediğiniz gibi, önemi olmayacağından emin olabilseydik! Bunun hiçbir şeye bağlanamayacağına güvenebilseydik insan... Bakın, yalnız bunu, bu size söylediğimi, çok doğal bir düşünceden başka bir şey olmayan bu sözü bile, Bordeaux'da olsaydık size dolambaçlı yollara kaçmadan söyleyebilir miydik sanıyorsunuz? Bordeaux diyorum, Bordeaux'da oturuyorum da ondan. Tanınırım, sayılırım orada,- evli olmamakla birlikte durgun bir yaşam sürerim, önemli bir işim vardır: hukuk fakültesinde profesörüm: evet, karşılaştırmalı kriminoloji, yeni bir kürsü... Anlarsınız ya, izin yok bana orada, yani sarhoş olmama izin yok, rastlantıyla, bir gün bile olsa, yaşamım saygıyadeğer olmalı. Düşünün bir kez: öğrencilerimden biri beni sokakta sarhoş görürse!.. Saygıdeğer; hem de bu zorlayıcı durum olmadan; işin en güç yanı da bu ya! Mösyö Defouqueblize (budur adım) kendini tuttuğuna çok iyi ediyor diye düşündürmemeli!.. Yalnız aykırı bir şey yapmamak değil, aykırı bir şey yapmayacağına başkalarını inandırmak da gerek; insanda dışa vurmak isteyecek hiçbir aykırılık olmasın. Birazcık şarap daha kaldı mı? Yalnız birkaç damla, sayın suç ortağım, birkaç damlacık... Böyle

fırsat bir ömürde bir kez düşer. Yarın, Roma'da, bizi biraraya getiren bu kongrede bir sürü meslektaş, ciddi, yumuşak, dengeli, eski kılığımıza bürünür bürünmez benim de yeniden olacağım kadar düzenli meslektaşlar bulacağım. Sizin ve benim gibi kibar insanlar, yapaylık içinde yaşamak zorundadırlar.»

Bu arada yemek bitiyordu; bir garson hesapları ve bahşişleri topluyordu.

Salon boşaldıkça Defouqueblize'in sesi gürleşti-yordu; bazı anlar çmıltısı Lafcadio'yu biraz kaygılandırıyor. O hep konuşuyordu:

«Hem toplum bizleri zorlamasa da, hoşlarına gitmemeye razı olmasını bilmediğimiz şu akraba ve dostlar topluluğu buna yeter de artar bile. Bizim kaba içtenliğimiz karşısına, bizim bir görüntümüzü, kendisinden ancak yan yarıya sorumlu olduğumuz, pek az benzediğimiz, kendisini geçmemiz yakışık almayan bir görüntü dikerler. Şu anda, bu bir gerçektir: kendi çehremden sıyrılıyorum, kendimden kaçıyorum... Ey başdöndürücü serüven! ey tehlike dolu şehvet!.. Ama başınızı ağrıtmıyorum ya?»

«Şaşılacak derecede ilgilendiriyorsunuz beni.»

«Konuşuyor, konuşuyorum... Ne yaparsınız! sarhoşken bile profesör kalıyor insan; konu da pek ilgilendiriyor beni... Ama, yemeğinizi bitirdiyseniz, daha ayakta durabilirken beni kompartımanıma götürmek istersiniz belki. Biraz daha gecikirsem kal-kamam diye korkuyorum.»

Defouqueblize bu sözlerden sonra, iskemlesinden ayrılmak istercesine bir tür hız aldı, ama hemen düştü, boşaltılmış masanın üzerine devrildi yarı yarıya, bedeninin üst yanı Lafcadio'ya doğru atıldı, yumşa-mış ve nerdeyse giz veren bir sesle sürdürdü konuşmasını:

«İşte benim düşüncem! Namuslu bir adamı bir

külhanbeyi yapmak için ne yapmalı, bilir misiniz? Bir yer değiştirme, bir unutuş yeter!.. Evet, Mösyö, belleğimizde bir delik açılmayagörsün, içtenlik de-ğuerir!.. Bir sürekliliğin durumu; akımda basit bir kesilme. Elbette ki, derslerimde bunu söylemem... Ama, söz aramızda, piçlerin durumu ne iyidir! Düşününün bir kez: varlığı bile bir çılgınlığın, düz çizgide bir çengelin ürünü olan bir kimse...»

Profesörün sesi yeniden yükselmişti; şimdi garip garip gözlerle bakıyordu Lafcadio'ya, bazan dumanlı, bazan keskin bakışı onu kaygılandırmaya başlıyordu. Lafcadio şimdi bu adamın miyopluğunun yapmacık olup olmadığını düşünüyor, hem de bu bakışı tanır gibi oluyordu. En sonunda, düşündüğünden daha da huzursuz bir durumda ayağa kalktı:

«Hadi, tutun kolumdan, Mösyö Defouqueblize,» dedi birden. «Kalkın, yeter gevezelik ettiğimiz.»

Defouqueblize güçlükle iskemlesinden ayrıldı. İkisi de, koridor boyunca yalpalayarak, profesörün çantasının durduğu kompartımana doğru yürüdüler. İlk önce Defouqueblize girdi; Lafcadio onu yerleştirdi; vedalaştı. Gidiyordu, daha iyiden iyiye arkasını dönmemişti ki, güçlü bir bilek indi omzuna. Hemen geri döndü, Defouqueblize bir sıçrayışta dikilivermişti... ama hâlâ Defouqueblize miydi bu? Hem alaylı, hem yetkeli, hem de sevinçli bir sesle haykırıyordu:

«Bir dost böyle çabucak bırakılır mı, Mösyö Lafcadio Lonnesaitpluskisi!.. Daha neler! kaçmak mı istemiştik?»

Bu iri, dinç, güçlü adamda az önceki çakırkeyif, acayip profesörden hiçbir şey kalmamıştı, Lafcadio onun Protos olduğundan emindi artık. Büyümüş, genişlemiş, yücelmiş ve tehlikeli görünen bir Protos.

(1) «Artık kim olduğu bilinmeyen» anlamına gelen bir soyadı yakıştıyor. (Çeviren).

«Vay! siz misiniz, Protos, dedi yalnız. Böylesi daha iyi. Bir türlü tanıyamıyordum.»

Öyle ya, ne kadar korkunç olursa olsun, Laf-cadio bir *gerçeği* bir saattir içinde çırpındığı acayip karabasana yeğ tutardı.

«Postu fena değiştirmemişim, ha?.. Sizin için her zamankinden fazla çaba harcadım... Ama ne de olsa gözlüğü sizin takmanız gerekirdi, oğlum; usta kişileri iyi tanıyamazsınız, fena oyunlara düşersiniz.»

Bu *usta* sözü, iyiden iyiye uyumamış bir sürü, anıyı ayağa kaldırıyordu Lafcadio'nun aklında. Pro-tos'la birlikte, pansiyonda buldukları zamanda kullandıkları argoya göre, bir usta kişi, hangi nedenle olursa olsun, herkese ya da her yerde aynı yüzle görünmeyen adamdı. Yaptıkları sınıflandırmaya göre, az ya da çok övgüye değer, az ya da çok ince birçok usta çeşitleri vardı, bunların karşılığı ya da tersi de, temsilcileri toplumsal basamağın yukarisından aşağısına rahatça yerleşmiş *kabuklu hayvanlar* ailesiy-di, büyük ve biricik bir aile.

Bizim ahbap çavuşlar şu ilkeleri benimsemişlerdi: 1 — Ustalar kendi aralarında birbirlerini tanırlardı. 2— Kabuklu hayvanlar ustaları tanımazdı. -Laf-cadio şimdi bütün bunları anımsıyordu: yaratılışı gereğince her oyuna girenlerden olduğu için gülümsedi. Protos gene konuştu:

«Geçen gün orada bulunmam iyi oldu ne de olsa, ha?.. Belki büsbütün rastlantı sonucu bulunmuyordum. Süt kuzularını gözetmesini severim. İmgelemleri geniştir, atılgandırlar, hoppadırlar. Ama öğütleri bir yana atabileceklerine kolayca inanırlar. İşinizde düzeltilecek bir sürü şey vardı, oğlum! İnsan işe girerken öyle bir şapka geçirir mi hiç başına? Bu suç kanıtının üzerinde şapkacının adresi olduktan sonra sekiz güne varmadan deliğe takıldığınızın resmiydi. Ama eski dostlarıma sevgim vardır benim; bunu kanıtliyorum. Biliyor musunuz, Cadio, sizi çok

severdim? Sizinle iyi bir şeyler yapılabileceğini her zaman düşünmüşümdür. Bu yakışıklılık sizde olduktan sonra, birçok kadınlar baştañçıkırlır, paralan da sızdırılırdı, adam sen de, birçok erkekler de caba. En sonunda sizden haber almak, İtalya'ya geldiğinizi öğrenmek ne kadar sevindirdi beni! Vallahi! Bizim eski aftosla düşüp kalktığınız zamandan bu yana ne olduğunuzu bilmiyordum. Hâlâ da fena değilsiniz, biliyor musunuz? Carola az yanmadı sizin için.»

Lafcadio'nun kızgınlığı gittikçe daha çok belli oluyordu, bunu saklamak için harcadığı çaba da öyle; bütün bunlar Protos'u çok eğlendiriyor, bunları hiç görmüyormuş gibi davranıyordu. Yeleğinin cebinden ufak, yuvarlak bir meşin çıkarmış, bunu gözden geçiriyordu.

«Güzel oymuşum, ha?»

Lafcadio onu boğabilirdi; yumruklarını sıkıyor, tırnakları etine giriyordu. Öbürü alaylı alaylı sürdürüyordu konuşmasını:

«Önemsiz bir yardım! Altı binliğe değer hani... söyler misiniz bana, ne diye cebe indirmediğiniz bu altı bini?..»

Lafcadio yerinden sıçradı:

«Siz beni hırsız mı sandınız?»

Protos sakin sakin:

«Dinleyin, yavrum, dedi, «amatör»leri pek sevmem ben; bunu size hemen, açık açık söylemem daha iyi. Hem sonra, biliyorsunuz, kahramanlık taslamalar da, budala numaralan da sökmez bana. Yetenekleriniz var, kabul, parlak yetenekleriniz var, ama...»

Lafcadio öfkesini tutamaz olmuştu:

«Alayı bırakın», diye sözünü kesti. «Sözü nereye getirmek istiyorsunuz? Geçen gün acemice bir iş yaptım; bunu anlamam için sizden dinlemem zorunlu mu sanıyorsunuz? Evet, bana karşı bir silahınız var;

bu silahı kullanmanızın sizin için akıllıca bir şey olup olmadığını inceleyecek değilim. Bu ufak deri parçasını satın almamı istiyorsunuz. Hadi, konuşun! Gülmeyi, böyle yüzüme bakmayı da kesin artık. Para istiyorsunuz. Ne kadar?»

Sesi öylesine kararlıydı ki, Protos gerilemişti; hemen sonra topladı kendini.

«Yavaş olun! Yavaş olun!» dedi. «Kötü bir şey söyledim mi ben size? İki dost tartışıyoruz, yavaş yavaş. Öfkelenecek birşey yok. Vallahi, gençleşmişsiniz siz, Cadio.»

Hafif hafif kolunu okşuyordu, Lafcadio sıçrayarak kurtuldu.

«Oturalım,» dedi Protos, «daha rahat konuşuruz.»

Koridorun kapısının yanında bir köşeye yerleşti, ayaklarını da öbür kanapenin üzerine koydu.

Lafcadio çıkış yerini kapadığını göstermek istediğini düşündü. Protos silahlıydı kuşkusuz. Kendi-sindeyse şu anda hiçbir silah yoktu. Bir boğuşmada kesinlikle alta gideceğini düşündü. Sonra, bir an kaçmak istemiş olsa bile, merak, karşısında hiçbir şeyin, hatta kendi güvenliğinin bile tutunamayacağı bir merak şimdiden ağır basmaya başlıyordu. Oturdu.

«Para mı? Boş ver canım sen de!» dedi Protos. Tabakasından bir sigara çıkardı, bir tane de Lafca-dio'ya sundu, Lafcadio almadı. «Dumandan rahatsız olur musunuz acaba?.. Peki, dinleyin beni.» Sigaradan birkaç soluk çekti, sonra büyük bir rahatlıkla sürdürdü konuşmasını.-

«Hayır, hayır, Lafcadio, dostum, hayır, sizden beklediğim para değil; uysallık. Siz, oğlum (içtenliğimi hoş görün), durumunuzu pek doğru anlamışa benzemiyorsunuz. Cesurca dikmek gerek sizi bu durum karşısına; izin verin de bu işte size yardım edeyim.

«Böyle işte, bizi sıkı sıkı saran toplum çerçevelerinden bir delikanlı sıyrılmak istedi; sevimli bir delikanlı; hatta tam benim sevdiğimden: saf, bu işi büyük bir hesapla yapmıyordu... Cadio, eskiden rakamlardan çok iyi çıktığınızı anımsıyorum; ama hiçbir zaman kendi masraflarınız için hesap yapmaya yanaşmazdınız... Kısacası, kabuklu hayvanların yönteminden tiksindiriniz; buna başkaları şaşsın... Ama beni şaşırtan şey, bu kadar zeki olmanıza karşılık, bir toplum içinden bu kadar kolay çıkabileceğinizi sanmanız, Cadio; hem de hemen başka birinin içine düşmeden sıyrılabileceğinizi sanmanız; ya da bir toplumun yasadışı olabileceğini sanmanız...

«'Lawless', anımsarsınız; bir yerde okumuştuk bunu: *Two hawks in the air, two fishes swimming in the sea not more lawless than we...* Yazın ne güzel şey! Lafcadio! dostum, ustaların yasadışı öğrenin.»

«Artık konuya gelseniz...»

«Acele ne gerek var? Önümüzde zaman var. Ta Roma'da ineceğim. Lafcadio, dostum, bir cinayetin jandarmaların gözünden kaçtığı olur; bizim onlardan daha açık göz olmanızın nedenini açıklayayım size: biz yaşamımızla oynuyoruz da ondan. Zabitanın başarısızlığa uğradığı yerde biz başarıya eriyoruz. Elbette; bunu siz istediniz, Lafcadio; iş oldu bitti bir kez, artık sınırlamazsınız. Sözümlü dinleseniz daha iyi olur, çünkü, anlarsınız, sizin gibi eski bir dostu polisin eline vermek beni gerçekten üzer, ama ne yaparsınız? Bundan böyle polise bağlısınız, ya da bize.»

«Beni ele vermeniz, kendi kendinizi ele verme-nizdir...»

«Ben de ciddi konuştuğumuzu umuyordum. Lafcadio, şunu anlarsanız: polis dikbaşlıları deliğe tıklar; ama İtalya'da ustalarla seve seve uzlaşır. 'Uzlaşır', evet, tam karşılığı budur sanırım. Ben de biraz polisten sayılırım, oğlum. İyi bir düzene yardım edi-

yorum. Eylemi ben yapmıyorum: yaptırıyorum.

«Hadi! kafa tutmayı bırakın, Cadio. İğrenç buyanı yok benim yasamın... Her şeyi şişiriyorsunuz; öyle bön bön kendiliğinden! Yemekte Matmazel Venitequa'nın kol düğmesini uysallıkla, ben öyle istediğim için almadınız mı dersiniz? Ah! ileriye görmeyen davranış; tutkun davranış! Zavallı Lafcadio'cum! Bu ufak şeyden dolayı az kızmadınız kendinize, değil mi? İşin berbat yanı, bunu yalnız ben görmedim! Ya! dövünmeyin; garson da, dul kadın da, çocuk da var işin içinde. Sevimli insanlar. Onları kendinize dost etmek yalnız size bağlı. Lafcadio, dostum, mantıklı olun; ■ dinleyecek misiniz sözümü?»

Lafcadio, belki de fazla kararsız olduğu için, hiçbir şey söylememeye karar vermişti. Gövdesi katılaştı, dudakları sıkılmış, gözleri doğruca önüne dikilmiş, öylece duruyordu. Protos omuz silkti, gene konuşmaya başladı:

«Ne garip beden! Aslında öylesine çevik!... Ama sizden ne beklediğimi söylesem belki de şimdiden razı olurdu. Lafcadio, dostum, beni bir kuşkudan kurtarın. Sizden ayrıldığım zaman çok yoksuldunuz, ama rastlantının ayaklarınızın dibine attığı altı tane binliği almıyorsunuz, siz bunu doğal mı bulursunuz?.. Matmazel Venitequa söylemişti bana: Mösyö de Baraglioul, ünlü oğlu kont Julius'ün size gelişinden bir gün sonra öldü. Adamın geldiği akşam Matmazel Venitequa'yi yüzüstü bıraktınız. O gün, bugün, kont Julius'le bağıntılarınız pek sıkı fıkı bir duruma girdi; neden olduğunu açıklamak lütfunda bulunur musunuz?.. Lafcadio, dostum, eskiden birçok amcalarınızı tanıdım, şeceranız o zamandan beri biraz karışmış gibi geliyor bana!... Yo! kızmayın; şaka ediyorum. Ama ne düşünülün istiyorsunuz?.., şimdiki servetinizi doğrudan doğruya Mösyö Ju-lius'e borçlu değilseniz... Bu da (söylemeye izin verir misiniz?) böylesine baştañçıkancı olduğunuz için

bana daha kepazece birşey gibi görünüyor. Lafcadio, dostum, şu ya da bu biçimde ve düşündükleriniz ne olursa olsun, iş ortada, yapacağınız şey belli: Ju-lius'e şantaj yapacağız. Ayak diremeyin, canım! Şantaj sağlam bir kurumdur, törelerin ayakta kalması için gereklidir. Daha neler! beni bırakıyor musunuz?»

Lafcadio kalkmıştı.

«Of! bırakın da gideyim artık!» diye bağırdı. «İki kanepeye birden yayılmış olan Protos'un üzerinden geçti, Protos onu alkoymak için hiçbir şey yapmadı. Lafcadio tutulmayışına şaşı, koridor kapısını açtı, geri çekildi:

«Kaçmıyorum, korkmayın,» dedi. «Gözaltında tutabilirsiniz beni; ama sizi daha fazla dinlemektense, her şeye... Polisi size yeğlediğim için özür dilerim. Gidin, haber verin: bekliyorum.»

VI

Aynı gün, akşam treni de Milano'dan Anthime' leri getiriyordu; üçüncü mevkide geldikleri için, aynı trenin yataklı vagonunda Paris'ten gelen kontes de Baraglioul'la büyük kızını ancak indikleri zaman gördüler.

Yas telgrafını aldıktan birkaç saat önce, kontes kocasından bir mektup almıştı; kont bu mektubunda parlak bir dille, Lafcadio'nun beklenmedik gelişinin verdiği hazdan söz ediyordu; Julius'e göre genç adamı öyle hain bir çekicilikte süsleyen bu yarı kardeşliğe, üstükapalı da olsa dokunmuyordu elbette. (Julius, babasının yöntemine bağlıydı, ötekiyle konuşmadığı gibi karısıyla da açık açık konuşmamıştı bu konuyu), ama kimi üstükapalı sözler, kimi susuşla geçiştirmeler, kontese yeteri kadar bir şeyler sezdiriyordu; hattâ burjuva yaşamının akışı içinde pek eğ-

lence bulamayan Julius'ün utanç verici olay çevresinde bir oyun çevirmeye kalkıp da bu işte parmaklarının ucunu yakmadığından da iyice emin değilim. Sonra, Genevieve'in annesiyle birlikte gelmek kararında, Lafcadio'nun Roma'da bulunuşunun, onu gene görmek umudunun iyi kötü, hattâ önemli bir etkisi olup olmadığından da emin değilim.

Julius istasyona, onları karşılamaya gelmişti. Ertesi gün cenaze töreninde gene göreceği Anthime'ler-den ayrılır ayrılmaz, çabucak Büyük Otel'e götürdü onları. Berikiler via di Bocca di Leone'ye, ilk indikleri otele gittiler.

Marguerite mutlu haberler getiriyordu romancıya: seçilmesi işten bile değildi; önceki gün, kardinal Andre dostça söylemişti ona: adayın, üyeleri yeniden tek dolaşması bile gereksizdi; Akademi kendiliğinden ona geliyordu, kapıları açık: kendisini bekliyorlardı.

«Görüyorsunuz!» diyordu Marguerite. «Ben Paris'te ne diyordum sana? Her şeyin bir zamanı vardır. Beklemek yeter bu dünyada.»

Julius yapmacık bir onurla:

«Bir de değişmemek,» diyerek karısının elini dudaklarına götürüyor, kızının üzerine çevrilmiş bakışının horgörüyle dolduğunu görmüyordu. «Size, düşüncelerime, ilkelerime bağlı kaldım. Yılmazlık erdemlerin en vazgeçilmezi.»

En son yoldan sapışının, inanca uygun olmayan bir türlü düşüncenin, görgüye uygun düşmeyen her türlü tasarımın anısı uzaklaşıyordu içinden. Şimdi bilgi almıştı ya, hiç çaba harcamadan topluyordu kendini. Akimi kısa 'hir zaman için yoldan saptırtan bu yüce sonuca hayrandı. Kendisi değişmemişti: değişen papaydı.

«Tam tersine, ne şaşmaz bir düşüncem varmış,» diyordu kendi kendine; ne mantıklı o! Güç olan, neyle yetineceğini bilmek. Bu zavallı Fleurissoire ku-

lislere girdiği için öldü. insan basit oldu muydu, en iyisi bildiğiyle yetinmektir. Bu korkunç giz onu öldürdü. Bilgi yalnız güçlülere güçlendirir... Ne olursa olsun; Carola'nın polise gitmesi iyi oldu; daha serbest düşünmemi sağlıyor bu... Ama Armand-Dubois talihsizliğinin, sürgünlüğünün GERÇEK Kutsal-Baba yüzünden olmadığını bilseydi, ne büyük bir avuntu bulurdu! İnançında ne kadar cesaretlenirdi! ne kadar hafiflerdi!.. Yarın, cenazeden sonra, ona bu işten söz etmem iyi olacak.»

Bu cenaze törenine büyük bir kalabalık gelmedi. Üç araba izledi cenaze arabasını. Yağmur yağıyordu. Birinci arabada Blaphafas, Arnica'ya dostça arkadaşlık ediyordu (yas sona erer ermez onunla evlenir herhalde); ikisi de iki gün önce Pau'dan yola çıkmışlar (dul kadını kederine terketmek, bu uzun yolculukta onu yalnız bırakmak mı, Blaphafas bunu düşünmeye bile katlanamazdı; sonra ne de olsa! Aileden olmasına aileden değildi ya gene de yas kılıfına girmekten geri durmamıştı; hangi akraba tutabilirdi böyle bir dostun yerini?), ama bir tren aksaklığı yüzünden Roma'ya ancak birkaç saat önce gelmişlerdi.

Son arabada, kontes ve kızıyla birlikte Madam Armand-Dubois yer almıştı; ikinci arabada Anthime Armand-Dubois ile kont vardı.

Fleurissoire'm mezarı başında talihsiz serüveninden hiç söz edilmedi. Ama mezarlıktan dönerken, Julius de Baraglioul, Anthime'le gene başbaşa kalınca, konuşmaya başladı:

«Sizin için doğrudan doğruya Kutsal-Baba'ya başvuracağıma söz vermiştim.»

«Tanrı tanığımdır ki sizden böyle birşey rica etmiş değilim.»

«Doğru; Kilise'nin sizi öyle bir yokluk içinde bırakmasına kızmış, yüreğimin sesinden başka bir şey

dinlememiştim.»

«Tanrı tanığımdır ki durumumdan dert yanma-dım.»

«Biliyorum!.. Biliyorum!.. Boyuneğışiniz az kızdırmamıştı beni! Hatta, Anthime'ciğim, beni gene aynı konuya getirdiğimize göre, açıkça söyleyeyim size, ben bu durumda dindarlıktan çok gurur görüyordum, Milano'da son görüşmemizde, böylesine boyun eğışiniz de gerçek dindarlıktan çok ayaklanışa yakınmış gibi gelmişti bana, inanç bakımından pek rahatsız etmişti beni, Tanrı sizden bu kadarını istemiyordu canım! Açık konuşalım! tutumunuz beni sarsmıştı.»

«Ben de size açıkça söyleyebilirim, sizinki de beni kederlendirmişti, kardeşçğim. Beni siz kıskırtmamış mıydınız başkaldırmaya?»

Julius ateşleniyordu, Anthime'in sözünü kesti:

«Tanrı'nım bizi yerleştirmeyi uygun gördüğü düzeyin sunduğu nimetlere boşvermeden de tam anlamıyla hristiyan olunabileceğini kendi içimde duymuş, yazarlık yaşamım boyunca başkalarına da duyurmuşum. Sizin tutumunuzun kızdığım yanı, bağlılığı ile, benimkinden üstünmüş gibi görünmesiydi.»

«Tanrı tanığımdır ki...»

«Of! hep böyle karşı gelmeyin!» diye sözünü kesti gene Julius. «Tanrı'yla ilgisi yok bunun. Ben size tutumunuzun ne zaman başkaldırmaya çok yaklaştığını açıklıyorum... şunu demek istiyorum: benim kendi başkaldırımı.- bana suçlu olduğunuzu düşün-dürten de bu suçlu bulduğum yan işte: adaletsizliği kabul ederek, sizin yerinize başkasının başkaldırmasına yol açmak. Çünkü ben, Kilise'nin haksız durumda olduğunu kabul etmiyordum; sizin tutumu-nuzsa, hiç de öyle görünmese bile, onu bu duruma soKuyordu. Böylece sizin yerinize kendim başvurmaya karar vermişim. O zamanlar kızmakta ne kadar haklı olduğumu az sonra anlayacaksınız.»

Julius'ün alnında terler boncuklanıyordu, silindir şapkasını dizlerinin üzerine koydu.

— Biraz hava ister misiniz?» dedi Anthime, gönül alırcasma, yanındaki camı indirdi.

Julius gene başladı konuşmaya:

«Roma'ya gelir gelmez, bir görüşme rica ettim. Kabul edildim. Davranışımın ödülü pek tuhaf bir başarı olacaktı...»

«Ya!» dedi Anthime ilgisizce.

«Evet, dostum, çünkü para olarak hiçbir şey elde edemedimse de bir güvenceyle döndüm görüşmemden... Bu güvence Kutsal-Baba'mızı hakkında söylediğiniz her türlü alçaltıcı varsayımdan uzak tutuyordu.»

«Tanrı tanığımdır ki, Kutsal-Baba'mız hakkında alçaltıcı hiçbir şey söylemedim.»

«Sizin yerinize ben söylüyordum. Sizi zarara uğramış görüyor, kızılıyordum.»

«Konuya gelin, Julius: papayı gördünüz mü?»

«Hayır! papayı göremedim» diye patladı Julius en sonunda. «Ama bir giz öğrendim; önce kuşkulu görünen, ama çok geçmeden, sevgili Amedee'mizin ölümüyle birdenbire doğru olduğu anlaşılan bir giz; tüyler ürpertici, şaşırtıcı bir giz, ama inancınız bunda bir avuntu bulacaktır, sevgili Anthime. Şunu bilin ki kurbanı olduğunuz adaletsizlikte papanın hiçbir suçu yok.»

«Ben bundan hiç kuşku duymadım ki.»

«Anthime, beni iyi dinleyin.- Papayı görmedim, çünkü kimsecikler göremiyor; şimdi papalık tahtında oturan papa, Kilise'nin dinlediği papa, kararlar çıkaran papa; benimle konuşmuş olan, Vatikan'da görülen papa, benim gördüğüm papa, GERÇEĞİ DEĞİL.»

Anthime bu sözleri duyunca kahkahalarla sarsılmaya başladı.

Julius alınmıştı:

«Gülün! Gülün!» dedi. «Önceleri ben de gülüyor-

dum. Biraz daha az gülseydim Fleurissoire öldürülmeyecekti. Ah! kutsal dost! iyi yürekli kurban!» Sesi hıçkırıklar içinde can verdi.

«Söylesenize! ciddi mi bu anlattıklarınız?.. İyi ama!.. İyi ama!.. İyi ama!...» dedi Armand-Dubois, Julius'ün acıklı konuşmasından kaygılanmaya başlamıştı. «Ama ne de olsa bilinmesi gerekir bunun...»

«Bilmek istediği için öldü o.»

«Çünkü, ne de olsa, malımı mülkümü, toplumsal düzeyimi, bilimimi sokağa attıysam, bana oyun oynamalarına razı olduysam...» diye sürdürüyordu Ant-hime, o da yavaş yavaş kabarmaya başlıyordu.

«Söylüyorum ya size: gerçeği zerre kadar sorumlu değil bütün bunlardan; size oyun oynayan Quidi-nal'in bir suç ortağıydı.»

«Söylediklerinize inansam mı?»

«Bana inanmazsanız şu zavallı din kurbanına inanın.»

Bir zaman ikisi de sustu. Yağmur dinmişti; bir güneş çizgisi bulutu yarıyordu. Araba ağır sarsıntılarla Roma'ya geliyordu.

«Öyleyse ben yapacağımı biliyorum», dedi Ant-hime en kararlı sesiyle: «Ben bu gizi açıklıyorum.»

Julius yerinden sıçradı.

«Dostum, tüylerimi ürpertiyorsunuz. Hiç kuşkusuz afarez ederler sizi.»

«Kim? Sahte bir papaysa, vız gelir.»

«Ben de bu gizle avunursunuz da size bir yardımım dokunmuş olur diye düşünüyordum», dedi Julius şaşkın şaşkın.

«Şaka mı ediyorsunuz? Fleurissoire cennete gittiği zaman, ulu Tanrısının da *gerçek* Tanrı olmadığını anlamayacağını kim söyleyecek bana?»

«Durun, sevgili Anthime, durun; saçmalıyorsunuz. İki tane olabilirmiş gibi! BİR BAŞKASI olabilirmiş gibi.»

«Hayır, ama siz çok rahat konuşuyorsunuz; onun

için hiçbir şeyden el çekmediniz siz; gerçek olmuş, sahte olmuş, hepsi bir sizin için... Of! ben biraz hava almalıyım.»

Kapının üzerinden eğilerek bastonunun ucuyla aı abacının omuzuna dokundu, arabayı durdurttu. Julius de onunla inmeye hazırlanıyordu.

«Hayır! Bırakın beni. Kendi başıma gidecek kadar gücüm var. Gerisini bir romana saklayın. Bana gelince, Loca başkanına hemen bu akşam bir mektup yazacağım, yarından sonra da *La Depeche'deM* bilim yazılarıma yeniden başlıyorum. Çok gülecekler.»

«Aa! siz topallıyorsunuz», dedi Julius, onun yeniden topalladığını görünce şaşırılmıştı.

«Evet, birkaç gündür ağırlarım gene başladı.»

«Ah!» dedi Julius, onun uzaklaşmasına bakmadan, arabanın bir köşesine çekilip büzüldü.

VII

Protos söylediği gibi Lafcadio'yu ele vermek düşüncesinde miydi?

Bilmem: hem olay, polis örgütüne bağlı beyler arasında yalnızca dostları bulunmadığını gösterdi. Bu adamlar, bir gün önce Carola'dan aldıkları haber üzerine, vicolo dei Pecchierelli'de kapanlarını kurmuşlardı; eskidenberi tanrıları evi, üst kattan komşu eve kolayca geçilebileceğini de bilirlerdi; komşu evin çıkış yerlerini de tuttular.

Protos, aynasızlardan hiç mi hiç korkmuyordu; suçlamadan da, yargıcılardan da korkmuyordu; kendisini yakalamanın pek kolay olmadığını biliyordu; hiçbir cinayetten suçlu değildi aslında, yakayı sıyırması işten bile değildi, bu kadarcık kanıt yetmezdi suçlanmasına. Bunun için, kuşatıldığını anlayınca, fazla korkmadı, çabucak anlamıştı sarıldığını, çünkü,

hangi kılık altında olurlarsa olsunlar, bu beyleri tanımakta özel bir sezgi gücü vardı.

Yalnız biraz şaşkındı, önce Carola'nın odasına kapandı, Carola'nın dönmesini bekledi, Fleurissoire'm öldürülüşünden beri görmemişti onu; ondan akıl istemeyi, deliğe tıklılma olasılığı karşısında bazı bilgiler bırakmayı çok istiyordu.

Carola bu sıralarda, Julius'ün isteğine uyarak, mezarlıkta görünmemiştir; bir türbenin ardına, bir şemsiyenin altına saklanarak törene uzaktan katıldığını kimseler bilmedi. Yeni mezarın çevresinin ıssızlaşmasını sabırla, alçakgönüllülükle bekliyordu; cenaze alayının yeniden toplandığını, Julius'ün Ant-hime'le birlikte arabaya bindiğini, ince ince yağın yağmur altında arabaların uzaklaştığını gördü. Kendisi de mezara yaklaştı o zaman, atkısının altından kocaman bir yıldız çiçeği demeti çıkarıp aile çelenk-lerinin epeyce uzağına koydu: sonra uzun zaman yağmurun altında kaldı, hiçbir şeye bakmadan, hiçbir şey düşünmeden, dua yerine gözyaşı dökerek.

Vicolo dei Vecchierelli'ye döndüğü zaman, eşikte iki yabancı yüz gördü; bununla birlikte, evin göz altında olduğunu hiç mi hiç anlamadı. Protos'un yanına gitmeyip oyalanıyordu. Katilin o olduğundan hiç kuşkusu olmadığı için, şimdi ondan nefret ediyordu.

Az bir zaman sonra, çılgınlıkları üzerine polisler koşuyordu; ama ne yazık ki, çok geç kalmışlardı! Pro tos, kendisini ele verenin Carola olduğunu öğrenince çok kızmış, onu boğmuştu.

Öğleye doğru oluyordu bu. Akşam gazeteleri haberi yayınlanmışlardı, şapkanın astarından kesilmiş parça da üzerinde bulunduğu için, iki suçlu da onun işlediğinden hiç kimsenin kuşkusu yoktu.

Bu arada Lafcadio bir bekleyiş ya da belirsiz bir korku içinde yaşamıştı akşama kadar, belki Pro-

tos'un gözdağı vererek arkasına takacağını söylediği polislerden değil de Protos'un kendisinden, ya da korunmaya çalışmadığı, belirsiz bir şeyden korkuyordu. Anlaşılmaz bir uyuşukluk çöküyordu üzerine, belki de sırf yorgunluktan ileri geliyordu: vazgeçiyordu.

Bununla birlikte, Protos'un tutuklandığı haberi, umabileceği rahatlayışı getirmemi ona. Umut kırıklığına uğramıştı sanki. Garip yaratık! Cinayetinin her türlü maddesel yararını elinin tersiyle itmişti, şimdi de oyunun herhangi bir tehlikesinden kaçmaya gönlü elvermiyordu. Hemen bitmesini kabul etmiyordu. Eskiden, satranç oynarken yaptığı gibi, seve seve karşısına bırakabilirdi hamleyi, sonra olay ona birdenbire fazla kolay bir başarı sağlıyor, oyunun ilgi çekici bir yanını bırakmıyormuş gibi, meydan okuyuşu daha ileri götürmedikçe bu işi bitiremeyeceğini seziyordu.

Uygun kılığa gireyim diye uğraşmamak için, akşam yemeğini yakın bir trattoria'da yedi. Hemen sonra, otele dönünce, lokantanın camlı kapısından, karısı ve kızıyla sofraya oturmuş kont Julius 'u gördü. Julius'lere ilk gidişinden bu yana hiç görmediği Ge-nevieve'in güzelliğiyle çarpıldı. Yemeğin bitmesini bekleyerek fümüarda oyalanıyordu, kontun odasına çıktığını, kendisini beklediğini bildirdiler.

Girdi; Julius de Baraglioul yalnızdı; gene ceket giymişti.

«Eh, katil deliğe tıklıldı», dedi hemen, elini uzattı.

Lafcadio, Julius'ün elini tutmadı. Kapının aralığında duruyordu.

«Hangi katil?» diye sordu.

«Bacanağımın katili, canım.»

«Bacanağımızın katili benim.»

Titremeden, sesini değiştirmeden, alçaltmadan, elini kolunu kıpırdatmadan ve öyle doğal bir sesle söyledi ki, Julius önce anlamadı. Lafcadio sözünü

yinelemek zorunda kaldı:

«Bacanağınızın katili tutuklanmadı diyorum size, çünkü bacanağınızın katili benim.»

Lafcadio'nun yırtıcı bir görünüşü olsaydı, belki de Julius korkardı; ama çocukça bir görünüşü vardı. Hatta Julius'ün kendisiyle ilk karşılaştığı zamandakinden de genç görünüyordu; bakışı öyle duru, sesi öyle açıktı. Kapıyı kapamıştı, ama gene de kapıya böğrünü vermiş, öylece duruyordu. Julius, masanın yanında bir koltuğa çöktü.

«Yavrucuğum, yavaş konuşun,» dedi ilkin... «Ne oldu size? Bunu nasıl yapmış olabilirsiniz?»

Lafcadio başını önüne eğdi, şimdiden pişman olmuştu konuştuğuna.

«Bilinir mi ki?» dedi. «Pek çabuk yaptım, canım yapmak isterken.»

«Fleurissoire'a, bu öylesine erdemli, öylesine iyi yürekli adama karşı ne kininiz vardı?»

«Bilmiyorum... Mutlu görünmüyordu... Kendi kendime açıklayamadığım birşeyi size nasıl açıklayayım istiyorsunuz?»

Cansıkıcı bir sessizlik büyüyordu aralarında, arada sırada sözleri bu sessizliği kesiyordu, sonra daha derin oluyordu sessizlik; o zaman otelin büyük salonundan bayağı bir Napoli müziğinin yükseldiği duyuluyordu. Julius serçe parmağındaki sivri ve pek uzun tırnağının ucuyla, masanın örtüsü üzerindeki ufak bir mum lekesini kazıyordu. Birdenbire bu güzel tırnağın kırıldığını farketti. Eğrilemesine bir çatlama vardı bu, ten rengini bütün genişliğince donuk-laştırıyordu. Nasıl yapmıştı bunu? Sonra nasıl olmuştu da hemen anlamamıştı? Her ne olursa olsun, düzeltilecek gibi değildi; kesmekten başka yol kalmıyordu. Çok şiddetli bir sıkıntı duydu bu yüzden, çünkü ellerine, hele uzun zamandır büyüttüğü, parmağını değerlendiren, güzelliğini daha bir belli eden bu tırnağa çok özen gösterirdi. Makas tuvalet masası-

nm gözünde idi, Julius makası almak için kalkmak üzereydi, ama Lafcadio'nun önünden geçmesi gerekecekti; duyarlı adamdı, bu ince işi sonraya bıraktı.

«Peki... şimdi ne yapmayı düşünüyorsunuz?» dedi.

«Bilmiyorum. Belki de teslim olurum. Bu gece düşüneceğim.»

Julius'ün kolu koltuğa düştü, Lafcadio'yu seyretti bir zaman, sonra cesareti kırılmış gibi bir tavırla:

«Yazık, ben de sizi sevmeye başlıyordum!..» diye içini çekti.

Kötü bir düşünce gütmekten söylemişti bunu. Lafcadio da anlardı elbette. Ama, ölçülüp biçilmeden söylenmiş olması, tümcenin zalimliğini azaltmazdı, yüreğinden vurdu onu. Birdenbire içini saran sıkıntıyla katılarak başını kaldırdı. Julius'e baktı: «Daha dün aşağı yukarı bir kardeş gibi gördüğüm adam mı bu?» diyordu içinden. İki gün önce, cinayetine karşın, içinde öyle neşeyle konuşabildiği odada dolaştırdı bakışlarını; kolonya şişesi hâlâ masanın üzerindeydi, nerdeyse boşalmıştı.

«Beni dinleyin, Lafcadio», dedi Julius: «tümüyle umutsuz görmüyorum ben durumunuzu. Bu cinayeti işlediği sanılan kimse...»

Lafcadio kuru kuru sözünü kesti:

«Evet, onu tutukladıklarını biliyorum,» dedi, «benim yerime bir suçsuzun suçlandırılmasına boşver-memi mi öğütleyeceksiniz?»

«Sizin suçsuz dediğiniz adam bir kadını öldürdü; hem de tanıdığınız bir...»

«Bu, beni rahatlatır, öyle mi?»

«Tam olarak bu değil söylemek istediğim, ama...»

«Beni ele verebilecek tek insanın o olduğunu da ekleyelim.»

«Büsbütün çaresiz durumda değilsiniz, görüyorsunuz ya.»

Julius kalktı, pencereye doğru gitti, perdenin kıv-

nmlarını düzeltilti, geri döndü, sonra öne doğru eğildi, az önce oturduğu, koltuğun arkılığı üzerinde kollarını kavuşturdu:

«Lafcadio,» dedi, «bir öğüdümü dinlemeden gitmenizi istemem: yeniden namuslu bir adam olmak, doğuş koşullarınızın elverdiği ölçüde de olsa toplum içinde kendinize bir yer sağlamak kendi elinizde, benim inancım bu. Kilise size yardım etmek için hazır duruyor. Hadi, oğlum, cesur olun biraz: gidin, günah çıkartın.»

Lafcadio gülümsemekten kendini alamadı:

«Nazik sözleriniz üzerinde düşüneceğim,» dedi. Bir adım ilerledi, sonra: «Katil bir ele dokunmak istemezsiniz elbet. Bununla birlikte gösterdiğiniz...»

«Pekâlâ, pekâlâ,» dedi Julius dostça ve uzak bir el sallayışla: «Güle güle, yavrum. 'Gene görüşürüz' diyemiyorum. Gene de, ilerde...»

«Şimdilik bana söyleyecek hiçbir şey yok mu, bulamıyor musunuz?»

«Şimdilik hiçbir şey...»

«Allahaismarladık, Mösyö.»

Lafcadio selâm verip çıktı.

Üst kattaki odasına gitti. Yarı yarıya soyundu, yatağına attı kendini. Günsonu çok sıcak olmuş, gece de bir serinlik getirmemişti. Penceresi ardına kadar açıktı ama hiçbir esinti havayı kıpırdatmıyordu; bahçelerin ardındaki Thermes alanı -uzak elektrik lambaları, odasını, aydan geldiği sanılabilecek, mavimsi, ve belirsiz bir ışıkla dolduruyordu. Düşünmek istiyordu ama garip bir uyuşukluk, düşüncesini de uyuşturuyordu; ne cinayetini düşünüyordu, ne de ondan kurtulma yollarını; yalnız Julius'un şu dayanılmaz sözlerini artık duymamaya çalışıyordu: «Ben de sizi sevmeye başlıyordum...» Kendisi Julius'ü sevme-seydi, bu sözler gözyaşlarına değer miydi? Bunun

için mi ağlıyordu gerçekten?.. Gece öylesine hoştu ki, ölmek için kendisini bırakıvermesi yetermiş gibi geliyordu ona. Yatağın yanındaki sürahiye uzandı, bir mendil ıslattı, ıslak mendili yüreğinin üzerine bastırdı, yüreği acıyordu.

«Bundan böyle bu dünyanın hiçbir içkisi bu kuru yüreği serinleştirmeyecek», diyordu kendi kendine, gözyaşlarını dudaklarına kadar akıtıyordu, acılıklarını tatmak istiyordu. Nerede okuduğunu bilmediği, anımsayamadığı dizeler çınlıyor kulaklarında:

My heart aches; a drowsy numbness pains My senses...

Sızdı.

Düş mü görüyor? Kapısının çalındığını işitmedi mi? Geceleri hiç kapamadığı kapı usulca açılıyor, ince, ak bir gölge giriyor içeriye. Hafifçe seslendiği duyuluyor: «Lafcadio... Burda mısınız, Lafcadio?» Lafcadio, yarı uyku içinde, ama gene de tanıyor bu sesi. Ama böyle hoş bir belirtinin gerçekliğine hâlâ inanamıyor mu? Bir sözcük, bir kıpırdanma onu kaçırır diye mi korkuyor?.. Susuyor.

Genevieve de Baraglioul'un odası, babasının odasının yanındaydı, babasıyla Lafcadio arasındaki konuşmayı istemeden, ama tümüyle işitmişti. Dayanılmaz bir sıkıntı Lafcadio'nun odasına kadar sürüklemişti onu, çağrısı yanıtız kalınca, Lafcadio'nun kendini öldürdüğünü sandı, yatağın başucuna atıldı, hıçkırığa hıçkırığa diz çöktü...

Hep öyle duruyordu, Lafcadio doğruldu, eğildi, karanlıkta parlar gördüğü güzel alma dudaklarını yapıştıramadan, bütün isteminin çözüldüğünü duydu-, şimdiden Lafcadio'nun soluğuyla okşanan bu al-

nı geriye atarak:

«Bana acıyın, dostum», dedi.

Lafcadio hemen kendini topladı, hem uzaklaştı, hem de itti onu:

«Kalkın, Matmazel de Baraglioul,» dedi. «Gidin! Ben sizin dostunuz değilim... olamam.»

Genevieve kalktı, ama az önce ölü sandığı kişinin yarı yatmış bir durumda bulunduğu yataktan uzaklaşmadı, Lafcadio'nun yaşadığından iyice emin olmak istiyormuşçasına, yakıcı alnına sevgiyle dokundu:

«Ama dostum, bu akşam babama söylediklerinizin hepsini de duydum,» dedi. «Bunun için geldiğimi anlamıyor musunuz?»

Lafcadio yan yarıya doğrularak ona baktı. Çözülmüş saçları çevresine düşüyordu; bütün yüzü karanlıkta kalıyor, Lafcadio bu yüzden gözlerini seçemiyor, ama bakışlarının, kendisini sardığını duyuyordu. Bunun hoşluğuna dayanamıyormuşçasma, yüzünü ellerinin içinde sakladı:

«Ah! size neden böylesine geç rastladım?» diye inledi.

«Beni sevmeniz için ne yaptım? Ben şimdiden özgür olmaktan, sizi sevebilecek bir insan olmaktan çıktıktan sonra, neden böyle konuşuyorsunuz benimle?»

Genevieve kederli kederli karşı çıktı. «Ben size geliyorum, Lafcadio, başka birine değil,» dedi. «Katil olan size, Lafcadio! Bana bir kahraman, hattâ biraz fazla gözüpük bir kahraman gibi görüldüğünüz gündenberi kaç kez iç çekerek andım adınızı... Şimdi bunu bilmelisiniz: canınızı öyle büyük bir yücelikle tehlikeye attığınızı gördüğüm an, gizlice size adanmıştım kendimi. O zamandanberi neler oldu? Nasıl olur da adam öldürebilirsiniz? Nasıl bıraktınız kendinizi, nasıl düştünüz bu duruma?»

Lafcadio yanıt vermeden başını sallıyordu.

«Babamın bir başkasının tutuklandığını söyledi-

ğini işittim», diye sürdürdü Genevieve; «bir haydut ki bir... Lafcadio! hâlâ zaman var, kaçm; hemen bu gece, gidin! Gidin.»

Lafcadio, bunun üzerine:

«Artık gidemem», diye mırıldandı.

Genevieve'in dağınık saçları ellerine dokunuyordu, onları tuttu, gözlerinin, dudaklarının üzerine bastırıp tutkuyla:

«Kaçmak, bu mu bana öğütlediğiniz? Ama şimdi nereye kaçayım istiyorsunuz? Polisin elinden kaçsam bile kendi kendimden kaçamam... Sonra kaçtım diye küçümsersiniz beni.»

«Ben mi sizi küçümseyecektim, dostum?..»

«Biünçsüz yaşıyordum; düş görürcesine öldürü-verdim; bir karabasan ki, o zamandanberi çırpıyorum içinde...»

Genevieve:

«Ben de sizi bundan koparmak istiyorum», diye atıldı.

«Beni bir katil olarak uyandıracak olduktan sonra ne diye uyandırman?». Kolunu tuttu. «Cezasız kalmaktan tiksindiğimi anlamıyor musunuz? Yapacak ne kaldı artık? Gün doğunca teslim olmaktan başka...»

«Tanrıya teslim olmalısınız, insanlara değil. Babam söylememiş olsa, ben söyleyecektim şimdi: Lafcadio, acınızı gidermek, pişmanlığı aşip huzura kavuşmanız için Kilise hazır duruyor.»

Genevieve haklı, Lafcadio'nun da uysalca boyun eğmekten başka bir yapacağı yok kuşkusuz; bunu er geç anlayacak, başka çıkış yolları da kapanınca... Bunu önce şu Julius domuzunun öğütlemiş olması kötü!

«Ne mavallar okuyorsunuz bana?» dedi düşmanca. «Siz misiniz böyle konuşan?»

Tuttuğu kolu bırakıyor, itiyor; Genevieve geri çekilirken, Julius'e duyduğu belirsiz bir kinle, Gene-

vieve'i babasından uzaklaştırmak, onu daha aşağılara, kendisine daha yakma getirmek gereksiniminin içinde büyüdüğünü duyuyor; gözlerinden öperken, çıplak ayaklarında ipek terlikler görüyor.

«Ben pişmanlıktan korkmuyorum, anlamıyor musunuz, ben...»

Yatağmdan ayrıldı; ona arkasını dönüyor; pencereye doğru gidiyor; boğulacak gibi oluyor; alnını cama, yanan avuçlarını balkonun soğuk demirine yapıştırıyor; onun burda olduğunu, yanında olduğunu unutmak isterdi...

«Matmazel de Baraglioul, bir iyi aile kızının bir katil için yapabileceği her şeyi yaptınız; biraz daha fazlasını yaptınız hattâ; bunun için bütün varlığımla teşekkür ederim size. Şimdi beni bırakmanız daha iyi olur. Babanıza, alışkanlıklarımıza, görevlerinize dönün... Güle güle. Sizi gene göreceğim miyim, kimbilir? Düşünün ki bana gösterdiğiniz sevgiyi biraz olsun hakedebilmek için yarın gidip teslim olacağım. Düşünün ki... Hayır! Yaklaşmayın bana... Bir el sıkışma bana yeter mi sanırsınız?»

Genevieve babasının öfkesine, çoğunluğun kanılarına, küçümsemelerine meydan okuyabilirdi, ama Lafcadio'nun soğukluğu karşısında cesareti yok. Anlamadı mı bu Lafcadio, böyle geceleyin onunla konuşmaya, ona böyle aşkı anlatmaya gelmek için cesaretsiz olmadığını, belki de aşkının bir teşekkürden daha fazlasına değdiğini anlamadı mı? Ama bugüne kadar kendisinin de bir düş içinde çırpır gibi çırpındığını nasıl söyleyecek? Bazı anlar, ancak hastanede, yoksul çocuklar arasında, onların gerçek yaralarını sararken sıyrılırdı bu düşten, en sonunda gerçeğe dokunur gibi olurdu. Bayağı bir düştü, içinde, kendisinin yanında anası babası da çırpır, dünyalarının bütün acayıp uzlaşmaları, alışkılarını beliri-verirdi. Genevieve, onların kanılarını, tutkularını, ilkelerini önemsemediği gibi, davranışlarını da önem-

seyemezdi. Lafcadio, Fleurissoire'ı önemsemediyse bunda şaşılacak ne vardı?.. Böyle ayrılmak olur mu? Aşk onu itiyor, Lafcadio'ya doğru itiyor. Lafcadio kavırıyor onu, sıkıyor, solgun alnını öpüşlere boğuyor...

Yeni bir kitap başlıyor burda.

Ey arzusunun elle tutulabilir gerçeği; kafamdaki görüntüleri yarı karanlığının içine itiyorsun.

Renk, sıcaklık ve yaşamın geceyi en sonunda yeneceği bu horoz ötümü saatinde, sevgililerimizden ayrılacağız. Lafcadio, uyuyan Genevieve'in üzerinde, doğruluyor. Gene de sevgilisinin güzel yüzü, bir hafif ıslaklığa batmış olan bu alın, bu sedef gözka-pakları, bu sıcak, aralık dudaklar, bu kusursuz göğüsler, bu yorgun kollar değil onun baktığı, hayır, hiçbirine bakmıyor bunların, - ardına kadar açık pencereden, içinde bahçenin bir ağacının titrediği şafağa bakıyor.

Az sonra Genevieve'in kendisinden ayrılacağı dakika gelip çatacak; ama hâlâ bekliyor; onun üzerine eğilmiş, onun soluğunun içinden, kentin uyuşukluğunu sarsmaya başlayan kentin belirsiz uğultusunu dinliyor. Uzakta, kışlalarda, borozan çalıyorlar. Ne! Yaşamaktan vaz mı geçecek? Ve biraz daha fazla sevmeye başlayalberi biraz daha az saydığı Genevieve'in saygısını kazanacağım diye hâlâ teslim olmayı mı düşünüyor?

SON